

ประวัติศาสตร์คริสตจักรสากล

ของ

เฮสเช่ โลแมน เฮอร์ลบท ดี.ดี.

ประวัติศาสตร์คริสตจักรสากล

ของ

เยสเซ ไลแมน เฮอรัลด์ ดี.ดี.

สารบัญ

บทที่ 1	10
ประวัติศาสตร์คริสตจักรภาวะการณ์ทั่วไปทุกยุค	10
บทที่ 2	13
คริสตจักรพื้นเตกสเต ตั้งแต่พระคริสต์เสด็จสู่สวรรค์ ค.ศ. 30 ถึงชะเตฟาโนเทศนา ค.ศ. 35	13
บทที่ 3	18
คริสตจักรขยายตัว ตั้งแต่ชะเตฟาโนเทศนา ค.ศ. 35 ถึงการประชุมที่เยรูซาเล็ม ค.ศ. 50.....	18
บทที่ 4	22
คริสตจักรชนนานาชาติ ตั้งแต่การประชุมที่กรุงเยรูซาเล็ม ค.ศ. 50 ถึงการประชุมชีวิตอัครสาวกเปาโล ค.ศ. 68	22
บทที่ 5	26
ยุคสาว ตั้งแต่อัครสาวกเปาโลถูกประหาร ค.ศ. 68 ถึงมรณกรรมของอัครสาวกยอห์น ค.ศ. 100	26
บทที่ 6	32
คริสตจักรถูกข่มเหง ตั้งแต่มรณกรรมของอัครสาวกยอห์น ค.ศ. 100 ถึงพระโองการของคอนสแตนติน ค.ศ.313	32
บทที่ 7	38
คริสตจักรถูกข่มเหง (ภาคสอง)การก่อรูปของพระคริสตธรรมใหม่บรรทัดฐาน	38
ระบอบการศาสนาโตตัวขึ้น	38
ขยายหลักธรรมคำสั่งสอน	38
บทที่ 8	42
คริสตจักรถูกข่มเหง ค.ศ. 100-313 (ภาคสาม)คณะนิกายต่างๆ หรือพวกนอกรีตเกิดขึ้น	42
สภาพของคริสตจักร.....	42
พวกนอกรีต.....	42
บทที่ 9	49
คริสตจักรของรัฐภาวะการณ์ทั่วไปในยุคที่สามตั้งแต่พระโองการของคอนสแตนติน ค.ศ. 313 ถึงกรุงโรมล้ม ค.ศ. 476ชัยชนะของศาสนาคริสต์นิกาย	49
บทที่ 10	54
คริสตจักรของรัฐ (ภาคกลาง)ตั้งกรุงคอนสแตนติโนเปิล.....	54
แบ่งภคราชาอาณาจักร.....	54

กคศาสนานอกพระเจ้าลง	54
ข้อขัดแย้งและการประชุม	54
ลัทธิอยู่อาราม (MONASTICISM) เกิดขึ้น	54
บทที่ 11	60
คริสตจักรของรัฐ (ภาคสนาม)อำนาจโตใหญ่ในคริสตจักรโรม	60
ราชอาณาจักรโรมันภาคตะวันตกล้มลงเหล่า.....	60
ผู้นำของยุค	60
บทที่ 12	71
คริสตจักรยุคกลาง (ภาคหนึ่ง)ตั้งแต่กรุงโรมล้ม ค.ศ. 476 ถึงกรุงคอนสแตนติโนเปิลล้ม	71
ค.ศ. 1453 อำนาจของสันตะปาปาก้าวหน้าต่อไป	71
บทที่ 13	77
คริสตจักรยุคกลาง (ภาคสอง)อำนาจของศาสนาพระมหัศจรรย์เกิดขึ้น	77
.....	77
บทที่ 14	82
คริสตจักรยุคกลาง (ภาคสาม)ราชอาณาจักรโรมันบริสุทธิ์	82
คริสตจักรกับคริสตจักรกรีกแยกกัน	82
บทที่ 15	86
คริสตจักรยุคกลาง (ภาคสี่)สงครามครูเซด	86
บทที่ 16	91
คริสตจักรยุคกลาง (ภาคห้า)การขยายตัวของลัทธิอยู่อาราม	91
ศิลปะสมัยกลางและวรรณกรรมศาสตร์	91
บทที่ 17	95
คริสตจักรยุคกลาง (ภาคหก)เริ่มปฏิรูปศาสนา.....	95
กรุงคอนสแตนติโนเปิลล้ม.....	95
พวกนักปราชญ์และผู้นำ.....	95
บทที่ 18	101
ภาวะการณ์ทั่วไปในยุคที่ห้าคริสตจักรปฏิรูปตั้งแต่กรุงคอนสแตนติโนเปิลล้ม ค.ศ. 1453ถึงสิ้นสุด ของสงครามสามสิบปี ค.ศ. 1648ภาคหนึ่ง	101
การปฏิรูปในเยอรมันนี้.....	101

บทที่ 19	105
คริสตจักรปฏิรูป (ภาคสอง)การปฏิรูปในประเทศอื่นๆ	105
หลักเกณฑ์ของศาสนาปฏิรูป.....	105
บทที่ 20	110
คริสตจักรปฏิรูป (ภาคสนาม)ปฏิรูปซ้อน	110
ผู้นำของยุค	110
บทที่ 21	118
คริสตจักรปัจจุบันสมัย (ภาคหนึ่ง).....	118
คณะพิริเตน	118
คณะเวสเลย์ฟื้นฟู.....	118
คณะถือเหตุผล.....	118
คณะคาธอลิกอังกฤษ	118
บทที่ 22	123
คริสตจักรปัจจุบันสมัย (ภาคสอง)ความเคลื่อนไหวของมิชชันนารีปัจจุบันสมัย.....	123
ผู้นำของยุคปัจจุบันสมัย	123
คริสตจักรในศตวรรษใหม่	123
บทที่ 23	134
คริสตจักรต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา (ภาคหนึ่ง).....	134
1. โรมันคาทอลิก 2. โปรเตสแตนต์อีพิสโคปอล 3. กอกลิกเชินแนล.....	134
4. ปฏิรูป 5. แบ็ปติสต์ 6. สมาคมมิตรสหาย.....	134
บทที่ 24	143
คริสตจักรต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา (ภาคสอง).....	143
บทที่ 25	151
คริสตจักรในแคนาดา	151
โรมันคาทอลิก คริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษอยู่ในเด็คเซ็ชและนิกายอื่น ๆ.....	151

สังเขปของบทที่ 1,2,3,4,5,6

1. คริสตจักรยุคอัครสาวก

ตั้งแต่พระคริสต์เสด็จสู่สวรรค์ ค.ศ. 30

ถึงมรณกรรมของอัครสาวกยอห์น ค.ศ.100

2. คริสตจักรยุคข่มเหง

ตั้งแต่มรณกรรมของอัครสาวกยอห์น ค.ศ. 100

ถึงพระโองการของคอนสแตนติน ค.ศ. 313

3. คริสตจักรของรัฐ

ตั้งแต่พระโองการของคอนสแตนติน ค.ศ. 313

ถึงกรุงโรมล้ม ค.ศ. 476

4. คริสตจักรยุคกลาง

ตั้งแต่กรุงโรมล้ม ค.ศ. 476

ถึงกรุงคอนสแตนติโนเปิลล้ม ค.ศ. 1453

5. คริสตจักรปฏิรูป

ตั้งแต่กรุงคอนสแตนติโนเปิลล้ม ค.ศ. 1453

ถึงยุคสังครามสามสิบปี ค.ศ. 1648

6. คริสตจักรปัจจุบันสมัย

ตั้งแต่ยุคสังครามสามสิบปี ค.ศ. 1648

ถึงศตวรรษที่ยี่สิบ ค.ศ. 1901

ภาวะการณ์ทั่วไปในยุคที่หนึ่ง, คริสตจักรยุคอัครสาวก

ตั้งแต่พระคริสต์เสด็จสู่สวรรค์ ค.ศ. 30

ถึงมรณกรรมของอัครสาวกยอห์น ค.ศ. 100

1. คริสตจักรพื้นเทคอสต์ (บทที่ 2)

ตั้งแต่พระคริสต์เสด็จสู่สวรรค์ ค.ศ. 30

ถึงเซเตฟาโนเทศนา ค.ศ. 35

1. จำกัดความของคริสตจักร
2. คริสตจักรเริ่มขึ้น วันเพ็นเทคอสต์ ค.ศ. 30
3. คริสตจักรรับพระราชทาน พระวิญญาณบริสุทธิ์
 1. ทำให้ความเข้าใจสว่าง
 2. ทำให้มีฤทธิ์
 3. ทรงสถิตย์อยู่ด้วย
4. ตำบลที่ตั้งของคริสตจักร กรุงเยรูซาเล็ม
5. ภาควิชาของคริสตจักร
 1. ชนฮีบรู
 2. ชนยิวสัญชาติกรีก หรือเฮเลน
 3. คนเข้าจารีตยิว
6. ผู้นำของคริสตจักร อัครสาวกเปโตร และอัครสาวกยอห์น
7. การปกครองคริสตจักร โดยอัครสาวกสิบสองคน
8. หลักธรรมคำสอนของคริสตจักร
 1. พระเยซูเป็นพระมาซีฮา
 2. พระเยซูเป็นขึ้นมาจากความตายแล้ว
 3. พระเยซูจะเสด็จกลับมาอีก
9. คริสตจักรเป็นพยานสนับสนุนพระกิตติคุณ
10. การอัศจรรย์ของคริสตจักร
11. จิตใจแห่งความเป็นพี่น้องของคริสตจักร “รวมทรัพย์” (?)
 1. ตามความสมัครใจ
 2. ในนิคมเล็กๆ
 3. คนชั้นหัวกะทิ

4. คาดว่าพระคริสต์จะเสด็จกลับมาโดยเร็ว
5. การเศรษฐกิจไปไม่ตลอด
6. เป็นเหตุให้เกิดศีลธรรมชั่ว

12. ความบกพร่องอย่างหนึ่งของคริสตจักรเป็นเทคอสต์-ขาดความร้อใจออกประกาศนอกถิ่น

2. คริสตจักรขยายตัว ค.ศ. 35-50 (บทที่ 3)

ตั้งแต่ชะเตฟาโนเทศนา ค.ศ. 35

ถึงการประชุมที่กรุงเยรูซาเล็ม ค.ศ. 50

- (1) ชะเตฟาโนเทศนา
- (2) เซาโลข่มเหง
- (3) ฟิลิปโปในชะมาเรีย
- (4) เปโตรเทียบเป และกายซาโรอา
- (5) เซาโลกลับใจ
- (6) คริสตจักรที่อันติโอเกีย
- (7) ออกเดินทางไปประกาศศาสนาที่อื่นที่หนึ่ง
 1. ไปทำการกันสองคน
 2. หนุนคนหนึ่งเป็นผู้ช่วย
 3. ทำการในเมืองใหญ่ๆ
 4. เริ่มสอนในธรรมศาลาก่อน
 5. หวลกลับมาแวะเยี่ยมคริสตจักรที่ตั้งขึ้นไว้
 6. การประชุมที่กรุงเยรูซาเล็ม ค.ศ. 50
- (8) การประชุมที่กรุงเยรูซาเล็ม ค.ศ. 50

3. คริสตจักรชนนานาชาติ ค.ศ. 50-68 (บทที่ 4)

ตั้งแต่การประชุมที่กรุงเยรูซาเล็ม ค.ศ. 50

ถึงการประหารชีวิตอัครสาวกเปาโล ค.ศ. 68

- (1) คำราที่ให้ทราบได้
- (2) บริเวณงานของคริสตจักร
- (3) ประเภทสมาชิก
- (4) ผู้นำ อัครสาวก เปาโล เปโตร ยากอบ
- (5) อัครสาวกเปาโลเดินทางไปประกาศศาสนา

1. เทียวที่สอง ไปถึงยุโรป
2. เทียวที่สาม คริสตจักรที่เอเฟซัส
3. เทียวที่สี่ เปาโลตกเป็นเชลย (จำเลย)

(6) รัฐข่มเหงครั้งแรก (เนโร)

(7) อภัยรสารแห่งยุค

4.ยุคสลัว ค.ศ. 68-100 (บทที่ 5)

ตั้งแต่อัครสาวกเปาโลถูกประหาร ค.ศ. 68

ถึงมรณกรรมของอัครสาวกยอห์น ค.ศ. 100

- (1) กรุงเยรูซาเล็มล้ม ค.ศ. 70
- (2) รัฐข่มเหงครั้งที่สอง (โดมิเทียนุส) ค.ศ. 90
- (3) พระคริสตธรรมใหม่ครบ
- (4) สภาพของคริสตจักร
 1. แพร่ และ จำนวนเพิ่ม
 2. ระบบหลักธรรม
 3. บริการพิธีและเทศกาล (ก) บัพติศมา (ข) วันขององค์พระผู้เป็นเจ้า (ค) ศีลระลึก (ง) วันอีสเตอร์
 4. เจ้าพนักงานของคริสตจักร (ก) อัครสาวก (ข) ผู้อาวุโส หรืออธิการ (ค) มัคคนายก
 5. การนมัสการของคริสตจักร
 6. ฐานะจิตวิญญาณของคริสตจักร

บทที่ 1

ประวัติศาสตร์คริสตจักรภาวะการณ์ทั่วไปหกยุค

ก่อนที่เราจะได้ศึกษารายละเอียดของคริสตจักรของพระคริสต์ ที่ได้ดำเนินงานมาตลอดสิบเก้า ศตวรรษแล้ว ให้เราสมมติตัวว่าเราขึ้นไปยืนอยู่บนยอดภูเขา แล้วมองดูให้ทั่วภูมิประเทศกวาดลูกตาไปทีละช่วงๆ ให้เรามองกลับไปจากจุดทัศนะปัจจุบันอันน่าประหลาดแห่งศตวรรษที่ยี่สิบนี้ มองดูที่เหตุการณ์ใหม่ๆ ของประวัติศาสตร์คริสเตียน ซึ่งจะเห็นเหมือนยอดเขาเป็นลูกๆ ถัดๆ กันไป โผล่ขึ้นมาเหนือพื้นราบแห่งกาลเวลาทำให้เป็นจุดแบ่งยุค ยอดเขาลูกหนึ่งก็เป็นเครื่องหมายที่สุดของยุคหนึ่งและเริ่มต้นอีกยุคหนึ่ง เรานับจุดแบ่งยุคเหล่านี้จะเห็นมีหกจุดด้วยกัน แสดงว่าประวัติศาสตร์คริสตจักรมียุคใหม่ๆ อยู่หกยุค บทเริ่มเรื่องนี้ให้เราดูภาวะการณ์ทั่วไปของยุคต่างๆ เหล่านี้

ยอดสูงที่เป็นเครื่องหมายจุดตั้งต้นของคริสตจักรของพระคริสต์คือยอดเขามะกอกเทศ แคนอก กำแพงกรุงเยรูซาเล็ม ด้านตะวันออก ที่นี้ประมาณปี ค.ศ. 30 พระเยซูคริสต์หลังจากได้เสด็จออกจากอุโมงค์ของพระองค์ในสวนไคร์ไม่ช้านัก ได้ทรงประทานพระบัญชาที่สุดท้าย แล้วได้เสด็จขึ้นประทับบนพระที่นั่งของพระองค์บนสวรรค์ เราได้เห็นคนยิวกลุ่มเล็กๆ ผู้เชื่อในองค์พระผู้เป็นเจ้าของเขาที่ได้จากไปแล้ว เชื่อในพระองค์ในฐานะที่ทรงเป็น *พระมาซีฮา* ศาสดาจารย์ของอิสราเอล ยิวพวกนี้ได้ขยับยังอยู่ในเยรูซาเล็มชั่วคราหนึ่ง ครั้งแรกไม่คิดว่าจะมีคริสตจักรขึ้นภายนอกศาสนายูดาย แต่ทัศนะของเขาก็ค่อยๆ ขยายกว้างออกไป การปฏิบัติภารกิจก็กว้างออกไป จนกระทั่งเขามีนิมิตที่จะล้อมเอาทั้งโลกมาถวายพระคริสต์ คริสตจักรได้ตั้งขึ้นมั่งคั่งภายใต้การนำของอัครสาวกเปโตร อัครสาวกเปาโลและพวกศิษย์สืบต่อถัดจากท่านเหล่านี้ภายในสองชั่วอายุคน คริสตจักรมีในเกือบทุกเมืองตั้งแต่แม่น้ำยูเฟรติสถึงแม่น้ำไทเบอร์ และตั้งแต่ทะเลดำถึงแม่น้ำไนล์ ยุคที่หนึ่งจบลงด้วยมรณกรรมของท่านอัครสาวกยอห์น ผู้เป็นคนหนึ่งในพวกอัครสาวกสิบสองคน และยังมีชีวิตอยู่ในโลก้าหลังที่สุดกล่าวว่าคุณสิ้นชีพประมาณ ค.ศ. 100 เหตุการณ์ในระยะนี้เราเรียกว่า “คริสตจักรยุคอัครสาวก”

กว่าสองร้อยปีต่อมาจากยุคอัครสาวก เรามองเห็นคริสตจักรตกอยู่ในภาพของการข่มเหงตลอดศตวรรษที่สอง ตลอดศตวรรษที่สาม และในรุ่งปีของศตวรรษที่สี่ อาณาจักรที่เข้มแข็งที่สุดบนพื้นโลกได้ปลุกอำนาจทั้งสี่ของนินทาลายสิ่งๆ ที่เรียกว่า “ความเชื่อมงายของคริสเตียน” เป็นเวลาเจ็ดชั่วอายุคนขบวนการผู้ต้องถูประหารทารุณอันมีเกียรติเป็นเรือนแสน ได้รับมงกุฎแห่งความมีชัยโดยการมอดม้วยด้วยคมขวาน ด้วยสัตว์ร้ายในที่ขัง ด้วยเสียบหลักเผาไฟ ถึงกระนั้นเหล่าศาสนศิษย์ของพระคริสต์ก็ยังทวีจำนวนยิ่งขึ้นๆ ต่อหน้าการข่มเหงอันดุเดือดที่สุด จนกระทั่งเหล่าศิษย์ของพระคริสต์ทั้งที่เปิดเผยและที่

ปกปิดมีจำนวนแม่นยำไม่ถึงครึ่ง ก็เกือบครึ่งของจำนวนพลเมืองในราชอาณาจักรโรมัน ในที่สุดพระเจ้าจักรพรรดิผู้เป็นคริสเตียนขึ้นทรงพระที่นั่ง และได้ออกพระโองการยับยั้งกระแสแห่งการประหารสังหารให้หยุดไป

เป็นอันว่าเหล่าคริสเตียนถูกกดขี่มานาน เพียงก้าวเดียวกระโจนออกจากคุกก้าวขึ้นบนพระที่นั่ง เพราะคริสตจักรถูกข่มเหงได้กลายเป็นคริสตจักรของรัฐ ไม้กางเขนเข้าถือตำแหน่งของนกอินทรีในฐานะเป็นมาตรฐานของชาติ และยกศาสนาคริสเตียนขึ้นเป็นศาสนาของราชอาณาจักรโรมัน เมืองหลวงในฝ่ายคริสเตียน คือกรุงคอนสแตนติโนเปิลเกิดขึ้นมาแทนกรุงโรมเก่า แต่กรุงโรมเมื่อเลิกศาสนาพื้นเพเดิมก็เริ่มเกิดเป็นเมืองหลวงของคริสตจักร ราชอาณาจักรโรมันภาคตะวันตกถูกรอบคลุมโดยพวกคนป่าเถื่อน แต่พวกคนป่าผู้ชนะเหล่านี้ก็ถูกคริสตจักรเอาชนะได้อีกชั้นหนึ่ง และตั้งเป็นชาติต่างๆ ขึ้นในยุโรป ไม่ใช่ชาติศาสนาผี แต่เป็นชาติศาสนาคริสเตียน

ยุคพันปีเริ่มขึ้นด้วยการล้มของอาณาจักรโรมันภาคตะวันตกยุคพันปีก็เริ่มขึ้น เรียกกันว่าสมัยกลาง พอเริ่มเปิดสมัยเราก็เห็นยุโรปในความยุ่งยากเป็นทวีปที่เต็มไปด้วยชนเผ่าต่างๆ ไม่อยู่ในความควบคุมของศูนย์กลางใดๆ แต่ค่อยๆ ก่อตัวขึ้นเป็นแผ่นดินรัฐต่างๆ เราได้เห็นเจ้าอธิการโรมันกลายเป็นสันตะปาปาตะเกียกตะกายจะเข้าครอบครองไม่เพียงแต่คริสตจักร แต่จะครองฝ่ายโลกทั้งโลก เราเห็นศาสนาและจักรวรรดิของพระมหามัธยมกษัตริย์ชนเผ่าพื้นดิน ทั้งหมดของศาสนาคริสเตียนแรกเริ่ม เราเห็นจักรวรรดิโรมันบริสุทธิตั้งขึ้นมั่นคง และเหล่าจักรพรรดิรับฟุ้งกับเหล่าสันตะปาปา เราเฝ้าดูความเคลื่อนไหวอันคลั่งไคล้ของการสงครามครูเสด ในความพยายามอย่างไรผลที่จะชิงเอาเมืองบริสุทธิจากเหล่าผู้ครอบครองผู้เป็นชาวมุสลิม เราเห็นการตื่นตัวของยุโรปทั้งเค้าของการปฏิรูปที่จะเกิดขึ้นในยุคสมัยที่จะมาใหม่ประวัติศาสตร์ยุคโบราณจบลงด้วยการล้มของกรุงโรมอันใด ประวัติศาสตร์ยุคกลางก็จบลงด้วยการล้มของกรุงคอนสแตนติโนเปิลอันนั้น

หลังจากศตวรรษที่สิบห้าล่วงไปพร้อมกับยุโรปตื่นตัวขึ้น ศตวรรษที่สิบหกก็มาพร้อมด้วยการปฏิรูปคริสตจักร เรามองคูมาร์ติน ลูเธอร์ตีตาปูดอกแผ่นประกาศของเขาที่ประมุขมหาวิหาร และท่านขึ้นแก้คดีของท่านต่อหน้าพระเจ้าจักรพรรดิและพวกเจ้าขุนมูลนายของเยอรมัน นับว่าท่านได้หักเครื่องจำจองปลดออกจากสัมพันธฐานะของมนุษย์ เราเห็นคริสตจักรแห่งโรมถีกออกเป็นสองท่อนโดยประชาชาติของยุโรปภาคเหนือ แดกออกไปตั้งคริสตจักรประจำชาติของตนเองขึ้นมีแบบบริสุทธิสะอาดกว่าแต่เราก็ได้เห็นการปฏิรูปซ่อนเร้นขึ้นในดินแดนคาทอลิกเพื่อหยุดยั้งการก้าวหน้าของการปฏิรูปจนกระทั่งในที่สุด หลังจากความสยดสยองของสงครามกลางเมืองสามสิบปีในเยอรมันยุติลงด้วยข้อตกลงสันติภาพแห่งเวสฟาเลียในปี ค.ศ. 1648 จึงได้มีการลากเส้นแบ่งกันเป็นการถาวรระหว่างชาติที่ถือโรมันคาทอลิกกับชาติที่ถือโปรเตสแตนต์

เราจะสรุปกล่าวอย่างคร่าวๆ ถึงความเคลื่อนไหวใหญ่ๆ ที่เขย่าคริสตจักรและประชาชนในสามศตวรรษสุดท้าย ในอังกฤษ บนภาคพื้นยุโรป และในอเมริกา เกิดนิกายพิวริตัน เวสเลย์น เจ้าเหตุผล แองโกลคาทอลิก และความเคลื่อนไหวประกาศศาสนาในต่างประเทศยุคปัจจุบัน ซึ่งได้ร่วมกันช่วยสร้างคริสตจักรของสมัยของเรา และทำให้เป็นคริสตจักรเดียวในโลก ถึงแม้คริสตจักรมีจำนวนนับไม่ถ้วนชื่อและแบบต่างๆ กัน เราจะสังเกตดูด้วยถึงการเปลี่ยนแปลงใหญ่ ซึ่งศาสนาคริสต์เคยค่อยๆ ดัดแปลงในศตวรรษที่สิบเก้าและยี่สิบให้มืองค์การเข้มแข็ง มีการปฏิรูป มีการยกตั้งคมขึ้น ในความพยายามที่จะให้มนุษย์ดีขึ้น เพื่อเกียรติยศของพระเจ้า และเพื่อปรนนิบัติมนุษย์

บทที่ 2

คริสตจักรฟื้นแตกสแตก ตั้งแต่พระคริสต์เสด็จสู่สวรรคต ค.ศ. 30 ถึงเซเตฟาโนเทศนา ค.ศ. 35

คริสตจักรของคริสเตียนทุกยุคสมัย ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ประกอบด้วยผู้เชื่อในพระเยซู ชาวนาซาเร็ธเป็นพระบุตรของพระเจ้า รับพระองค์เป็นพระผู้ช่วยให้รอดจากบาป และเชื่อฟังพระองค์ ในฐานะพระองค์เป็นพระคริสต์ เป็นเจ้านายแห่งอาณาจักรของพระเจ้าในโลก

คริสตจักรของพระคริสต์ เริ่มประวัติศาสตร์เป็นความเคลื่อนไหวของโลก ณ วันฟื้นเทกอสต์ ในปลายฤดูใบไม้ผลิปี ค.ศ. 30 หลังจากท้องพระผู้เป็นเจ้าเป็นขึ้นมาจากตายแล้วห้าสิบวัน หลังจากพระองค์ได้เสด็จสู่สวรรคตแล้วสิบวัน ระหว่างที่พระเยซูทรงทำการอยู่ในโลก พวกศิษย์ของพระองค์เชื่อว่าพระองค์เป็นพระมาซีฮาของชาติอิสราเอล ที่คอยมานานแล้ว หรือพระคริสต์นั่นเอง คำสองคำนี้มีความหมายอย่างเดียวกัน “มาซีฮา” เป็นภาษาฮีบรู และ “คริสต์” เป็นภาษากรีก ทั้งสองคำนี้แปลว่า “องค์ผู้ต้องชะโลม” เจ้าชายแห่งแผ่นดินสวรรค์ ถึงแม้ว่าพระเยซูรับแก้พวกศิษย์ใกล้ชิดของพระองค์ว่าพระองค์ได้แก่ตำแหน่งนี้จริง พระองค์ก็ห้ามมิให้พวกสานุศิษย์ของพระองค์เที่ยวเอาความจริงนี้ไปบอกกล่าวแก่คนทั่วไป ให้เก็บเรื่องนี้ไว้ก่อนจนกว่าพระองค์ได้เป็นขึ้นมาจากตายแล้วจึงจะให้เปิดเผย ในระหว่างสี่สิบวันที่พระองค์ได้เป็นขึ้นมาจากตาย พระองค์ได้ทรงสั่งเขาให้คอยรับบัพติศมาด้วยพระวิญญาณบริสุทธิ์เสียก่อนที่เขาจะเริ่มออกประกาศพระกิตติคุณ เมื่อรับบัพติศมาด้วยพระวิญญาณบริสุทธิ์แล้ว พวกเขาจะเป็นพยานฝ่ายพระองค์ทั่วโลก

เช้าวันฟื้นเทกอสต์ ขณะเมื่อพวกสานุศิษย์ของพระเยซู จำนวนร้อยยี่สิบคนกำลังประชุมกันอยู่ในห้องประชุมและอธิษฐาน พระวิญญาณบริสุทธิ์เสด็จลงมาบนเขาเหล่านั้นด้วยอาการอัศจรรย์ปรากฏชัดว่า เปลวเพลิงสีฐานเหมือนลิ้นตกลงมาจากเบื้องบนลงมาจับอยู่บนศีรษะของทุกคนในที่ประชุมนั้น ผลของพฤติกรรมนี้มีเป็นสามสถาน ทำให้ความเข้าใจของเขาสว่างขึ้น ให้เขามีทัศนะใหม่เกี่ยวกับแผ่นดินของพระเจ้า ว่าแผ่นดินของเจ้ามิใช่เป็นอาณาจักรทางการเมือง แต่เป็นอาณาจักรแห่งจิตวิญญาณ ประกอบด้วยองค์พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงเสด็จสู่สวรรคตแล้วก็จริง เห็นไม่ได้ก็จริง แต่ก็ยังทำการปกครองอยู่ในจิตใจของคนผู้รับเชื่อพระองค์ได้ พระวิญญาณทรงทำให้ผู้เชื่อมีอำนาจ ให้ทุกคนมีใจร้อนรน มีฤทธิ์พูดภาษาต่างๆ ได้ อันทำให้คำพยานของเขาเห็นจริงแก่คนที่ได้ยินได้ฟัง พระวิญญาณของพระเจ้านี้ได้ประทับอยู่ในคริสตจักรตั้งแต่วันนั้นมา เป็นการทรงสถิตย์ประทับอยู่ด้วยตลอดไป มิใช่อยู่ในระบอบการหรือเครื่องจักร แต่ทรงสถิตย์อยู่ในรายตัวบุคคลของทุกคนที่เชื่อแท้ตามส่วนของความ

เชื่อและถวายตัวของแต่ละคน ตั้งแต่พระวิญญาณบริสุทธิ์เทลงมาในวันนั้น นับเป็นวันเกิดของ คริสตจักรคริสเตียน ความกลมเกลียวของคนในปีแรกเริ่มเหล่านั้นได้รับขนานนามอย่างถูกต้องว่า **คริสตจักรเพ็นเทคอสต์**

คริสตจักรเริ่มตั้งขึ้นใน กรุงเยรูซาเล็ม และปรากฏว่าจำกัดอยู่ในเมืองนั้นและในบริเวณรอบๆ ใกล้เคียงในระหว่างปีแรกเริ่มของประวัติคริสตจักรเพ็นเทคอสต์ ประชาชนเป็นกลุ่มๆ ผู้เชื่อในพระเยซู เป็นพระมาซีฮาองค์สุดท้าย ได้กระจายกันอยู่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ภาคเหนือของมณฑลมาติ ลาย แต่ไม่มีบันทึกเอกสารมาถึงเราให้ทราบระบอบการของเขาและการถือเป็นสาขาๆ ของคริสตจักร ประการใดเลย ห้องชั้นบนๆ เขาซีโยนและที่เฉลียงของซาโลมอนในพระวิหาร ใช้เป็นสำนักคริสตจักร อยู่ตลอดยุคแรกเริ่ม

ภาทิสมาชิกคริสตจักรเพ็นเทคอสต์ ทุกคนเป็นคนยิวและเท่าที่สังเกตได้ ไม่มีสมาชิกคนไหน เลย แม้ในกลุ่มอัครสาวกเอง ที่จะฝันตั้งแต่แรกว่าจะรับคนนานาชาติเข้ามาเป็นสมาชิกด้วย เขาคงคิดว่า โลกคนนอกศาสนาพระเจ้าเมื่อถึงเวลาจะกลายเป็นชาติยิวเสียก่อน และแล้วจึงจะรับพระเยซูเป็นพระ คริสต์ คนยิวสมัยนั้นมีสามจำพวก ทุกจำพวกมีตัวแทนอยู่ในคริสตจักรเยรูซาเล็ม คนฮีบรูได้แก่คนที่มี บรรพบุรุษอยู่ในประเทศปาเลสไตน์มาหลายชั่วคน และเป็นคนเชื้อชาติอิสราเอลแท้ ภาษาของเขา เรียกว่า “ภาษาฮีบรู” หลายศตวรรษล่วงไปภาษาฮีบรูได้เปลี่ยนจากภาษาฮีบรูชั้นสูงของพระคัมภีร์เดิมมา เป็นอย่างที่เราเรียกว่า สำเนียงเอราเมคหรือซีโร-แคลเด็ด อ่านพระคัมภีร์ธรรมศาลาด้วยภาษาฮีบรูโบราณ แต่มีล้ามแปลออกเป็นประโยคๆ เป็นภาษาพลเมืองส่วนใหญ่ คนยิวสัญชาติกรีก หรือเรียกว่าชนเฮเลน เป็นยิวที่สืบพงศ์พันธุ์มาตั้งแต่ยุค “แตกกระจาย” คือยิวที่มีภูมิลำเนาหรือบรรพบุรุษอยู่ในต่างประเทศ คนจำพวกนี้เป็นอันมากพำนักอยู่ในกรุงเยรูซาเล็ม และในยูเดีย ได้ตั้งธรรมศาลาไว้สำหรับคนพวกนี้ ตามสัญชาติต่างๆ ของเขา หลังจากชัยชนะภาคตะวันออกของอเล็กซานเดอร์มหาราช ภาษากรีกก็มาเป็น ที่นิยมใช้กันทั่วดินแดนตะวันออกของทะเลเอเดรียติก และนิยมกันในขนาดกว้างมากและตลอดทั่ว อิตาลี โดยเฉพาะเหตุประการฉะนี้ชนยิวที่มีบรรพบุรุษอยู่ในต่างประเทศจึงถูกขนานนามว่า “เกรเซียน” หรือ “เฮเลน” คำว่าเฮเลนแปลว่า “กรีก” ชนเฮเลนในฐานะที่เป็นพลเมือง โดยเฉพาะที่อยู่นอกปาเลสไตน์ มีจำนวนมากกว่าในปาเลสไตน์มาก มั่งคั่งร่ำรวยกว่า ฉลาดกว่า เป็นชนเชื้อชาติยิวสาขาที่มีใจกว้าง กว่า คนเข้าจารีตที่มีเลือดต่างชาติผู้ทิ้งศาสนาที่ไม่ถือพระเจ้าเสีย แล้วมารับถือบัญญัติของยิว เข้ามา เป็นคนในศาสนายิวโดยรับพิธีสูหนัด แม้ว่าคนพวกนี้จะเป็นคนพวกน้อยในหมู่พวกยิว แต่ก็จะได้พบ คนจำพวกนี้ในธรรมศาลาเป็นอันมากทั่วเมืองต่างๆ ของอาณาจักร โรมันและมีส่วนสิทธิอย่างพวกยิวใน ทุกอย่าง คนพวกเขาจารีตนี้ยังผิดแผกแตกต่างกับพวก “ถือเคร่ง” หรือ “คนเกรงกลัวพระเจ้า” ผู้เป็นคน นานาชาติที่เลิกลัทธิรูปสักการะและเข้าร่วมกับธรรมศาลาแต่มิได้รับพิธีสูหนัด มิได้ถือปฏิบัติอย่าง

ถ้าวัดตามทีบทบัญญัติของยิวกำหนดไว้ และมีได้ถือว่าเป็นสัญชาติยิว แต่เป็นคนพวกที่คนยิวคบค้าสมาคมได้

อ่านหนังสือกิจการหกบทแรกจะเห็นว่าระหว่างยุคแรกเริ่มนี้ อัครสาวกซีโมนเปโตรเป็นผู้นำคริสตจักร ทุกๆ คราวที่มีอะไรขึ้นจะเห็นเป็นเปโตรเป็นผู้นำหน้าเสมอ เป็นผู้วางแผนการณ์เป็นผู้เทศนา เป็นผู้กระทำการอัศจรรย์ และเป็นผู้ปกป้องคริสตจักรเมื่อขังเขาวัว แต่ทั้งนี้มิใช่เพราะพระเจ้าสถาปนาเปโตรให้เป็นสันตะปาปาหรือผู้ครอบครอง แต่เพราะเป็นผู้วางไว้ในการตกลงใจเป็นคนพร้อมจะกล่าวถ้อยความ และมีจิตใจเหมาะแก่การเป็นผู้นำ เคียงข้างกับเปโตรคนขยันงาน เราเห็นยอห์นคนช่างคิดและคนมีจิตแก่ศรัทธา พูดน้อย แต่ก็ยังเป็นทีนับถ้อยยกย่องอย่างสูงจากมวลผู้เชื่อ

ในคริสตจักรที่นับว่ามีสมาชิกน้อย สมาชิกทั้งหมดเป็นคนในเมืองเดียว เป็นคนเชื้อชาติเดียวนบ้น้อมเชื่อฟังเด็ดขาดต่อน้ำพระทัยขององค์พระผู้เป็นเจ้าของเขาที่เสด็จขึ้นสวรรค์แล้ว และสมาชิกทุกคนกลมเกลียวกันกับพระวิญญาณบริสุทธิ์ของพระเจ้า ความจำเป็นในการปกครองกันจึงน้อย แต่การปกครองกันนิดๆ หน่อยๆ นั้น อัครสาวกสิบสองคนเป็นผู้จัดตั้งขึ้นเป็นองค์คริสตจักรเปโตรเป็นโฆษกของคริสตจักร ประโยคหนึ่งในหนังสือ กิจการ 5 : 13 แสดงว่าพวกอัครสาวกได้รับความเคารพเทวณบ่นอบจากทั้งมวลผู้เชื่อและประชาชน

ครั้งแรกคริสตจักรมีศาสนศาสตร์ง่ายๆ หรือหลักความเชื่อพื้นฐานๆ ภายหลังระบบหลักธรรมจึงขยายตัวในความคิดของอัครสาวกเปาโล แต่ในคำเทศนาของเปโตรครั้งคราวต่างๆ เราเห็นหลักธรรมอยู่สามอย่างเด่นอยู่เป็นความสำคัญ และถือว่าความเชื่อจะขาดหลักธรรมสามอย่างนี้ไม่ได้อย่างที่หนึ่งและยิ่งใหญ่ที่สุดคือ พระเยซูเป็นพระมาซีฮา พระเยซูชวามาซาเรีธเป็นพระมาซีฮา พระคริสต์ อิสราเอลหวังมานานแล้ว และบัดนี้ทรงครองราชย์อยู่บนสวรรค์เหนืออาณาจักรของพระองค์ แม้ว่าเห็นพระองค์ไม่ได้ ภาทิสมาชิกคริสตจักรแต่ละคนจะต้องถวายความจงรักภักดี เคารพสักการะและเชื่อฟัง หลักธรรมอีกอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ คือการคืนพระชนม์ของพระเยซู พระองค์ทรงถูกตรึง ได้เป็นขึ้นมาจากตายแล้ว บัดนี้ยังทรงพระชนม์อยู่ เป็นสิริษะของคริสตจักรและจะไม่ตายอีกเลย ข้อที่สามของหลักธรรมอันประกอบด้วยตัวบุคคลประเภทเช่นนี้ คือการเสด็จกลับมาอีกของพระเยซู พระองค์ผู้เสด็จไปสวรรค์แล้ว จะเสด็จกลับมาอีกเมื่อถึงเวลากำหนด มาในโลกครองราชย์เหนือคริสตจักรของพระองค์ ถึงแม้ว่าพระเยซูได้ตรัสบอกแก่พวกสาวุศิษย์ของพระองค์ว่าเวลาเสด็จกลับมาในโลกนั้น ไม่มีมนุษย์ผู้ใดอาจรู้ได้ ทูตสวรรค์และแม้กระทั่งพระบุตรก็ไม่รู้ รู้แต่พระบิดาองค์เดียว กระนั้นความหวังของคนทั่วไปก็ยังคาดว่าพระองค์จะเสด็จกลับมาเร็ว กระทั่งหวังว่าจะเสด็จมาในชั่วอายุคนสมัยนั้นเองทีเดียว

อาวุธของคริสตจักรที่ใช้เป็นเครื่องมือนำโลกมาเชื่อถือ คือคำพยานของมวลสมาชิก ดังที่เราได้เห็นในบันทึกข้อเทศนาคราวต่างๆ ของเปโตร แสดงว่าระยะนี้สาวุศิษย์คนอื่นๆ ไม่ได้เทศนาเราอาจคิด

ว่าเปโตรคนเดียวเป็นผู้เทศนา แต่ถ้าจะอ่านด้วยความพิณิจพิเคราะห์จะเห็นประวัติศาสตร์ว่า อัครสาวกทุกคน และคนทั้งคริสตจักรได้ให้คำพยานสนับสนุนพระกิตติคุณ เมื่อคริสตจักรมีสมาชิกร้อยยี่สิบคน และพระวิญญาณเสด็จลงมาบนเขา ทุกคนก็กลายเป็นนักเทศน์ใช้พระคำของพระเจ้า เมื่อจำนวนสมาชิกทวีขึ้นผู้เป็นพยานก็ทวีขึ้น เพราะสมาชิกทุกคนดูเหมือนเป็นผู้เสนอข่าวของพระคริสต์ ไม่มีการแยกแยะระหว่างบรรพชิตกับฆราวาส ตอนใกล้สิ้นระยะนี้เราเห็นชะเตฟาโนขึ้นหน้าตาเป็นนักเทศน์ แม้แต่พวกอัครสาวกก็ยังชอบเขา คำพยานอันเหมือนกันหมคนนี้เป็นอิทธิพลให้คริสตจักรทวีตัวขึ้นรวดเร็ว ในการเริ่มต้นของความพยายามอันแรงกล้านี้ กระทำโดยคนพื้นๆ เพียงหยิบมือเดียว ไม่มีอาวุธ ไม่มีชื่อเสียงในสังคม ฝ่ายศาสนาของชาติและฝ่ายการเมืองก็เอาอำนาจสูงสุดของเขาเรียงหน้ากันเข้ามาต่อสู้อันคนไม่กี่คนนั้นก็ยังหาจะทำกรเปลี่ยนชาติให้เป็นรูปอื่น จำเป็นต้องมีฤทธิ์เหนือธรรมชาติเข้ามาช่วยบ้าง และฤทธิ์นั้นก็เข้ามาช่วยในรูปของ “การอัศจรรย์” การอัศจรรย์ที่อัครสาวกได้กระทำนั้นได้สมญาว่า “ระฆังเรียกคนมานมัสการ” เราอ่านเรื่องงานของการบำบัดโรคกระทำที่ประตูงามของวิหาร ถัดมาก็มีผู้คนพลเมืองฟังคำเปโตรเทศนา และเข้าถวายตัวแก่พระคริสต์มีบันทึกการอัศจรรย์พิพากษาโทษ อະนาเนียและสัฟไฟเรตายทันทีตามคำดำนิโทษของเปโตร เป็นการเตือนให้ระวังการเห็นแก่ตัวและความเท็จเทียมจอมปลอม เราอ่านเห็นอำนาจของพระเจ้าอีกในการรักษาคนเป็นอันมากที่ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ การอัศจรรย์นี้มีมิใช่แต่เปโตรและอัครสาวกเท่านั้นทำได้มีกล่าวว่าชะเตฟาโนก็ได้กระทำการ “อัศจรรย์และหมายสำคัญ” กิจการอันทรงฤทธิ์เหล่านี้ดึงดูดความสนใจ ปลุกให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น เปิดใจคนเป็นอันมากมาเชื่อในพระคริสต์

ความรักพระคริสต์ลุกแดงในหัวใจของคนเหล่านี้ อำนวยให้เกิดความรักเพื่อนสานุศิษย์ด้วยกัน ด้วย จิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปีติยินดีในความกลมเกลียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีการไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัว เห็นแก่ความต้องการของภาคีสมาชิกคริสตจักร เราอ่านเห็นมีการมอบทรัพย์สมบัติที่พวกสานุศิษย์ร่ำรวยกระทำกันนั้นกระทำอย่างใจกว้าง ให้เป็นตัวอย่างอันสูงของลัทธิสังคมนิยมในนิคมที่มีทรัพย์ แต่เกี่ยวกับด้านนี้ของคริสตจักรพื้นเทคอสต์ ควรสังเกตว่าเขากระทำกันตามความสมัครใจทั้งนั้น ไม่มีการใช้กฎบังคับ มิใช่คนยากจนอยากได้ทรัพย์ของคนมั่งมี แต่คนมั่งมีให้คนยากจนตามความพอใจของตน และจงสังเกตว่านั่นเป็นแต่เพียงทดลองทำดูในนิคมเล็กๆ ทุกคนอาศัยอยู่ในเมืองเดียวกัน และเลือกเอาคนที่ได้รับความนับหน้าถือตาอย่างสูงขึ้นมาทำ แต่คนมั่งมีให้คนยากจนตามความพอใจของตน และ เต็มด้วยพระวิญญาณบริสุทธิ์ ในลักษณะที่จะฟื้นฟูหลักเกณฑ์ของคำเทศนาบนภูเขา และการกระทำเช่นนี้ก็เพราะเกิดจากความหวังว่าพระคริสต์จะเสด็จกลับมาโดยเร็ว โดยคิดว่าเมื่อพระคริสต์เสด็จมาแล้วทรัพย์สมบัติในโลกนี้ก็ไม่ต้องการอีกแล้ว และจงสังเกตด้วยว่าการทดลองในทางทรัพย์นี้ก็ไปไม่ตลอด ไม่ซ้าก็เลิกกัน ปลอ่ยให้คริสตจักรในเยรูซาเล็มต้องยากจน จนกระทั่งในชั่วอายุ

คนรุ่นนั้นเองต้องมีการเรียโรทรัพยมาจากนอกประเทศมาช่วยเหลือ นอกจากนั้นการกระทำนั้นได้ก่อตัว เป็นศีลธรรมชั่ว เช่นที่เกิดมีคนเห็นแก่ตัวขึ้น อะนาเนียกับสัฟไฟเร เรายังคงอยู่ในโลก และยังต้องการ ความสนใจเกี่ยวกับตัวและความจำเป็นของตัว จิตใจบริจาคว่างใจกว้างนี้ น่าสรรเสริญแต่แผนการอาจ ไม่ฉลาดพอ

ในเกือบทุกด้าน คริสตจักรระยะแรกไม่มีที่ติ เข้มแข็งในความเชื่อ ในการเป็นพยาน วิสัยสุจริต มีความรักอุดมบริบูรณ์ แต่บกพร่องอยู่อย่างหนึ่ง ไม่มีความร้อใจออกประกาศศาสนานอกถิ่น อยู่กับ บ้าน ควรที่จะได้ออกไปกว้างขวาง นำกิตติคุณ ไปยังเมืองอื่นพลเมืองอื่น จำเป็นต้องมีการข่มเหงมาจับ ออกไป ออกไปประเทศกว้างใหญ่ในโลก ไม่ช้าต่อมาจึงได้มีการข่มเหงคริสตจักรขึ้น

บทที่ 3

คริสตจักรขยายตัว ตั้งแต่เซเตฟาโนเทศนา ค.ศ. 35 ถึงการประชุมที่เยรูซาเล็ม ค.ศ. 50

บัดนี้เราเข้ามาในยุคประวัติศาสตร์ของคริสตจักรคริสเตียน ซึ่งถึงแม้จะเป็นระยะสั้นเพียงสิบห้าปีตั้งแต่ ค.ศ. 35 ถึง 50 ก็เป็นความสำคัญแก่คนทั่วไป ในเวลานั้นมีปัญหาใหญ่อยู่ว่าศาสนาคริสเตียนจะให้คงเป็นนิกายของยิวอยู่โดยเฉพาะต่อไปเช่นนั้น หรือว่าจะให้เป็นคริสตจักรที่เปิดกว้างรับคนทั่วทั้งโลก เมื่อระยะอันสั้นนี้เริ่มต้น พระกิตติคุณยังจำกัดอยู่ในกรุงเยรูซาเล็มและในหมู่บ้านรอบๆ และภาคีสมาชิกทุกคนเป็นคนอิสราเอลทั้งโดยกำเนิดและโดยการรับไว้ เมื่อระยะนี้จบลง คริสตจักรก็ได้ฝังรากลงลึกในซีเรีย ในเอเชียน้อย และกำลังไปสู่ยุโรป ทั้งสมาชิกคริสตจักรก็ไม่ได้จำกัดเป็นคนยิวเท่านั้นต่อไป แต่เป็นคนนานาชาติตามที่คนพื้นเมืองนั้นๆ ภาษาที่ใช้พูดกันในที่ประชุมในพาเลสไตน์ใช้ภาษาฮีบรูหรือเอราเมค ส่วนคริสตจักรที่อยู่ในบริเวณกว้างขวางไกลออกไปใช้ภาษากรีกพื้นเมืองของประชาชน ให้เราสังเกตความเคลื่อนไหวที่แพร่ออกไปนี้เป็นขั้นๆ ถัดต่อกันไป

ได้มีการบ่นกันในคริสตจักรที่กรุงเยรูซาเล็ม ในประการที่ว่า เมื่อแจกทานแก่คนจนครอบครัวของคนยิวสัญชาติกรีกหรือเฮเลนถูกละเลยเสีย เหล่าอัครสาวกเรียกประชุมคริสตจักร และเสนอให้มีการเลือกเจ้าพนักงานขึ้นเจ็ดคนสำหรับปรนนิบัติการนี้ แผนการได้รับปฏิบัติ เจ็ดคนได้รับการแต่งตั้ง คนแรกนามว่าเซเตฟาโนก็ปรากฏตัวเป็นนักเทศน์ พิจารณาจากคำฟ้องร้องท่านเมื่อถูกพวกผู้ปกครองชาติยิวจับตัว และพิจารณาจากสำเนียงของคำให้การของท่าน ปรากฏว่าเซเตฟาโนป่าวประกาศพระเยซูเป็นพระผู้ช่วยให้รอด ไม่เฉพาะสำหรับคนยิวเท่านั้น แต่เป็นพระผู้ช่วยให้รอดของชนนานาชาติด้วยทุกชาติ เซเตฟาโนเป็นคนแรกในคริสตจักรที่มีนิมิตรของการประกาศกิตติคุณในโลกอันกว้างออกไป และด้วยประการนี้เองที่ทำให้ท่านเป็นคริสเตียนคนแรกที่ถูกประหารทารุณ

คนหนึ่งในกลุ่มคนที่ฟัง และถูกยิงเข้าให้เกิดโทโสโดยถ้อยคำของเซเตฟาโน เกิดความสะอิดสะเอียนแก่ความคิดที่เป็นยิวของเขา คือชายหนุ่มคนหนึ่งมาจากเมืองตาระโซบนฝั่งเอเชียผู้นามว่าเซโล เซโลได้รับการศึกษาในเยรูซาเล็ม เป็นศิษย์ของอาจารย์ฆะมาลีเอลผู้ยิ่งใหญ่และเซโลได้รับนับถือเป็นรับบีหรืออาจารย์ผู้สอนบทบัญญัติยิว เซโลร่วมมือในการฆ่าเซเตฟาโน พอเซเตฟาโนสิ้นชีพ เซโลก็เป็นหัวหน้านำการข่มเหงพวกศาสนุศิษย์ของพระคริสต์ จับ มัด เชียน ทั้งชายหญิง คริสตจักรในกรุงเยรูซาเล็มต้องแตกไปชั่วคราวหนึ่ง สมาชิกกระจัดกระจายกันไป แต่ไม่ว่าศาสนุศิษย์จะกระเจิดกระเจิงไปถึงไหน ก็ไปประกาศพระกิตติคุณที่นั่น ในชะมาเรีย ในดามัสกัส ไกลออกไปกระทั่ง

อันติโอเกียในซีเรีย คนเหล่านี้กลายเป็นนักเทศน์ของพระกิตติคุณและตั้งคริสตจักรขึ้นมากมาย เช่นนั้นแหละ ความเกลียดโกรธเป็นพินเป็นไฟ ของเขาโลกลายเป็นการส่งเสริมการขยายตัวของ คริสตจักร

ในบัญชีเจ็ดคนร่วมกับเซเตฟาโนในการแจกทานให้แก่คนยากจน เราได้พบนามของฟิลิป แต่ มิใช่ฟิลิปอีกคนหนึ่งผู้เป็นอัครสาวก เมื่อเซเตฟาโนตายแล้ว ฟิลิปหนีไปหลบในพวกคนชะมาเรีย คน ชะมาเรียเป็นคนลูกผสม ยิวก็ไม่ใช่ต่างชาติก็ไม่เชิง พวกยิวดูแลคนพวกนี้มากการที่ฟิลิปริเริ่มเทศนา ให้คนชะมาเรียฟัง แสดงว่าเป็นคนที่ไม่มีความใจแคบของพวกยิว ฟิลิปตั้งคริสตจักรขึ้นในชะมาเรีย ซึ่ง ได้รับการรับรองจากอัครสาวกเปโตรและยอห์น เป็นคริสตจักรแรกภายนอกศาสนายิว แต่ก็ไม่ใช่ คริสตจักรที่มีสมาชิกเป็นคนต่างชาติทีเดียว ต่อจากนี้ฟิลิปได้ไปประกาศและตั้งคริสตจักรในเมือง ชายทะเล กาซา ขบเป และกายซาโรอา เมืองเหล่านี้เป็นเมืองของคนต่างชาติ แต่ทุกเมืองเป็นเมืองที่มี พลเมืองยิวส่วนใหญ่ ที่นี้พระกิตติคุณมาสัมผัสกับโลกที่ไม่ถือพระเจ้าอย่างหนีไม่พ้น

ในการเดินทางของเปโตรเพื่อดูแลคริสตจักร ท่านได้มาถึงเมืองขบเปบนฝั่งชายทะเล ที่นี้ท่าน ได้มาพินิจพิเคราะห์ให้ตะป้าหรือโคระกา และพักอยู่ชั่วคราวกับซีโมนอีกคนหนึ่งผู้เป็นช่างฟอกหนังในการ ที่เปโตรไปอาศัยอยู่กับช่างฟอกหนังนี้ แสดงว่าท่านได้ปล่อยความเคร่งเครียดกับบทบัญญัติประเพณี ของยิวแล้ว เพราะคนทำการค้าอย่างนั้นนับว่า “ไม่สะอาด” ที่จะเข้าพิธีทางศาสนาได้ ที่นี้เปโตรได้เห็น นิमितเป็นผู้ปูที่นอนผืนใหญ่ มีสัตว์ต่างๆ บรรจอยู่เป็นกะพุงลอยลงมาหา แล้วมีสุรเสียงตรัสว่า “สิ่งที่ พระเจ้าชำระแล้วอย่าเรียกว่าไม่สะอาด” พอจบนิมิตก็มีผู้นำข่าวมาจากเมืองซาโรอา เป็นเมืองหนึ่งอยู่ ถัดไปทางเหนือสามสิบไมล์ คนข่านันได้มาถามหาเปโตรและเชิญให้ไปสอน โกระเนเลียผู้เป็น นายทหาร โรมันที่มีศรัทธาในพระเจ้าอย่างแก่กล้า พระวิญญาณได้ทรงนำเปโตรไปยังเมืองกายซาโรอา สั่งสอน โกระเนเลียและหมู่มิตรสหายให้ทราบเรื่องพระเจ้าผู้ช่วยให้รอด แล้วให้บัพติศมารับเข้าเป็น สมาชิกคริสตจักร พระวิญญาณของพระเจ้าได้เป็นพยานว่าพระเจ้าพอพระทัย โดยการที่พระวิญญาณ ลงมาอย่างเดียวกับที่ลงมาในวันเพ็นเทคอสต์ พระเจ้าทรงประทานเครื่องหมายว่ามีความพอพระทัยให้ ออกไปป่าประกาศสั่งสอนพระกิตติคุณแก่คนนานาชาติได้ และรับเข้าเป็นสมาชิกคริสตจักร

ประมาณเวลานี้ อาจเป็นเวลาก่อนที่เปโตรย่างก้าวไปถึงเมืองกายซาโรอา เขาโลผู้ข่มเหงได้ ประสบกับนิมิตบนทางไปเมืองดามัสกัส ได้เห็นพระเยซูผู้เสด็จสู่สวรรค์แล้วนั้น ตั้งแต่บัดนั้นผู้ที่ได้เป็น ปฏิบัติกับพระกิตติคุณอย่างร้ายแรงก็ได้กลายเป็นทนายให้อย่างเข้มแข็งที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสั่ง สอนใดๆ ที่จะปราบเครื่องกีดกันให้ราบลงระหว่างคนยิวกับคนต่างชาติเขาโลเป็นต้องต่อสู้ขัดขวางขม ขื่นที่สุด แต่เมื่อท่านกลับใจแล้วท่านรับทศนะของเซเตฟาโนทันที และเป็นผู้ยิ่งใหญ่กว่าเซเตฟาโนใน การนำความเคลื่อนไหวต่อไปให้คริสตจักรเปิดรับคนทุกคน ไม่ว่าคนยิวหรือคนต่างชาติ ในตลอด

ประวัติศาสตร์ของศาสนาคริสต์ไม่มีคนใดผู้กลับใจหาพระคริสต์แล้วได้ดำเนินงานไปด้วยผลอันยิ่งใหญ่เช่นนั้นแก่ทั้งโลกเหมือนดังที่ได้กระทำโดยซาโลผู้ข่มเหง แล้วต่อไปเปลี่ยนเป็นเปาโลอัครสาวก

ในการข่มเหงที่เริ่มขึ้นด้วยการฆ่าเซเตฟาโน คริสตจักรที่เยรูซาเล็มได้กระจัดกระจายออกไปกว้างขวาง สมาชิกบางคนหนีไปเมืองดามัสกัส บางคนหนีไกลขึ้นไปอีกสามร้อยไมล์ถึงเมืองอันติโอเกีย เมืองหลวงของซีเรียซึ่งมณฑลใหญ่พาสโตเรียขึ้นอยู่ ที่เมืองอันติโอเกียพวกลี้ภัยเหล่านี้ได้เข้าไปในธรรมศาลาของพวกยิวและให้คำพยานที่นั่นถึงพระเยซูเป็นพระมาซีฮา ในทุกๆ ธรรมศาลามีที่จัดแยกไว้สำหรับคนต่างชาติเข้ามานมัสการ คนเหล่านี้เป็นอันมากได้ฟังพระกิตติคุณที่อันติโอเกีย และต้อนรับพระคริสต์ไว้ในความเชื่อ จนมีคริสตจักรเกิดขึ้นในเมืองนั้น อันเป็นที่ที่คนยิวและคนต่างชาตินมัสการร่วมกันด้วยสิทธิเท่าเทียมกัน เมื่อข่าวเรื่องนี้มาถึงเยรูซาเล็ม คริสตจักรแม่ก็ตกใจและได้ส่งผู้แทนมาสอบสวนการเกี่ยวข้องกับคนต่างชาติเรื่องนี้ โอกาสที่บารนาบาได้มาถึงเมืองอันติโอเกียแทนที่จะได้ประณามคริสตจักรที่ได้กระทำเป็นอิสระอย่างนั้น ท่านกลับมีความปีติยินดีด้วย รับรองว่าความเคลื่อนไหวนี้ถูกต้องและพักอยู่ที่อันติโอเกียร่วมมือน้อยด้วย บารนาบาได้แสดงความไว้วางใจแก่ซาโลมาก่อนบัดนี้จึงได้ไปยังบ้านของซาโลที่เมืองตาระโซ ห่างจากอันติโอเกียประมาณร้อยไมล์ โดยมากต้องไปทางน้ำ ไปนำซาโลมายังอันติโอเกียด้วย และตั้งให้เป็นเพื่อนร่วมงานในพระกิตติคุณคริสตจักรแห่งเมืองอันติโอเกียสำคัญขึ้นจนพวกสาวกของพระคริสต์ได้มีขนานนามว่า “คริสเตียน” เป็นครั้งแรกที่นี่ เป็นนามที่พวกยิวมิได้ตั้งให้ แต่พวกกรีกได้ตั้ง ในพระคริสตธรรมใหม่ได้เอ่ยนามนี้เพียงสามครั้ง พวกสาวกที่อันติโอเกียได้ส่งอนุเคราะห์มายังพวกสาวกที่ยากจนในยูเดียในคราวเกิดกันดารอาหาร พวกผู้นำและพวกอาจารย์ในคริสตจักรแรกเริ่มล้วนเป็นคนที่ถูกกล่าวขวัญถึงกันกว้างขวาง

ภากิสมาชิกผู้เป็นคนต่างชาติของคริสตจักรเวลานั้น เพียงแต่เป็นคนที่ไม่แสวงเข้าเป็นสมาชิกโดยตนเอง แต่บัดนี้พระวิญญาณบริสุทธิ์ทรงนำ และพวกผู้อาวุโสในคริสตจักรได้แต่งตั้งด้วย ให้ส่งผู้นำคนสำคัญยิ่งของคริสตจักรอันติโอเกียสองคนออกไปประกาศศาสนายังเมืองอื่นๆ ไปเสาะหาทั้งคนยิวและคนต่างชาติโดยการประกาศพระกิตติคุณ อ่านดูเรื่องการเดินทางออกไปประกาศพระศาสนาที่ยิวที่หนึ่งนี้แล้วจะสังเกตเห็นสัญลักษณ์ต่างๆ ในงานอันยากลำบากนี้ ซึ่งได้เป็นสัญลักษณ์ของงานของอัครสาวกเปาโลในครั้งต่อมาทุกครั้ง เป็นงานที่ร่วมกันทำสองคน ครั้งแรกว่า “บารนาบาและซาโล” ไม่ช้าเปลี่ยนเป็น “เปาโลกับบารนาบา” หรือ “เปาโลและพวก” แสดงว่าซาโลหรือเปาโลมีจิตใจนำ เรื่องซาโลเปลี่ยนนามนั้นเป็นธรรมเนียมของคนยิวมีสองนาม นามหนึ่งเป็นนามของอิสราเอล อีกนามหนึ่งใช้ในเมื่ออยู่ในท่ามกลางคนต่างชาติ ศาสนทูตทั้งสองได้พาผู้ช่วยหนุ่มไปด้วยอีกคนหนึ่ง คือยอห์นมาระโก แต่มาระโกได้ผละท่านทั้งสองเสียกลางทาง ท่านทั้งสองได้เลือกเอาเมืองใหญ่ๆ เป็นสนามทำ

การอันสำคัญ ไปเมืองชะลามีและปาโไฟในเกาะกุโปรอันติโอเกียและอโคเนียนในซิเซีย ลูศตราและเด
ระบบในลุกาโอเนีย มีโอกาสที่ไหนก็เข้าไปประกาศสั่งสอนคนในธรรมศาลา เพราะในธรรมศาลานั้น
พวกยิวทุกคนมีสิทธิ์ที่จะพูดได้ โดยเฉพาะผู้เป็นอาจารย์ประกาศนียบัติเช่นเปาโล สำเร็จจาก
สถานศึกษาอันมีชื่อเสียงของฆะมาลิกเอลย้อมได้ต้อนรับเสมอ นอกจากจะได้พบกับคนยิวแก่ศรัทธาใน
ธรรมศาลาแล้วยังได้พบคนต่างชาติที่เกรงกลัวพระเจ้าอยู่ด้วยกันด้วย เมื่อมาถึงเมืองสุดท้ายคือ เตรง
เบท่านทั้งสองก็เข้ามาในระยะใกล้กับอันติโอเกียที่ท่านทั้งสองได้ถูกส่งมานั้น แต่แทนที่จะผ่านเข้า
ประชุมชนทลกลีเกียและกลับบ้าน ท่านได้หันกลับไปทางตะวันตก เดินทางกลับมาตามรอยเก่าเยี่ยม
คริสตจักรต่างๆ ที่ได้ตั้งขึ้นไว้เมื่อขามาเที่ยวแรกและแต่งตั้งศิษยาภิบาลให้ดูแลตามแบบของธรรมศาลา
เราจะได้พบวิธีทำงานแบบนี้เมื่ออัครสาวกเปาโลออกเดินทางไปอีกในเที่ยวหลังๆ

ในทุกๆ สังคมหรือสมาคมจะมีคนสองประเภทอยู่เสมอ คนประเพณีจัดคือคนที่มุ่งจะตามอย่าง
สิ่งที่เคยทำมาแล้ว ๆ และคนพวกก้าวหน้าคือคนที่มุ่งให้เจริญขึ้นในอนาคต ความเชื่อของยิวใน
คริสตจักรเชื่อว่าความรอดไม่มีภายนอกอิสราเอลเลย ดังนั้นศาสนิกชนต่างชาติจะต้องรับพิธีสุหนัต์และ
ปฏิบัติตามประเพณีของยิว อาจารย์ผู้มีความคิดก้าวหน้ามีเปาโลและบาระนาบาเป็นหัวหน้าประกาศว่า
พระกิตติคุณมีไว้สำหรับคนยิวและคนต่างชาติโดยกรณีเดียวกันคือ เชื่อในพระคริสต์บทบัญญัติของยิว
ไม่เกี่ยวข้อง การโต้แย้งได้เกิดขึ้นระหว่างคนมีความคิดสองประเภทนี้ คุณความจะให้เกิดการแตกแยกใน
คริสตจักร ในที่สุดเปิดการประชุมขึ้นในกรุงเยรูซาเล็มวินิจฉัยปัญหาการเข้าเป็นสมาชิกของคนต่างชาติ
และวางแนวปกครองไว้สำหรับคริสตจักร สังเกตว่าในการประชุมนี้มีผู้ประชุมไม่แต่เฉพาะอัครสาวก
เท่านั้น แต่มีพวกผู้อาวุโสและ “ทั้งคริสตจักร” เข้าประชุม เปาโลและบาระนาบา เปโตรและยากอบน้อง
ขององค์พระผู้เป็นเจ้าเข้าร่วมอภิปราย เป็นอันตกลงกันว่าบทบัญญัตินั้นวางไว้เฉพาะคนยิวเท่านั้น ไม่
เกี่ยวกับคนต่างชาติที่เชื่อพระคริสต์ ด้วยข้อตกลงนี้ยุคของคริสตจักรก็เปลี่ยนจากยุคคริสตจักรคริสเตียน
ยิวมาเป็นยุคคริสตจักรสำหรับคนทุกเชื้อชาติและประเทศก็สมบูรณ์ และบัดนี้พระกิตติคุณรุดหน้าไป
ตามทางที่จะกว้างขวางออกไปได้ยิ่งขึ้น

บทที่ 4

คริสตจักรนานาชาติ ตั้งแต่การประชุมที่กรุงเยรูซาเล็ม ค.ศ. 50 ถึงการประหารชีวิตอัครสาวกเปาโล ค.ศ. 68

โดยข้อตกลงในการประชุมที่กรุงเยรูซาเล็ม ทำให้คริสตจักรเป็นอิสระที่จะทำการใหญ่ยิ่งขึ้นไป ในการนำผู้คนทั้งสิ้น ทุกเชื้อชาติ ทุกประเทศ เข้ามาในอาณาจักรของพระเยซูคริสต์ ภาคีสมาชิก คริสตจักรที่เป็นคนยิวคงประพฤติตามบทบัญญัติของยิวต่อไป ถึงกระนั้นก็ได้มีการตีความ ขนบธรรมเนียมกว้างขวางออกไปโดยคนพวกผู้นำอย่างเช่นอัครสาวกเปาโล ส่วนคนต่างชาติจะเข้า เป็นคริสเตียนได้โดยความเชื่อในพระคริสต์เท่านั้น และให้ดำรงชีวิตอย่างที่ชอบ ไม่ต้องปฏิบัติตามข้อ เรียกร้องของบทบัญญัติยิว

สำหรับตำราที่ให้เราทราบเหตุการณ์ในอีลิปปีต์จากการประชุม (เยรูซาเล็ม) เราต้องอาศัย หนังสือกิจการ ธรรมสารฉบับต่างๆ ของอัครสาวกเปาโล และอาจต้องอาศัยข้อความตอนต้นของธรรม สารของอัครสาวกเปโตรฉบับต้นด้วย ซึ่งอาจบ่งถึงดินแดนที่ท่านอัครสาวกได้ไปเยี่ยม อาจต้องเอา ตำรานมาเพิ่มเติมเข้ากับตำราอันแน่นอนเหล่านี้บ้าง ที่รู้สึกว่าเป็นความจริงเล่ากันในยุคถัดจากอายุของ อัครสาวก เดียวนี้บริเวณของคริสตจักรนั้นเต็มไปด้วยทั้งอาณาจักรโรมัน ประกอบด้วยมณฑลต่างๆ ชายทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และทั้งดินแดนบางแห่งนอกอาณาเขต เช่นทางตะวันออกภาคีสมาชิกนั้นจะ เห็นได้ว่าจำนวนคนนานาชาติเพิ่มทวีขึ้น คนยิวลดน้อยลง เพราะเมื่อพระกิตติคุณได้ศิษย์ในโลกคนที่ไม่ เชื่อถือพระเจ้ามากขึ้นคนยิว ก็ปลีกตัวออกและเกลียดชังขมขื่นยิ่งขึ้นทุกที ในระยะนี้เกือบจะทุกหนทุก แห่งพวกยิวเป็นผู้ขู่การข่มเหงคริสเตียนขึ้น

ผู้นำสามคนเด่นอยู่ต่อหน้าคริสตจักรในระหว่างปีเหล่านั้น คนที่หนึ่ง เป็นคนชั้นหัวหน้าขึ้นมา ง่ายๆ คืออัครสาวกเปาโล เป็นคนเดินทางท่องเที่ยวไม่รู้จักเหน็ดไม่รู้จักเหนื่อย เป็นคนทำงานที่ไม่มีใคร หรืออะไรมาเอาชนะเขาได้ เป็นนักตั้งคริสตจักรและนักทฤษฎี รองลงมาจากเปาโลก็คืออัคร สาวกเปโตร นามของท่านผู้นี้ปรากฏในบันทึกค่อนข้างมีน้อย แต่เปาโลถือว่าท่าน (เปโตร) เป็นคนหนึ่ง ในพวก “หลัก” รู้สึกว่าเราน่าจะรับตำนานที่ว่าเปโตรได้มาอยู่กรุงคราห์หนึ่งมาอำนาจการคริสตจักรใน เมืองนั้น และต้องถูกประหารอย่างทารุณตายที่นั่นประมาณ ค.ศ. 67 นามผู้ยิ่งใหญ่คนสามในยุคนี้คือ ท่านยากอบน้องขององค์พระผู้เป็นเจ้า และประมุขของคริสตจักรในเยรูซาเล็ม ท่านเป็นผู้กำจุน ขนบธรรมเนียมของยิวอย่างจงรักภักดี และได้รับนับถือว่าเป็นผู้นำในพวกคริสเตียนยิว แต่ก็ไม่ถึงกับ

เป็นผู้ขัดขวางพระกิตติคุณที่จะมาสู่ชนต่างชาติ ธรรมสาร (จดหมาย) ยากอบนั้นคือท่านผู้นี้เป็นผู้เขียน ท่านต้องถูกฆ่าตายในวิหารประมาณปี ค.ศ. 62 ฉะนั้นแหละผู้นำทั้งสามในยุคนี้ได้ยอมถวายชีวิตด้วยความตายอย่างทารุณเพราะเหตุความเชื่อของท่าน นอกจากสามท่านนี้ก็ยังมีผู้อื่นอีกมาก ซึ่งเป็นผู้สำคัญน้อยกว่าก็ได้ตายไปในการประหารทารุณเช่นเดียวกัน

บันทึกเหตุการณ์ในปีเหล่านี้ตามที่กล่าวในสิบสามบทสุดท้ายของหนังสือกิจการ กล่าวแต่งงานของอัครสาวกเปาโล แต่คงจะมีศาสนทูตคนอื่นๆ อีกหลายคนทำการ เพราะมีซ้ำหลังจากยุคนี้จบลง ก็มี การเอ่ยถึงคริสตจักรต่างๆ ในดินแดนที่เปาโลไม่เคยไปเลย การเดินทางไปประกาศศาสนาของเปาโล ที่ยิวที่หนึ่งไปตลอดมณฑลภายในบางมณฑลของเอเชียน้อยได้กล่าวแล้ว หลังจากการประชุมที่กรุงเยรูซาเล็มแล้ว เปาโลได้ออกเดินทางไปประกาศศาสนาที่ยิวที่สองไปกับซีลา หรือซีละวาโนเป็นเพื่อนร่วมทาง ท่านได้ออกเดินทางจากอันติโอเกียในซีเรีย และแวะเยี่ยมคริสตจักรต่างๆ เป็นครั้งที่สามคือ คริสตจักรที่ท่านได้ตั้งไว้บนฝั่งแผ่นดินใหญ่เมื่อครั้งเดินทางมาที่ยิวที่หนึ่ง ท่านมาถึงชายฝั่งทะเลเอเจียนที่เมืองโตรอาอันเป็นที่ตั้งเมืองทรอยโบราณ และได้ข้ามไปยังยุโรป นำพระกิตติคุณไปยังทวีปนั้น ได้ตั้งคริสตจักรต่างๆ ขึ้นที่เมืองฟิลิปปอย เซซุส โลงนิเก และเบอร์เยในมณฑลมาเกโดเนีย ตั้งคริสตจักรเล็กๆ แห่งหนึ่งในเมืองวัฒนธรรมแห่งเอเธนส์ และอีกแห่งหนึ่งที่แข็งแรงที่โกริน โธอันเป็นเมืองพาณิชย์ของกรีซ เปาโลเขียนสารส่งจากเมืองโกรินโธไปถึงคริสตจักรเมืองเซซุส โลงนิเกสองฉบับอันเป็นสารฉบับเริ่มแรกที่เกิดขึ้น แล้วท่านได้ลงเรือเดินทางมาทางตะวันออกข้ามทะเลเอเจียนมาแวะเยี่ยมเอเฟซุส นิดหน่อยในเอเชียน้อย แล้วก็ข้ามทะเลเมดิเตอร์เรเนียนมาสู่เมืองกายซาโรอา ขึ้นไปกำนันคริสตจักรแม่ในกรุงเยรูซาเล็ม แล้วกลับมาซึ่งที่ที่ออกเดินทางคืออันติโอเกียในซีเรีย ในการเดินทางสามปีทั้งทางบกและทางทะเลได้ไปไกลกว่าสองพันไมล์ และได้ตั้งคริสตจักรขึ้นไว้ในเมืองสำคัญๆ เจ็ดหัวเมืองอย่างน้อยหรืออาจจะมากกว่า แล้วได้เปิดทวีป แห่งจักรวรรดิในภาคพื้นยุโรปให้เป็นทีประกาศพระกิตติคุณ

หลังจากได้พักผ่อนเพียงเล็กน้อย เปาโลก็เริ่มออกเดินทางไปป่าวประกาศพระศาสนาที่ยิวที่สาม ได้ออกเดินทางอันติโอเกียอีก แต่กำหนดให้มาถึงที่สุดที่กรุงเยรูซาเล็ม ขอมมอบตัวเป็นจำเลยในมือของรัฐบาลโรมัน ครั้งแรกดิโมธีวเป็นเพื่อนร่วมทางคนเดียว ท่านผู้นี้ได้ร่วมทางกับเปาโลในการเดินทางที่ยิวที่สองและเป็นผู้ช่วยที่แน่วแน่นจนถึงที่สุด และเป็น “บุตรในพระกิตติคุณ” แต่มีเพื่อนเดินทางมาด้วยกันกับท่านเป็นอันมากก่อนจบการเดินทางที่ยิวนี้ ท่านเริ่มแวะเยี่ยมคริสตจักรต่างๆ ในซีเรียและในกิลิเกีย คงได้แวะเยี่ยมตาระโซบ้านเกิดของท่านเองด้วยไม่ต้องสงสัย แล้วเลยไปตามเส้นทางเก่า แวะเยี่ยมคริสตจักรต่างๆ เป็นครั้งที่สี่ คือคริสตจักรที่ตั้งไว้ตั้งแต่ที่ยิวที่หนึ่ง แต่เมื่อได้ข้ามมณฑลฟรูเกียแล้ว แทนที่จะหันขึ้นทางเหนือไปเมืองโตรอา ท่านกลับไปเสียทางใต้ ไปเมืองเอเฟซุส เมืองหลวงของเอเชียน้อย ท่านได้พักอยู่ที่นี้กว่าสองปี เป็นที่ที่แวะนานที่สุดในบรรดาแห่งที่ท่านได้แวะ

ตามทางเดิน งานของท่านเป็นผลสำเร็จใหญ่ยิ่ง เป็นผลไม่เพียงในคริสตจักรเอเฟซุสแต่ได้เพาะกิดคิดคุณไว้ทั่วมณฑล “คริสตจักรทั้งเจ็ดในมณฑลเอเชีย” ได้ตั้งขึ้นโดยเปาโลไม่โดยตรงก็โดยอ้อม เพื่อจะทำตามวิธีเยี่ยมเยียนคริสตจักร ท่านได้ออกจากเอเฟซุสลงเรือไปมณฑลมาคะโดเนียเยี่ยมสานุศิษย์ในฟิลิปปี เชสะโลนิกาและเบอร์ยะและในกรีซด้วย ท่านจำเป็นต้องเดินทางกลับมาตามเส้นทางเก่าเพื่อเยี่ยมเยียนคริสตจักรต่างๆ ครั้งสุดท้าย แล่นเรือไปถึงเมืองโตรอา จากโตรอาเลียบไปตามฝั่งเอเชียน้อย ที่เมลิโตเมืองท่าสินค้าของเอเฟซุสท่านได้ใช้คนไปตามผู้อาวุโสของคริสตจักรนั้นมาพบและได้กล่าวอ่าลาอย่างซึ่งจริงใจ แล้วออกเดินทางมาขึ้นที่เมืองกายซาโรอาอี แล้วไต่เขาขึ้นไปกรุงเยรูซาเล็ม การเดินทางป่าวประกาศเทียวที่สามได้สุดทางลงที่เมืองนี้ เพราะขณะนั้นมีการอยู่ในวิหารเปาโลก็ถูกฝูงคนยิวโจมตี กองทหารโรมันรุดเข้ามาช่วยไว้ ได้ถูกกุมตัวไว้ในหอคอยอันมีนามของมาร์คแอนโตนิ เพื่อความปลอดภัย ทางเดินไปประกาศเทียวที่สามเป็นระยะทางไกลเท่าๆ กับเทียวที่สอง เว้นไว้แต่สามร้อยไมล์ระหว่างเยรูซาเล็มกับอันติโอเกีย ผลอันเยี่ยมยอดนั้นได้แก่ คริสตจักรเอเฟซุสอันเป็นหลัก และส่งสารอันสำคัญยิ่งออกไปอีกสองฉบับ ฉบับหนึ่งส่งไปยังคริสตจักรที่โรม ให้หลักเกณฑ์ของพระกิตติคุณตามที่ท่านได้ประกาศ อีกฉบับหนึ่งส่งไปยังชาวมะลาเตียปราศัยกับคริสตจักรต่างๆ ที่ท่านได้ตั้งขึ้นตั้งแต่เทียวที่หนึ่ง ซึ่งในคริสตจักรเหล่านั้นถูกพวกครูยูด้าได้พลิกสานุศิษย์เสียหลายคน

เปาโลตกอยู่ในความควบคุมกว่าห้าปีตั้งแต่ถูกจับ อยู่ในเยรูซาเล็มนิดหน่อย ที่กายซาโรอาสามปี อย่างน้อยสองปีที่กรุงโรม การเดินทางทะเลอันเต็มไปด้วยอันตรายนี้ ตั้งแต่กายซาโรอาถึงกรุงโรมเราถือว่าเป็นการเดินทางประกาศศาสนาที่เปาโลไปเทียวที่สี่ เพราะแม้แต่ถูกจำจองอยู่ท่านก็ยังทำหน้าที่ศาสนทูต ใช้ทุกโอกาสเทศนาพระกิตติคุณของพระคริสต์ เหตุตรงๆ ที่ให้ท่านต้องเดินทางมาครั้งนี้ก็เพราะเมื่อท่านเข้าหลวงปกครองอยู่เคยสอบสวนท่าน ๆ ร้องอุทธรณ์ต่อศาลของพระเจ้าจักรพรรดิที่กรุงโรมในฐานะที่ท่านเป็นพลเมืองโรมัน เพื่อนร่วมทางของท่านได้แก่ลูกาและอาริสตาโค คงไปในฐานะเป็นผู้คอยติดตามรับใช้ปรนนิบัติท่าน ยังมีพวกนักโทษเด็ดขาดผู้ต้องนำไปประหารในกรุงโรมด้วยก็พากลาเดียเตอร์ ทหารผู้คุม และกลาสีเรือ เชื้อแน่ที่เชื่อว่าในระหว่างเดินทางอันไกลและอันตรายนี้ พวกเขาเดินทางมากับท่านอัครสาวกคงได้ยินได้ฟังพระกิตติคุณโดยทั่วกัน ทั้งที่เมืองซีโตนและเมืองมูราและเกาะเกรตที่เรือกำปั่นมาหยุดอยู่ เปาโลก็สามารถประกาศพระคริสต์ได้ ที่เกาะเมลิต (มอลตา) เปาโลนำคนมาเชื่อได้เป็นหลายคนตามที่เราราบ ณ ที่นั้นคนทั้งหลายได้หยุดยั้งอยู่สามเดือนหลังจากเรื่องพายุ

ที่สุดเปาโลมาถึงกรุงโรมซึ่งเป็นปลายทางที่ท่านหวังจะมาหลายปีแล้ว แม้เป็นจำเลยที่คอยการพิจารณา ท่านก็ยังมิบ้านเช่าอยู่เอง มีทหารควบคุม ความพยายามขั้นแรกของท่านคือจะได้ติดต่อกับคนยิวดังที่ท่านทำอย่างนี้อยู่เสมอ ได้ประชุมกับคนยิววันทั้งวัน แต่ปรากฏว่าน้อยคนสมควรรับพระกิตติ

คุณ ท่านก็หันไปหาคนต่างชาติ บ้านของท่านใช้เป็นคริสตจักรทั้งสองปีอันเป็นที่ให้หลายคนได้พบพระคริสต์ โดยเฉพาะในหมู่พวกทหารกองรักษาการณ์เปโตรเรียน แต่งานใหญ่ยิ่งของท่านในกรุงโรมคือได้เขียนธรรมสาร 4 ฉบับ ซึ่งอยู่ในจำพวกทรัพย์สินของคริสตจักร เปาโลก็ได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระ

ให้เราดูอิสระภาพของเปาโลสามหรือสี่ปีที่ท่านออกทำการต่อไปอีก ในการเดินทางประกาศศาสนาที่อยู่ที่สี่ของท่าน เราได้พบเค้าและคาดว่าได้มาเยี่ยมเมืองโกโลซาและมิเลโต ถ้าท่านได้มาอยู่ใกล้เมืองเอเฟซุสในขนาดนั้น ดังที่สองแห่งนี้อยู่ใกล้เอเฟซุสมาก เราจึงอาจแน่ใจได้ว่าท่านได้มาเยี่ยมเมืองเอเฟซุสด้วย ท่านยังได้แวะเยี่ยมเกาะเกรต ได้ทั้งติโตไว้ที่นั่นให้ดูแลคริสตจักร และมาเมืองนิโคโปลิสบนทะเลเอเดรียติกทิศเหนือของประเทศกรีซ ดำนานกล่าวว่าท่านได้ถูกจับที่นี่และถูกส่งไปกรุงโรมอีก และถูกประหารชีวิตที่นั่น ค.ศ. 68 ธรรมสารสามฉบับอาจเขียนขึ้นในยุคนี้ คือหนังสือติโมธีวฉบับต้น ติโต และติโมธีวฉบับสองเป็นจำนวนจดหมายฉบับสุดท้ายของท่านทั้งหมดได้เขียนออกจากคุกในกรุงโรมในปี ค.ศ. 64 ส่วนใหญ่ของกรุงโรมได้ถูกทำลายไปในมหาเพลิง กล่าวกันว่าเนโรเป็นคนจุดเผา จักรพรรดิองค์นี้เป็นองค์ชั่วร้ายกาจที่สุดในบรรดาจักรพรรดิโรมันทุกองค์แต่เหตุยังคงเป็นเรื่องคลุมเคลือถกเถียงกันอยู่ แต่ที่แน่ก็คือประชาชนพากันกล่าวโทษเนโรชุบชิบอยู่ทั่วไป เพื่อจะให้พ้นตัวเนโรประกาศว่าพวกคริสเตียนได้วางเพลิง แล้วเริ่มลงมือข่มเหงใหญ่ คริสเตียนเป็นพันๆ ต้องถูกจับทรมานและตายไป ในจำพวกเหล่านี้มีอัครสาวกเปโตรต้องถูกตรึงในปี ค.ศ. 67 และอัครสาวกเปาโลถูกตัดศีรษะปี 68 ปีเหล่านี้ไม่แน่นอนทีเดียว และพวกอัครสาวกคงได้ถูกประหารชีวิตไปก่อนแล้วหนึ่งหรือสองปี เป็นชิ้นหนึ่งของ “ประวัติศาสตร์แก้แค้น” ในอุทยานของเนโรมีคริสเตียนฝูงใหญ่ต้องถูกเผาจุดต่าง “คบเพลิงชีวิต” ส่วนท่านจักรพรรดิก็ทรงราชรถทอดพระเนตร ที่นั่นเดี๋ยวนี้เป็นที่ตั้งราชวังวาติกัน เป็นราชถานของสังฆราชโรมันคาทอลิก และเป็นที่ตั้งวิหารเซ็นต์ปีเตอร์เป็นอาคารใหญ่ที่สุดในศาสนาคริสเตียน

วาระที่มีการประชุมที่กรุงเยรูซาเล็ม ค.ศ. 50 พระคัมภีร์ใหม่สักฉบับหนึ่งก็หาได้มีเขียนขึ้นไว้ไม่เลย คริสตจักรต้องอาศัยชีวิตและคำสอนของพระผู้ช่วยให้รอดซึ่งเพียงรู้ได้จากความจำของพวกเขา ศาสนิกษย์รุ่นแรก แต่ก่อนจะจบระยะนี้ (ค.ศ. 68) ส่วนใหญ่ของพระคัมภีร์ใหม่ได้มีออกเวียนแล้ว ประกอบด้วยพระกิตติคุณมัทธิว มาระโก และลูกา ธรรมสารของอัครสาวกเปาโล ยากอบ เปโตรฉบับต้น และอาจฉบับสองด้วย แต่ว่าการรับรองฉบับสุดท้ายนี้ไม่มีใครแน่ ระลึกด้วยว่าหนังสือพระธรรมฮีบรูผู้ประพันธ์มิใช่เปาโล อาจเขียนหลังจากเปาโลสิ้นชีพแล้ว.

บทที่ 5

ยุคสลัว ตั้งแต่อัครสาวกเปาโลถูกประหาร ค.ศ. 68 ถึงมรณกรรมของอัครสาวกยอห์น ค.ศ.

100

เราเรียกช่วงอายุคนที่สุดท้ายของศตวรรษที่หนึ่งตั้งแต่ ค.ศ. 68 ถึง 100 ว่า “ยุคสลัว” ส่วนหนึ่งก็เพราะการข่มเหงตั้งเค้าครีมีอยู่เหนือคริสตจักร แต่ที่เจาะจงยิ่งกว่านั้นก็เพราะในทุกยุคของประวัติศาสตร์ยุคนี้ยุคเดียวที่เราไม่รู้เรื่องอะไรๆ ได้น้อยที่สุด เราไม่มีความสว่างแจ่มแจ้งของ หนังสือกิจการ ต่อไปอีกที่จะนำเรา ไม่มีผู้ประพันธ์ในยุคนี้จะเขียนเพิ่มเติมส่วนที่ว่างของประวัติศาสตร์ เราอยากอ่านถึงงานที่ทำกันต่อมาโดยพวกผู้ช่วยอัครสาวกเปาโลอย่างเช่น ดีโมธีว อะโปโล และติโตแต่ท่านเหล่านี้รวมทั้งมิตรสหายคนอื่นๆ ของเปาโลก็เสียชีวิตไปด้วยกันกับความตายของท่านอัครสาวกเป็นเวลาห้าสิบปีหลังจากชีวิตของอัครสาวกเปาโล ม่านได้รูดบังคริสตจักรไว้ ซึ่งเราพยายามอยากจะมองดูรอดเข้าไปสักเท่าใดก็ไม่สำเร็จ และในที่สุดเมื่อเปิดม่านในราว ค.ศ. 120 เราได้พบคริสตจักรผิดไปหลายด้านจากคริสตจักรในสมัยของอัครสาวกเปโตรและเปาโล คือทราบได้จากข้อเขียนของพวกบรรพชนคริสตจักรรุ่นแรกเริ่มที่สุด

กรุงเยรูซาเล็มแตกในปี ค.ศ. 70 ทำให้ความเกี่ยวพันระหว่างคริสเตียนกับยิวเปลี่ยนไปใหญ่หลวง ในบรรดามณฑลต่างๆ เป็นอันมากที่อยู่ใต้การปกครองของโรมัน มีแต่แห่งเดียวที่มีความไม่พอใจ ไม่ยอมภักดีต่อโรมัน นั่นคือยูเดีย พวกยิว โดยการตีความหมายหนังสือพยากรณ์ของเขาเอง เชื่อว่าพระเจ้ากำหนดให้เขาเป็นผู้มีชัย เป็นผู้ครองโลก เพราะด้วยความหวังใจแน่อนอย่างนั้น การยอมอยู่ใต้เอกของพระจักรพรรดิโรมันจึงเป็นการขึ้นใจเต็มที ต้องยอมรับอีกอย่างหนึ่งด้วยว่าพวกข้าหลวงโรมันที่มาปกครองก็ไม่สามารถเข้าใจวิถีของยิวได้ และได้ทำการปกครองยิวอย่างแข็งกร้าวโดยไม่จำเป็น ประมาณ ค.ศ. 66 พวกยิวเปิดการขบถขึ้นอย่างเปิดเผย พอเริ่มทำการก็ไม่มีหวัง เพราะวามณฑลหนึ่งที่เล็กที่สุดจะไปทำการสู้รบปรบมืออะไรกับมหาอาณาจักรได้พลเมืองยิวไม่ได้ฝึกหัดการรบ ส่วนอาณาจักรนั้นมีพลเมืองตั้ง 120 ล้าน หนึ่งในสี่ของหนึ่งล้านเป็นทหารพลัดเปลี่ยนกันรับการฝึกปรือชำนาญ? ยิ่งกว่านั้นพวกยิวเองยังแตกกันเป็นพวกเล็กพวกน้อย แล้วทำการประหัตประหารกันเองรอบกันเองอย่างดุเดือดเหมือนพวกโรมันผู้เป็นศัตรู ของเขาด้วยกันทุกฝ่าย เวสปาเซียนุสแม่ทัพโรมันขึ้นนำมากองทัพมาเข้าพาลศไคน์แต่พอดีถูกเรียกกลับไปกรุงโรมไปเป็นพระจักรพรรดิ ได้มอบให้ดิตุส บุตรชายดำเนินการรบต่อไป หลังจากที่ถูกล้อมนำสยดสยอง และยิ่งสยดสยองยิ่งขึ้นอีกโดยการรอด

อยาก โดยการจลาจลภายใน เมืองจึงแตกทำลายและถูกยึด พวกยิวไม่รู้จกก็พันตอกี่พันต้องถูกฆ่าตาย อีกหลายพันถูกจับไปเป็นทาส สนามกีฬาที่กรุงโรมสร้างขึ้นมาโดยพวกยิวที่ตกเป็นเชลย ถูกบังคับแรงงาน พวกยิวเป็นหมู่ใหญ่ๆ ต้องทำงานจนสิ้นใจตายไปจริงๆ รัฐยิวหลังจากที่ดำรงอยู่ถึงสิบสามศตวรรษต้องถูกกำจัดราบคาบสาบสูญแล้วยังไม่เคยได้ฟื้นคืนสภาพจนกระทั่งบัดนี้

กรุงเยรูซาเล็มแตกคราวนี้พวกคริสเตียนได้รับอันตรายไม่ก็คนหากจะมีบ้าง พวกคริสเตียนได้รับคำเตือนจากพระคำรัสพยากรณ์ของพระคริสต์จึงได้หนีออกจากเมืองอันจะพิณาศน์ไปเสียก่อนเมื่อมีเค้าไม่ค่อยดี แล้วไปหลบภัยอยู่เมืองเพลลาในหว่างเขาออร์เดน แต่ว่าผลยิ่งใหญ่ที่ได้แก่คริสตจักร อันเนื่องจากความพิณาศคราวนี้คือได้ทำให้ความเกี่ยวข้องทั้งสิ้น ระหว่างศาสนายูดากับศาสนาคริสเตียนขาดกันเด็ดขาดไปเลย ตั้งแต่ก่อนความพิณาศของกรุงเยรูซาเล็มเรื่อยมา รัฐบาลโรมันก็ดี พลเมืองส่วนใหญ่ก็ดี เข้าใจว่าคริสตจักรเป็นสาขาของศาสนายิว ตั้งแต่บัดนี้ไปยิวกับคริสเตียนก็แยกกัน พวกยิวคริสเตียนคณะเล็กๆ ก็ดำรงตัวอยู่ได้สักสองศตวรรษ แต่ว่าจำนวนยิ่งลดลงเรื่อยๆ คือพวกอโอบาไนท์ เป็นคนพวกที่ตั้งตัวอยู่เดี่ยวโดด คริสตจักรโดยทั่วไปก็มีใครได้รับนับเป็นพรรคเป็นพวก คนเชื้อชาติเดียวกันกับเขาก็เกลียดชังเพราะถือว่าเป็นพวกเสียดีย์

ประมาณปี ค.ศ. 90 จักรพรรดิโดมิเทียนผู้เป็นคนไม่มีคุณประโยชน์อะไร เป็นคนโหดร้าย ได้เริ่มข่มเหงคริสเตียนด้วยอำนาจรัฐเป็นคราวที่สอง ผู้เชื่อเป็นจำนวนพันๆ ต้องถูกฆ่าตายโดยเฉพาะในกรุงโรมและในอิตาลี การข่มเหงครั้งนี้เหมือนครั้งเนโร ทำการข่มเหงพักเดียวแห่งเดียวมิได้แพร่ไปทั่วอาณาจักร ในเวลานี้อัครสาวกยอห์นผู้เป็นอัครสาวกที่ยังชีพอยู่เป็นคนสุดท้าย ผู้ได้พำนักอยู่ในเอเฟโซ ต้องถูกเนรเทศปล่อยไว้ในเกาะปัตโมในทะเลเอเจียนได้รับศุภนิมิตรที่เขียนในพระธรรมฉบับสุดท้ายของพระคริสตธรรมใหม่ อย่างไรก็ตามนักปราชญ์หลายคนกะการณนี้เนิ่นมาก กะในราว ค.ศ. 69 หลังจากที่จักรพรรดิเนโรสิ้นชีพเล็กน้อย อาจเป็นไปได้ว่าอัครสาวกยอห์น ได้ตายที่เอเฟโซในราว ค.ศ. 100

ในระหว่างยุคนี้หนังสือเล่มต่างๆ ของพระคริสตธรรมใหม่ได้เขียนขึ้น เช่นหนังสือฮีบรูและอาจเป็นเปโตรฉบับสองด้วย ธรรมสารยอห์นสามฉบับและพระกิตติคุณยอห์น ยูดาและวิวรณ์ แต่ในการที่รับกันเป็นการสากลว่า หนังสือเหล่านี้กำเนิดจากการทรงดลและเป็นบรรทัดฐานนั้นได้รับกันภายหลังต่อมา

น่าสนใจต่อการสังเกตฐานะของศาสนาคริสเตียนตอนใกล้จะสิ้นศตวรรษที่หนึ่ง ประมาณ 70 ปี หลังจากการเสด็จสู่สวรรคตของพระคริสต์ ในระยะนี้มีครอบครัวเป็นอันมากติดตามพระคริสต์มาสามชั่วอายุคนแล้ว

เมื่อเปิดศักราชศตวรรษที่สองจะได้พบคริสตจักรในทุกประเทศและเกือบทุกเมือง ตั้งแต่แม่น้ำไทเบอร์ถึงแม่น้ำยูเฟรติส ตั้งแต่ทะเลดำถึงแอฟริกาเหนือ บางคนคิดว่าไปไกลทางตะวันตกถึงสเปนและบริเตน สมาชิกคริสตจักรรวมเป็นจำนวนหลายล้าน สารของพลินีส่งถึงจักรพรรดิทรายานุสนับนี้รู้จักกันดี มากเขียนขึ้นประมาณ ค.ศ. 112 แจ้งว่าในมณฑลต่างๆ ของเอเชียย่อยตามชายฝั่งทะเลดำโบสถ์วิหารของพระต่างๆ พื้นเมืองเกือบจะร้างเปล่าไปเลย และทุกหนทุกแห่งมีคริสเตียนเป็นจำนวนมากๆ สมาชิกคริสตจักรมีคนทุกชั้น ตั้งแต่ขุนนางยศสูงที่สุดจนถึงพวกทาส ซึ่งตลอดทั่วมหาอาณาจักรมีเป็นจำนวนมากกว่าพลเมืองที่เป็นอิสระ แต่ในคริสตจักรมีการปฏิบัติต่อกันเสมอภาคในการบริการและการเป็นเจ้าพนักงานของคริสตจักร แม้ทาสก็ได้รับการปฏิบัติต่ออย่างเสมอภาคกับคนชั้นขุนนาง ทาสอาจเป็นเจ้าอธิการก็ได้ ทั้งๆ ที่นายของเขาเป็นแต่เพียงสมาชิกสามัญ

เมื่อสิ้นศตวรรษที่หนึ่ง หลักธรรมคำสอนสาธยายโดยอัครสาวกเปาโลในธรรมสารที่ส่งถึงโรมตลอดทั่วคริสตจักร ได้รับเป็นบรรทัดฐานของความเชื่อ คำสอนของอัครสาวกเปโตรและยอห์นในธรรมสารของท่านนั้น ๆ แสดงว่าคล้องจองกับทัศนะของอัครสาวกเปาโลอย่างสมบูรณ์ ทัศนะนอกรีตที่กำลังผุดขึ้นมา คณะนิกายต่างๆ ก็กำลังตั้งกันขึ้น ชื่อของความนอกรีตนี้พวกอัครสาวกได้สังเกตเห็นและได้เตือนไว้ก่อนแล้ว แต่การขยายตัวเต็มที่นั้นมาในภายหลังต่อมา

การบัพติศมา ทุกหนทุกแห่งถือว่าเป็นพิธีทำเมื่อเริ่มเข้าเป็นสมาชิกคริสตจักร โดยมากทำโดยการจุ่มน้ำ แต่กระนั้นยังมีกล่าวไว้แจ่มแจ้งใน ค.ศ. 120 ด้วยว่ามีการทำบัพติศมาด้วยการพรมน้ำบนศีรษะ แสดงว่าเป็นธรรมเนียมประเพณีไปแล้ว วันขององค์พระผู้เป็นเจ้าก็ถือปฏิบัติกันทั่วไป แต่ไม่เคร่งครัดถึงขนาดตั้งไว้เฉพาะเป็นเด็ชขาด ช่วงเวลาที่คริสตจักรมีคนยิวเป็นสมาชิกส่วนใหญ่ก็ถือรักษาวันชะบาโตของชาติยิว แต่เมื่อคริสตจักรมีสมาชิกชนนานาชาติเพิ่มขึ้น วันที่หนึ่งก็ค่อยๆ มาแทนที่วันที่เจ็ด ก่อนจบปฏิวัติการของอัครสาวกเปาโล เราได้พบคริสตจักรประชุมกันในวันที่หนึ่งของสัปดาห์ และในหนังสือวิวรณ์เรียกวันนั้นว่า “วันขององค์พระผู้เป็นเจ้า” ศีลระลึกปฏิบัติกันทั่วสากล การนี้ครั้งแรกทำกันเป็นพิธีในบ้าน เหมือนดังศีลปัสกาของยิว ซึ่งได้กลายมาเป็นศีลระลึก แต่ในจำพวกคริสตจักรชนนานาชาติมีประเพณีประกอบพิธีกันในการประชุมของคริสตจักร เป็นดังหนึ่งการรับประทานอาหารที่สมาชิกแต่ละคนนำอาหารมารับประทานด้วยกันอัครสาวกเปาโลได้ตำหนิคริสตจักรโกรินโธว่า ความต่ำช้าได้คลืบคลานเข้ามา ในการปฏิบัติวิธีนี้ในราวสิ้นศตวรรษศีลระลึกถือกันทุกหนทุกแห่งในที่ประชุมคริสเตียน แต่ไม่ประเจิดประเจ้อกับสาธารณะ (อาจเป็นเพราะการข่มเหง) ทุกคนที่ไม่ใช่สมาชิกคริสตจักรให้เข้าร่วมพิธีด้วยไม่ได้ ซึ่งเลยถูกเข้าใจว่ากระทำ “ความลับ” การถือวันอาทิตย์อีสเตอร์เป็นการกระทำกันเป็นประจำปีเพื่อระลึกถึงการเป็นขึ้นจากตายขององค์พระผู้เป็นเจ้าก็ได้กระทำพิธีกันและนิยมขึ้นเรื่อยๆ แต่เวลานั้นยังไม่ทำกันเป็นแบบสากล

ในจำนวนอัครสาวกสิบสองคน ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นคนสุดท้ายได้แก่อัครสาวกยอห์น ฟานักอยู่ในเอเฟโซจนกระทั่งในราว ค.ศ. 100 ไม่มีกล่าวถึงผู้สืบตำแหน่งต่อจากท่าน แต่ในราว ค.ศ. 120 มีกล่าวถึง “พวกอัครสาวก” ปรากฏเป็นผู้เผยแพร่ศาสนาท่องเที่ยวอยู่ในจำพวกคริสตจักร แต่ไม่มีสิทธิอำนาจอะไร และปรากฏว่ามีได้รับการนับถืออย่างสูง เพราะคริสตจักรต่างๆ ยอมให้มีการต้อนรับเพียงสามวันเท่านั้นและไม่มากกว่า ในหนังสือกิจการและในธรรมสารฉบับหลังๆ ได้เอ่ยนามพวกผู้อาวุโส (เปรสไบเตอร์) และพวกเจ้าอธิการคั้งหนึ่งสองตำแหน่งนี้หมายถึงคนๆ เดียวกัน และเรียกสลับเปลี่ยนกันได้ แต่เมื่อในราวสิ้นศตวรรษที่หนึ่งมีความโน้มเอียงหนักไปในทางที่ยกคนหนึ่งขึ้นเป็นบิชอปเหนือเพื่อนผู้อาวุโสด้วยกัน นำให้เกิดระบบทางศาสนาต่อมา มัคคนายกมีอยู่ในธรรมสารของอัครสาวกเปาโลฉบับล่าว่าเป็นเจ้าพนักงานของคริสตจักร ในหนังสือโรมเขียนประมาณ ค.ศ. 58 นางฟอยเบแห่งเมืองแก็งเกรอายเรียกว่าเป็น “มัคนายิกา” และคำอ้างในหนังสือติโมธีฉบับหนึ่งอาจหมายถึงสตรีประจำตำแหน่งหน้าที่นั้น

ระเบียบการนมัสการของที่ประชุมคริสเตียนเลียนแบบมาจากในธรรมศาลาของยิว มีการอ่านพระคัมภีร์เดิม และส่วนของธรรมสารของอัครสาวกฉบับต่างๆ และพระกิตติคุณด้วย บทเพลงสดุดีของพระคัมภีร์และเพลงนมัสการของคริสเตียนเป็นบทเพลงร้องสรรเสริญมีการอธิษฐาน แต่ไม่เหมือนกับในธรรมศาลา คืออธิษฐานตามความรู้สึกในธรรมชาติ สมาชิกและเพื่อนพี่น้องคริสเตียนที่มาแวะเยี่ยมจะพูดจะกล่าวอะไรก็ได้ตามใจ เมื่อจบการนมัสการแล้วมักถือพิธีศีลระลึกเสมอๆ

อ่านดูในธรรมสารฉบับหลังๆ และในหนังสือพระธรรมวิวัฒน์แล้วจะเห็นว่า ความสว่างกับความมืดปนกันอยู่ในความเป็นไปของคริสตจักรต่างๆ มาตรฐานธรรมวิสัยสูง แต่สำเนียงแห่งชีวิตจิตวิญญาณยังต่ำกว่าที่เคยมีในสมัยแรกๆ ของอัครสาวก ถึงกระนั้นคริสตจักรทุกหนทุกแห่งแข็งแรงก้าวหน้า เจริญเติบโต และแพร่หลายไปเต็มโลกแห่งมหาอาราจักรโรมัน

สังเขปของบทที่ 6,7,8

ภาวะการณ์ทั่วไปในยุคที่สอง, คริสตจักรถูกข่มเหง

ตั้งแต่มรณกรรมของอัครสาวกยอห์น ค.ศ. 100 ถึงพระโองการของคอนสแตนติน ค.ศ. 313

1.สาเหตุแห่งรัฐข่มเหง (บทที่ 6)

1. ศาสนาที่ไม่ถือพระเจ้ามีใจต้อนรับพระอื่นๆ ศาสนาคริสเตียนไม่ต้อนรับด้วย
2. รูปสักการบูชาเข้าประสานกับชีวิต
3. นมัสการพระจักรพรรดิ
4. ศาสนายูดาได้รับการรับรอง
5. การประชุมลับของคริสเตียน
6. เสนอภาพในคริสตจักรของคริสเตียน
7. ผลประโยชน์ทางการค้า

2. ระยะเวลาต่างๆ ของการข่มเหง (บทที่ 6)

1. ตรายานุส ถึงอันตินินุส ปีอุส 96-161
ผู้ถูกประหารทารุณ : (1) ไชเมียน (2) อิกเนติอุส
2. มาร์คัส อวาเรลิอุส 161-180
ผู้ถูกประหารทารุณ : (1) โปลิซาพ (2) ยูสตินมาร์เตอร์
3. เสปติมิอุส เสเวรุส 193-211
ผู้ถูกประหารทารุณ : ไชเปรีน, เซกซ์ตุส 258
4. เดซิอุส 259-251
5. วาเลเรียน 254-260
ผู้ถูกประหารทารุณ : ไชเปรีน, เซกซ์ตุส 258
6. ดีโอเคลเตียน 303-305 กาลิเลริอุส 305-311
พระโองการของคอนสแตนติน 313

3.การก่อรูปของพระคริสตธรรมใหม่บรรทัดฐาน (บทที่ 7)

4. ความเติบโตของระบอบการทางศาสนา (บทที่ 7)

- สาเหตุต่างๆ : 1. หมดสิทธิอำนาจของอัครสาวก
2. ความเติบโตและขยายตัวของคริสตจักร
 3. การข่มเหงของรัฐ

4. คณะนิกรและลัทธินอกรีตแบบต่างๆ เกิดขึ้น

5. เลียนแบบการปกครองของรัฐ

5. การขยายตัวของลัทธิธรรมคำสั่งสอน (บทที่ 7)

1. วิทยาลัยอเล็กซานเดรีย

2. วิทยาลัยอาเชียน้อย

3. วิทยาลัยอัฟริกาเหนือ

6. นิกายต่างๆ หรือลัทธินอกรีตเกิดขึ้น (บทที่ 8)

1. นอสติคส์

2. อีไบโอไนท์ส

3. แมนิกีเยนส์

4. มอนเตนิสต์ส

7. สภาพของคริสตจักร (บทที่ 8)

1. คริสตจักรปลอดจากความเหลวแหลกหลอกลวง

2. คริสตจักรมีเอกภาพในคำสอน

3. คริสตจักรมีระบบการเป็นระเบียบ

4. คริสตจักรเติบโต

บทที่ 6

คริสตจักรถูกข่มเหง ตั้งแต่รัชสมัยของจักรพรรดิฮั่น ค.ศ. 100 ถึงพระองค์ของคอนสแตนติน ค.ศ.313

เรื่องที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์คริสตจักรตลอดศตวรรษที่สอง ที่สาม คือการข่มเหงศาสนาคริสเตียนโดยจักรพรรดิโรมันหลายองค์ สภาพที่ถูกข่มเหงนี้มีได้เป็นอยู่เรื่อยไป แต่ได้กระทำการข่มเหงกันบ่อยครั้งๆ ละหลายๆ ปี และในระหว่างที่สงบอยู่การข่มเหงจะปะทุขึ้นเมื่อใดก็ได้ในแบบที่น่าสยองกลัวยิ่ง ได้มีการข่มเหงกันยึดเนื่องมาจนถึงศตวรรษที่สี่ คือจนถึง ค.ศ. 313 เมื่อจักรพรรดิคอนสแตนติน ผู้เป็นจักรพรรดิที่เป็นคริสเตียนพระองค์แรกได้ยุติความพยายามใดๆ ทั้งสิ้นที่จะทำลายคริสตจักรของพระคริสต์ เรื่องมันน่าประหลาดว่าในระหว่างยุคนี้พระจักรพรรดิบางองค์ผู้ฉลาดที่สุด ดีที่สุด หลายองค์เป็นผู้ข่มเหงที่รุนแรงในการข่มเหงศาสนาคริสเตียน ส่วนกษัตริย์บางพระองค์ผู้ร้ายกาจที่สุดกลับไม่เอาเรื่องในการข่มเหง หรือไม่ก็ทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ไปเสียเลย ก่อนที่จะเล่าประวัติศาสตร์ ให้เรามาสำรวจดูเจตนาบางประการที่ขับให้รัฐบาลพยายามทำลายล้างองค์การหนึ่งที่มีความซื่อตรงเหมือนดังกฎหมายที่มีชีพ และนำปรารถนาอย่างเช่นพวกคริสเตียนนี้ และได้กระทำกันเรื้อรังอยู่ตั้งสองร้อยปี อันที่จริงรัฐบาลผู้ข่มเหงนี้ส่วนมากเป็นรัฐบาลลัทธิธรรมและแสงสว่างให้การให้แก่พลเมือง มีเหตุหลายเหตุที่พอบอกได้ว่าทำไมพระจักรพรรดิจึงเป็นปรปักษ์แก่ศาสนาคริสเตียนดังจะได้กล่าวไว้ข้างต่อไปนี้

ลัทธิศาสนาที่ไม่ถือพระเจ้า ยินดีที่จะรับสิ่งนมัสการใหม่หรือแบบนมัสการอย่างใหม่เข้าร่วมด้วยอีกก็ได้ แต่ฝ่ายศาสนาคริสเตียนไม่เอาด้วย ที่ไหนที่นับว่ามีพระอยู่แล้วตั้งร้อยๆ องค์หรือกระทั่งพันๆองค์ ถ้าจะมีการเอามาเพิ่มเข้าอีกสักองค์ก็รับได้ไม่แปลกอะไร เมื่อพลเมืองในเมืองหรือในมณฑลปรารถนาจะเลื่อนฐานะการค้า หรือชักชวนให้มีการเข้าเมืองกันมากๆ เขาจะสร้างวิหารสร้างพระขึ้นไว้ อันเป็นพระที่เขานมัสการกันในต่างบ้านต่างเมือง เพื่อนพลเมืองที่นับถือพระนั้นๆ ที่สร้างขึ้นไว้จะได้มีที่นมัสการ เช่นในเมืองปอมเปอีจะได้พบวิหารของพระไอซิส พระของชาวอียิปต์ เป็นพระหญิง ตั้งขึ้นเพื่อเพิ่มมูลค่าการค้าของปอมเปอีกับอียิปต์ และทำให้พ่อค้าชาวอียิปต์เกิดความรู้สึกสะดักเหมือนกับอยู่บ้านตน ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งคือศาสนาคริสเตียนขัดขวางการนมัสการอะไร ๆ ทั้งสิ้น นอกจากพระเจ้าของตนเอง จักรพรรดิองค์หนึ่งประสงค์จะตั้งรูปพระคริสต์ไว้ในปราสาทแพนเทียนในกรุงโรม ซึ่งเดี๋ยวนี้ปราสาทนี้ก็ยังคงอยู่ อันเป็นที่ที่มีพระองค์สำคัญ ประดิษฐานไว้นมัสการ แต่พวกคริสเตียนบอก

ปิดข้อเสนออย่างคอแข็ง พวกคริสเตียนไม่ยอมให้พระคริสต์ของเขาต้องถูกถือว่ามียศศักดิ์แค่เท่าเทียมพระองค์หนึ่งในหลายองค์

รูปสักการะเข้าประสานกับชีวิตในทุกๆ แขนง ในทุกบ้านเรือนจะต้องมีการตั้งรูปสักการะไว้รับการบูชาบวงสรวง การเส้นไหว้กระทำแก่พระต่างๆ ได้ในทุกๆ พิธีฉลองเทศกาล พิธีการฉลองเทศกาล พิธีฉลองอะไรๆ สำหรับเมืองสำหรับมณฑล รูปปั้นต้องเป็นเครื่องตั้งบูชา ในแบบอย่างเช่นนี้พวกคริสเตียนไม่ร่วมด้วย ด้วยเหตุนี้คนไม่มีความคิดก็คือว่าพวกคริสเตียนเป็นคนไม่สังคม ไม่น่าคบ เป็นคนไม่นับถือพระ ไม่มีพระ เป็นที่เกลียดชังของเพื่อนบ้านพลเมือง ด้วยการที่พลเมืองโดยทั่วไปพากันเข้าใจผิดมิชอบอย่างนั้นจึงยังอยู่อีกก้าวเดียวก็ถึงการข่มเหง

มีแบบการนมัสการรูปสักการะอย่างหนึ่งใช้เป็รเครื่องพิสูจน์ความจงรักภักดี คือการนมัสการรูปพระจักรพรรดิ ในที่เด่นๆ ของทุกๆ เมืองจะตั้งรูปปั้นของพระจักรพรรดิองค์ที่กำลังครองราชย์อยู่นั้นไว้จะต้องมีการบูชารูปปั้นนี้ด้วยเผาเครื่องหอมถวายอย่างว่าเป็นพระ อาจเป็นการนี้เองที่ธรรมสารของเปาโลฉบับแรกๆ ได้เตือนไว้ คงหมายถึงการนมัสการรูปปั้นนี้ การนมัสการแบบนี้พวกคริสเตียนปฏิเสธไม่ยอมทำ ไม่ใช่ว่าทำยาก ทำเพียงแต่กำเครื่องหอมกำมือหนึ่งโปรยลงบนแท่นบูชาเท่านั้นก็เสร็จกัน แต่พวกคริสเตียนกลับร้องเพลงสรรเสริญถวายนมัสการแก่ “กษัตริย์อีกพระองค์หนึ่ง คือพระเยซูองค์เดียว” ผู้คนจะพากันจ้องพวกคริสเตียนว่าเป็นพวกไม่จงรักภักดีต่อกษัตริย์และวางแผนขบถคริสเตียนในชั่วอายุคนแรกเป็นที่เข้าใจของคนอื่นๆ ว่าคงจะเป็นศาสนาของพวกเขา และศาสนายูดาห์รับรองยอมอนุมัติให้เป็นศาสนา (หนึ่งในอาณาจักรโรมัน) แม้ว่าพวกยิวจะตีตัวออกจากประเพณีไหว้รูปสักการ แม้ของบูชารูปสักการก็ไม่ยอมกิน ในการที่คนอื่นเข้าใจผิดอย่างนี้ ทำให้คริสเตียนรอดจากข่มเหงไปได้เวลาหนึ่ง แต่หลังจากที่เยรูซาเล็มทะเลาะลงใน ค.ศ. 70 ศาสนาคริสเตียนที่ตั้งอยู่โดดเดี่ยวไม่มีกฎหมายคุ้มครองเหล่าศิษย์ให้ปลอดภัยจากการเกลียดชังของเหล่าศัตรู

การประชุมลับของพวกคริสเตียนย่อมทำให้เกิดสงสัย มาประชุมกันก่อนอาทิตย์ขึ้นหรือตอนกลางคืน มักจะประชุมกันในถ้ำหรือในอุโมงค์ใต้ดินเสมอๆ คำลือเท็จก็ได้แพร่ออกไปว่าพวกนี้ประกอบพิธีกรรมแห่งความโศก แห่งการฆาตกรรมที่กระทำกันในพวกเขา ยิ่งกว่านั้นรัฐบาลเผด็จการของมหาอาณาจักรมีความระแวงลัทธิลับ สมาคมลับทุกชนิด เกรงว่าจะคิดทรยศขบถขึ้นการประกอบพิธีศีลระลึกกระทำกันเป็นการเฉพาะ คนภายนอกจะข้องแวะไม่ได้ การนี้มักถูกยกขึ้นมาเป็นหลักฐานฟ้องร้องและถูกข่มเหง

ศาสนาคริสเตียนถือว่าทุกคนเสมอกัน ไม่มีการถือชั้นวรรณะในการเป็นสมาชิก ในบริกการนมัสการ ทาสอาจได้รับเลือกเป็นบิชอปในคริสตจักร การเช่นนี้ เป็นที่ขะแยงในความคิดของคนพวก

ขุนนาง ของนักปรัชญา ของคนชั้นปกครอง คริสเตียนจึงถูกถือว่าเป็น “ผู้ทำลายยศฐาศักดิ์” ไม่อยู่ในระเบียบแบบแผนและบิดผันระเบียบของสังคม เพราะเหตุนี้จึงเหมือนหนึ่งเป็นศัตรูของรัฐ

บางครั้งผลประโยชน์ในทางรายได้มักจะยู่กันจะขัดใจใจทำการข่มเหง ดังเช่นอัครสาวกเปาโล ที่เอเฟซัสต้องตกในอันตรายเกือบตาย เพราะเดเมตรีวช่างเงินยูแห่ให้เกิดวุ่นวายขึ้น มีบ่อยๆ ที่พวกเจ้าพนักงานปกครองถูกอิทธิพลบังคับให้ข่มเหงคริสเตียน โดยการบเร้าของคนทีผลประโยชน์ในทางการเงินต้องถูกกระทบกระเทือนเพราะการก้าวหน้าของคริสตจักร เช่นพวกนักพรตและพวกอุปถากในวิหารรูปสักการะ พวกช่างหล่อพระ พวกช่างแกะสลัก ช่างก่อสร้างโบสถ์วิหารและคนอื่นๆ ที่อาศัยการนมัสการอันไม่ถือพระเจ้าเป็นเครื่องเลี้ยงชีพ ไม่ยากเลย (ที่คนพวกเหล่านี้) จะส่งเสียงร้องขึ้นว่า “โยนพวกคริสเตียนให้สิงห์โตกิน” เมื่อพวกช่างเห็นอาชีพจะเสียหรือพวกเจ้าพนักงานโลกมักได้ใครจะได้ทรัพย์สินสมบัติของพวกคริสเตียนผู้มั่งคั่ง (เขาก็ทำการข่มเหงคริสเตียน)

ตลอดศตวรรษที่สองและที่สาม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรุ่งอรุณศตวรรษที่สี่ด้วย จนถึงปี ค.ศ. 313 ศาสนาคริสเตียนต้องถูกห้าม การมีบรรพชิตก็นับว่าผิดกฎหมาย การมีบรรพชิตก็นับว่าผิดกฎหมาย แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความส่วนมากที่คาบแห่งการข่มเหงเข้าฝัก พวกสานุศิษย์ก็มีใครจะได้ถูกรบกวนในการปฏิบัติศาสนกิจแต่ถึงในยามที่นับว่าสงบ อันตรายก็อาจปะทุขึ้นมาเวลาหนึ่งเวลาใดก็ได้ เมื่อพวกผู้ว่าราชการมณฑลเห็นควรจะทำตามพระโองการ หรือเมื่อคริสเตียนคนสำคัญคนใดมีความเปิดเผย และทำการพยานด้วยใจอาหาญ อย่างไรก็ดี มีหลายยุค สั้นบ้างยาวบ้าง คริสตจักรทั่วราชอาณาจักรต้องตกหมิ่นเหม่ต่อการข่มเหงอย่างดุเดือดที่สุด เราได้ทราบเรื่องการข่มเหงมาแล้วในศตวรรษที่หนึ่งโดยจักรพรรดิเนโร (66-68) และโดมิเทียนุส (90-95) ทั้งสองคราวนี้เกิดขึ้นเพราะความคลั่งไคล้และความเกลียดชัง ไม่มีเหตุผลอะไรนอกจากความโทโสของผู้ทารุณ เป็นการเกิดขึ้นชั่วคราวไม่ยึดเยื้อ แต่ตั้งแต่ ค.ศ. 110 ถึง 313 คริสตจักรต้องตกอยู่ใต้การข่มเหงตามแบบต่างๆ ไม่ได้รับการข่มเหงเลย รัฐบาลเพียรใช้วิธีการต่างๆ จะบดขยี้ความศรัทธาที่โตขึ้นเรื่อยๆ ให้แหลกราน และกระทำกันทั่วๆ ไป ครั้นแล้วครั้งเล่าทั้งมหาอาณาจักร

ตั้งแต่รัชกาลของจักรพรรดิตรายานุสถึงอันโตนินุสปีอุส (ค.ศ. 96-161) ศาสนาคริสเตียนไม่ได้รับการรับรอง แต่ก็ไม่ได้ถูกข่มเหงสาหัสนัก ภายใต้จักรพรรดิสี่องค์ เนร์วา, ตรายานุส, หะดริอานุส และอันโตนินุส ปีอุส (รวมทั้งผู้สืบตำแหน่งต่อ มาร์คุส อวาเรลิอุส จัดว่าเป็น “จักรพรรดิองค์ดีห้าองค์”) ไม่ให้จับคริสเตียนโดยไม่มีข้อกล่าวหาฟ้องร้องอันชัดแจ้ง โดยไม่มีหลักฐานประกอบการร้องทุกข์ และจิตใจของสมัยนี้คือเพิกเฉยต่อศาสนาคริสเตียน กระนั้นเมื่อมีการฟ้องร้องคริสเตียน ถ้าคริสเตียนไม่ยอมทิ้งศาสนา เจ้าหน้าทีที่จำต้องใช้กฎหมายบังคับ ถึงแม้ไม่เต็มใจก็ต้องประหารชีวิต คนสำคัญๆ ที่ต้องถูกประหารทารุณเพราะความเชื่อในระหว่างรัชกาลเหล่านี้คือ

ไซเมียน (หรือซีโมน,มาระโก 6:3) ผู้สืบตำแหน่งของเซ็นท์ยากอบในฐานะประธานหรือบิชอปของคริสตจักรในกรุงเยรูซาเล็ม และเป็นน้องขององค์พระผู้เป็นเจ้าเช่นยากอบเหมือนกันกล่าวกันว่า ท่านผู้นี้มีอายุยืนถึงร้อยยี่สิบปี ท่านต้องถูกตรึงด้วยคำสั่งของข้าหลวงโรมันแห่งพาเลสไตน์ใน ค.ศ. 107 ในระหว่างรัชกาลของจักรพรรดิตรายานุส

อิกเนติอุส บิชอปของคริสตจักรอันติโอเกียในซีเรีย ยิ่งเสียวว่าเต็มใจรับการประหารทารุณ ตามทางที่ท่านไปกรุงโรมท่านได้เขียนสารถึงคริสตจักรต่างๆ แสดงความหวังว่าจะไม่เสียโอกาสมีเกียรติที่จะตายเพื่อองค์พระผู้เป็นเจ้าของท่าน ท่านได้ถูกโยนลงไปให้สัตว์ร้ายกินในโรงละครสัตว์โรมัน ค.ศ. 108 หรือ 110 แต่กระนั้นการข่มเหงในระหว่างรัชกาลเหล่านี้ยังสาหัสน้อยกว่าที่คริสตจักรประสบในมิช้าต่อมา ยังมีอีกหลายคนถูกประหารทารุณ นอกจากคนสำคัญทั้งสองนี้

องค์ดีที่สุดในบรรดาพระจักรพรรดิโรมัน และเป็นหนึ่งในบรรดานักเขียนธรรมชาติวิทยาตัวอย่างสูงสุดคือจักรพรรดิมาร์คัส อวาเรลิอุสผู้ครองราชย์ ค.ศ. 161 ถึง 180 รูปปั้นทรงม้าฉายาขององค์ท่านยังคงตั้งอยู่ข้างหน้าแคพิโตลโบราณสถานในกรุงโรม ถึงกระนั้นชายคนคินี และเป็นนักปกครองที่ยุติธรรมด้วย ยังได้ทำการข่มเหงคริสเตียนอย่างขมขื่น ท่านพยายามหาทางฟื้นฟูชีวิตโรมันแบบโบราณที่ไม่พิถีพิถัน พร้อมทั้งศาสนาโบราณด้วย ขัดขวางคริสเตียนหาว่าเป็นพวกเปลี่ยนแปลงจารีตประเพณี ผู้เชื่อในพระคริสต์หลายพันคนต้องถูกตัดศีรษะ หรือถูกโยนให้สัตว์ร้ายทิ้งในสนาม ในจำนวนคนเป็นจำนวนมากที่ถูกระหารทารุณในปีเหล่านั้น เราจะได้เอ่ยเพียงสองท่าน

โปลิซาฟ บิชอปคริสตจักรชะมูระนาในเอเชีย้อย สิ้นชีพใน ค.ศ. 155 เมื่อถูกนำตัวมาต่อหน้าท่านข้าหลวง ได้รับคำสั่งให้ดำเนินนามของพระเยซูคริสต์ ท่านตอบว่า “โอ้เอ๋ย แผลดิบหกปีแล้วข้าพเจ้าได้ปรนนิบัติพระองค์มา พระองค์มีเคยได้ทำอะไรแก่ข้าพเจ้า มีแต่ได้กระทำดีต่อข้าพเจ้าทั้งนั้น ข้าพเจ้าจะค่าพระองค์ได้อย่างไร โอ องค์พระผู้เป็นเจ้าและผู้ช่วยให้รอดของข้าพเจ้า” ท่านได้ถูกเผาทั้งเป็นจนตาย

ยูดินมาเตอร์ เคยเป็นนักปรัชญา เมื่อรับศาสนาคริสต์แล้วก็ยังคงสอนต่อไป ท่านเป็นคนสามารถที่สุดคนหนึ่งในสมัยของท่าน และเป็นผู้ป้องกันความเชื่ออย่างออกหน้าที่สุด หนังสือของท่านก็ยังคงมีอยู่ มีค่ามากในการให้ความรู้เรื่องคริสตจักรในระยะกลางศตวรรษที่สอง ท่านถูกประหารทารุณที่กรุงโรม ค.ศ. 166

ภายหลังที่จักรพรรดิมาร์คัสอวาเรลิอุสสิ้นชีพ ใน ค.ศ. 180 ก็มียุคแห่งความปั่นป่วนตามมา จักรพรรดิหลายองค์อ่อนแอ ไร้ค่า ต้องยุ่งกับการจลาจลภายในอย่างเหลือเกิน หรือมีจะนั้นก็เอาแต่สนุกสนานของตนเองจนไม่ใส่ใจกับพวกคริสเตียน แต่เสปติมิอุส เสเวรุส ตั้งต้นข่มเหงอย่างเข็มโหดในปี 202 ยึดเอามาจนกระทั่งถึงความมรณภาพของท่านเองในปี ค.ศ. 211 เสเวรุสเป็นคนเศร้าเป็นคนที่ไร้โรค เป็นคนมีวินัยจัด พยายามฟื้นฟูศาสนาที่ทรุดโทรมแล้วสมัยเก่าขึ้นไม่สำเร็จทุกหนทุกแห่งมีการข่ม

แห่งคริสตจักรคูเค็อด แต่ไว้ในอียิปต์และแอฟริกาเหนือเป็นแห่งที่โหดร้ายที่สุดในอาเล็กซานเดรีย เลโอนิดาส บิดาของโอรีย่นนักทฤษฎียิ่งใหญ่ต้องถูกตัดศีรษะ เปร้เปตัว ท่านผู้หญิงแห่งคาเซา กับเฟลิซิตาส์ทาสผู้ซื่อสัตย์ ทั้งสองต้องถูกสังหารทั้งเสียในปี ค.ศ. 203 เสด็จมิอุส เสดเวรส จักรพรรดิใจร้ายขนาดหนักจนนักเขียนคริสเตียนหลายคนจัดว่าท่านเป็น “ปรปักษ์พระคริสต์” (Antichrist)

ภายใต้พระจักรพรรดิหลายองค์ผู้สืบราชสมบัติต่อกันอย่างรวดเร็ว คริสตจักรได้รับการเพิกเฉย อยู่สักสี่สิบปี พระจักรพรรดิคาราคัลลูลุส (ค.ศ. 211-217) เปิดให้สิทธิสัญชาติโรมันแก่ทุกๆ คนที่มีได้เป็น ทาสทั่วราชอาณาจักร เลยเป็นประโยชน์แก่พวกคริสเตียน โดยที่ไม่ต้องถูกตรึงกางเขนไม่ต้องถูกโยน ให้สัตว์ร้ายกัดฉีกอีกต่อไป เว้นไว้แต่คริสเตียนที่เป็นทาส แต่เมื่อถึงราชกาลเดซิอุส (249-251) การข่มเหงคูเค็อดก็เกิดขึ้นใหม่ ดีที่รัชกาลของท่านผู้นี้สั้น การประหารคริสเตียนก็ยุติไปชั่วคราวหนึ่งพร้อมกับ ความตายของท่าน

หลังจากเดซิอุสสิ้นชีพก็มีความสงบได้กว่าห้าสิบปี แต่การข่มเหงสั้นๆ ก็มีขึ้นอีกเป็นคราวๆ คราวหนึ่งภายใต้วาเลเรียนใน ค.ศ. 257 ไชเปเรียนผู้มีชื่อเสียง บิชอปของคาร์เธจ เป็นนักเขียนยิ่งใหญ่คนหนึ่งและผู้นำคริสตจักรของยุคต้องถูกประหาร ทั้งบิชอปเซกซ์ตุสชาวโรมันด้วย

คราวสุดท้ายเป็นการข่มเหงที่หวาดเสียวที่สุด ด้วยวิธีที่ร้ายที่สุดเท่าที่กระทำกันแล้วๆ มาเกิดขึ้น ในรัชกาลของดิโอเคลเตียนและพวกทายาทของท่าน ตั้งแต่ ค.ศ. 303 ถึง 310 พระโองการที่ออกมาทุกๆ ฉบับระบุว่าให้เผาพระคัมภีร์ไบเบิลให้หมดสิ้น ให้ทำลายอาคารคริสตจักรทุกแห่งลงให้หมด ซึ่งอาคารเหล่านี้ได้โผล่ขึ้นมาท่วมหาอาณาจักรในระหว่างครึ่งศตวรรษที่นับว่าสงบจากการข่มเหง ใครที่ไม่ทิ้ง ศาสนาคริสเตียนจะต้องถูกตัดจากสิทธิสัญชาติโรมันและไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ในบางแห่งคริสเตียนประชุมกันในคริสตจักรของตัว จะมีการจุดไฟเผาขึ้นทั้งคริสตจักรรวมทั้งเหล่าศิษย์ผู้ กำลังนมัสการอยู่ในห้องประชุมนั้นตายสิ้น มีกล่าวกันว่าจักรพรรดิดิโอเคลเตียนตั้งเสาวจารึกขึ้นว่า “ให้ เป็นเกียรติในการถอนรากความงมงายในศาสนาคริสเตียน” (แต่ถ้อยคำนี้ไม่มีหลักฐาน อาจไม่จริงก็ได้) แต่กระนั้นภายในสี่สิบห้าปีศาสนาคริสเตียนกลายเป็นศาสนาของจักรพรรดิเป็นทางการ เป็นศาสนาใน ราชวัง ในมหาอาณาจักร ดิโอเคลเตียนได้สร้างที่อาบน้ำมึมาขึ้นที่กรุงโรมโดยเอาคริสเตียนมาเป็นทาส บังคับใช้แรงงาน แต่หลังจากวาระของดิโอเคลเตียนสิบสองศตวรรษ ท่านมีคาเอล แองเยโลได้เอาสถานที่ ที่ดิโอเคลเตียนได้สร้างไว้มาตัดแปลงอาคารบางส่วนเป็นคริสเตียนดิโอเคลเตียนลาออกจากพระที่นั่ง หลวงในปี ค.ศ.1561 และยังคงใช้เป็นที่นั่งมัสการของคริสเตียนดิโอเคลเตียน ลาออกจากพระที่นั่งหลวง ในปี ค.ศ. 305 แต่ทายาทและผู้รองของท่านคือคาเลริอุสและคอนสตันติอุส ทำการข่มเหงต่อไปอีก 6 ปี คอนสแตนตินบุตรของคอนสตันติอุสได้เป็นจักรพรรดิคูเปอร์มิ เวลานั้นคอนสแตนตินมิได้เปิดเผยตัวว่า เป็นคริสเตียน ในปี ค.ศ. 313 ได้ออกพระโองการปล่อยตามสบายให้ เป็นพระโองการที่ไม่อาจล้มได้

โดยกฎหมายฉบับนี้ศาสนาคริสต์นได้รับอนุมัติการปฏิบัติการณ์นั้เป็นการถูกต้องตามกฎหมาย
การข่มเหงทั้งสิ้นเลิก ตลอดเวลาที่มหาอาณาจักรโรมันยังคงดำรงอยู่ การข่มเหงโดยรัฐมิได้เกิดขึ้นอีก
เลย

บทที่ 7

คริสตจักรถูกข่มเหง (ภาคสอง) การก่อรูปของพระคริสตธรรมใหม่บรรทัดฐาน

ระบอบการศาสนาโตตัวขึ้น

ขยายหลักธรรมคำสั่งสอน

ในขณะที่รัฐโรมันข่มเหงคริสตจักร เป็นเรื่องใหญ่เด่นอยู่ในประวัติศาสตร์ของคริสตจักรตลอดศตวรรษที่สองและที่สาม ในเวลาเดียวกันนั้นการขยายตัวอย่างก็เกิดขึ้นในสภาพการ ในระบอบการและในชีวิตของนิคมคริสเตียน ดังเราจะได้ใคร่ครวญสิ่งเหล่านี้ดูบ้างบางประการ

เราเห็นแล้วว่าพระคริสตธรรมใหม่เขียนสำเร็จลงไม่ช้าหลังรุ่งศตวรรษที่สอง อาจเน้นใน ค.ศ. 110 แต่ในการตั้งหนังสือนี้และหนังสือนี้เท่านั้นให้เป็นบรรทัดฐานหรือกฎเกณฑ์ของความเชื่อมีปกติของพระเจ้าสำเร็จได้ในทันใด หนังสือฉบับย่อยๆ ทั้งหมดในพระคริสตธรรมใหม่มิได้รับกันทุกแห่งทั่วไปว่าเป็นพระคัมภีร์อันเกิดจากการทรงคล หนังสือฉบับย่อยบางเล่มเช่น ฮีบรู ยากอบ เปโตรฉบับสอง และวิวรณ์ ทางภาคตะวันออกนับแต่ทางภาคตะวันตกยังบอกปิดอยู่หลายปี ส่วนหนังสืออื่นบางเล่มซึ่งเดี๋ยวนี้มิได้จัดเข้าในพระคัมภีร์ หนังสืออย่างนี้ได้รับกันและอ่านกันในภาคตะวันออกด้วย เช่นหนังสือผู้เลี้ยงแกะของเฮระเม ธรรมสารของบารนาบาส คำสอนของอัครสาวกทั้งสิบสอง และอะพคาลิปของเปโตร หนังสือพระคริสตธรรมใหม่ดังที่เราได้อยู่เดี๋ยวนี้ได้ค่อยๆ เข้าชั้นพระคัมภีร์อย่างช้าๆ ส่วนหนังสืออื่นๆ ก็ค่อยๆ เลิกใช้กันในคริสตจักรต่างๆ สมัชชาประชุมกันครั้งคราวต่างๆ มิได้เลือกคัดหนังสืออะไรขึ้นมาตั้งเป็นบรรทัดฐาน แต่ได้ยอมรับรองหนังสือที่คริสตจักรต่างๆ ได้เลือกใช้อยู่แล้ววันเวลาที่รับรองพระคริสตธรรมใหม่กันอย่างเต็มที่เหมือนกับทุกวันนี้ไม่น่าจะบอกได้ แต่จะกำหนดว่าก่อน ค.ศ. 300 ก็ไม่ได้ ใครที่อ่านหนังสือ “พระคริสตธรรมใหม่อะพคาลิป” และเทียบเรื่องดูกับพระคริสตธรรมใหม่ของเราจะเห็นทันทีว่าทำไมหนังสือชนิดนี้ต้องปิดออกจากบรรทัดฐานไปในที่สุด

เมื่อพวกอัครสาวกเดิมยังคงชีพอยู่ ท่านได้รับความนับถือทั้งสาวกว่าเป็นคณะผู้ใกล้ชิดของพระคริสต์ที่พระองค์ทรงคัดเลือกไว้และเป็นผู้ตั้งคริสตจักร เป็นคนที่ได้รับการทรงคลจากพระเจ้าเป็นพิเศษ เป็นผู้นำของคริสตจักรอย่างไม่มีปัญหา เป็นผู้ปกครองเท่าที่จำเป็นต้องปกครอง เมื่อท่านลูกาเขียนหนังสือกิจการและอัครสาวกเปาโลเขียนธรรมสารฟิลิปปี และติโมธีว ตำแหน่ง “บิชอป” และ “ผู้อาวุโส” (เปรสไบเตอร์) ใช้หมายถึงพนักงานบุคคลเดียวกันในความเข้าใจกันอย่างสนิท แต่ทุกสิบปี

ต่อมาในราว ค.ศ. 125 เราได้พบว่าบิชอปปกครองคริสตจักรอยู่ทุกหนทุกแห่ง บิชอปแต่ละท่าน บัญชาการในภูมิภาคของตน มีเปรสไบเตอร์ และดิวอาน (มัคนายก) อยู่ใต้อำนาจของบิชอป ราว ค.ศ. 50 การประชุมที่กรุงเยรูซาเล็มประกอบด้วย “อัครสาวกและผู้อาวุโส” เป็นเสียงของคริสตจักรทั้งหมด ทั้งศาสนาจารย์ (มีหรือไม่มียังสงสัย) และคนสมัครช่วย แต่ในระหว่างยุคของการข่มเหง ภายหลัง ค.ศ. 150 การประชุมหลายคราวเกิดขึ้นและกฎเกณฑ์ต่างๆ ตั้งขึ้นโดยพวกบิชอปเท่านั้น การปกครองแบบ โดยคณะบิชอปมีอยู่เกือบตลอดทั่วไป ไม่มีประวัติศาสตร์เขียนเวลานั้นบอกให้เราทราบชั้นต่างๆ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบราชการเช่นนี้ แต่ถึงไม่มีบอกก็ค้นหาเหตุของมันได้ไม่ยากนัก

การหมดสิทธิอำนาจของอัครสาวกทำให้เกิดความจำเป็นต้องเลือกผู้นำขึ้นใหม่ ผู้ยิ่งใหญ่ผู้สถาปนาคริสตจักร อัครสาวกเปโตรและเปาโล ยกอบ นื่องขององค์พระผู้เป็นเจ้า ยอห์นอัครสาวกคนผู้ยังชีพอยู่เป็นคนสุดท้าย ต่างก็ล่วงลับไปมิได้ทั้งใครผู้มีความสามารถในตัวไว้เป็นผู้สืบตำแหน่งตั้งห้าสิบหรือหกสิบปีหลังจากความตายของอัครสาวกเปโตรและเปาโล ประวัติศาสตร์ของคริสตจักรก็เงียบหายไปเลย งานอะไร ๆ ที่อาจได้กระทำไปโดยคนอย่างเช่นติโมธีว ติโต และอะโปโลเราไม่ทราบ แต่ในชั่วอายุคนต่อมาใหม่ ๆ ก็ปรากฏออกมาเป็นบิชอปและมีอำนาจปกครองคลุมไปหลายๆ บริเวณ คริสตจักรประจำตำบล

ความเติบโตและแพร่ตัวของคริสตจักรทำให้ระบบและวินัยจำเป็นต้องมี เมื่อคริสตจักรจำกัดอยู่ในดินแดนต่างๆ ที่อัครสาวกยังพอไปและเยี่ยมเยียนได้เป็นครั้งคราว เมื่อนั้นพนักงานคริสตจักรไม่ต้องการมาก ครั้นเมื่อคริสตจักรแพร่ออกไปกว้างขวางทั่วอาณาจักร ยิ่งกว่านั้นยังได้ล้นออกไปนอกอาณาจักรถึงปาเซียและชายอาณาเขตอินเดีย คลุมไปหลายประเทศและหลายเชื้อชาติ ความต้องการหัวหน้าดูแลภาคต่างๆ ก็เห็นประจักษ์ขึ้น

การข่มเหงอันจะนำอันตรายมาถึงทั่วกัน เมื่อเครื่องดั่งคริสตจักรต่างๆ เข้าร่วมกันและใช้อิทธิพลของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการปกครอง เมื่อเวลาใดที่อำนาจรัฐตั้งท่าตั้งทางเอากับคริสตจักร ความต้องการๆ การนำที่สามารถก็เห็นประจักษ์ขึ้น พวกผู้นำเกิดขึ้นมาตามวาทที่จำเป็นและต้องมีอยู่ตลอดเจ็ดชั่วอายุคนทำให้แบบปกครองเป็นการถาวรขึ้น

คณะนิกายต่างๆ และลัทธินอกรีต เกิดขึ้นในคริสตจักรทำให้คริสตจักรจำต้องใช้บรรทัดฐานของความเชื่อและอำนาจบางประการสำหรับบังคับพวกเหล่านั้นก็เป็นความจำเป็นเด็ดขาด เราจะได้พิจารณาดูในบทนี้เรื่องการแตกแยกกันเป็นพรรคเป็นพวกต่างๆ ถือหลักธรรมแตกต่างกัน อันเป็นสิ่งซึ่งคุกคามความดำรงคงอยู่ของคริสตจักรเองทีเดียว และเราจะได้เห็นการโต้แย้งเกี่ยวกับหลักธรรมเหล่านั้นได้ปลุกความต้องการวินัยขึ้นจัดการกับพวกมิถิทธิ และประกันเอกภาพของความเชื่อขึ้นอย่างไร

เมื่อถามว่าทำไมจึงรับเอาการปกครองแบบนี้มาใช้ การปกครองที่บัญญัติมาจากตำแหน่งสูงโดยพวกบิชอป แทนที่จะชอบการปฏิบัติกรแบบเสมอภาค เราจะพบว่าการเลียนแบบการปกครองของจักรวรรดินั่นเองเป็นแบบแผนที่ให้คริสตจักรลอกเอามาเป็นธรรมดาเมื่อคริสตจักรขยายตัวเจริญขึ้น ศาสนาคริสต์เถื่อนเกิดขึ้นมา ไม่ใช่ในถิ่นที่มีการปกครองแบบมหาชนรัฐที่พลเมืองของตนเลือกผู้ปกครองของตนเอง แต่เกิดในมหาอาณาจักรที่ปกครองด้วยอำนาจ เพราะเหตุนี้เมื่อคริสตจักรจำเป็นต้องมีการปกครอง การปกครองแบบผู้นำใช้อำนาจเป็นเอกเทศจึงโผล่ขึ้นทุกหนทุกแห่ง คือปกครองโดยเหล่าบิชอป ซึ่งคริสตจักรก็สมัครใจยอมอ่อนน้อม เพราะคุ้นเคยมากกับการปกครองแบบเดียวกับของรัฐนั้นแล้ว ถึงอย่างไรก็ดีความจริงยังเห็นชัดว่าในระหว่างตลอดยุคที่กล่าวมาแล้วนี้ ไม่มีบิชอปอ้างสิทธิปกครองทั่วสากล ไม่มีบิชอปเหนือบิชอปทั้งหลายดังที่บิชอปแห่งโรมได้สมอ้างในเวลาต่อมา

สัญลักษณ์ที่สำคัญของยุคนี้อีกอย่างหนึ่งคือ การขยายตัวของหลักธรรม ในสมัยอัครสาวกนั้น ความเชื่อความศรัทธาเป็นสิ่งที่จิตใจ เป็นการเต็มใจยอมมอบตัวแก่พระคริสต์โดยตนเอง ให้พระองค์เป็นองค์พระผู้เป็นเจ้าและเป็นกษัตริย์ ครองชีวิตคริสเตียนตามแบบอย่างของพระองค์และเป็นผลของพระวิญญูณประทับภายใน แต่ยุคที่เรากำลังศึกษาอยู่นี้ ความศรัทธาหรือความเชื่อค่อยๆ กลายเป็นเรื่องของความคิดความเชื่อทางปัญญา เชื่อหลักธรรมแบบที่ยากและเหนียวแน่นเข้าใจยากเน้นว่าความเชื่ออย่างไรจึงจะถูกมากกว่า เน้นการมีชีวิตจิตวิญญูณอันเป็นเรื่องภายในมาตรฐานวิสัยของคริสเตียนยังคงสูง และคริสตจักรยังมีสาวกหลายคนที่ถูกคุมด้วยพระวิญญูณบริสุทธิ์ แต่หลักธรรมกลับเป็นเครื่องบั่นทอนศาสนาคริสต์นยิ่งขึ้นทุกที “หลักข้อเชื่อของอัครสาวก” เป็นข้อเชื่อง่ายๆ ของคริสเตียนและแรกที่สุด ได้เรียบเรียงขึ้นในระหว่างยุคนี้ วิทยาลัยใหญ่ๆ ของเทวศาสตร์สามแห่งได้เกิดขึ้นที่อเล็กซานเดรีย ในเอเชียไมเนอร์และในแอฟริกาเหนือ วิทยาลัยเหล่านี้ตั้งขึ้นเพื่อสอนคนที่มาจากครอบครัวที่ไม่ได้เป็นคริสเตียน และได้ปฏิญานว่ารับความเชื่อของคริสเตียน แต่มีซ้ำวิทยาลัยเหล่านี้ได้ขยายเป็นศูนย์สำรวจตรวจคัดหลักธรรมของศาสนา ศาสดาจารย์ใหญ่ๆ ได้มาร่วมกับวิทยาลัยเหล่านี้

วิทยาลัยในอเล็กซานเดรีย ตั้งขึ้นในราว ค.ศ. 180 โดยแพนเทียมนุสผู้เคยเป็นปราชญ์ ปรัชญาของสะโตอิก แต่เมื่อเป็นคริสเตียนแล้วก็ออกหน้าในการมีใจร้อนรนมากและมีโวหารดีในการเทศนาสั่งสอน เพียงแต่ข้อเขียนสั้นๆ ไม่ครบถ้วนของท่านเท่านั้นที่ยังมีเหลืออยู่ เคลเมนต์แห่งอเล็กซานเดรียเป็นผู้สืบตำแหน่ง (มีชีวิตอยู่ในราว ค.ศ. 150-215) หนังสือของท่านเคลเมนต์หลายเล่มเป็นหนังสือแก้ข้อหาฝ่ายศาสนาคริสต์นแก่พวกถือศาสนาพื้นบ้านพื้นเมืองและยังคงมีอยู่จนถึงบัดนี้ แต่ว่าผู้ที่ใหญ่ยิ่งที่สุดของวิทยาลัยในอเล็กซานเดรียและเป็นเจ้าความคิดผู้สามารถที่สุดและเป็นผู้อธิบายเชืวชาณูที่สุดในตลาดยุคคือท่าน โอริเย่น (185-254) ผู้ได้สอนและได้เขียนหลายเรื่องแสดงการศึกษาอย่างกว้างขวางและอำนาจสติปัญญา

วิทยาลัยในเอเชียย่อมมีที่ตั้งอยู่แห่งใดแห่งหนึ่ง แต่เป็นองค์การที่ประกอบด้วยกลุ่มศาสนาจารย์ทางเทวศาสตร์ และนักเขียน ตัวแทนผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดได้แก่ท่านไอเรเนอัสผู้ “รวมความร้อนใจในการเผยแพร่ศาสนา กับความสามารถของนักเขียนผู้ทำการสำเร็จมาแล้วในอายุเบื้องต้นของท่านๆ ได้ย้ายไปยังประเทศกอล (ฝรั่งเศส) ได้เป็นบิชอป และในราว ค.ศ. 200 ตายไปในการประหารทารุณ

วิทยาลัยในอัฟริกาเหนืออยู่ที่คาเธจ และโดยนักเขียนผู้สามารถหลายชุด และนักเทวศาสตร์หลายคนได้จัดรูปความคิดทางเทวศาสตร์ให้ยุโรปมากกว่าวิทยาลัยอื่นๆ ไค นามยิ่งใหญ่สองท่านของวิทยาลัยนี้คือ ท่านแตร์ตุลเลียนผู้รุ่มร้อนและปราชญ์เรื่อง (ค.ศ. 160-220) และบิชอปไซเปรียน ผู้เป็นเจ้าของจิตประเพณีมากกว่าแต่เชียวชาญ ได้ตายไปในการประหารทารุณครั้งเดซิอุสข่มเหง ค.ศ. 258 ข้อเขียนของนักปราชญ์คริสเตียนเหล่านี้ก็ดี และของคนอื่นๆ ที่ร่วมมือกับท่านเหล่านี้ก็ดี เพราะเคยเป็นศิษย์กันมา เป็นเอกสารที่ล้ำค่า โดยเป็นต้นตำหรับให้ทราบเรื่องคริสตจักร ชีวิตของคริสตจักร หลักธรรมของคริสตจักร และความเกี่ยวข้องกับโลกนอกคริสตศาสนาที่อยู่ล้อมรอบในระหว่างศตวรรษของการข่มเหงคริสตจักร

บทที่ 8

คริสตจักรถูกข่มเหง ค.ศ. 100-313 (ภาคสาม) คณะนิกายต่างๆ หรือพวกนอกรีตเกิดขึ้น

สภาพของคริสตจักร

เคียงคู่ไปกับหลักธรรมทางเทวศาสตร์ที่ขยายตัวขึ้น ก็เกิดมีคณะนิกายต่างๆ ขึ้น หรืออย่างที่เรียกพวกนี้ว่าพวกนอกรีตในคริสตจักรคริสเตียน ตรานที่คริสตจักรมีแต่คนยิว เป็นสมาชิกทั้งต่อมาเมื่อยังอยู่ในความควบคุมของคนผู้หนักไปในทางปฏิบัติแบบยิว เช่นคนอย่างอัครสาวกเปโตรและเปาโล เมื่อนั้นความโน้มเอียงไปในทางความคิดลอยๆ คาดๆ คะเนๆ มีแต่เพียงบางเบาเท่านั้นแต่เมื่อคริสตจักรตั้งอยู่ในท่ามกลางคนกรีก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกกรีกแห่งเอเชียผู้น้อยผู้ไม่ค่อยจะเต็มบาทและมีหัวคิดพิกล ทัศนยะและทฤษฎีแบบแปลกๆ ทุกชนิดก็เกิดขึ้นมาและใหญ่โตขึ้นมีฤทธิ์แรงมากอยู่ในคริสตจักร พวกคริสเตียนยุคศตวรรษที่สองที่สาม ไม่เพียงแต่ต้องรบสู้กับโลกนอกรีตศาสนาที่ทำการข่มเหงอยู่เท่านั้น แต่ยังต้องสู้กับหลักธรรมที่ผันแปรและนอกรีตนอกรอยภายในคริสตจักรเองอีกด้วย เราจะสังเกตได้เพียงไม่กี่ลัทธิที่สำคัญที่สุดในพวกคณะนิกายต่างๆ ของยุคนั้น

พวกนอสติคัส (ภาษากรีกแปลว่า “ความรู้”) ยากที่จะบอกได้ชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร เพราะหลักธรรมของเขาเอาความแน่นอนไม่ได้ ต่างแห่งต่างตำบลและต่างยุคสมัยไม่เหมือนกัน พวกนี้เกิดขึ้นในเอเชียผู้น้อยอันเป็นแหล่งที่รุ่มร้อนด้วยความคิดฟุ้งซ่าน ลัทธินี้เป็นกึ่งศาสนาคริสเตียนที่ตอนออกมาปลุกในศาสนาพื้นบ้านพื้นเมือง พวกนอสติคัสนี้เชื่อว่าพระเจ้าองค์สูงสุดใหญ่ยิ่งแตกตัวออกเป็นองค์เล็กองค์น้อยเป็นจำนวนมหึมา บางองค์ก็เป็นพระดี บางองค์ก็เป็นพระชั่ว พระดีและพระชั่วเหล่านี้ได้สร้างโลกขึ้น โลกจึงมีความดีและความชั่วปนกันอยู่ และเชื่อว่าพระคริสต์เป็นพระองค์หนึ่งที่แตกออกมาเช่นกัน ธรรมชาติของพระเจ้าได้เข้ามาประทับอยู่ในพระคริสต์ชั่วคราว พวกนอสติคัสได้อรธการบิชายพระคัมภีร์ไปในทำนองเรื่องนิทาน แปลความให้ทุก ๆ ถ้อยคำในพระคัมภีร์มีความหมายไปตามที่พวกเขาเห็นชอบ พวกนี้แพร่หลายไปในตลอดศตวรรษที่สอง และหายไปพร้อมกับสิ้นศตวรรษ

พวกอีโบไนท์ (คำจากภาษาฮีบรูแปลว่า “ยากจน”) เป็นพวกยิวคริสเตียนผู้ยึดมั่นอยู่ว่าบทบัญญัติของยิวและประเพณีของยิวควรจะต้องถือรักษาไว้ พวกอีโบไนท์ปิดไม่รับข้อเขียนของอัครสาวกเปาโล เพราะข้อเขียนเหล่านี้รับว่าชนต่างชาติก็เป็นคริสเตียนได้ คนคณะนี้ถูกพวกยิวด้วยกัน

เกลียดชัง หมิ่นว่าเป็นคนพวกทิ้งศาสนา ส่วนพวกคริสเตียนชนนานาชาติก็เห็นใจ คณะอโงอโนในที่นี้ น้อยเต็มที หลังจาก ค.ศ. 70 พวกคริสเตียนต่างชาติมีจำนวนฝ่ายมากในคริสตจักร พวกอโงอโนที่จึง ค่อยๆ หายไปในศตวรรษที่สอง

พวกแมนิคีส์หรือแมนิเคียนส์ มีกำเนิดจากชาวเปอร์เซีย คนทั้งหลายเรียกคนพวกนี้ตามชื่อของผู้ ตั้งลัทธิของเขาชื่อ ท่านแมนิผู้ถูกฆ่าตาย ปี ค.ศ. 276 โดยรัฐบาลเปอร์เซีย แมนิสอนว่าสากลพิภพมีสอง อาณาจักร อาณาจักรหนึ่งสว่างอีกอาณาจักรหนึ่งมืด ต่างณรงค์กันจะครอบครองในธรรมชาติและใน มนุษย์ พวกนี้ปิดไม่รับพระเยซู แต่ได้เชื่อใน “พระคริสต์แห่งสวรรค์” เป็นพวกเคร่งครัดในลัทธิทรมาณ ตน ปลีกตัวจากการสมรส ต้องถูกข่มเหงทั้งจากพระจักรพรรดิผู้เป็นคริสเตียนและไม่เป็นคริสเตียน ออกัสติน นักเทวศาสตร์ของคริสตจักรผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด ได้เป็นชาวคณะแมนิเคียนมาก่อนที่ได้กลับใจเชื่อ ศาสนาคริสเตียน

คณะมอนเตนิสต์ เอนามมาจากผู้ตั้งนิกาย คือท่านมอนเตนุส คนคณะนี้จัดเข้าอยู่ในจำพวก นอกรีตไม่ผู้สนิทนัก แต่ว่าหลักธรรมของเขาถูกคริสตจักรประณาม เป็นจำพวกดั่งพิริแดนส์ อ้างว่าจะ กลับไปยังความไม่พิถีพิถันของศาสนาคริสเตียนเมื่อเริ่มต้น เชื่อว่าผู้เชื่อแท้ทุกคนเป็นปุโรหิตแต่ไม่มี การปฏิบัติกันเป็นอันดับชั้นต่างๆ ตามตำแหน่ง หาทางให้มีวินัยเคร่งในคริสตจักร ยึดถือว่ามีกร พยากรณ์กันอย่างเป็นสิทธิ์ของสานุศิษย์ และมีผู้พยากรณ์ชายผู้พยากรณ์หญิงเป็นสมาชิกหลายคน เดร์ตุลเลียน คนหนึ่งในพวกผู้ยิ่งใหญ่ของบรรพชนรุ่นแรก ได้รับเอาทศนะของคณะมอนเตนิสต์ และได้ เขียนบทความแตกต่างให้ ในปัจจุบันสมัย ยอห์น เวสเลย์ ให้ความรับรองแก่มอนเตนุสและคำสอน ส่วนมากของเขา และฮาร์เน็คนักปราชญ์สมัยใหม่คนมีชื่อก็ได้ยอมเห็นด้วย

เกี่ยวกับนิกายเหล่านี้และที่เรียกพวกนี้ว่าพวกนอกรีต มีความยากอย่างหนึ่งในการที่จะเข้าใจคน เหล่านี้ เพราะเหตุว่าข้อเขียนของเขาเหล่านี้ได้สูญหายย่อยยับไปหมด ส่วนที่เราจะรู้ได้ก็ต่ออาศัย ข้อเขียนของคนพวกที่เขียนเป็นปรปักษ์แก่เขา และไม่ต้องสงสัยข้อเขียนเหล่านั้นย่อมมีความลำเอียง (เว้นแต่ข้อเขียนของคณะมอนเตนิสต์ซึ่งยังมีอยู่ แต่ก็ได้หายไปเป็นส่วนใหญ่) เช่นสมมุติว่า เมโรดิสต์ใน ฐานเป็นนิกายหนึ่งได้ล้มหายไปกับพร้อมกับอักษรของสารทั้งสิ้นของเขาด้วย พันปีต่อมาพวกนักปราชญ์ พยายามที่จะให้รู้จักคำสอนของคณะเมโรดิสต์ด้วย การเอาหนังสือและใบปลิวที่เขียนขึ้นให้ร้ายแก่ ยอห์นเวสเลย์ในศตวรรษที่ 18 มาพิจารณาอย่างนี้แล้วจะได้ความเข้าใจผิดถึงขนาดไหน ภาพของคณะ เมโรดิสต์จะถูกบิดเบือนไม่เป็นรูปไม่ป็นร่างอย่างไรที่จะได้รับ

บัดนี้ให้เราอดสำหรั้แน่สภาพของคริสตจักรในระหว่างสมัยถูกข่มเหงนี้ และโดยเฉพาะสภาพ เมื่อการข่มเหงสิ้นสุดลง ประมาณ ค.ศ. 313

ผลอย่างหนึ่งที่ได้จากการทุกข์ยากลำบากที่คริสเตียนยุคนั้นฝ่าตลอดมาคือคริสตจักรได้รับการชำระ
ปลอดจากความเหลวหลอกลวง การข่มเหงกำจัดคนที่ประกาศว่าเชื่ออย่างไม่สุจริตให้ออกไป ไม่มีใคร
มาเข้าคริสตจักรเพื่อเห็นแก่จะได้สิ่งใดในการโลกหรือความมีหน้ามีตา คนที่ใจครึ่งๆ กลางๆ คน
อ่อนแอแก่ความเชื่อปลีกตัวออกไป เหลือแต่คนที่เป็นสานุศิษย์พระคริสต์โดยเปิดเผยผู้สนใจเชื่อจน
สิ้นชีวิต การข่มเหงฝัดร่อนคริสตจักร บัดเอาแกลบออกไป เหลือไว้แต่เมล็ดข้าวในสมาชิกภาพของ
คริสตจักร

โดยส่วนรวมนับว่าคริสตจักรมีเอกภาพในคำสอน เป็นองค์ประกอบด้วยผู้คนหลายล้าน แพร่
ออกไปหลายประเทศ มีคนหลายเชื้อชาติ พูดกันหลายภาษา กระนั้นก็ยังยึดถือความเชื่ออันเดียวกันคณะ
นิกายนาซนิกเกิดขึ้นแพร่หลายและก็ค่อยๆ ล้มละลายไป การโต้แย้งได้นำเอาความจริงออกมา แม้แต่
พวกนอกรีตหลายพวกก็ยังทิ้งความจริงไว้บ้างบางอย่างอันทำให้คริสตจักรอุดมด้วยความจริงทั้งๆ ที่มี
นิกายและพวกแตกก๊กมากหลาย ศาสนาคริสต์นิกายของมหาอาณาจักรและในดินแดนประเทศต่าง ๆ
ล้อมรอบก็ยังเป็นเอกภาพในหลักธรรม ในแบบอย่างและในจิตใจ

เป็นคริสตจักรที่มีระบอบการไปหมด เราได้เห็นแล้วว่าทำไมระบบการจึงโตขึ้นมาจากที่แต่
ก่อนเป็นแต่หน่วยต่างๆ เป็นอิสระแก่ตัวไม่ขึ้นแก่กันในสมัยอัครสาวก ในราวศตวรรษที่สามคริสตจักร
ทุกหนทุกแห่งแบ่งเป็นภูมิภาคต่างๆ มีบิชอปถือบังเหียนปกครองด้วยมืออันแข็งแกร่ง คริสตจักรเป็น
ขบวนใหญ่ แก้ววินัย เป็นอันหนึ่งอันเดียว ภายใต้การนำที่สามารถ มหาอาณาจักรโรมมีระบอบการ
ภายนอกดี แต่ภายในสุพัง และมีอีกอาณาจักรหนึ่งที่กำลังมีชีวิตเจริญและมีอำนาจก้าวหน้าอาณาจักรนี้ก็
คือคริสตจักรคริสเตียนตั้งช้อนอยู่ในอาณาจักรโรม

เป็นคริสตจักรที่เติบโต ทั้งๆ ที่มีการข่มเหง อาจเป็นเพราะการข่มเหงนี้ในบางประการด้วยซ้ำที่
ช่วยส่งให้โต คริสตจักรได้โตขึ้นรวดเร็วอย่างประหลาด เมื่อจบยุคแห่งการข่มเหงคริสตจักรมีจำนวน
มากพอแก่จะตั้งเป็นสถาบันอันมีอำนาจที่สุดในมหาอาณาจักร ท่านก็บบอนนักประวัติศาสตร์ของยุคนี้
ได้ประมาณจำนวนคริสเตียนเมื่อสุดการข่มเหงว่าน้อยกว่าหนึ่งในสิบของพลเมือง และนักเขียนหลาย
คนได้รับคำของเขา แต่เมื่อเร็วๆ นี้ได้ทำการสำรวจเรื่องราวทั้งหมดด้วยความใส่ใจ และข้อสรุปของ
นักปราชญ์ปัจจุบันว่าสมาชิกของคริสตจักรและผู้ฝึกฝายเป็นจำนวนครึ่งของร้อยยี่สิบล้านภายใต้การ
ปกครองของโรม ข้อความบันทึกหนึ่งที่น่าสังเกตเป็นหลักฐานได้พบในแคตาโคมแห่งโรม คืออุโมงใต้
ดินมากหลายในกรุงโรมเหยียดยาวกว้างขวาง ตั้งสองศตวรรษใช้เป็นที่พักที่ซ่อน ที่ประชุม และเป็นที่พัก
ของผู้เชื่อ ในที่นั่นที่ฝังศพของคริสเตียนมีจารึกมีเครื่องหมายอยู่ปากหลุม บางคนประมาณได้ถึงเจ็ดล้าน
ผู้ที่มีใช้สักสำรวจว่าไม่ถึงสองล้าน ล้านในเจ็ดชั่วอายุคนอาจเป็นข้อสรุปที่น่าฟัง นอกจากจำนวนนี้ยัง

มีอีกหลายล้านไม่ได้ฝังอุโมงใต้ดิน และแล้วพิจารณาว่าได้รวบรวมไว้กว้างขวางสักเท่าใดในมหา
อาณาจักรโรมัน.

ข้อสังเกตของบทที่ 9,10,11

ภาวะการณ์ทั่วไปในยุคที่สาม, คริสตจักรของรัฐ

ตั้งแต่พระโองการของคอนสแตนติน ค.ศ. 313 ถึงกรุงโรมล้ม ค.ศ. 476

1. ชัยชนะของศาสนาคริสต์นิกาย (บทที่ 9)

1. คอนสแตนติน พระจักรพรรดิคริสเตียนองค์แรก
2. ผลดีแก่คริสตจักร
 - (1) การข่มเหงยุติลง
 - (2) คริสตจักรทั้งหลายกลับฟื้น
 - (3) การถวายบูชาเป็นทางราชการเลิก
 - (4) วิหารต่างๆ ปล่อยให้ขึ้นเป็นคริสตจักร
 - (5) คริสตจักรได้รับส่วนสิทธิและสิ่งต่างๆ
 - (6) พวกบรรพชิตได้รับสิทธิพิเศษ
 - (7) ประกาศใช้วันอาทิตย์เป็นวันหยุดพัก
3. ผลดีบางประการแก่รัฐ
 - (1) เลิกการตรึงกับไม้กางเขน
 - (2) บังคับเลิกกำจัดทารก
 - (3) ทำให้ฐานะทางสังคมมีมนุษยธรรมดีขึ้น
 - (4) ระวังภัยพากลาเดียเตอร์
4. ผลร้ายบางประการแก่ชัยชนะของศาสนาคริสต์นิกาย
 - (1) คริสตจักรรับคนไม่เลือก
 - (2) พิธีรับรองของศาสนาพื้นเพกลายเป็นคริสตจักร
 - (3) คริสตจักรมีใจไปในทางโลก
 - (4) ข้อร้ายที่คริสตจักรรวมกับรัฐ

2. ตั้งกรุงคอนสแตนติโนเปิล (บทที่ 10)

1. ความต้องการเมืองหลวงใหม่
2. ที่ตั้งของเมืองหลวงใหม่

3. เมืองหลวงกับคริสตจักร
4. คริสตจักรซังต์คาโซเฟีย

3. แบ่งภาคราชอาณาจักร (บทที่ 10)

4. กตศานานอกพระเจ้าลง (บทที่ 10)

1. คอนสแตนตินปล่อยตามใจ
2. ทายาทของพระองค์ท่านไม่ปล่อยตามใจสมัคร
 - (1) ริบทรัพย์สมบัติของ โบสถ์วิหาร
 - (2) ห้ามศาสนาเดิมปฏิบัติพิธีการ
 - (3) รื้อ โบสถ์วิหารเป็นอันมาก
 - (4) ทำลายข้อเขียนที่เป็นประจักษ์ต่อศาสนาคริสเตียน
 - (5) ห้ามนมัสการรูปสักการะ

5. ข้อขัดแย้งและการประชุม (บทที่ 10)

1. ลัทธิเอเรียน-หลักธรรมแห่งตรีเอกานุภาพ
2. ความคิดมิชอบแบบอะปอลินาเรียน-ธรรมชาติของพระคริสต์
3. ลัทธิเพ-ลาเกียน-ความบาปและความรอด

6. ลัทธิอยู่อาราม (MONASTICISM) เกิดขึ้น (บทที่ 10)

1. กำเนิด
2. ผู้ให้กำเนิด
3. สาวกเสา
4. ลัทธิอยู่อารามในยุโรป

7. อำนาจคริสตจักรโรมเติบโตขึ้น (บทที่ 11)

- สาเหตุต่างๆ
1. ระบอบคริสตจักรมีทำนองเดียวกับการปกครองของรัฐ
 2. สมอ้างว่าได้อำนาจจากอัครสาวก
 3. วิสัยของคริสตจักรโรม

- (1) บิชอปโรม
- (2) คริสตจักรโรม

8. ราชอาณาจักรโรมันภาคตะวันตกล่มลง (บทที่ 11)

1. สาเหตุที่ทำให้ล่มลง
 - (1) ความมั่งคั่งของอาณาจักรตกเป็นเป้าของความ โลก

- (2) คนโรมันขาดความชำนาญการสงคราม
 - (3) อาณาจักรอ่อนเป็ยกด้วยสงครามกลางเมือง
 - (4) การเคลื่อนย้ายถิ่นของเผ่าชนอาเซีย
2. เผ่าชนต่างๆ ผู้บุกรุก
- (1) วิติโกส ค.ศ. 376
 - (2) แวนเดล ค.ศ. 406
 - (3) เบอกันเดียน ค.ศ. 414
 - (4) ฟริงก์ ค.ศ. 420
 - (5) แซกซอนและแองเกิล ค.ศ. 440
 - (6) ฮันส์ ค.ศ. 450
3. กรุงโรมล่ม ค.ศ. 476
4. คริสตจักร และเผ่าชนป่าเถื่อน

9. ผู้นำของยุค (บทที่ 11)

- 1. อทานาสีอุส ค.ศ. 293-373
- 2. แอมโบรสแห่งมิลาน ค.ศ. 340-397
- 3. ยอห์น ไครโซสทอม ค.ศ.345-407
- 4. เจอโรม ค.ศ. 340-420
- 5. ออกัสติน ค.ศ. 354-430

บทที่ 9

คริสตจักรของรัฐภาวะการณ์ทั่วไปในยุคที่สามตั้งแต่พระองค์ของคอนสแตนติน ค.ศ. 313 ถึง กรุงโรมล์ม ค.ศ. 476 ชัยชนะของศาสนาคริสเตียน

ในยุคที่เรา กำลังจะกล่าวถึงนี้ เรื่องอันเด่นที่สุดและมีกำลังแข็งแกร่งที่จะอำนวยให้ดีขึ้นหรือทำให้ชั่วด้วย คือชัยชนะของศาสนาคริสเตียน ในปี ค.ศ. 305 เมื่อดิโอเคลเตียนลาจากพระที่นั่งหลวง ศาสนา

คริสเตียนต้องถูกห้ามเด็กขาดในเวลานั้น ใครประกาศตัวเป็นคริสเตียนจะต้องถูกลงโทษด้วยความทรมาณจนถึงตาย ในการกำจัดศาสนาคริสเตียนนั้นฤทธิ์อำนาจของรัฐมีเท่าใด ๆ เรียกเอามาใช้ในการนี้หมด ไม่ถึงยี่สิบปีต่อมา ใน ค.ศ. 324 ศาสนาคริสต์ได้รับนับถือเป็นศาสนาของอาณาจักรโรมันอย่างเป็นทางการ และพระเจ้าจักรพรรดิผู้เป็นคริสเตียนถืออำนาจสูงสุด มีขุนนางข้าราชการประกาศตัวว่าเป็น

คริสเตียนห้อมล้อมอยู่รอบพระองค์ เหมือนหนึ่งว่าพรวดเดียวเท่านั้นก้าวออกจากปากสิงห์โตในโรงละครสัตว์ ขึ้นมาในตำแหน่งเคียงข้างกับพระที่นั่งของโลก

หลังจากดิโอเคลเตียนลาออกจากตำแหน่งได้ไม่ช้าในปี ค.ศ. 305 ผู้ซึ่งราชบัลลังก์ที่ท่านก็เข้าสงคราม คู่แข่งคู่ประชันสองท่านที่ทรงพลังที่สุดคือ แม็กเซนติอุส และคอนสแตนติน กองทัพทั้งสองมาประจัญกันที่สะพานมิลเวียนข้ามแม่น้ำไทเบอร์ ห่างจากกรุงโรมสิบไมล์ ค.ศ. 312 แม็กเซนติอุสเป็นฝ่ายศาสนาเดิมไม่ถือพระเจ้าทำการข่มเหงคริสเตียน ฝ่ายคอนสแตนตินเป็นมิตรกับคริสเตียนอย่างไรก็ตามเวลานั้นยังมีได้ประกาศเป็นผู้เชื่อ ท่านอ้างว่าได้เห็นไม้กางเขนสูงใสอยู่บนท้องฟ้ามีคำขวัญจารึกว่า “เจ้าจะชนะด้วยเครื่องหมายนี้” ภายหลังจึงเอาเครื่องหมายกางเขนมาเป็นเครื่องหมายประจำกองทัพ ชัยชนะได้อยู่ฝ่ายคอนสแตนติน แม็กเซนติอุสได้จมน้ำตายในแม่น้ำ ไม่ช้าต่อมาปี ค.ศ. 313 คอนสแตนตินได้ประกาศพระองค์ของพระองค์ให้ปล่อยตามสบายซึ่งทำให้การข่มเหงสุดสิ้นลงเป็นทางการ จนกระทั่ง ค.ศ. 323 คอนสแตนตินจึงได้เป็นจักรพรรดิแต่ผู้เดียว ศาสนาคริสเตียนก็ขึ้นราชบัลลังก์ วิสัยส่วนตัวของคอนสแตนตินไม่สู้จะสมบูรณ์นัก ถึงแม้โดยทั่วไปนับว่าเป็นผู้ยุติธรรม ในบางครั้งก็ดุคั่นและเหี้ยมโหด กล่าวกันว่า “คอนสแตนตินนับถือศาสนาคริสเตียนจริงแต่ปฏิบัติไม่ดี” คอนสแตนตินไม่ยอมรับบัพติสมาจนกระทั่งถึงเวลาก่อนจะตายเพราะในสมัยนั้นเชื่อกันว่าบัพติสมาจะล้างบาปที่ทำไว้แต่ก่อนนั้น คอนสแตนตินเป็นนักการเมืองผู้ฉลาด ถ้าไม่ใช่นักการเมืองผู้ฉลาดก็เป็นคน

ริสเดียนผู้ยิ่งใหญ่ เพราะท่านเห็นการณ์ไกลจึงปฏิบัติตัวให้เข้ากับความเคลื่อนไหวที่ก้าวนาคของอาณาจักรของพระองค์

จากการเปลี่ยนการเกี่ยวข้องกันอย่างกะทันหันระหว่างอาณาจักรกับคริสตจักร จึงเป็นผลแผ่ไปในโลกอันกว้างและไกลได้แก่คริสตจักรและรัฐ ผลบางอย่างก็ดีบางอย่างก็ร้าย เราจึงเห็นท่าทีของรัฐบาลนำประโยชน์มาเป็นเหตุแก่ศาสนาคริสเตียน

การข่มเหงคริสเตียนหยุดหมดทันทีและเลิกไปเลย กว่าสองร้อยปีไม่มีเวลาใดที่คริสเตียนจะรอดจากการถูกฟ้องร้องกล่าวหาและถูกฆ่าตาย และหลายยุคหลายสมัยดังที่เราได้เห็นแล้ว คริสเตียนต่างพากันหมั่นหม่อมต่ออันตราย แต่ตั้งแต่โองการของคอนสแตนตินประกาศใช้ออกมาใน ค.ศ. 313 จนกระทั่งถึงมหาอาณาจักรโรมันสิ้นสุดลง คาบแห่งการข่มเหงไม่เพียงแต่เข้าฝัก แต่ได้ถูกฝังเลยทีเดียว

อาคารคริสตจักรได้ฟื้นคืนและเปิดขึ้นใหม่ทุกหนทุกแห่ง ในยุคอัครสาวกได้มีการประชุมกันตามบ้านส่วนตัวหรือไม่ก็ประชุมกันตามสถานที่เช่า ต่อมาในระหว่างเวลาสงบในยุคข่มเหงอาคารของคริสตจักรก็เริ่มโผล่ขึ้นมา ในการข่มเหงครั้งสุดท้าย ภายใต้ดิโอเคลเตียนอาคารคริสตจักรเป็นอันมากถูกทำลาย บ้างก็ถูกเจ้าหน้าที่ยึดเอาไป อาคารทุกหลังที่ยังตั้งอยู่จนถึงเดี๋ยวนี้ได้คืนให้แก่คริสเตียนหมด เมืองต่างๆ ได้ชดใช้สิ่งที่ทำลายของเขาลงคืนให้แก่สมาคมต่างๆ ตั้งแต่บัดนี้ไปพวกคริสเตียนพากันสร้างคริสตจักรต่างๆ ได้ตามสบาย และอาคารที่ประชุมได้งอกขึ้นทุกหนทุกแห่ง แพนผังของที่ประชุมพวกคริสเตียนเอาแบบและเอาชื่อของราชฐานโรมันหรือห้องโถงสี่เหลี่ยม แบ่งเป็นช่องทางเดินด้วยแนวเสาค้ำเพดาน สูด้านหนึ่งมียกพื้นรูปครึ่งวงกลม มีที่นั่งสำหรับพวกบรรพชิต คอนสแตนตินได้ทำตัวอย่างด้วยการสร้างอาคารคริสตจักรใหญ่ๆ ไว้ในเยรูซาเล็ม เบธเลเฮม และที่เมืองหลวงใหม่ของพระองค์คือ คอนสแตนโนเปิล หลังจากคอนสแตนตินสองชั่วอายุคนต่อมาก็เริ่มมีรูปปั้นปรากฏขึ้นในคริสตจักรต่างๆ น่ากลัวว่าศาสนาคริสเตียนจะถูกนำสู่ลัทธิรูปสักการะ

อย่างไรก็ดี การปฏิบัตินมัสการของพวกไม่รู้จักพระเจ้าก็ยังคงปล่อยให้เขาทำกันไว้ แต่การถวายบูชาเป็นทางราชการเลิกเลย เรื่องแสดงว่าการเปลี่ยนแปลงแข็งกล้ามาก เปลี่ยนจากขนบธรรมเนียมที่ได้ทำกันมาเป็นสากล ที่ได้เข้าประสานกับทุกสังคมและการฉลองของบ้างเมือง เปลี่ยนสำเร็จไปอย่างรวดเร็ว แสดงว่าการปฏิบัติของศาสนาไม่มีพระเจ้าที่ได้ทำกันมานานเต็มที่แล้วนั้นมีแต่เพียงพิธีของคนผู้มีความคิดไม่แสดงว่าเชื่ออีกเลย

ในหลายที่หลายแห่ง โบสถ์ วิหาร เอามาใช้ทำเป็นคริสตจักร การอย่างนี้ทำเฉพาะแต่ในเมืองต่างๆ ส่วนตามชนบทไกลนั้น สถานที่อันเป็นปุชนียสถาน และความเชื่อ และการนมัสการยังคงดำรงอยู่ต่อไปอีกหลายชั่วคน คำว่า “เพแกน” แต่เดิมหมายความว่า “คนชาวชนบท” จึงได้กลายมาเป็นความหมาย และยังคงเป็นความหมายอยู่ว่า “คนไม่ถือพระเจ้า”

ทั่วทั้งมหาอาณาจักร โบสถ์ วิหาร ของพระต่างๆ ได้รับการบำรุงจากคลังของสาธารณะเป็นส่วนใหญ่ บัดนี้การบำรุงเหล่านี้ได้ให้แก่คริสตจักรต่างๆ และพวกบรรพชิต กรณีเช่นนี้แรกๆ ก็ค่อยเป็นค่อยไป มิ ซ้ำก็ทำกันกว้างขวางยิ่งขึ้น และทำกันอย่างใจกว้างยิ่งขึ้น งบประมาณของสาธารณะได้ทำให้คริสตจักร มั่งคั่งร่ำรวย และเหล่าบิชอปเหล่านั้นกับวช และเจ้าพนักงานอื่นๆ ในบริการคริสเตียนได้รับการเลี้ยงดู จากรัฐ คริสตจักรก็ยินดีต้อนรับ แต่ประโยชน์จะเป็นปัญหา

บรรพชิตได้สิทธิพิเศษมากมาย มิใช่รัฐให้ทั้งหมด แต่โดยธรรมเนียมซึ่งไม่ช้าก็กลายเป็น กฎหมาย หน้าที่ต่างๆ ที่พลเมืองต้องปฏิบัติ พวกบรรพชิตก็ไม่ปฏิบัติ พวกบรรพชิตไม่ต้องเสียภาษี การ ฟ้องร้องกล่าวหาพวกบรรพชิตจะพิจารณากันในศาลของศาสนา พวกศาสนาจารย์ของคริสตจักรไม่ช้า ได้กลายเป็นคนชั้นพิเศษ อยู่เหนือกฎหมายแผ่นดิน การนี้แม้เป็นประโยชน์ในเวลานั้นก็ค่อยๆ กลายเป็น ความชั่วมาถึงทั้งรัฐและทั้งคริสตจักร

วันที่หนึ่งของสัปดาห์ประกาศให้เป็นวันพักและวันนมัสการ และมีซ้ำได้ปฏิบัติกันตามนี้ทั่วไป ทั้งราชอาณาจักร ใน ค.ศ. 321 คอนสแตนตินห้ามไม่ให้ศาลชำระความเปิดทำการวันอาทิตย์ เว้นไว้แต่ ประสงค์จะให้มีการปล่อยทาส สั่งให้ทหารทุกหน่วยหยุดฝึกหัดในวันอาทิตย์ แต่การกีฬาสำหรับ ประชาชนคงมีต่อไปได้ในวันอาทิตย์ ค่อนข้างทำให้วันหยุดมากกว่าวันบริสุทธ์

จากการรับคริสตศาสนาเข้าเป็นศาสนาที่ทรงโปรด ผลดีบางประการได้แก่พลเมืองเช่นไรก็ได้ให้แก่คริสตจักรเช่นกัน วิญญาณของศาสนาใหม่เข้าคลุกเคล้ากับพิธีรีตองเป็นอันมากจึงได้อามา เพิ่มเติมเป็นกฎหมาย ทั้งคอนสแตนตินและทายาทต่อจากคอนสแตนตินหลายองค์ก็ทำด้วย

การตรึงกางเขนเลิกไป วิธีนี้เป็นแบบประหารนักโทษอาชญากรซึ่งกระทำกันทั่วไป นอกจาก นักโทษผู้นั้นมีสัญชาติโรมัน คนสัญชาติโรมันเท่านั้นมีสิทธิรับการประหารด้วยวิธีตัดศีรษะเมื่อถูก ตัดสินลงโทษถึงตาย แต่กางเขนนั้นคริสเตียนถือเป็นเครื่องหมายศักดิ์สิทธิ์ ไม่ช้าคอนสแตนตินจึงเอามา เป็นเครื่องหมายประจำกองทัพของพระองค์ ห้ามไม่ให้ใช้เป็นเครื่องประหารชีวิตนักโทษอีกต่อไป

ปราบปรามการกำจัดทารกและบังคับห้ามไม่ให้ทำต่อไป ตลอดประวัติศาสตร์ของโรมในกาลก่อน และทั้งในดินแดนต่างๆ ที่ขึ้นอยู่กับโรม ได้มีการกำจัดทารกได้ บิดาไม่ยอมไต่บุตรคนใดก็อดหายใจ ให้ตายบ้าง “ปล่อย” ให้ตายบ้าง คือเอาไปทิ้ง บางคนถือเป็นการงานที่ชั่วร้ายเล็กๆ ที่เขาทิ้งเอามาเลี้ยง ให้โตแล้วขายเป็นโทษ อิทธิพลของคริสตศาสนาให้ชีวิตคนเกิดความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นแม้แต่เด็กก่อนที่สุด ทำให้การชั่วร้ายของการฆ่าเด็กที่แพร่อยู่ทั่วอาณาจักรได้เล็กลงไป

ตลอดประวัติศาสตร์ของมหาชนรัฐโรมันและทั่วอาณาจักร จนถึงศาสนาคริสต์นิกายขึ้นครองกว่า ครึ่งของพลเมืองเป็นทาส และไม่มีกฎหมายคุ้มครองแม้แต่เรื่องบางเบา ใครหนุหนั้นขึ้นมาจะฆ่าทาสเสีย เมื่อไรก็ได้ ภายใต้จักรพรรดิองค์แรกๆ องค์หนึ่ง เศรษฐีโรมันคนหนึ่งถูกทาสคนหนึ่งของเขาฆ่าตาย

และโดยกฎหมายทาสสามร้อยคนในเรือนของเขาต้องถูกฆ่าตายหมด ไม่ว่าจะเป็นเพศใด อายุมากน้อยเท่าใด มีผิดหรือไม่มีผิด แต่เมื่อศาสนาคริสต์นึ้นขึ้นครอง การปฏิบัติต่อทาสก็มีมนุษยธรรมขึ้นทันที ให้ทาสมีสิทธิตามกฎหมายอย่างไม่ว่ายมีมาก่อน ทาสอาจนำความโหดร้ายของนายขึ้นฟ้องร้องได้ และการปลดปล่อยทาสก็ก่อเกิดขึ้นและมีการชักชวนรุกร้าให้มีการปล่อยทาสกันด้วย เช่นนั้นแหละทุกหนทุกแห่งสภาพของทาสดีขึ้น การเป็นทาสก็ค่อยๆ เลิกหายไป

ก็พามาคนสั่งห้ามเด็ดขาด กฎหมายฉบับนี้ใช้บังคับในเมืองหลวงใหม่ของคอนสแตนตินทำให้ฮิปโปโครม (สนามกีฬา) เหือดหายจากมลทินของการประหารกันและกัน เพื่อความสนุกสนานของคนดู แต่กีฬาตั้ยังมีในกรุงโรมจนกระทั่ง ค.ศ. 404 จนเมื่อนักพรตเทเลมาคุสโดดลงในสนาม พยายามเข้าแยกคู่ต่อสู้ออกจากกัน ท่านนักพรตนั้นเองถูกฆ่าตาย ตั้งแต่นั้นมาการฆ่าคนเพื่อความสนุกของประชาชนก็เลิก

แต่ในการที่คริสต์ศาสนามีชัยชนะผลดีก็มีขึ้นมาก และผลร้ายก็มีด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นเหมือนกัน ในการที่รัฐกับคริสตจักรเข้ากลมเกลียวกันยอมนำเอาการร้ายมากหลายตามกันเข้ามาเป็นขบวนยาว การยุติการข่มเหงเป็นการดี แต่การตั้งศาสนาคริสต์นึ้นเป็นศาสนาของรัฐนั้นเป็นการวิบาก

ทุกคนต่างก็หาช่องเข้าเป็นสมาชิกคริสตจักร คริสตจักรก็รับเกือบทุกคนไม่เลือกเฟ้น เอาทั้งดีทั้งชั่ว ทั้งคนที่ไฝหาพระเจ้าโดยสุจริต และทั้งคนตีหน้าเข้าหาผลก็รับไว้ คนคิดคนชั่วรูดเข้ามาร่วมพิธีศีลระลึก คนทะเลาะทะเลาะกัน คนโลภียะ คนอธรรม ไฝหาหน้าทีในคริสตจักร เพื่อจะได้อิทธิพลในสังคมและทางการเมือง สัญลักษณ์แห่งธรรมของศาสนาคริสต์นึ้นเมื่อทรงอำนาจต่ำกว่าเมื่อคราวอยู่ใต้การข่มเหงไกลมาก

บริการนมัสการทวิการเข้าช้เข้าอย่างขึ้น แต่ในฝ่ายจิตใจและวิญญาณลดลงมากกว่าเมื่อครั้งกาลก่อน แบบแผนและพิธีรีตองของศาสนาพื้นเพค่อยๆ คลานเข้ามาในการนมัสการเทศกาลพิธีของศาสนานอกพระเจ้าแบบเก่าบางอย่าง ได้กลายมาเป็นการพิธีของคริสตจักร โดยเปลี่ยนนามเสียใหม่ เปลี่ยนท่าทีเสียใหม่ ประมาณ ค.ศ. 405 รูปปั้นของพวกสาวกและผู้ต้องทารุณประหารเริ่มเข้ามาปรากฏในคริสตจักร ครั้งแรกก็เพื่อเป็นอนุสรณ์ ต่อมาก็การวะ เคารพ ทีละชั้นๆ และทีสุดก็นมัสการเอาเลย การนมัสการบูชาแม่พระหมจารี เป็นการกระทำแทนการนมัสการพระนางวินัส และเดียนา ศีลระลึกกลายเป็นเครื่องบูชาแทนการระลึก ศิษยาภิบาลเลื่อนจากความเป็นนักเทศน์ขึ้นเป็นนักบวช

ผลที่คริสตจักรขึ้นทรงอำนาจ เราไม่เห็นศาสนาคริสต์นึ้นเปลี่ยนโลกตามอุดมคติของศาสนาแต่โลกียะได้เข้ามาครอบครองคริสตจักร ความถ่อมใจ ความฝักใฝ่ในธรรมของสมัยแรกเริ่มก็สืบต่อด้วยความทะเยอทะยาน ความหัวสูง ยะโส จองหอง ครอบงำคนในคริสตจักร แต่ยังคงมีคริสเตียนหลายคน

ที่มีใจสุจริต เช่นนางมณฑิคามารดาของออกัสติน และศาสตราจารย์ค้ำรังสตัยเช่นเจอโรม และยอห์น ไคร์โซสโตม แต่กระแสนรแห่งโลกิยะได้ท่วมทันบังคับไม่อยู่ ครอบคลุมคนเป็นอันมากที่ประกาศตัวว่าเป็นสานุศิษย์ขององค์พระผู้เป็นเจ้าของเขาที่ทรงฐานะอันสงบเสงี่ยม

ถ้าได้ปล่อยให้ศาสนาคริสต์นโตจีนเองตามธรรมชาติโดยปราศจากการบังคับของรัฐ และรัฐก็ไม่ต้องอยู่ใต้บงการของคริสตจักร ทั้งรัฐและทั้งคริสตจักรจะตีวิเศษกว่ามากถ้าต่างฝ่ายต่างแยกกันแต่ คริสตจักรกับรัฐกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียว เมื่อรับศาสนาคริสต์นเข้าเป็นศาสนาของอาณาจักรและความชั่วสองอย่างก็เกิดขึ้นจากการรวมกันอย่างผิดธรรมชาติ อย่างหนึ่งเกิดขึ้นในภาคตะวันออกอีกอย่างหนึ่ง ในภาคตะวันตก ในตะวันออกรัฐควบคุมคริสตจักรจนกระทั่งหมดฤทธิ์และหมดชีวิตสูงส่งในตะวันตกเราจะเห็นได้ดังต่อไปนี้ คริสตจักรได้ค่อยๆ ครอบงำอำนาจเหนือรัฐ ผลที่ได้ก็คือหมดความเป็นศาสนาคริสต์น มากหรือน้อยก็กลายเป็นการปกครองอันเสียมสุจริตแบบเจ้าขุนมูลนายปกครองบังคับบัญชาประชาชนชาติในยุโรป ทำให้คริสตจักรส่วนใหญ่เป็นเครื่องจักรการเมือง

บทที่ 10

คริสตจักรของรัฐ (ภาคกลาง)

ตั้งกรุงคอนสแตนติโนเปิล แบ่งภคราชอาณาจักร กตศาสนานอกพระเจ้าลง

ข้อขัดแย้งและการประชุม ลัทธิอยู่อาราม (MONASTICISM) เกิดขึ้น

มิช้าหลังจากที่ศาสนาคริสต์นิกายได้เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นศาสนาของอาณาจักรโรมัน แล้วก็มี การเลือกเมืองหลวงใหม่ สร้างขึ้นใหม่และสถาปนาเป็นที่ตั้งแห่งอำนาจการปกครอง อันเป็นเหตุการณ์ ที่นำผลสำคัญมาถึงคริสตจักรและถึงรัฐด้วย

คอนสแตนตินเห็นว่ากรุงโรมนั้นสัมพันธ์กันใกล้ชิดกับศาสนาอื่น ไม่นับถือพระเจ้า เต็มไปด้วย โบสถ์วิหารและรูปปั้น โนม์เอียงมาทางศาสนาเก่ารุนแรง เป็นเมืองที่ครอบงำด้วยตำนานพื้นเพอยู่มาก ยิ่งกว่านั้นสถานที่ตั้งตัวเมืองอยู่กลางที่ราบกว้างใหญ่ ย่อมตกเป็นเป้าเปิดของการโจมตีจากศัตรู ในครั้ง โบราณเมื่อยังเป็นมหาชนรัฐ ตัวเมืองเคยถูกศัตรูต่างชาติมาล้อมกรุงก็มากกว่าหนหนึ่งและประวัติต่อมา หลายครั้งหลายหนกองทัพมาจากมณฑลต่างๆ ได้เข้ายึดอำนาจตั้งจักรพรรดิและถอดจักรพรรดิกันหลาย ครั้งหลายคราว ในแบบการปกครองที่ดิโอเคลเตียนวางระบอบขึ้น และคอนสแตนตินได้ดำเนินการ ต่อมานั้น ไม่มีทางหรือแม้แต่เงาของสิทธิอำนาจของรัฐสภา บัดนี้พระจักรพรรดิมีอำนาจเหลือล้น คอนสแตนตินจึงเสาะหาเมืองหลวงที่ไม่มีตำนานต่างๆ มาเกาะก่กีดกัน และโดยเฉพาะให้มีที่อันดีแก่ ศาสนาใหม่

คอนสแตนตินแสดงความฉลาดใหญ่ยิ่งในการเลือกหาเมืองหลวงใหม่ของพระองค์ พระองค์ ท่านได้เลือกเอาเมืองของกรีกไบแซนติอัม ซึ่งตั้งอยู่ได้ตั้งพันปี ณ ตำบลที่บรรจบกันของยุโรปกับเอเชีย ตรงนี้ทวีปทั้งสองแยกกันด้วยช่องแคบๆ บอสโพรัสอยู่ด้านเหนือ เฮลเลสปอนท์ (เดี๋ยวนี้เป็นคาบสมุทร) อยู่ด้านใต้ รวมด้วยกันยาว 60 ไมล์ ช่องแคบนี้เฉลี่ยแล้วกว้างไม่ถึงไมล์ ไม่มีตรงไหนกว้างกว่าสี่ไมล์ ที่ตั้งตัวเมืองมีธรรมชาติป้องกันเป็นปราการ จนศัตรูยึดเอาได้ยากเย็นเต็มทีในตลอดประวัติศาสตร์ของ มั่นกว่ายี่สิบห้าศตวรรษ ส่วนกรุงโรมผู้เป็นคู่แข่งได้เคยพ่ายแพ้ เคยถูกทำลายหลายครั้งหลายหน ที่นี้ แหละคอนสแตนตินได้กำหนดและวางแผนให้เมืองหลวงของพระองค์ เป็นเมืองใหญ่ที่รู้จักกันทั่วสากลว่า คอนสแตนตินโนเปิลเป็นหลายปี “นครของคอนสแตนติน” แต่เดี๋ยวนี้ทางการเรียกกันว่า “อิสตันบูล”

ในนครหลวงใหม่ พระจักรพรรดิกับเปโตรอาร์ค (เป็นตำแหน่งเรียกประธานบิชอปแห่งคอนสแตนติโนเปิลในวาระต่อมา) เกยข้างอยู่ด้วยกัน คริสตจักรได้รับการยกย่องชูเกียรติ แต่อยู่ภายใต้เงาแห่งอำนาจของกษัตริย์ เนื่องจากอยู่ต่อหน้าและอำนาจของพระจักรพรรดิบ้าง แต่ก็เพราะความหั่นเหี้ยนได้ง่ายด้วย นิสัยของพลเมืองอ่อนน้อมด้วย คริสตจักรส่วนใหญ่ในอาณาจักรภาคตะวันออกจึงกลายเป็นผู้รับใช้ของรัฐ ถึงกระนั้นก็ตีบางครั้งบางคราวเปโตรอาร์คอย่างเช่นยอห์น ไครโซสโตม ได้ถือสิทธินำคริสตจักรอย่างเป็นอิสระเอกเทศ

ในเมืองหลวงใหม่ไม่มีวิหารรูปสักการะ แต่มีซำคริสตจักรเป็นอันมากเกิดขึ้นมา ในจำพวกคริสตจักรเหล่านี้มีคริสตจักรหนึ่งใหญ่ที่สุดคนนามว่า ซังตาโซเฟีย “พระปัญญาศักดิ์สิทธิ์” คอนสแตนตินเป็นผู้ได้สร้าง แต่ภายหลังไฟไหม้ทำลายลง พระจักรพรรดิยูสตินิอันได้สร้างขึ้นใหม่ (ค.ศ. 537) ด้วยขนาดความโอ้อ่า วิเศษกว่าคริสตจักรใด ๆ ในสมัยเดียวกัน ได้ดำรงตัวเป็นมหาวิหารชั้นนำของคริสตศาสนจักรได้สืบเฝ้าศตวรรษ จนถึง ค.ศ. 1453 เตอร์ค มายึดเอาเมืองได้ วิหารนี้จึงกลายเป็นสุเหร่าไปในวันเดียว ดังที่เป็นอยู่จนทุกวันนี้

ไม่ช้าการแบ่งภาคราชอาณาจักรก็เกิดขึ้นตามการสร้างเมืองหลวงใหม่ เส้นเขตแดนของอาณาจักรทั้งหมดกว้างขวางมาก และอันตรายอันจะเกิดจากการบุกรุกของพวกเขาป่าเถื่อนที่อยู่รอบๆ ก็อาจเกิดขึ้นได้ในทุกขณะ จนจักรพรรดิองค์เดียวไม่อาจคุ้มครองบริเวณอันไพศาลของพระองค์ได้ ดิโอเคลเตียนได้ริเริ่มแบ่งอำนาจครอบครองในปี ค.ศ. 305 คอนสแตนตินก็ได้ตั้งจักรพรรดิร่วมเหมือนกัน และในปี ค.ศ. 375 ซีโอโดซิอุสได้ทำให้การแบ่งภาคเป็นการแยกกันสมบูรณ์จริงๆ ตั้งแต่वारของซีโอโดซิอุส โลกโรมันได้แยกเป็นตะวันออกกับตะวันตก ทะเลเอเดรียติกเป็นเส้นแบ่งมหาอาณาจักรภาคตะวันออกเรียกว่า กรีก ภาคตะวันตกเรียกว่า ลาติน โดยอาศัยภาษาที่ชาวเมืองใช้พูดกันแพร่หลายในภาคหนึ่งๆ เป็นเครื่องกำหนด การแยกอาณาจักรเป็นสัญญาณของการแยกคริสตจักรที่จะเกิดขึ้นต่อไป

เรื่องจริงอันโด่งดังที่สุดเรื่องหนึ่งในประวัติศาสตร์ คือ การเปลี่ยนอันรวดเร็วของมหาอาณาจักรอันไพศาลจากศาสนาไม่ถือพระเจ้ามาเป็นศาสนาคริสเตียน รูปการณ์ภายนอกเมื่อเปิดศตวรรษที่ 4 พระในศาสนาเก่ายังคงเหนียวความสักการะของโลกโรมันไว้ได้ แต่ก่อนจะเริ่มศตวรรษที่ 5 บรรดาโบสถ์วิหารต่างๆ ถูกทิ้งเล็กร้างชำรุดทรุดโทรม หรือบ้างก็เปลี่ยนใช้เป็นคริสตจักรการถวายบูชาและบวงสรวงได้หยุดไป และเรียกได้ว่ามหาอาณาจักรโรมันเป็นคริสเตียน ให้เราสังเกตดูว่าศาสนาไม่ถือพระเจ้า ได้ตกลงมาจากสภาพสูงส่งด้วยประการไฉน

คอนสแตนตินเป็นคนปล่อยตามใจ ทั้งในอารมณ์และทั้งเจตนาการเมือง แต่ว่าพระองค์เองทรงเน้นรับศาสนาคริสเตียน พระองค์มิได้อนุมัติให้ถวายบูชาแก่รูปสักการะซึ่งนมัสการกันแต่ก่อนและสั่งให้เลิกบูชาแก่รูปปั้นพระจักรพรรดิ แต่พระองค์ทรงโปรดให้ปล่อยให้ศาสนาทุกแบบดำเนินการต่อไป

ได้ตามสบาย และทรงหาทางให้พลเมืองของพระองค์ค่อยๆ กลับใจหันหาคริสตศาสนาโดยทางเผยแผ่สั่งสอน ไม่เอาทางบังคับ พระองค์เองยังคงดำรงตำแหน่งในศาสนาเดิมบางตำแหน่งนี้เองที่พวกสันตะปาปาอ้างเอาด้วยตั้งแต่นั้น พระองค์ยังได้อุปถัมภ์พวกพรหมจรรย์บริสุทธิ์ที่กรุงโรมด้วย

แต่พวกทนายของคอนสแตนตินเมื่อขึ้นครองราชย์แล้วไม่ยอมปล่อยตามความสมัครใจ การเปลี่ยนใจจากศาสนาเก่าดำเนินไปรวดเร็วทีเดียว แม้กระทั่งเร็วเกินควรไปกว่าที่จะเป็นการดีแก่คริสตจักร ถึงกระนั้นจักรพรรดิคริสเตียนถัดจากคอนสแตนตินได้หาทางเร่งความเร็วขึ้นอีกโดยออกกฎหมายกีดกันออกมาเรื่อยๆ ทรัพย์สินสมบัติของวัดวาอารามทุกชิ้นทุกอันและของสงฆ์ ไม่ว่าจะได้ออกด้วยการถวายจากรัฐหรือจากผู้ศรัทธาต้องถูกริบหมด และในหลายที่หลายแห่งได้ออนให้เป็นของคริสตจักร การถวายบูชาแบบศาสนาเดิมและการกระทำพิธีนมัสการต้องถูกห้าม ผู้ใดยังกระทำจะต้องถูกลงโทษฐานละเมิดฝ่าฝืน หลังจากรัชกาลของคอนสแตนตินไม่นาน บุตรของพระองค์ท่านได้ออกคำสั่งให้เอาคนนมัสการรูปสักการะไปลงโทษประหารและริบเอาทรัพย์สินสมบัติ ชั่วอายุคนหนึ่งของศาสนาพื้นเพก่อนที่ถูกกำจัดเด็ดขาดได้มีผู้ต้องถูกประหารทารุณบ้าง แต่เมื่อเทียบกับจำนวนคริสเตียนที่ต้องเสียชีวิตไปในการข่มเหงสองร้อยปีนั้นแล้วก็นับว่าเป็นจำนวนน้อยมาก โบสถ์วิหารเป็นอันมากได้ใช้เป็นคริสตจักรไปแล้ว ภายหลังต่อมาอีกสองปีก็มีคำสั่งให้หรือที่ยังเหลืออยู่ลงให้หมด เว้นไว้แต่ที่คริสเตียนต้องการไว้ใช้เป็นที่ประชุมนมัสการ มีคำสั่งออกมาไม่ให้ใครเขียนหรือพูดเป็นปรบักษ์ต่อศาสนาคริสเตียน หนังสือทุกฉบับของพวกปรบักษ์ต้องเผาให้หมด ผลอันหนึ่งของโองการนี้ คือ ได้ทราบเรื่องราวของพวกปรบักษ์คริสเตียนและพวกลัทธินอกกริตจากหนังสือที่เขียนขึ้นเป็นปรบักษ์ กับเขา การบังคับให้กฎหมายกีดกันเหล่านี้แตกต่างกันมากตามภาคต่างๆ ของมหาอาณาจักร แต่เป็นผลให้ศาสนาพื้นเพต้องสิ้นไปในระยะเวลาสามหรือสี่ชั่วอายุคน

โดยที่การต่อสู้กันมานานระหว่างศาสนาคริสเตียนกับศาสนาพื้นบ้านพื้นเมือง ได้สิ้นสุดลงด้วยชัยชนะของศาสนาคริสเตียน การรณรงค์แผนใหม่ก็เกิดขึ้น เป็นสงครามกลางเมืองในสนามแห่งความคิด ข้อโต้แย้งเป็นรุ่นๆ ก็เกิดขึ้นภายในคริสตจักรขัดกันเรื่องหลักธรรมคำสอน เมื่อคริสตจักรรบสู้กับการข่มเหงเพื่อรักษาชีวิตไว้ คริสตจักรก็ตั้งอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แม้จะมีเสียงพิมพ์้าเรื่อง การแตกแยกกันในหลักธรรมคำสอนได้ยืนอยู่บ้าง แต่เมื่อคริสตจักรไม่เพียงแต่ปลอดภัย แต่ได้ขึ้นครองด้วยการถกเถียงกันอย่างรุนแรงเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนก็เกิดขึ้นสั้นไปจนถึงราก ในระหว่างยุคนี้มีการดำเนินการขัดแย้งกันเรื่องใหญ่สามข้อ ทั้งนี้ไม่นับเรื่องเล็กน้อยที่ยังมีอีกมาก ในการสมัชชาครั้งๆ เหล่านี้ เหล่าพวกบิชอปเท่านั้นเป็นผู้มีสิทธิออกเสียงชี้ขาด พวกบรรพชิตชั้นรองและพวกฆราวาสจะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงของพวกบิชอป

ข้อขัดแย้งข้อที่หนึ่งเกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนว่าตรีเอกานุภาพ โดยเฉพาะเรื่องการเกี่ยวคองของพระบิดาและพระบุตร เอิริอุสเปรสไบเตอร์แห่งอเล็กซานเดรีย ประมาณ ค.ศ. 318 ได้แพร่คำสอนว่า พระคริสต์ถึงแม้สูงกว่ามนุษย์ธรรมดาที่ยังด้อยกว่าพระเจ้าและมีได้ดำรงอยู่ชั่วนิรันดร์ แต่มีเวลาเริ่มต้น อาทานาซิอุสแห่งอเล็กซานเดรียเหมือนกัน เป็นผู้คัดค้านอย่างหนัก ได้คัดค้านความเห็นนี้ท่านได้ยืนยันความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพระบุตรกับพระบิดา สักดิ์ความเป็นพระเจ้าของพระคริสต์และพระชนม์อันเป็นนิรันดร์ของพระองค์ ข้อโต้แย้งแพร่ไปทั่วคริสตจักร และหลังจากที่คอนสแตนตินได้อุทิศให้พยายามระงับการโต้แย้งกันและไม่สำเร็จ พระองค์ท่านจึงได้เรียกประชุมเหล่าบิชอป สมัชชาเปิดประชุมที่ไนเซียในบิตุเนีย ค.ศ. 325 เวลานั้นอาทานาซิอุสเป็นแค่เพียงศิอากัน (มัคนายก) ได้รับอนุญาตให้อภิปรายได้ แต่ออกเสียงซึ่งขาดไม่ได้ อาทานาซิอุสสามารถนำส่วนใหญ่ของที่ประชุมให้ประณามคำสอนของเออิริอุสได้ ในหลักข้อเชื่อแห่งไนซิน แต่เออิริอุสมืออิทธิพลทางการเมือง เพราะชนชั้นสูงเป็นอันมากได้ถือทัศนะของเขาทั้งโอรสและทายาทของคอนสแตนตินก็ถือด้วย อาทานาซิอุสต้องถูกเนรเทศถึงห้าครั้ง และก็ถูกเรียกกลับหลายครั้ง เมื่อมิตรสหายพูดกับท่านว่า “อาทานาซิอุส ทั้งโลกพากันเป็นปรปักษ์กับท่านแล้ว” ท่านจะตอบเขาว่า “ขอให้เป็นอย่างนั้นเถอะ อาทานาซิอุสเป็นปรปักษ์กับโลก” เมื่อปลายแห่งชีวิตของอาทานาซิอุสเจ็ดปีได้อุ้อย่างสงบที่อเล็กซานเดรียและสิ้นชีพที่นั่นใน ค.ศ. 373 ในที่สุดทัศนะของอาทานาซิอุสเป็นยอดเยี่ยมทั่วคริสตจักรทั้งภาคตะวันออกและภาคตะวันตก แต่กว่าจะเป็นได้ก็หลังจากที่เจ้าของทัศนะได้ตายไปนานแล้ว ทัศนะได้กำหนดลงแนในหลักข้อเชื่อของอาทานาซิอุส ก่อนนี้เชื่อว่าท่านอาทานาซิอุสเองได้เขียน แต่เดี๋ยวนี้ไม่เชื่อว่าท่านเขียน

ข้อขัดแย้งถัดมาคือ เรื่องธรรมชาติของพระคริสต์ อะปอลลิณาริสบิชอป แห่งละโอดีโกอะ (ค.ศ. 360) ยืนยันว่าธรรมชาติของพระเจ้ามาเป็นธรรมชาติของมนุษย์ในพระคริสต์ พระเยซูเมื่ออยู่ในโลกมิใช่มนุษย์ แต่เป็นพระเจ้าเท่านั้นในร่างของมนุษย์ บิชอปและนักเทวศาสตร์ส่วนใหญ่ถือว่าบุคลสภาพของพระเยซูคริสต์เป็นการร่วมรวมตัวของพระเจ้าและมนุษย์ พระเจ้าและมนุษย์ในธรรมชาติเดียว ความคิดมิชอบแบบอะปอลลิณาริสต้องถูกประณามโดยสมัชชาแห่งคอนสแตนติโนเปิล ค.ศ. 381 และตามด้วยอะปอลลิณาริสถอนตัวจากคริสตจักร

ข้อถกเถียงที่ยืนยาวข้อเดียวของยุคนี้เกิดขึ้นในคริสตจักรภาคตะวันตกคือ ปัญหาเกี่ยวกับความบาปและความรอด เริ่มขึ้นด้วยท่าน เพ- ลากิอุส นักพรตมาจากบริเตนมากรุงโรมประมาณปี ค.ศ. 410 คำสอนของท่านคือว่า เรามีได้รับต่อเนื่องความโน้มเอียงไปในทางบาปจากอาดัม แต่ว่าแต่ละคนจะทำการเลือกเอาเอง จะเอาบาปหรือจะเอาความชอบธรรมก็ได้ ความตั้งใจของทุกคนเป็นอิสระ และทุกคนจะต้องรับผิดชอบในการตัดสินใจของตัวเอง ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดทางปัญญารองจากอัครสาวกเปาโลได้แก่ท่าน ออกัสตินผู้สามารถ ท่านปรากฏตัวขึ้นแย้งต่อทัศนะนี้โดยถือว่าอาดัมเป็นตัวแทนของมนุษย์ทั้งสิ้น

มนุษย์เป็นคนบาปเพราะความบาปของอาดัม และมนุษย์ทั้งสิ้นต้องถือว่ามิโทษและว่ามนุษย์จะรับความรอดโดยเลือกเอาเองไม่ได้ แต่ได้โดยน้ำพระทัยของพระเจ้าผู้ทรงเลือกใครที่พระองค์จะช่วยให้รอด ทั้งคณะเบเนดิกตินต้องถูกประณามโดยสมัชชาแห่งคาเชง ค.ศ. 418 และทฤษฎีของออกัสตินได้กลายเป็นมาตรฐานแห่งจารีตโบราณในคริสตจักร อยู่จนกระทั่งถึงยุคสมัยปัจจุบันภายใต้อาร์มินิอุส ในฮอลแลนด์ (ประมาณ ค.ศ. 1600) และขบวนการเวสเลย์ในศตวรรษที่ 18 จึงมีการแตกออกจากหลักธรรม คำสอนแบบออกัสตินนี้อย่างจริงจัง

ในขณะที่การโต้แย้งอันใหญ่เหล่านี้กำลังดำเนินไปดุเดือด ความเคลื่อนไหวอีกอย่างหนึ่งก็เริ่มขึ้น และเติบโตใหญ่ในสมัยกลาง ความเคลื่อนไหวนี้คือจิตใจอยู่อารามเกิดขึ้น (MONASTIC) ในคริสตจักรแรกเริ่มไม่มีนักพรตไม่มีนางชี คริสเตียนอยู่กันในครอบครัว ถึงแม้จะตีตัวออกหากจากสังคม ลัทธิรูปสักการ ก็ยังคงเป็นคนอยู่ในสังคมโดยทั่วไป แต่ในยุคที่เรากำลังศึกษาอยู่นี้เราจะได้เห็นความเคลื่อนไหวเริ่มต้นและเริ่มออกเดินไปสู่ชีวิตอยู่อาราม

เมื่อศาสนาคริสต์นิกายได้ครอบครองในมหาอาณาจักรแล้ว โลกก็จะได้คลานเข้าสู่คริสตจักรและแพร่หลาย หลายคนผู้แสหาชีวิตสูงซึ้งก็เกิดความไม่พอใจกับภาวะแวดล้อม และปลีกตัวออกจากสังคมของโลก ปลีกออกมาอยู่ภายนอกสังคมอย่างโดดเดี่ยวบ้าง อยู่กันเป็นกลุ่มบ้าง หาทางเพาะชีวิตฝ่ายวิญญาณจิตโดยตริกตรอง โดยอธิษฐานสวดไหว้วอน และโดยมีนิสัยตรากตรำอยู่แล้วจิตใจอยู่อารามนี้เริ่มขึ้นในประเทศอียิปต์ อันเป็นแห่งที่ที่เพาะตัวขึ้นโดยอากาศอบอุ่น และโดยที่มีความต้องการสิ่งจำเป็นแก่การครองชีพน้อย

ตัวอย่างต่าง ๆ ของชีวิตเดี่ยวโดดพอเห็นได้ในประวัติศาสตร์คริสเตียนต้นๆ แต่แอนโทนีนับว่าเป็นผู้วางรากเมื่อประมาณ ค.ศ. 320 เพราะชีวิตของท่านผู้นี้ชวนความสนใจออกไปกว้างขวางเป็นครั้งแรก และนำไปให้มีสานุศิษย์เป็นจำนวนพันๆ คน แอนโทนีได้อาศัยอยู่ในถ้ำแต่ลำพังคนเดียวเป็นเวลาปีๆ ในอียิปต์และเป็นที่รู้จักกันกว้างขวางได้รับความนับถือว่าเป็นผู้มีคุณลักษณะสะอาดและไม่พิถีพิถัน คนเป็นอันมากพากันตามแบบอย่างของท่านผู้นี้ บรรดาถ้ำในอียิปต์ภาคบนหนาแน่นไปด้วยเหล่าสานุศิษย์ของท่าน เรียกคนพวกนี้ว่า “เอนเกอไรท์” ความที่มีใจอย่างนี้ได้แพร่มาจากอียิปต์ส่วนคนที่พวกที่รวมตัวกันอยู่เป็นนิคมเรียกว่า “เซโนไบท์” ความที่มีใจอย่างนี้ได้แพร่มาจากอียิปต์แผ่ไปตามคริสตจักรภาคตะวันออก คนเป็นอันมากทั้งชายทั้งหญิงได้รับเอาแบบชีวิตอยู่อารามกันที่นั่น

ลัทธิธรรมานอนอีกแบบหนึ่งพิกลมากเหล่าสาวกเสาได้รับเอามาปฏิบัติ ในพวกนี้คนแรกเป็นนักพรตชาวซีเรียชื่อนาม ชิมอน ฉายาว่าชดิลไลท์ “แห่งเสา” ชิมอนได้ละออกจากอารามใน ค.ศ. 423 ได้ก่อเสาค้ำขึ้นหลายต้น ต้นที่ก่อขึ้นภายหลังสูงกว่าต้นก่อนตามลำดับ ต้นสุดท้ายสูง 60 ฟุต กว้าง 4 ฟุต ชิมอนได้อาศัยอยู่บนเสาเหล่านี้ผลัดเปลี่ยนกันรวมเวลา 37 ปี คนเป็นพันๆ แข่งกันเอาเด่นกับชีวิตของ

ไซมอน ซีเรียมีสาวกเสาะอยู่เป็นจำนวนมากระหว่างศตวรรษที่ 5 กับที่ 12 แต่ชีวิตแบบนี้ไม่ได้สามัญชนในยุโรป

ความเคลื่อนไหวของลัทธิอยู่อาราม (มอแนสติก) ในยุโรปแพร่ซำกว่าในเอเชียและในอัฟริกา ชีวิตเดี่ยวโดดทรมานของแต่ละคนในยุโรปไม่ซำก็เปลี่ยนเป็นการตั้งอารามขึ้นอยู่ ในอารามเหล่านี้จะมีทั้งการทำกรงงานและการสวดไหว้วอน บรรดาอารามทั่วไปในภาคตะวันตกได้จัดระบอบและปฏิบัติตามด้วยกฎของเบเนดิกต์ กฎนี้ได้ประกาศใช้ในปี ค.ศ. 529 จิตใจอยู่อารามได้โตขึ้นตลอดยุคสมัยกลาง และจะได้พิณิจคู่อีกในประวัติศาสตร์

บทที่ 11

คริสตจักรของรัฐ (ภาคสาม)อำนาจโตใหญ่ในคริสตจักรโรม

ราชอาณาจักรโรมันภาคตะวันตกล่มลง

เหล่าผู้นำของยุค

เราได้เห็นแล้วว่า กรุงโรมได้มีเมืองคอนสแตนติโนเปิลมาตั้งขึ้นเป็นเมืองหลวงของโลกแทน บัดนี้เราจะได้อำนาจโรมฉายสิทธิ์ที่จะเป็นเมืองหลวงของคริสตจักร ตลอดยุคนี้คริสตจักรโรมได้ชื่อเสียง ได้อำนาจขึ้นเรื่อยๆ และบิชอปแห่งโรม บัดนี้ได้ตั้งตำแหน่งขึ้นเป็นโพพ สมอ้างเอาที่นั่งแห่งอำนาจเหนือโลกคริสเตียนทั้งสิ้น และถือว่าเป็นประมุขของคริสตจักรทั้งหมดในยุโรปภาคตะวันตกของทะเลเอเดรียติก ก้าวนี้ก็ยังไม่ถึงขั้นเรียกร้องอำนาจเพื่อตัวให้มีอำนาจเหนือรัฐเช่นเดียวกับเหนือคริสตจักร ดังเช่นที่ปรากฏในสมัยกลาง แต่ก็กำลังโน้มน้ำหนักไปทางทิศนั้นอย่างรุนแรงอยู่แล้ว บัดนี้ให้เราพิจารณาดู เหตุต่างๆ ที่ส่งเสริมความเคลื่อนไหวเรื่องนี้ให้โตขึ้น

ความที่คริสตจักรมีระบอบคล้ายกับราชอาณาจักรยังมีอำนาจกำลังแรงขึ้นทุกทีในการโน้มน้ำหนักเข้าสู่ประมุขผู้เดียว ในความเป็นไปของรัฐที่มีได้ถูกควบคุมมาจากเบื้องล่างด้วยการเลือกตั้ง แต่ปกครองมาจากเบื้องบนในฐานะมีอำนาจในตัวเอง มีจักรพรรดิองค์เดียวบังคับบัญชาด้วยอำนาจสิทธิ์ขาดจึงเป็นธรรมดาที่คริสตจักรจะถูกปกครองในอาการเดียวกันมีประมุขผู้เดียว ทุกหนทุกแห่งเหล่าบิชอปบังคับบัญชาคริสตจักรทั้งหลาย แต่มีปัญหาเกิดขึ้นเสมอๆ ว่า ใครจะบังคับบัญชาเหล่าบิชอปนั้นเล่า? บิชอปอะไรสมควรถือตำแหน่งจักรพรรดิเหนือคริสตจักร? เหล่าบิชอปที่ทำการอำนวยการอยู่ในบางนครไม่ซำก็ถูกเรียกว่า “เมโทรโพลิแตนส์” ต่อมาภายหลังเป็น “เปโตรอาร์คส์” มีเปโตรอาร์คส์ที่เยรูซาเล็ม, แอนติโอ, อาเล็กซานเดรีย, คอนสแตนติโนเปิล และโรม บิชอปโรมถือเอาตำแหน่ง “ปาปา, บิดา” ภายหลังแผลงมาเป็นโพพ ในระหว่างเปโตรอาร์คส์ ทั้งห้านี้มีการชิงดีกันบ่อยๆ เพื่อจะขึ้นอำนวยการสูงสุดและเป็นผู้สูงสุด แต่ในที่สุดปัญหาค่อยๆ แคมเข้ามาให้เลือกระหว่างเปโตรอาร์คส์แห่งคอนสแตนติโนเปิลและโพพแห่งโรมให้เป็นประมุขของคริสตจักร

โรมยืนยันว่ามีอำนาจของอัครสาวกเป็นข้ออ้าง โรมเป็นคริสตจักรเดียวเท่านั้นที่สามารถอ้างได้ว่าสองอัครสาวกเป็นผู้ก่อตั้ง และเป็นผู้อยิ่งใหญ่ที่สุดทั้งคู่ในมวลอัครสาวกทั้งหมด คืออัครสาวกเปโตรและเปาโล มีตำนานเกิดขึ้นว่าเปโตรบิชอปคนแรกของโรม จริงหรือเท็จเอาแน่ไม่ได้ เปโตรถ้าเป็น

บิชอปก็คงต้องเป็นโพพด้วย (สันตะปาปา) ถือเอาว่าในศตวรรษที่หนึ่งตำแหน่ง “บิชอป” หมายถึงอย่างเดียวกับความหมายในศตวรรษที่สี่ คือเป็นผู้บังคับบัญชาเหนือบรรพชิตและคริสตจักร และว่าเปโตรในฐานะที่เป็นประมุขของอัครสาวกต้องมีอำนาจเหนือคริสตจักรทั้งสิ้น ข้อพระธรรมกิติคุณสองข้อได้คัดมาประกกันข้ออ้างนี้ ข้อหนึ่งคิดเป็นตัวอักษรใหญ่มหึมาเป็นภาษาลาตินมองเห็นได้รอบกะพุงยอดคริสตจักรของอัครสาวกเปโตรในกรุงโรม “ท่านคือเปโตร บนศิลานี้เราจะตั้งคริสตจักรของเรา” อีกข้อหนึ่ง “จงเลี้ยงดูแกะของเรา” และยังเถียงว่าถ้าเปโตรเป็นประมุขคริสตจักรคนแรกคั้งนั้นแล้วผู้สืบตำแหน่งของท่านก็คือ เหล่าโพพ (สันตะปาปา) ของคริสตจักร โรมก็ต้องดำรงอำนาจนั้นอยู่ต่อไป

คนสำคัญๆ ของคริสตจักรโรมและประมุขคนแรกๆ ได้สนับสนุนข้อสมอ้างนี้อย่างเข้มแข็ง เหล่าบิชอปโดยมากของคริสตจักรโรมเป็นคนเข้มแข็งกว่า ฉลาดกว่า มีน้ำหนักกว่าเหล่าบิชอปในกรุงคอนสแตนติโนเปิลในขนาดยิ่งใหญ่กว่ามาก เป็นคนทำตัวให้เกิดความยำเกรงทั่วคริสตจักร คุณลักษณะส่วนมากของพระจักรพรรดิราชาเหล่าๆ ที่ทำให้กรุงโรมเป็นเจ้าโลกยังคงดำรงอยู่ในธรรมชาติของโรม ในประการเหล่านี้โรมจึงตั้งตัวตรงข้ามกับคอนสแตนติโนเปิลแต่เดิมโรมได้ตั้งพระจักรพรรดิขึ้นแล้วพระจักรพรรดิได้ตั้งคอนสแตนติโนเปิลและให้มีผู้คนพลเมืองที่อ่อนน้อมต่อ คริสตจักรโรมมักจะยึดอยู่ในคำสอนตามจารีตประเพณีโบราณ เหล่านักกายและพวกนอกรีตเผื่ออิทธิพลกระทบกระทั่งได้น้อยเต็มที ตั้งอยู่ประจุกเสา คำสอนตามจารีตประเพณีโบราณ คุณสมบัติพิเศษนี้ได้พอกพูนอิทธิพลให้กับคริสตจักรอย่างใหญ่หลวง

นอกจากนั้นคริสตจักรโรมยังได้แสดงตัวว่าเป็นศาสนาคริสเตียนที่ปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ไม่มีคริสตจักรใดเกินหน้าในการเอาใจใส่กับคนยากจน ไม่เพียงแต่ใส่ใจแก่สมาชิกของคริสตจักรเท่านั้นแต่ได้ใส่ใจแก่ความต้องการของคนในพวกถือศาสนาภายนอกด้วย ในยามกันดารอาหารและมีโรคภัยไข้เจ็บระบาด มีใจกว้างส่งความช่วยเหลือไปยังคริสตจักรต่างๆ ที่ถูกข่มเหงในมณฑลอื่นๆ เมื่อพนักงานรัฐบาลที่ถือศาสนาอื่นเรียกร้องเอาทรัพย์สินของคริสตจักร ท่านบิชอปจะชุมนุมสมาชิกยากจนขึ้นแล้วว่า “นี่แหละทรัพย์สินของเรา”

การย้ายเมืองหลวงจากกรุงโรมมายังคอนสแตนติโนเปิล แทนที่จะลดอิทธิพลของบิชอปโรมหรือโพพ (สันตะปาปา) กลับทวีอิทธิพลขึ้นใหญ่ยิ่ง เราได้เห็นแล้วว่าในคอนสแตนติโนเปิลพระจักรพรรดิและราชบริพารครอบคุมคริสตจักร โดยทั่วไปเปโตรอาร์คยอมราบคาบต่อวังหลวง แต่ในกรุงโรมไม่มีจักรพรรดิมามีศักดิ์เกินหน้าหรือเป็นที่หวั่นเกรงแก่สันตะปาปา สันตะปาปาเป็นผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ที่สุดในบริเวณนั้น ยุโรปก็มักมองดูโรมด้วยความสักการะ ยิ่งเมืองหลวงอยู่ถัดออกไปไกล และโดยเฉพาะเมื่อตัวมหาอาณาจักรเองกำลังอยู่ในระยะทรุดโทรม ความรู้สึกจงรักภักดีต่อมหาจักรวรรดิโรมันก็เริ่มเข้ามาแทนตำแหน่งพระจักรพรรดิโรมัน

ด้วยประการฉะนี้จนถึงเวลาที่บิชอปโรม หรือ สันตะปาปาเป็นที่นับถือกันตลอดทั่วตะวันตกและใน
ฐานที่เป็นประมุขของคริสตจักรโรมจึงได้รับนับถือว่ามีสิทธิอำนาจในคริสตจักรทั่วไป เช่นเป็นต้นที่
การประชุมสภาแห่งคัลซีโดไนในเอเชีย้อย (ค.ศ. 451) โรมได้ที่นั่งที่หนึ่ง คอนสแตนติโนเปิลได้ที่สอง
ทางได้ปลดไว้คอยการเลื่อนขึ้นไปอีกของโรมและสันตะปาปาในสมัยต่างๆ ที่จะมาข้างหน้า

ตลอดทั้งยุคนี้อันเป็นยุคแห่งคริสตจักรของรัฐ มีความเคลื่อนไหวอีกอย่างหนึ่งดำเนินอยู่ อัน
เป็นความวิบัติยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น คือมหาอาณาจักรโรมันภาคตะวันตกล่มลง ในรัชกาล
ของคอนสแตนตินรูปการภายนอกของจักรวรรดิคูท่ามีการปกป้องดี และไม่อาจหักเข้าได้อย่างที่เคย
เข้มแข็งในรัชกาลของมาร์กุสออเรเลียส หรือในรัชกาลของออกัสตัส แต่ที่จริงเป็นเหมือนรวงผึ้งถูก
ด้วยความมุ่งทางศีลธรรมและการเมือง พร้อมจะยุบลงภายใต้การบุกรุกจากทุกด้านของพวก
กระหายเหยื่อที่จะเข้ามา ภายในยี่สิบห้าปีหลังจากคอนสแตนตินสิ้นชีพในปี ค.ศ. 337 แนวป้องกัน
ชายแดนด้านตะวันตกของมหาอาณาจักรก็พังลง ฝูงคนชาวป่าเถื่อน (นามที่พวกโรมันใช้เรียกคนใด ๆ ที่
ไม่ใช่คน โรมัน คนกรีก คนยิว นอกนั้นเป็นคนป่าเถื่อนทั้งนั้น) ทุกหนทุกแห่งพากันเข้ามาในมณฑลที่ไม่
มีทางสู้ ยึดเอาดินแดนและตั้งแผ่นดินปกครองพันขึ้นเป็นอิสระในไม่ถึงร้อยสี่สิบปี มหาอาณาจักรโรมัน
ภาคตะวันตกซึ่งดำรงมาได้เป็นพันปี และพลเมืองพอใจอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรครั้งนี้ต้อง
ถูกกวาดเอาความดำรงคงอยู่สิ้นไป การล่มลงอย่างมหัศจรรย์นี้ค้นเหตุได้ไม่ยาก

ความมั่งคั่งของมหาอาณาจักรต้องตกเป็นเป้าแก่ความโลภของชนชาวป่าเถื่อนใกล้เคียง ในด้าน
หนึ่งของอาณาเขตมีบรรดาเมืองมั่งคั่งอยู่กันสบาย ท้องทุ่งกว้างขวางมีการเก็บเกี่ยว พลเมืองมีทุกสิ่งอัน
เป็นที่ปรารถนาของเผ่าชนอนาถา อานาระยะ ตูร์ดคูเร่ เพนเจอร์ แต่นิยมการต่อตีปล้นสดมภ์ที่อยู่ตามชาย
เขตแดน หลายศตวรรษก่อนเผ่าชนป่าเถื่อนจะรุกกล้าเข้ามานั้น ฐานะใหญ่ของเหล่าจักรพรรดิโรมันก็คือที่
จะคุ้มกันชายเขตแดนให้รอดจากการโจมตีของพวกศัตรูที่คุกคามอยู่ เหตุผลอันเดียวที่มีจักรพรรดิหลาย
องค์ครอบครองสัมพันธ์กัน คือความต้องการผู้ปกครองที่มีอำนาจให้อยู่ใกล้จุดอันตรายเหล่านี้ ซึ่งท่าน
จะลงมือจัดการได้ทันทีโดยไม่ต้องรอคำสั่งจากเมืองหลวงให้อยู่ไกล

ถึงมีทางต่อสู้ที่ดีที่สุด ฝ่ายโรมันก็ยังคงตกเป็นเบี้ยล่างแก่ชนชาวป่าเถื่อน เมื่อเทียบกับตัว
ต่อตัว ตลอดหลายศตวรรษแห่งยามสงบ คนโรมันยังเสียความชำนาญการรบ ในสมัยของเราประเทศ
สวิตซ์มีดินปืนใช้ในการสงครามดีเหนือกว่าพวกชาวป่ามากมายกายกอง แต่ในสมัยโบราณทั้งสองฝ่าย
รบกันด้วยดาบและหอก ทางที่ได้เปรียบแก่ฝ่ายโรมันก็เพราะในกองทหารมีวินัยดีกว่า แต่วินัยก็หย่อน
ลงไปเกือบสิ้นในคราวจักรพรรดิองค์หลังๆ ต่อมา ส่วนพวกชาวป่ามีกำลังร่างกายแข็งแรงกว่า กล้าหาญ
กว่า แคล่วคล่องในการรบดีกว่า ข้อร้ายกาจที่สุดที่ได้แก่คนโรมันในอายุต่อมาก็คือเขาไม่เข้าเป็นทหาร
ในกองทัพของตัวเองคนชาวป่านี่เองมาเข้ากองทัพ แล้วคนเหล่านี้ได้ออกรบต่อสู้กับชนชาติของเขาเอง

ป็องกัน โรมอยู่ชั่วคราวหนึ่ง ส่วนมากที่สุด ในกองทัพรุ่นหลังๆ มีแม่ทัพและแม่ทัพพรดิเองหลายองค์ก็มาจากชนชาติชาวป่านี้ ไม่มีชาติใดอาจรักษาเอกราชไว้ได้ในเมื่อชาตินั้นมีนิสัยจ้านคนต่างชาติมารบเมื่อถึงคราวจำเป็นต้องรบ

ราชอาณาจักรไม่เพียงแต่ขาดคน แต่ว่าอ่อนเปียกลงไปเพราะสงครามกลางเมืองดำเนินไปหลายชั่วอายุคน โดยพวกที่ช่วงชิงราชบัลลังก์ พระจักรพรรดิไม่ได้รับเลือกขึ้นมาจากรัฐสภาอีกแล้ว แต่เมื่อพระจักรพรรดิองค์หนึ่งถูกประหาร (ดังที่โดยมากที่สุดเป็นเช่นนั้น) กองทัพประจำมณฑลแต่ละกองทัพก็ตั้งผู้เข้าชิงบัลลังก์ขึ้น และการเลือกก็มีได้ด้วยการออกเสียงแต่ด้วยอาวุธ ในเก้าสิบปีมีผู้นำแปดสิบคนได้รับโห่ร้องขึ้นเป็นจักรพรรดิแล้วเข้าชิงพระที่นั่ง คราวหนึ่งคนอย่างที่เราเรียกว่าจักรพรรดิมีมากหลายจนได้เรียกว่า “ตัวทารุณสามสิบตน” นครทั้งหลายถูกปล้น ค่าใช้จ่ายสำหรับกองทัพพุ่งเฟื้อย และทั้งอาณาจักรต้องยากจนลงเพราะความทะเลาะทะยานของคนกระหายอำนาจ เป็นผลให้ต้องเรียกกองทัพมาเสียดจากชายแดน ดินแดนก็เลยเปิดโล่งไม่มีทางสู้พวกคนชาวป่าที่บุกรุกเข้ามา

สาเหตุสุดๆ ร้อนๆ ที่ให้มีการบุกรุกเข้ามาหลายครั้งหลายครานั้นเกิดจากความเคลื่อนย้ายของเผ่าชนเอเชียเผ่าต่างๆ เมื่อชาวป่าของภาคพื้นยุโรปด้านตะวันออกพุ่งเข้ามาทับอาณาจักรโรมัน คนพวกนี้ก็อ้างว่า พวกเขาถูกขับออกมาจากบ้านของเขาเองด้วยเหมือนกัน โดยมีกองทัพแปลกหน้าดันเข้ามาอย่างดั้นไม่ไหว มีครอบครัวตามมาด้วย ได้เปลี่ยนที่พำนักของเขาจากภายในของทวีปเอเชีย คนพวกเหล่านี้โดยทั่วไปเรียกว่าพวกฮัน อะไรที่ทำให้พวกนี้ทิ้งบ้านช่องจากเอเชียภาคกลางมาไม่ทราบได้โดยปริบูรณ์ แต่เชื่อกันว่าเพราะดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลงและขาดฝน ทำให้เนื้อที่อุดมกลายเป็นที่ร้างว่างเปล่า ต่อมาภายหลังฮันพวกนี้ได้เข้ามาถึงตัวโรมันเองโดยการนำของกษัตริย์ผู้ร้ายของเขาคคนหนึ่งชื่อว่า อัดติลา ปรากฏว่าเป็นพวกที่นำกล้วที่สุดในบรรดาศัตรูทั้งหมด

โดยที่ประวัติศาสตร์ของเรามีใช้ประวัติศาสตร์อาณาจักรโรมัน แต่เป็นประวัติศาสตร์คริสตจักร ฉะนั้น เรื่องราวที่เผ่าชนต่างๆ บุกรุกเข้ามาเป็นลำดับ จำต้องเป็นแต่เพียงย่อๆ การบุกรุกเข้าครั้งแรกๆ เป็นพวกชนชาติที่อยู่ระหว่างแม่น้ำดานูกับทะเลบอลติก วิสิโกส (โกสตะวันตก) มีหัวหน้าของเขาชื่ออลาริก นำกองทัพกวาดเข้ามาในประเทศกรีกและอิตาลี เข้ามายึดและทำลายกรุงโรม แล้วตั้งการปกครองแผ่นดินขึ้นในภาคใต้ของฝรั่งเศส พวกแวนแดล นำโดย เยนเซอร์ริคเคลื่อนข้ามฝรั่งเศสเข้าสู่สเปน จากสเปนเข้าแอฟริกาเหนือ เข้ามาปราบปรามเมืองต่างๆ ในภาคนี้พวกเบอกันเดียนข้ามแม่น้ำไรน์แล้วตั้งการปกครองแผ่นดินขึ้น มีเมืองสตราสเบอร์กเป็นศูนย์กลางพวกฟรังก์เผ่าเยอรมันยึดภาคเหนือประเทศกอลหมด แล้วให้ชื่อดินแดนนั้นว่าฟรังก์เซีย กษัตริย์พวกฟรังก์องค์หลัง โคลวิส ได้เป็นคริสเตียน พวกพลเมืองก็เลยเป็นคริสเตียนตามไปด้วย พวกฟรังก์ก็ช่วยมากมายในการทำให้ยุโรปภาคเหนือเปลี่ยนใจมารับศาสนาคริสต์ียน แต่ว่าส่วนใหญ่ก็เป็นไปโดยการบังคับ พวกแซกซอนและ

พวกเองเกิดจากเคนมาร์กและดินแดนทิศเหนือ เห็นว่าบริเตนว่างเปล่า กองทหารโรมันทิ้งไว้ จึงเข้าไปครอบครอง ชาวอายุคนแล้วชาวอายุคนเล่าจนเกือบจะได้ถอนรากศาสนาคริสต์นิกายแต่โบราณเสียแล้ว จนกระทั่งอาณาจักรแองโกลแซกซอนเองได้เปลี่ยนกลับไปรับศาสนาคริสต์นิกาย โดยพวกมิชชันนารีที่ส่งมาจากโรม

ประมาณ ค.ศ. 450 พวกฮันส์คูร่าช นำโดยกษัตริย์ของเขา อัดติลา ผู้ไม่รู้จักความเมตตาปราณี บุกรุกเข้าไปในอิตาลี และคุกคามไม่เพียงแต่จะทำลายมหาอาณาจักรโรมันเท่านั้น แต่จะตั้งการปกครองแผ่นดินขึ้นภายในอาณาจักรโรมด้วย พวกโกส, แวนเดล และฟริงก์ได้รวมกำลังกันภายใต้การนำของโรมทำการขัดขวางกระทำของพวกฮันส์ สงครามใหญ่ปะทะกันที่แคลิสนัสในฝรั่งเศสภาคเหนือ พวกฮันส์ต้องพ่ายแพ้อย่างยับเยิน เมื่ออัดติลาตายแล้วไม่ช้าอำนาจพวกฮันส์ก็สิ้นสุดลง สงครามที่แคลิสนัส (ค.ศ. 451) ซึ่งคาดว่ายุโรปจะมีต้องถูกบดทำลาย และปกครองโดยชนเอเชีย แต่จะขยายขึ้นเป็นอารยะธรรมของตนเอง

ด้วยการบุกรุกเข้ามาเป็นลำดับและด้วยการแตกแยกกันเหล่านี้ ทำให้มหาอาณาจักรโรมันซึ่งครั้งหนึ่งโตใหญ่ไพศาล ต้องหดลงเหลือเพียงอาณาเขตเล็กๆ รอบเมืองหลวง ในค.ศ. 476 เผ่าชนเยอรมันที่นับว่าเป็นเผ่าชนเล็กๆ นำโดยเฮอรูลิ เข้ายึดเอาเมือง ภายใต้กษัตริย์ของเขาโอโดเอเซอร์ และจัดการถอดกษัตริย์เด็กลงจากตำแหน่งจักรพรรดิ จักรพรรดิเด็กองค์นี้มีนามประหลาดคือเอานามของผู้ตั้งกรุงโรมและจักรพรรดิองค์แรกมารวมกันเป็นนามว่า โรมูลุสออกัสตุส สมญาว่า “ออกัสตุส ออกัสตุส สองคั่น้อย” โอโดเอเซอร์ตั้งตัวขึ้นในตำแหน่ง “กษัตริย์แห่งอิตาลี” และตั้งแต่นั้น ค.ศ. 476 มหาอาณาจักรโรมันภาคตะวันตกก็หมดกัน ตั้งแต่ก่อตั้งเมืองและรัฐ (กล่าวกันว่าใน ค.ศ. 753) จนถึงอาณาจักรล่มเป็นเวลาพันสองร้อยปี มหาอาณาจักรภาคตะวันออก มีกรุงคอนสแตนติโนเปิลเป็นเมืองหลวง ยังคงอยู่ได้จนกระทั่ง ค.ศ. 1453

บรรดาเผ่าชนที่บุกรุกเข้ามานี้ เกือบทั้งหมดเป็นพวกนอกศาสนาที่ตั้งแต่ในแดนบ้านเกิดของเขา นอกจากพวกโกส พวกนี้ได้เปลี่ยนถือศาสนาคริสต์นิกายเอเรียนมาแล้ว และได้มีพระคัมภีร์ไบเบิลในภาษาของตนเองอีกด้วย และบางส่วนของพระคัมภีร์นั้นก็ยังคงอยู่เป็นแบบอักษรศาสตร์โบราณเก่าแก่ที่สุดของตัวต้น เกือบทั้งหมดของชนเผ่าต่างๆ ที่มีชัยหลังไหลเข้ามานี้ได้กลายเป็นคริสเตียนเนื่องจากพวกโกสบ้าง แต่โดยมากโดยพลเมืองที่อยู่ปนเปด้วย และในคราวที่นิกายเอเรียนเป็นผู้เชื่อตามจารีตโบราณ ศาสนาคริสต์นิกายในสมัยเสื่อมโทรมนั้นยังคงเป็นยอดแห่งความจำเป็นและทำการก้าวหน้าและได้นำให้ชนชาติที่บุกฝ่าเข้ามานี้รับเชื่อ เลือดแห่งความแข็งแกร่งของคนพวกนี้ได้มีส่วนให้เกิดชนเชื้อชาติใหม่ของยุโรปขึ้นเป็นผลสนอง เราได้เห็นแล้วว่าความทรุดโทรมและพังลงของอาณาจักรพรรดิที่

โรมันนั้น กลับทิวทัศน์ของคริสตจักรโรมันขึ้นทั่วทั้งยุโรปและบรรดาสันตะปาปา ก็มีอิทธิพลมากขึ้น โดยประการนั้นแม้มหาอาณาจักรลัทธิ คริสตจักรยังคงแสดงตัวเป็นจักรวรรดิอยู่ต่อไป

บัดนี้เราต้องย่อหน้าของบรรดาผู้นำบางคนในยุคนี้แห่งคริสตจักรของรัฐ

อทานาสีอุส (ค.ศ. 293-373) เป็นผู้ยิ่งใหญ่ในการคุ้มกันความเชื่อในวาระเริ่มเปิดยุค เราเห็นแล้วว่าท่านผู้นี้ขึ้นมาเด่นในการโต้แย้งกับคณะเอเรียน และเป็นตัวเอกในการอภิปรายแต่ไม่มีสิทธิออกเสียง ในการประชุมในซีซาร์ ค.ศ. 325 หลังจากที่ได้เป็นบิชอปเมื่ออายุได้สามสิบสามปีแห่งอเล็กซานเดรียไม่ช้าต้องถูกเนรเทศห้าครั้ง แต่ได้ต่อสู้เพื่อความอยู่เสมอมิได้ขาด ในที่สุดได้จับชีวิตลงด้วยความสงบและมีเกียรติ

แอมโบรสแห่งมิลาน (ค.ศ. 340-397) เป็นคนแรกที่สุดในพวกบิดาแห่งภาษาลาตินได้รับเลือกตั้งขึ้นเป็นบิชอปในขณะที่ยังเป็นฆราวาส แม้กระทั่งบัพติศมาก็ยังมิได้รับ แต่ได้รับคำแนะนำที่จะเป็นสมาชิก ทั้งนิกายเอเรียนและทั้งพวกที่เชื่อแบบจรีดโบราณได้ร่วมมือกันในการเลือกตั้ง ท่านผู้นี้ได้กลายเป็นผู้มีอิทธิพลในคริสตจักร ได้ประท้วงพระจักรพรรดิเฮโอโดสิอุสที่พระองค์ได้ทำการเหยียดหยาม ทารุณ และบังคับให้พระองค์สารภาพและรับทัณฑ์กรรม ต่อมาได้รับการยกย่อง และนับถืออย่างสูงสุดจากพระจักรพรรดิและได้รับเลือกให้เป็นผู้เทศนาในพิธีการศพของกษัตริย์ แอมโบรสเป็นผู้ประพันธ์หนังสือหลายเล่ม แต่เกียรติใหญ่ยิ่งที่สุดของท่านอยู่ที่การรับอภัยคนผู้แก่งกล้าเข้าในคริสตจักร

ยอห์น สมญาว่า ไครโซสโตม “โอยฐูทอง” เพราะไม่มีใครประโหว่หาได้ นักเทศน์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งยุค เกิดในอันติโอ ค.ศ. 345 ได้รับตำแหน่งบิชอปหรือเปโตรอาร์คแห่งคอนสแตนติโนเปิล ค.ศ. 398 และได้เทศนาแก่ที่ประชุมมหาในคริสตจักรเซนต์โซเฟีย แต่ด้วยความเชื่อมั่นของท่าน ความไม่ยอมขึ้นกับใคร มีใจร้อนในการปฏิรูป และกล้าหาญ ทำให้วังหลวงไม่พอพระทัย ท่านต้องถูกเนรเทศและสิ้นชีพในถิ่นเนรเทศ ค.ศ. 407 แต่หลังจากเมื่อท่านตายเสียแล้วจึงได้รับการเห็นจริงด้วย ศพของท่านได้ถูกนำกลับมากรุงคอนสแตนติโนเปิล และฝังไว้อย่างมีเกียรติ เป็นนักเทศน์อัจฉริยะ เป็นนักการเมือง และเป็นผู้บรรยายพระคัมภีร์อย่างสามารถ

เจอโรม (ค.ศ. 340-420) เป็นปราชญ์และบิดาแห่งภาษาลาติน ได้รับการศึกษาทางอักษรศาสตร์และนักปาฐกที่กรุงโรม แต่ได้สละเกียรติฝ่ายโลกเพื่อชีวิตทางศาสนา และปักใจกับลัทธิกรายากอย่างแข็งแรง ท่านได้ตั้งอารามขึ้นที่เบธเลเฮม และอาศัยอยู่ที่นั่นหลายปี ในบรรดาข้อเขียนของท่านเป็นอันมาก มีชิ้นหนึ่งที่มีอิทธิพลเอี่ยมไปไกลที่สุดได้แก่การแปลพระคัมภีร์ไบเบิลเป็นภาษาลาติน งานชิ้นนี้เรียกว่า วัลเกต แปลว่าพระคัมภีร์ในภาษาสามัญ ซึ่งยังคงเป็นพระคัมภีร์ฉบับทรงอำนาจในคริสตจักรโรมันคาทอลิก

นามที่ออกหน้าที่สุดในตลอดยุคนี้คือ ออกัสติน เกิด ค.ศ. 354 ในแอฟริกาเหนือ เมื่อยังหนุ่มเป็นนักปราชญ์ที่ลือชื่อ แต่เป็นคนนิยมโลก ทะเยอทะยานรักความบันเทิง เมื่ออายุ 33 ปี ได้เป็นคริสเตียนโดยอิทธิพลของมารดา นางมอนิกา อิทธิพลของคำเทศนาของแอมโบรส แห่งมิลานและด้วยการศึกษาธรรมสารของอัครสาวกเปาโล ออกัสตินได้รับแต่งตั้งขึ้นเป็นบิชอปแห่งฮิปโป ในแอฟริกาเหนือ ค.ศ. 395 อันเป็นเวลาทีพวกเขาป่าเริ่มเข้าบุกกรุก ในจำพวกงานเป็นอันมากของท่าน “นครของพระเจ้า” เป็นบทเรียกร้องอันมีเกียรติให้ศาสนาคริสเตียนเข้าแทนที่อาณาจักรที่กำลังละลายไป และ “สารภาพ” เปิดหัวใจและชีวิตของท่านเองอย่างทราบซึ่ง แต่ชื่อเสียงและอิทธิพลของท่านอยู่ที่ข้อเขียนของท่าน ว่าด้วยคริสเตียนเทวศาสตร์ อันนี้เองที่ทำให้ออกัสตินเป็นผู้อธิบายพระคัมภีร์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดถัดจากอัครสาวกเปาโล ท่านได้สิ้นชีพในปี ค.ศ. 430

สังเขปของบทที่ 12,13,14,15,16,17, ภาวะการณ์ทั่วไปในยุคที่สี่, คริสตจักรยุคกลาง

ตั้งแต่กรุงโรมล่ม ค.ศ. 476 ถึง กรุงคอนสแตนติโนเปิลล่ม ค.ศ. 1453

1. อำนาจของสันตะปาปาก้าวหน้าต่อไป (บทที่ 12)

1. ระยะของความเติบโต ค.ศ. 590-1073

สาเหตุต่างๆ

- (1) อำนาจเพื่อความชอบธรรม
- (2) การปกครองฝ่ายโลกไม่แน่นอน
- (3) การปกครองของคริสตจักรมั่นคง
- (4) “สิ่งเทียมเท็จ” ในสมัยกลาง
 - (ก) การทำปลอมของเอกสารคอนสแตนตินมอบถวาย
 - (ข) ฟ็อลส์ดีเครเทลส์ออฟไอซิโดร์
 - (ค) หลักฐานต่าง ๆ แสดงว่าทำปลอม

2. ระยะสูงสุด ค.ศ. 1073-1216

- (1) ฮิลเดแบร์นค์ ครองตำแหน่ง (กริโกรีที่ 7)
 - (ก) จัดระเบียบการบรรพชีวินเสียใหม่
 - (ข) ปลดคริสตจักรให้เป็นอิสระจากรัฐ
 - (ค) ให้คริสตจักรมีอำนาจสูงสุด
- (2) อินโนเซนต์ที่ 3 ครองตำแหน่ง 1198-1216
 - (ก) สำอ้างของท่าน
 - (ข) ท่านเลือกตั้งพระจักรพรรดิ
 - (ค) ตั้งรัฐบาลปกครองในกรุงโรม
 - (ง) กษัตริย์ฝรั่งเศสยอมอ่อนน้อม
 - (จ) กษัตริย์อังกฤษยอมอ่อนน้อม

3. ระยะเสื่อมต่ำ

- (1) บอนิเฟซ ที่ 8 ค.ศ. 1303
- (2) เซลยบาบีโลน ค.ศ. 1305-1378
- (3) การประชุมที่เมืองคอนสตันซ์ ค.ศ. 1414

2. อำนาจของศาสนามะหมัดเกิดขึ้น (บทที่ 13)

1. ท่านมูฮัมมัดเป็นผู้ตั้งศาสนา ค.ศ. 570-632
2. ศาสนาของท่านเป็นอย่างไร
3. ความคืบหน้าของศาสนาอิสลาม
4. ปัจจัยแห่งอำนาจ
 - (1) ความเชื่อความศรัทธาของชนเผ่าอาหรับ
 - (2) คนกรีกในภาคเอเชียอ่อนน้อม
 - (3) ลักษณะของศาสนาอิสลาม
5. ด้านที่ส่งตัวของศาสนามูฮัมมัด
 - (1) หลักธรรมคำสั่งสอนเข้าใจง่าย ๆ
 - (2) เป็นปฏิปักษ์ต่อการนมัสการรูปสักการ
 - (3) ไม่มีการทำตัวเป็นคนกลางของนักบวชหรือนักบุญ
 - (4) เว้นจากการค้ำน้ำเมา
 - (5) ส่งเสริมอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์รุ่นแรก
6. ด้านร้ายของศาสนามูฮัมมัด
 - (1) เผยแพร่ศาสนาด้วยภาพ
 - (2) เอาศาสนามาใช้เพื่อประโยชน์ฝ่ายโลก
 - (3) ทศนะเกี่ยวกับพระเจ้า
 - (4) ทศนะเกี่ยวกับพระคริสต์
 - (5) ความคิดเกี่ยวกับสวรรค์
 - (6) กคฐานะสตรี
 - (7) ขาดความเป็นรัฐบุรุษ

3. ราชอาณาจักรโรมันบริสุทธ์ (บทที่ 14)

1. ผู้สถาปนา คาร์ลมาญ ค.ศ. 742-814
2. มหาอาณาจักร
3. เหล่าจอมจักรพรรดิ
4. จักรพรรดิ กับสันตะปาปา
5. มหาอาณาจักรเสื่อมอำนาจและล่มลง

4. คริสตจักรลาตินและกรีกแยกกัน (บทที่ 14)

1. สาเหตุทางหลักธรรมคำสอน
2. สาเหตุในการปกครองและขนบธรรมเนียม
3. สาเหตุทางการเมือง
4. สำอ้างของโรม

5. สงครามครูเซด 1095-1270 (บทที่ 15)

1. กำเนิดของสงครามครูเซด
2. ครูเซดเจ็ดคราว
 - (1) ครูเซดคราวที่หนึ่ง 1095-1099 ก๊อดแฟร์แห่งบูลยอง
 - (2) ครูเซดคราวที่สอง 1147-1149 หลุยที่ 7 คอนราร์ดที่ 3
 - (3) เกิดความคั่นกันระหว่างประชาชาติ
 - (4) เกิดความกระตุนใจในทางการค้าพาณิชย์
 - (5) ผลเกิดแก่อำนาจของคริสตจักร
3. สาเหตุของการล้มเหลว
 - (1) พวกผู้นำทะเลาะวิวาทกัน
 - (2) ความคิดเห็นคับแคบส่วนตัว
4. ผลดีที่ได้จากสงครามครูเซด
 - (1) พวกจาริกบุญได้รับความพิทักษ์
 - (2) การรุกรานของพวกมอสเล็มต้องชงัก
 - (3) เกิดความคั่นกันระหว่างประชาชาติ
 - (4) เกิดความกระตุนใจในทางการค้าพาณิชย์
 - (5) ผลเกิดแก่อำนาจของคริสตจักร

6. การขยายตัวของลัทธิอยู่อาราม (บทที่ 16)

1. ระบบต่างๆ ของอาราม
 - (1) เบนนิติตินส์ 529 นักบุญเบนนิติกท์
 - (2) ซิสเตอร์เซียนส์ 1098 นักบุญโรเบอร์ท, เบร์นาค
 - (3) แฟรนซิสกันส์ 1209 นักบุญแฟรนซิส
 - (4) โดมินิกันส์ 1215 นักบุญโดมินิก
2. ประโยชน์บางประการของลัทธิอยู่อาราม
 - (1) เป็นศูนย์ของความสงบสงัด

- (2) เป็นสถานต้อนรับให้ความบรรเทาทุกข์
 - (3) เป็นที่หลบภัยของคนไม่มีทางรอด
 - (4) การกสิกรรม
 - (5) การวรรณกรรม
 - (6) การศึกษา
 - (7) การประกาศศาสนา
3. ผลร้ายบางประการของลัทธิยู่อาราม (บทที่ 15)
- (1) ขกย่องชีวิตถือ โสค
 - (2) กระทบกระเทือนต่อชีวิตสังคมและชีวิตชาติ
 - (3) พุ่มเฟิยและอธรรม
 - (4) รีคนาทาเร้นให้มีกรถวาย

7. ศิลปะและวรรณกรรมยุคกลาง (บทที่ 16)

1. มหาวิทยาลัย
2. มหาวิหาร
3. วรรณกรรมต้นตัว
4. ศิลปะต้นตัว

8. เริ่มเค้าของการปฏิรูปศาสนา (บทที่ 17)

1. ออลบิเยนชีส 1170
2. วอลเดนเซียนส์ 1170
3. ขอห์น วิคลิฟ 1324-1384
4. ขอห์นฮัสส์ 1369-1415
5. เซอร์โรม ซาโวนาโรลา 1452-1498

9. กรุงคอนสแตนติโนเปิลล้ม 1453 (บทที่ 17)

10. พวกนักปราชญ์และผู้นำ (บทที่ 17)

1. แอนเซล์ม 1033-1109
2. อเบอร์นาร์ด์ 1079-1142
3. เบอร์นาร์แห่งแคลวอกซ์ 1091-1163
4. โธมาส์อควินส์ 1226-1274

บทที่ 12

คริสตจักรยุคกลาง (ภาคหนึ่ง) ตั้งแต่กรุงโรมล้ม ค.ศ. 476 ถึงกรุงคอนสแตนติโนเปิลล้ม

ค.ศ. 1453 อำนาจของสันตะปาปาก้าวหน้าต่อไป

ในยุคนี้ซึ่งเป็นระยะเกือบพันปี ความสนใจของเรามุ่งอยู่ที่คริสตจักรภาคตะวันตกหรือคริสตจักรลาตินอันมีที่ตั้งอำนาจอยู่ในกรุงโรม ซึ่งยังคงเป็นเมืองหลวงแม้ว่าอำนาจทางการเมืองได้หมดไปแล้ว คริสตจักรฝ่ายกรีกมีการปกครองมาจากกรุงคอนสแตนติโนเปิล เราจะไม่พูดถึงมากนัก เว้นแต่ที่มีเรื่องราวเกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์ของศาสนาคริสเตียนในยุโรป และจะไม่เล่าเหตุการณ์ไปตามลำดับแต่จะสำรวจความเคลื่อนไหวใหญ่ๆ ซึ่งมักจะควบคู่กันและกันไป

การขยายตัวของอำนาจสันตะปาปาเป็นเรื่องใหญ่ออกหน้าออกตาในสิบศตวรรษของสมัยกลาง เราเห็นแล้วว่าโป๊ปแห่งโรมได้สมอ้างถือตำแหน่ง “บิชอปครองทั่วสากล” และประมุขของคริสตจักรบัดนี้จะได้คู่สันตะปาปาอ้างเป็นผู้ครอบครองเหนือประชาชาติเหนือกษัตริย์และจักรพรรดิ การขยายตัวนี้มีเป็นสามระยะคือ โตขึ้น ขึ้นสูงสุด และเสื่อมลง

ระยะโตของอำนาจสันตะปาปาเริ่มด้วยกรีโกรีที่ 1 “ผู้ยิ่งใหญ่” ขึ้นสู่ตำแหน่งสังฆราชอำนาจขึ้นสู่ระยะสูงที่กรีโกรีที่ 7 แต่รู้จักกันมากในนามฮิลเดแบรนต์ ขอให้เข้าใจไว้ด้วยว่าตั้งแต่แรกเริ่มมาสันตะปาปาแต่ละคนเมื่อขึ้นสู่ตำแหน่งเป็นได้เปลี่ยนนาม แต่กรีโกรีที่ 7 เป็นสันตะปาปาคนเดียวที่มีนามสกุลรู้จักกันมากในประวัติศาสตร์หลังจากที่ท่านได้ขึ้นสู่ตำแหน่งแล้ว กรีโกรีที่ 1 เป็นผู้ที่มีใจจดจ่อกับศาสนา จนเรื่องของท่านผู้นี้เล่ากันออกไปเป็นที่รู้จักดีว่า เมื่อท่านเห็นพวกเชลยในกรุงโรมเผ่าชนหนึ่งมีผมงาม มีตาสีฟ้า ก็ถามว่าพวกนี้เป็นเผ่าอะไร ได้รับคำตอบว่าเป็นเผ่า “แองกลี” (อังกฤษ) ท่านก็ว่า “นั่นแองกลีเสดแอนเจลี” (มิใช่แองเกลแต่เป็นแองเซล “ทูตสวรรค์”) ภายหลังเมื่อท่านได้เป็นสันตะปาปา ท่านได้ส่งศาสนทูตไปอังกฤษเผยแพร่ศาสนาคริสเตียนแก่ประชากรอังกฤษ กรีโกรีที่ 1 ได้ขยายอาณาจักรของคริสตจักรด้วยความสนใจทางด้านปฏิบัติการในการทำให้ชาติในยุโรปกลับใจ คือเวลานั้นชาวยุโรปยังคงถือศาสนาพื้นเพของตัวอยู่ อีกอย่างหนึ่งกรีโกรีที่ 1 ได้นำคนพวกวิสิโกสที่ถือลัทธิเอเรียนในสเปนมาเชื่อถือตามจารีตเดิมได้ ท่านได้ด้านทานสมอ้างของเปโตรฮาร์ค แห่งคอนสแตนติโนเปิลได้สำเร็จ ที่เปโตรฮาร์คนั้นอ้างตำแหน่งขึ้นเป็นบิชอปครองทั่วสากล ท่านได้ทำให้คริสตจักรปกครองปริมณฑลรอบกรุงโรมอย่างปกครองฝ่ายโลกจริงๆ จึงเป็นการปูทางขึ้นสู่อำนาจโลกด้วย

ประการจะนี้ด้วย นอกจากนั้นยังได้ขยายคำสอนบ้างบางข้อของคริสตจักรโรมเช่นสอนให้มีการกราบไหว้รูปปั้น สอนว่าด้วยการชำระล้างวิญญาณในเมืองนรกและการเปลี่ยนเพศสิ่งสมมุติหรือสอนให้เชื่อว่าอาหารที่ประกอบพิธีศีลระลึก ขนมปังและน้ำองุ่นธรรมดาจะกลายเป็นกายและโลหิตของพระคริสต์จริงๆ ด้วยความมหัศจรรย์ ท่านเป็นผู้สนับสนุนอย่างแข็งแรงในเรื่องชีวิตอยู่อย่างสบาย ท่านเองก็เป็นนักพรตผู้หนึ่งมาแล้ว กริโกรีที่ 1 เป็นผู้บริหารการงานอย่างสามารถที่สุดคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ของคริสตจักรโรมัน และสมควรแก่ตำแหน่ง “ผู้ยิ่งใหญ่” อำนาจของตำแหน่งสังฆราชแห่งโรมได้ก้าวหน้าและนับถือกันทั่วไป ก็เพราะอิทธิพลของสันตะปาปาหลายองค์ที่สืบต่อกันมาเป็นลำดับตลอดหลายร้อยปี จะได้ว่ากล่าวถึงสาเหตุบางประการที่ทำให้อำนาจสันตะปาปาหลายองค์ที่สืบต่อกัน

สาเหตุหนึ่งที่มีการครองอำนาจของ “โรมคูแล” เป็นที่ยอมรับกันกว้างขวางคือว่า ในสมัยต่างๆ เมื่อเริ่มยุคนี้ อิทธิพลของสันตะปาปาส่วนใหญ่เป็นอำนาจเพื่อความชอบธรรม คริสตจักรเป็นที่พึ่งพิงทั้งของคนชั้นเจ้าใหญ่ นายโตกับประชาชนพลเมืองที่อยู่ใต้ปกครองของท่านเหล่านั้น คริสตจักรจะคอยทำหน้าที่ยับยั้งมิให้มีการทารุณกรรม มิให้ใช้ความอยุติธรรม ปกป้องคุ้มครองผู้อ่อนแอและเรียกร้องสิทธิให้แก่ประชากร ในพระราชวังต่างๆ เจ้าครองนครมากกว่าหนึ่งคนต้องถูกบังคับให้รับเอาภรรยาที่ทอดทิ้งอย่างยุติธรรมให้กลับคืนมา และให้ทำการรับรองให้เหมาะสมอย่างน้อยแม้จะเป็นเพียงพิธีภายนอก การปฏิบัติที่ไม่ดีก็มีมาก คือสันตะปาปาหลายท่านเหมือนกันที่ยกยอเอาอกเอาใจพวกเจ้าครองนครที่ประพฤติชั่วชาติ แต่ลัทธิสันตะปาปาโดยทั่วไปในสมัยแรกๆ ของยุคกลางมีจิตใจฝักฝายในการปกครองดี

การชิงดีกัน ความไม่แน่นอนของการปกครองฝ่ายโลก ทำให้เห็นเป็นการตรงข้ามกับความแน่นอนและเป็นระเบียบแบบแผนของการปกครองฝ่ายคริสตจักร ในระหว่างสมัยเหล่านี้ส่วนมากที่สุดในยุโรปอยู่ในสภาพเหลวไหล พวกเจ้าครอบครองเกิดขึ้นมา ล้มลงไป ปราสาทราชวังหนึ่งทำสงครามรบพุ่งกับปราสาทอีกแห่งหนึ่ง ไม่มีอำนาจที่มั่นคงปกแผ่ไป มหาอาณาจักรเก่าล้มลงไป ในศตวรรษที่ห้า ยุโรปเกือบจะตกอยู่ในความปั่นป่วน จนกระทั่งศตวรรษที่เก้าเมื่ออาณาจักรของคาร์มาญได้ตั้งขึ้นทายาทที่สืบต่อคาร์มาญหลายคน โดยมากอ่อนแอ หลายคนไฝหาความช่วยเหลือจากโรม และพร้อมจะยอมยกอำนาจให้ เพื่อแลกกับความช่วยเหลือ เมื่อใดคริสตจักรได้อำนาจมาจากรัฐเพราะที่คริสตจักรได้ช่วยเหลือแล้ว คริสตจักรจะยึดอำนาจนั้นไว้แน่นอน

เมื่อการปกครองของรัฐผันแปร ความมั่นคงของอาณาจักรของคริสตจักรก็เสริมมั่นคงขึ้นเรื่อยๆ ในระหว่างตลอดศตวรรษแห่งความเลือนลหายเหล่านั้นสภาพการณ์มีสภาพต่างๆ กัน ส่วนคริสตจักรนั้นยืนหยัดเป็นหน่วยเดียวเด็ดเดี่ยวไม่กวัดแกว่ง ข้อสมอ้างของโรมในการครองอำนาจได้รับการสนับสนุนจากพวกบรรพชิตอย่างพร้อมเพรียงกันเกือบทั้งสิ้น ตั้งแต่บิชอปองค์ประธานลงมาจนถึงบรรพชิตชั้นต้น

ในระหว่างสมัยกลางลัทธิอยู่อารามได้โตขึ้นเติบโตใหญ่ ดังจะได้ศึกษาในต่อไป พวกนักพรตพวกสมภารพากันเป็นฝักเป็นฝ่ายกับพวกบรรพชิตพวกบิชอปในการรณรงค์เอาอำนาจในทุกๆ กรณีคริสตจักรมีพันธมิตรแข็งแรงอยู่ทุกหนทุกแห่ง และพวกพันธมิตรเหล่านี้ก็ไม่เคยหยุดยั้งต่อการเสริมส่งให้ความสนใจของคริสตจักรก้าวหน้าไป

เป็นเรื่องประหลาดเสียจริงๆ ในสมัยกลางนี้มี “สิ่งเทียมเท็จส่งเสริมศาสนา” จำนวนหนึ่งแพร่ออกมาสนับสนุนอำนาจของโรม ถ้าเป็นในสมัยสติปัญญาวิชาความรู้ สิ่งเหล่านี้คงได้ถูกสำรวจถูกปิดทึบ ไม่มีใครเชื่อถือ แต่การศึกษาในศตวรรษต่างๆ สมัยกลางไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์สืบค้นความจริงกัน ไม่มีใครสงสัยเอกสารอะไรว่าไม่จริง เอกสารเทียมเท็จต่างๆ เหล่านี้ได้แพร่ออกไปกว้างขวาง ทุกหนทุกแห่งยอมรับ ฉะนั้นเอกสารเท็จเหล่านี้ทำให้ข้อสมอ้างของโรมได้การค้ำจุนแข็งแรงจนกระทั่งหลายศตวรรษล่วงไปกว่าจะได้มีเค้าให้รู้ว่าพื้นฐานที่เชื่อกันตามเอกสารเท็จนั้นตั้งอยู่บนความเท็จ ไม่ใช่ความจริง

ฉบับหนึ่งในเอกสารปลอมเหล่านี้มีข้อความเรื่อง “คอนสแตนตินยอมมอบถวาย” หลังจากมหาอาณาจักรโรมันในยุโรปล่มไปแล้วเป็นเวลานาน มีเอกสารฉบับหนึ่งแพร่ออกมาเพื่อจะแสดงว่าคอนสแตนตินผู้เป็นจักรพรรดิคริสเตียนองค์แรก ได้ถวายอำนาจสูงสุดเหนือมณฑลต่างๆ ทั้งหมดในยุโรปที่เป็นของอาณาจักรให้แก่บิชอปแห่งโรม คือท่านซิลเวสเตอร์ ที่ 1 (ค.ศ. 314-335) และประกาศว่าบิชอปแห่งโรมเป็นผู้ครอบครองเหนือเหล่าจักรพรรดิองค์อื่นๆ เอกสารฉบับนี้ยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าเพราะเหตุนี้เมืองหลวงจึงได้ย้ายจากกรุงโรมมาที่คอนสแตนติโนเปิล เพื่อไม่ให้มีการทรงอำนาจค้างอยู่ในกรุงโรมเป็นการแข่งขันกับสันตะปาปา

อิทธิพลยิ่งใหญ่กว่านั้นอีกมากคือ เอกสารทำปลอมอีกชุดหนึ่งเรียกว่า เดอะฟอลส์ดีเครเทลออฟไอซิโดร์ ได้แพร่ออกมาประมาณ ค.ศ. 830 เอกสารเหล่านี้สมอ้างว่าเป็นคำขาดที่เหล่าบิชอปแห่งโรมคนแรกๆ เริ่มๆ ได้ส่งต่อๆ มาตั้งแต่พวกอัครสาวกเรื่อยมา ตั้งให้สันตะปาปาแห่งโรมมีอำนาจสูงสุดเด็ดขาดเหนือคริสตจักรทั่วสากล ตั้งคริสตจักรให้เป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐ ไม่ให้มีการล่วงเกินบรรพชิตทุกตำแหน่งยศไม่ว่าด้วยเหตุผลใดๆ ของรัฐ ในขณะที่ศาลฝ่ายโลกจะพิพากษาคดีใดๆ ที่เกี่ยวกับบรรพชิตและคริสตจักรไม่ได้เลย

ในสมัยอันโหดเหี้ยมปราศจากการโต้แย้งทักท้วงเอกสาร เหล่านี้เป็นที่เชื่อกันอย่างไม่สงสัยและได้เป็นปราการป้องกันข้อสมอ้างของโรมอยู่หลายร้อยปี ไม่มีใครสงสัยเอกสารเหล่านี้ว่าไม่จริง จนกระทั่งถึงศตวรรษที่สิบสอง เมื่อเวลานั้นอำนาจของคริสตจักรลงรากแน่นเสียแล้ว และจนกระทั่งรุ่งอรุณของการปฏิรูปในศตวรรษที่สิบหกข้อสมอ้างของโรมจึงได้ถูกสอบสวน และปรากฏว่าไม่มีมูลฐานหลักฐานบางประการที่แย้งต่อเอกสารเท็จเหล่านี้มีดังต่อไปนี้

ภาษาในเอกสารเหล่านั้นมิใช่ภาษาลาตินแรกเริ่มในศตวรรษที่หนึ่งที่สอง แต่เป็นภาษาลาตินในศตวรรษที่แปดที่เก้า อันเป็นภาษาที่ทรุดโทรมและปนเปไปแล้ว ตำแหน่งต่างๆ และสภาพต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ที่เอกสารเหล่านั้นอ้างถึงมิได้เป็นอย่างไรที่มีในมหาอาณาจักร แต่มีอยู่ในสมัยกลางและผิดกันไกล ข้อพระธรรมที่คัดออกมาทั้งหลายเหล่านี้ เป็นข้อที่คัดออกมาจากพระคัมภีร์วัลเกต(ลาติน) ซึ่งเพิ่งจะแปลกันในราว ค.ศ. 400 นี้เอง สารที่เขียนนั้นมีความประสงค์เต็มที่ที่จะแสดงว่า วิคเตอร์ บิชอปแห่งโรม ค.ศ. 200 เขียนถึงท่านเซโอฟิลัส บิชอปแห่งอาเล็กซานเดรียผู้อยู่ใน ค.ศ. 400 ในสมัยเราจะคิดอย่างไรต่อความสุจริตของจดหมายที่แสดงว่าเขียนจากควินเอลิซาเบธถึงยอจวอชิงตัน?

ความเติบโตใหญ่ของอำนาจสันตะปาปาถึงแม้โตขึ้นก็มีได้ราบรื่นนัก มีพวกเจ้าครองนครที่เข้มแข็งคอยต้านทานเช่นกับพวกเจ้าที่อ่อนแอคอยอ่อนน้อม สันตะปาปาบางท่านก็อ่อนแอ บางท่านก็ชั่วร้าย โดยเฉพาะในระหว่าง ค.ศ. 850 ถึง 1050 เพราะเหตุนี้ทำให้ตำแหน่งหน้าที่ไม่มีใครได้รับการเชื่อถือ แม้ในเวลาทีใกล้อำนาจถึงสุดยอด

ระยะอำนาจสูงสุดระหว่าง ค.ศ. 1073 กับ ค.ศ. 1216 ประมาณ 150 ปี ที่สันตะปาปาอยู่ในตำแหน่งครองอำนาจสูงสุดเด็ดขาด ไม่เพียงแต่เหนือคริสตจักร แต่เหนือประชาชาติทั้งหลายในยุโรปด้วย

อำนาจสูงนี้บรรลุถึงในระหว่างฮิลเดแบร์นค์ครองตำแหน่ง สันตะปาปาผู้นี้ผู้เดียวที่เป็นที่รู้จักกันดีในนามเดิมมากกว่านามอื่นที่สั่งให้เข้ากับตำแหน่งว่า สันตะปาปากรีโกรี่ที่ 7 ฮิลเดแบร์นค์ได้ปกครองคริสตจักรเป็นอธิอำนาจอยู่เบื้องหลังพระที่นั่งกษัตริย์มากกว่า 20 ปี ก่อนที่ได้สวมมงกุฏสามชั้น ต่อมาในระหว่างที่ยังอยู่ในตำแหน่งสันตะปาปาจนกระทั่งสิ้นชีพในปี ค.ศ. 1085 พอดีได้กล่าวถึงกิจการใหญ่บางประการที่ท่านผู้นี้ได้กระทำไป

ฮิลเดแบร์นค์จัดระเบียบการบรรพชิตเสียใหม่ ซึ่งกำลังมีธรรมเนียมตกต่ำเต็มที่ ระเบียบการที่เรียกว่าซิโมนี หรือซื้อขายตำแหน่งหน้าที่ในคริสตจักร แต่ก็สำเร็จได้เพียงชั่วคราว ยกมาตรฐานธรรมที่บรรพชิตต้องปฏิบัติทั่วกันหมด บังคับให้ดำรงความเป็นโสดในเพศบรรพชิต อันการนี้ได้รับการรับเข้ามาแล้ว แต่ไม่สามารถบังคับใช้ จนกระทั่งถึงสมัยของฮิลเดแบร์นค์

ฮิลเดแบร์นค์ได้ปลดคริสตจักรออกมาจากการควบคุมของรัฐ โดยไม่ให้กษัตริย์หรือจักรพรรดิมีสิทธิเสนอนามเลือกตั้งสันตะปาปาหรือตั้งบิชอป และโดยเรียกร้องไม่ให้มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับบรรพชิตหรือจำกัดให้เรื่องราวกรณีของคริสตจักรทำการสอบสวนกันในศาลของศาสนา เคยมีธรรมเนียมมาก่อนว่าในพิธีแต่งตั้งบิชอป ให้บิชอปมารับไม้เท้าและแหวนจากผู้เป็นกษัตริย์ทรงอำนาจอธิปไตยและให้บิชอปกล่าวปฏิญาณว่าจะเป็นผู้รองและภักดีต่อกษัตริย์ในฐานะเป็นกษัตริย์ฝ่ายโลก

การนี้โดยพฤตินัยทำให้บิชอปเป็นผู้ที่ผู้ปกครองฝ่ายโลกแต่งตั้ง อิลเดเบรันด์ได้ระงับการรับของและการปฏิญาณนี้เสีย

อิลเดเบรันด์ทำให้คริสตจักรมีอำนาจสูงสุดเหนือรัฐ พระจักรพรรดิเฮนรี่ที่ 4 เมื่อถูกสันตะปาปากรีโกเรียกรานเอา ได้เรียกประชุมสภาเหล่าบิชอปเยอรมัน และชวนแกมบังคับให้ออกเสียงถอดสันตะปาปาออกจากตำแหน่ง กรีโกเรียก็ตอบโต้ด้วยการตัดสัมพันธ์ภาพ ชวนให้พลเมืองของเฮนรี่ทั้งหมดสละความภักดีต่อกษัตริย์เสีย เฮนรี่เห็นว่าตนเป็นฝ่ายแพ้ในได้ร่วมธงของสันตะปาปา ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1077 พระจักรพรรดิได้ถอดเครื่องทรงกษัตริย์หลวงออก สวมเสื้อขนแกะมาขึ้นอยู่ปากทวารปราสาทของสันตะปาปาด้วยเท้าเหล่าสามวันติดกัน ที่แคโนซาในอิตาลีภาคเหนืออันเป็นที่ที่สันตะปาปาประทับอยู่ เพื่อเข้าอ่อนน้อมและรับอำนาจ (ตั้งแต่นั้นมามีคำพังเพยว่า “ไปแคโนซา” หมายความว่าอ่อนน้อมต่อสันตะปาปาหรือต่อคริสตจักร) อย่างไรก็ตามทันใดที่เฮนรี่ได้อำนาจคืนก็ลงมือทำสงครามกับสันตะปาปา และไล่ขับออกจากโรมได้สำเร็จ ในไม่ช้าต่อมาอิลเดเบรันด์ก็สิ้นชีพ ทั้งคำพยากรณ์ไว้ว่า “ข้าพเจ้ารักความชอบธรรมและเกลียดการทุจริต ข้าพเจ้าจึงต้องตายในที่เขานรก” (เหล่านี้เป็นถ้อยคำของสันตะปาปาเองที่จครายเหตุการณ์ไว้) แต่บันทึกชัยชนะของสันตะปาปามีอิทธิพลมากกว่าที่ได้พ่ายแพ้ในคราวหลัง

กรีโกเรียที่ 7 มิได้มุ่งจะลบล้างการปกครองของรัฐ แต่จะให้รัฐยอมขึ้นอยู่ในปกครองของคริสตจักรและขึ้นต่อสันตะปาปาผู้เป็นประมุขของคริสตจักร ท่านต้องการให้อำนาจฝ่ายโลกปกครองประชากร แต่ต้องอยู่ใต้ปกครองของอำนาจที่สูงกว่า คืออาณาจักรฝ่ายวิญญาณดังที่ท่านถือว่าเป็นเช่นนั้น

สันตะปาปาอีกท่านหนึ่ง ซึ่งรัชกาลของท่านเป็นที่แสดงว่ามีอำนาจเหมือนน้ำขึ้นสูง คืออินโนเซนต์ที่ 3 (1198-1216) ท่านผู้นี้ได้กล่าวในพิธีเข้ารับตำแหน่งว่า “ผู้สืบตำแหน่งอัครสาวกเปโตรยืนอยู่กลางระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ ต่ำกว่าพระเจ้า แต่เหนือมนุษย์ เป็นตุลาการของมนุษย์ทั้งสิ้น มนุษย์คนใดจะพิพากษาท่านไม่ได้” ในจดหมายราชการของท่านฉบับหนึ่งเขียนว่า สำหรับสันตะปาปานั้น “ได้รับมอบไม่เพียงแต่คริสตจักรทั้งสิ้นเท่านั้น แต่สิ้นทั้งโลกด้วย” พร้อมด้วย “สิทธิอำนาจสูงสุดที่จะถอดจักรพรรดิและกษัตริย์ทั้งหลายออกจากตำแหน่งได้” สันตะปาปาผู้นี้ได้รับเลื่อนขึ้นสู่ตำแหน่งตั้งแต่อายุได้สามสิบเจ็ดปี ตลอดรัชกาลของท่านๆ ได้ครองสมออันสูงนี้ด้วยความสำเร็จ

ท่านได้เลือกอ็อตโตแห่งบรันสวิกขึ้นเป็นจักรพรรดิ อ็อตโตก็ประกาศต่อหน้าสาธารณชนว่าพระองค์ท่านได้สวมมงกุฏ “โดยพระคุณของพระเจ้าและของอัครสาวกผู้ดูแล” ต่อมาอ็อตโตได้ถูกถอดออกจากตำแหน่งเพราะไม่อ่อนน้อม แล้วเลือกคนอื่นขึ้นมาเป็นจักรพรรดิแทน สันตะปาปาได้ตั้งตนเป็นรัฐบาลของกรุงโรม วางบทบัญญัติให้ข้าราชการปฏิบัติ ตัวสันตะปาปาเองเป็นเจ้าใหญ่สูงสุดอันนี้

เป็นผลให้เกิดตั้งรัฐขึ้นภายใต้บังคับบัญชาของรัฐบาลสันตะปาปาโดยตรง เป็นเหตุการณ์ทำให้เกิด “รัฐของคริสตจักร” ท่านได้บังคับฟิลิปออกัสตัสเจ้าราชา กษัตริย์ของฝรั่งเศสให้รับภรรยาที่หย่าร้างกันไป ด้วยความอธรรมให้รับกลับคืนมา ท่านได้ตัดสัมพันธ์กษัตริย์ยอห์นของอังกฤษ บังคับให้กษัตริย์ยอมถ่อมมงกุฎถวายแก่ทูตของสันตะปาปา แล้วรับเอาอีกในฐานะที่ต้องขึ้นต่อสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ 3 อาจนับว่าเป็นผู้ใหญ่มากกว่าสันตะปาปาทั้งหมดที่ใช้อำนาจเผด็จการ แต่ถ้าหากฮิลเดแบร์นดัมได้เป็นใหญ่ขึ้นมาก่อนแล้ว อินโนเซนต์ที่ 3 เองก็หาได้อำนาจถึงแค่นี้ไม่

แต่โดยที่ยุโรปกำลังจะโผล่ขึ้นจากแสงมัวสมัยกลาง และความภักดีต่อชาติก็ขึ้นมาแข่งกับความภักดีทางศาสนา อำนาจของสันตะปาปาเริ่มเสื่อมลง ตั้งแต่ที่บอนนิเฟซที่ 8 ค.ศ. 1303 บอนนิเฟซที่ 8 ได้สมอ้างความสูงส่งอย่างสันตะปาปาก่อนๆ เหมือนกัน แต่ก็ได้รับการเพิกเฉยต่อบอนนิเฟซ ห้ามเอ็ดเวิร์ดที่ 1 แห่งอังกฤษมิให้เก็บภาษีทรัพย์สินสมบัติของคริสตจักร และรายได้ของสงฆ์แต่ก็ต้องยอมต่อ กษัตริย์ แต่ก็เป็นที่ไปในรูปการอ้อมอ้อม โดยเงื่อนไขว่าสงฆ์และบิชอปจะต้องแบ่งรายได้บำรุงอาณาจักรตามที่อาณาจักรต้องการ ท่านพิพาทกับฟิลิปคองงานของฝรั่งเศส ฟิลิปประกาศสงครามกับสันตะปาปา จับตัวไปใส่คุก แต่ก็ปล่อยออกมาอีก ไม่ช้าต่อมา ก็ตายไปในความเสียใจตั้งแต่ ค.ศ. 1305 สันตะปาปาทุกคนต้องเลือกตั้งมาโดยคำสั่งของกษัตริย์ฝรั่งเศส และอยู่ใต้บังคับบัญชาของกษัตริย์ และเป็นเช่นนี้อยู่กว่า 70 ปี

ระยะตั้งแต่ ค.ศ. 1305 ถึง 1378 เรียกว่า เซลยบาบิโลน กษัตริย์ฝรั่งเศสออกคำสั่งให้ย้ายสำนักงานของสันตะปาปาจากกรุงโรมมาตั้งที่อวิกโนนภาคใต้ของฝรั่งเศส สันตะปาปาก็กลายเป็นตัวหุ่นใต้การปกครองของฝรั่งเศส ผู้ทะเยอทะยานจะได้ตำแหน่งสันตะปาปาเกิดขึ้นทั้งในกรุงโรมและในที่อื่นๆ มีทั้งเหล่าสันตะปาปาและปฏิบัติต่อสันตะปาปาในประเทศต่างๆ คำสั่งต่างๆ ของสันตะปาปาฝ่าฝืนกันตามสบาย ตัดสัมพันธ์ภาพก็ไม่มีใครสนใจ เช่นเอ็ดเวิร์ดที่ 3 แห่งอังกฤษออกคำสั่งให้ทูตของสันตะปาปาออกไปจากอาณาจักรของพระองค์

ในปี 1378 สันตะปาปาในตำแหน่ง กริโกรีที่ 11 กลับมากรุงโรมอีก และในปี 1414 การประชุมที่คอนสแตนซ์ได้ประชุมกันเพื่อชี้ขาดในระหว่างสมอ้างของสันตะปาปา 4 ท่าน ทุกท่านต้องถูกถอดออกหมดก่อน แล้วเลือกคนหนึ่งขึ้นมาใหม่ ตั้งแต่ 1378 เหล่าสันตะปาปาคงสำนักที่กรุงโรมต่อไป ประกาศสถานะสูงอย่างแต่ก่อน แต่ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามประสงค์

บทที่ 13

คริสต์จักรยุคกลาง (ภาคสอง)อำนาจของศาสนาพระมุฮัมมัดเกิดขึ้น

ความเคลื่อนไหวถัดมาที่เรียกความสนใจของเราก็คือ ศาสนาและอาณาจักรที่ตั้งขึ้นโดยพระมุฮัมมัดเมื่อเริ่มศตวรรษที่เจ็ด ซึ่งถือเอามณฑลแล้วมณฑลเล่าไปจากเหล่าจักรพรรดิกรีก แห่งคอนสแตนติโนเปิลจนกระทั่งลหายไปสิ้น นำเอาคริสต์จักรภาคตะวันออกลงอ่อนนุ่มจนเกือบจะเป็นทาส และยังคงคุกคามจะเอาชนะยุโรปอีกด้วย หลังจากสิบสามศตวรรษความศรัทธาในศาสนาพระมุฮัมมัดก็ยังคงครอบครองเหนือพลเมืองสองร้อยล้านคน และในทวีปหนึ่งคือ อัฟริกาที่ยังคงเติบโตอยู่

ผู้ตั้งศาสนาคือพระมุฮัมมัด เกิดที่เมืองเมกกะในอาราเบีย ค.ศ. 570 ท่านได้เริ่มวิถีชีวิตเป็นผู้พยากรณ์และผู้ปฏิรูปในปี ค.ศ. 610 เมื่ออายุได้สี่สิบปี ครั้งแรกได้สาธุศิษย์มาซ้าๆ แต่ได้เป็นเหตุขึ้นเรื่อยๆ พอแก่ที่ต้องประสบกับการข่มเหง ท่านได้หนีออกจากเมืองเมกกะในปี ค.ศ. 622 เฮกิราได้ตั้งวันที่พระมุฮัมมัดหนีเป็นวันเริ่มศักราชศาสนา พระมุฮัมมัดได้รวบรวมชาวอาหรับเผ่าต่างๆ ที่กระจัดกระจายอยู่นั้นไว้ได้ศาสนาและได้อำนาจของท่านได้สำเร็จ แล้วได้ตั้งเป็นกองทัพกลับเข้าชิงชัยเมืองเมกกะได้ เมื่อพระมุฮัมมัดได้สิ้นชีพในปี ค.ศ. 632 เมื่อนั้นท่านได้รับการนับถือว่าเป็นผู้พยากรณ์และผู้ครอบครองทั่วทั้งอาราเบีย

ศาสนาของพระมุฮัมมัดเรียกว่า อิสลาม “ยอมอ่อนน้อม” คืออ่อนน้อมต่อพระทัยพระเจ้าเหล่าสาธุศิษย์ได้ชื่อว่า มุสลิม พวกเขาไม่ใช่นามสกุลมุฮัมมัดเลย ชาวมุสลิมได้กล่าวถึงหลักข้อเชื่อของเขามีพระเจ้าองค์เดียว พวกเขาเรียกว่า อัลล่าห์ คำนี้มีกำเนิดคล้ายๆ กับภาษาฮีบรู “อีโลฮิม” พระเจ้าเป็นผู้กำหนดให้เหตุการณ์ทุกอย่างได้แก่มนุษย์ ไม่ว่าเหตุการณ์นั้นๆ จะดีหรือร้าย ดังนั้นกิจการทุกอย่างที่เขากระทำไปจึงเป็นตามน้ำพระทัยของพระเจ้าทั้งนั้น มีเหล่าเทวดาทั้งดีและชั่วเป็นจำนวนมากหลาย ไม่มีใครเห็นตัวของเทวดานั้นๆ ได้ แต่ยังคงดำเนินการกับมนุษย์อยู่เรื่อย พระเจ้าได้ประทานพระธรรมโอวาทไว้ในพระคัมภีร์โทราห์ เทวดาซบถลิเอลเป็นผู้มาติดต่อกับพระมุฮัมมัด นำพระโอวาทมาให้เป็นคราวๆ แต่พระคัมภีร์โอวาทนี้ยังมีได้รวบรวมขึ้นจนกระทั่งหลังจากพระมุฮัมมัดสิ้นชีพแล้ว พระเจ้าได้ประทานผู้พยากรณ์ที่ได้รับการทรงดลมาหามนุษย์ ในจำพวกผู้พยากรณ์นั้นมีผู้ยิ่งใหญ่อยู่สี่ท่าน คือ อาดัม โมเสส พระเยซู และพระมุฮัมมัด ผู้ที่ใหญ่กว่าใครหมดผู้พยากรณ์ในพระคัมภีร์ไบเบิลทุกคน คริสเตียนอัครสาวกทั้งหมด และเหล่าสาวกที่มีชีวิตอยู่ก่อนพระมุฮัมมัดถือว่าเป็นผู้พยากรณ์ของชาว

มุสลิมด้วย ต่อไปภายหน้าจะมีการเป็นขึ้นมาจากตายเป็นครั้งสุดท้าย จะมีการพิพากษา จะมีสวรรค์หรือนรกสำหรับทุกคน

ครั้งแรกพระมุฮัมมัดเห็นควรถัดสอนป่าวประกาศธรรมของเขาด้วยอิทธิพลของความมีมนุษยธรรม แต่ต่อมาไม่ช้าเปลี่ยนวิธีเป็นนักรบ รวมกองอาหรับผู้หิยาญแล้วนำออกปราบปรามผู้ไม่เชื่อ ชาวมุสลิมได้เปลี่ยนเอาศาสนาอิสลามลงไว้ในแต่ละดินแดนแต่ละเผ่า เก็บภาษี โครจัดขึ้นต้องถึงตาย พระมุฮัมมัดมีผู้สืบตำแหน่งต่อ คือพวกกาหลิบเป็นรุ่นๆ ทำการสร้างมหาอาณาจักรอันไพศาลขึ้นด้วยดาบ ประเทศพาสเซีย ไชเรีย ถูกยึดเอาไปไม่ช้า บรรดาสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาคริสเตียนต้องตกอยู่ใต้อำนาจของศาสนาอิสลาม มหาอาณาจักรกรีโก-โรมันถูกแย่งเอาไปที่ละมณฑล ๆ ในไม่ช้าเหลือแต่กรุงคอนสแตนติโนเปิล ดังนั้นดินแดนทั้งหมดของศาสนาคริสเตียนแรกเริ่มได้ตกอยู่ใต้ปกครองทั้งหมด ที่ไหนที่พวกคริสเตียนยอมอ่อนน้อมก็ยอมอนุญาตให้มีการนมัสการได้ภายใต้ข้อกำหนดอันเคร่งเครียด ทางด้านตะวันออกนั้นเหล่ามหาอาณาจักรของกาหลิบแผ่เลยเปอร์เซียเข้าไปในอินเดีย เมืองหลวงของอิสลามตั้งที่กรุงแบกแดดบนฝั่งแม่น้ำไทกริส ทางด้านตะวันตกปราบปรามได้ยึดยึดภาคพื้นอัฟริกาเหนือทั้งหมด และส่วนใหญ่ของประเทศสเปน มหาอาณาจักรอันไพศาลเกือบจะทั้งหมดนี้ได้มาภายในระยะร้อยปีหลังจากพระมุฮัมมัดสิ้นชีพ แต่การก้าวหน้าไปทางด้านยุโรปตะวันตกต้องถูกหยุดยั้งในฝรั่งเศสด้านใต้โดยคาร์ล มาร์เทิล คาร์ล มาร์เทิลผู้นี้ได้รวบรวมชนเผ่าต่างๆ ที่กระจัดกระจายกันอยู่ไว้ได้การนำของชนชาติฝรั่ง ออกรบมีชัยเด็ดขาดที่ตำบลตุร์ใน ค.ศ. 732 ถ้าไม่มีชัยชนะสงครามที่ตำบลตุร์ ก็อาจเป็นไปได้ว่าทั้งทวีปยุโรปเต็มไปด้วยศาสนาพระมุฮัมมัด และตรวจเดือนครึ่งซีกจะแทนที่ เครื่องหมายกางเขน

ปัญหาน่าสนใจถามว่า ทำไมศาสนาพระมุฮัมมัดและอาหรับจึงมีชัยเหนือโลกภาคตะวันออก? จะได้เอ่ยถึงสาเหตุบางประการคือ ผู้เชื่อในพระมุฮัมมัดพวกแรกเริ่มเป็นคนอาหรับที่ดุร้าย ชอบการรบราฆ่าฟัน ไม่เคยได้แพ้แก่ศัตรูต่างชาติ ติดตามผู้พยากรณ์ของเขาด้วยสุจริตร้อนรน มีความเชื่อในการจะต้องปราบปรามให้ราบสิ้น เขาเชื่อว่าเขาทำตามพระทัยประสงค์ของพระเจ้าให้สำเร็จ และพวกเขาได้มีกำหนดไว้แล้วให้ทำการได้สำเร็จ ทุกคนที่รบกับคนไม่เชื่อแล้วตายในสนามรบจะได้เข้าสวรรค์ทันที มีความเบิกบานในกามราคะ ส่วนอีกฝ่ายที่ตรงกันข้ามกับจิตใจที่ชนะอยู่เรื่อยไม่เคยแพ้ก็คือชาติกรีกในภาคเอเชียผู้มีนิสัยขี้แพ้ อ่อนแอ ตั้งแต่สมัยบรมโบราณมาก่อนนานแล้วดินแดนเหล่านี้ได้ยอมอ่อนน้อมต่อผู้พิชิต พลเมืองหมดความองอาจ อยากจะยอมแพ้มากกว่าจะซัดดาบ อยากจะส่งส่วยมากกว่าจะป้องกันเอกราช จำนวนอันไพศาลของพลเมืองในอาณาจักรกรีกเป็นพวกบรรพชิตและนักพรตแทบทั้งนั้น พร้อมจะสวดมากกว่าพร้อมจะสู้

ศาสนาอิสลามดีเหนือกว่าศาสนาไหว้รูปสักการะไถลมาก คือเหล่าศาสนาเดิมในอาราเบียและในดินแดนด้านตะวันออกของแหลมที่อิสลามเข้ามาแทนที่ และต้องยอมรับด้วยว่าแข็งแรงกว่ารูปการณของศาสนาคริสต์ียนที่ได้พ่ายแพ้ไปนั้นด้วย คริสตจักรภาคตะวันออกไม่เหมือนภาคตะวันตกได้เลิกความอดสาหะป่าวประกาศศาสนาไปนานแล้ว หมดฤทธิ์แห่งความร้อนรนแล้ว มีศาสนาแต่รูปมากกว่ารูปธรรมและความร้อนรนแห่งจิตวิญญาณ

ในศาสนาของพระมุหัมมัดมีด้านที่ส่งตัวอยู่ข้างและมีส่วนที่มีค่าแก่โลก ยังคงปรากฏอยู่จนถึงทุกวันนี้ คือหนึ่งคำสอนง่ายๆ เชื่อในพระเจ้าองค์เดียว ทุกคนมีหน้าต้องอ่อนน้อมต่อพระองค์โดยนัย ไม่มีความถือลับซับซ้อนแห่งศาสนวิทยา อันก่อให้เกิดความคิดมากมายโต้เถียงกันไม่มีประโยชน์ ไม่จำเป็นต้องเป็นปราชญ์จึงจะเข้าใจหลักข้อเชื่อของศาสนาพระมุหัมมัดได้ หลักอีกข้อหนึ่งของศาสนาอิสลามคือขัดขวางการนมัสการรูปสักการะ ตลอดทั่วทั้งโลกคริสต์ียนรูปปั้นของพระเการูปเทวาเทววิของกรีซเพียงได้มีรูปปั้นภาพของนางพรหมจารีมาเรียมาทั้งแทน และทั้งรูปนักบวชนักบุญสำหรับกราบไหว้นมัสการกันในทุกคริสตจักร พวกมุสลิมหลักทั้งทำลาย ประณามการนมัสการรูปทุกชนิดไม่ว่าแกะสลักปั้น หรือเขียน เป็นการไหว้รูปสักการะทั้งนั้น พวกศิษย์พระมุหัมมัดยังได้ปฏิเสธความเป็นคนกลางของนักบวชนักบุญทั้งสิ้น โลกแห่งคริสตจักรเวลานั้นถือว่า ความรอดมิได้มีได้ด้วยความเชื่อในพระคริสต์เท่านั้น และเชื่อฟังพระองค์ในฐานะเป็นเจ้าเป็นนาย แต่ถือว่าความรอดจะได้ด้วยการสวดท่องบ่นของสงฆ์และเหล่าสาวกที่จากโลกไปแล้วทูลขอให้ พวกศิษย์พระมุหัมมัดกวาดสิ่งเหล่านี้ออกไปหมด แล้วสอนว่าวิญญาณแต่ละดวงจะเข้าเฝ้าพระเจ้าได้เอง

ตลอดทั่วทั้งโลกมุสลิมมีบัญญัติมิให้ดื่มน้ำเมา “สามคมเว็นของเมา” แรกที่สุดในโลกแห่งประวัติศาสตร์คือพวกนาศาริต ในพวกอิสราเอล ผู้สืบทอดตำแหน่งส่วนใหญ่ก็คือศาสนาพระมุหัมมัดที่ห้ามไม่ให้สาธุศิษย์ดื่มเหล้าและน้ำเมา และยังคงถือเป็นหลักคำสอนอยู่จนบัดนี้ แต่มิได้ประพฤติตามกันทั่วสากล เพราะที่ไหนที่พวกศิษย์ของพระมุหัมมัดอยู่ด้วยกันกับชาวยุโรปที่นั่นก็ไม่มีเชื่อฟังละเว้นน้ำเมา

ในระยะแรก ๆ เหล่ากาหลิบส่งเสริมอักษรศาสตร์ พวกอาหรับได้ให้เลขอักษร 1,2,3 ฯลฯ แก่เรา ซึ่งเป็นที่นิยมใช้กันมากกว่าเลขโรมันที่ใช้อักษรบอกจำนวนในทางดาราศาสตร์พวกอาหรับได้ทำแบบตัวอย่างของดวงดาวแรกที่สุด สำนักพระราชวังของกาหลิบในนครแบกแดดเป็นศูนย์กลางอักษรศาสตร์ พวกศิษย์พระมุหัมมัดในสเปนมีวัฒนธรรมและอารยธรรมสูงกว่าอาณาจักรคริสต์ียนในยุคนั้นในแดนนั้น แต่ความกึบหน้าแห่งสติปัญญาได้หยุดลงเมื่อพวกเตอร์กปาเถื่อนมาสืบทอดตำแหน่งผู้นำโลกพระมุหัมมัดแทนพวกซาราเซ็นส์ ผู้ปราชญ์เรื่องทางวิชาความรู้

จะวาดภาพศาสนาอิสลามในด้านดีให้มากนักก็ไม่ได้ เราต้องพิจารณาด้านอื่นด้วยที่ศาสนา พระมุฮัมมัดไม่ทำประโยชน์ บางด้านที่ผิด บางด้านที่ร้ายกาจ ความผิดต่อมนุษยธรรมชั้นแรกได้แก่ วิธีการประกาศเผยแพรศาสนาด้วยดาบ ส่งเสริมมนุษย์ให้มีความเกลียดแทนที่จะให้มีความรัก เมือง ไหนที่ต่อต้านคนในเมืองนั้นต้องตาย ผู้หญิงต้องถูกนำมาเป็นนางบำเรอในปราสาทของผู้พิชิต นำพวก เด็กๆ มาอบรมเลี้ยงดูให้มีความเชื่อของพวกมุสลิม พวกเตอร์กได้ปฏิบัติเรื่อยมาหลายศตวรรษในการจับ เอาเด็ก ลูกคริสเตียนเป็นจำนวนเหลือจะนับว่าก็พันต่อกี่พันแยกไปจากพ่อแม่ของเขา เอาไปเลี้ยงใน ดินแดนห่างไกลให้เป็นคนคลั่งศาสนาอิสลาม

ความคิดของศาสนาอิสลามเก่าแก่กว่า รัฐกับสุลต่านเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเด็ดขาด รัฐบาลตั้งเป่า ไว้ว่าจะใช้อำนาจศาสนาจนถึงที่สุดเพื่อเสริมส่งศาสนาแท้และเพื่อกำจัดศาสนาเท็จ ก่อนสงครามโลก ครั้งที่ 1 สุลต่านแห่งตุรกีเป็นกาหลิบด้วย (“ผู้สืบตำแหน่งของพระมุฮัมมัด”) เมื่อตุรกีเป็นมหาชนรัฐสุด ต่อก็ตกจากที่นั่ง ตำแหน่งกาหลิบก็เลิกกัน การเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นๆ ยังได้เกิดขึ้นอีกเพราะความ ทนสมัยของตุรกี เรื่องที่มีความหมายสำคัญเรื่องหนึ่งคือได้แปลพระคัมภีร์โกหร่านเป็นภาษาพื้นเมือง ที่ อิสตันบูล ในปี ค.ศ. 1932 พระคัมภีร์โกหร่านได้อามาอ่านในสุลต่านแห่งซังตาโซเฟียเป็นครั้งแรกใน ตุรกี

ความคิดในศาสนาพระมุฮัมมัดเรื่องพระเจ้ามีมูลฐานมาจากพระคัมภีร์เดิมมากกว่าพระคริสต ธรรมใหม่คิดว่าพระเจ้าผู้ร้ายทารุณแข็งกร้าวแบบกษัตริย์ชาวตะวันออก ไม่มีความรักสำหรับมนุษย์ที่ไม่ เป็นศิษย์ของผู้พยากรณ์ (คือพระมุฮัมมัด)

ศาสนาอิสลามเอาพระคริสตออกพันไปจากคำสอนของเขาโดยพลตินัย ในทัศนะของพวกศิษย์ พระมุฮัมมัดเห็นว่า พระคริสตมิได้เป็นองค์พระผู้เป็นเจ้าแห่งแผ่นดินสวรรค์ มิได้เป็นพระบุตรของพระ เจ้า มิได้เป็นผู้ช่วยให้รอดของมนุษย์ แต่ได้ลดศักดิ์ลงมาเป็นเพียงผู้พยากรณ์ของชาติยิวคนหนึ่ง ในทุก ด้านด้อยกว่าพระมุฮัมมัด

ความคิดเห็นเรื่องสวรรค์ เป็นที่อยู่ของผู้มีบุญในชีวิตหน้า คนที่อยู่ในนั้นไม่เป็นผู้มีวิญญาน สงบ แต่เป็นชีวิตที่อึมอึมไปด้วยระคะคณา

หลักคำสอนที่ต่ำที่สุดชั้นหนึ่งในศาสนามุฮัมมัด คือการกคฐานะของสตรี เห็นสตรีเป็นเพียง ทาสหรือเป็นของเล่นของชาย ตุรกีสมัยใหม่ได้แก้ไขสภาพนี้หายไป ในปี ค.ศ. 1930 ให้สิทธิหญิงทำ การเลือกตั้งและรับการเลือกตั้งได้ในกาเลือกตั้งของเทศบาล แต่ภายนอกตุรกีแล้วสตรีได้รับความ คารวะน้อยในโลภพระมุฮัมมัด

ในวงการปกครองตามพื้นเมืองนั้นรัฐบาลพระมุฮัมมัดใช้ไม่ได้ ทั้งในประวัติศาสตร์และใน วงการเมือง พวกศิษย์พระมุฮัมมัดทำการบมิช้อย่างประหลาด และเกือบจะเป็นการอัศจรรย์ประดุจ

กระแสน้ำเชี่ยวไม่มีอะไรหยุดยั้งได้ กวาดข้ามทวีปตั้งแต่ประเทศจีนถึงประเทศสเปน แต่คนพวกนี้แสดงว่าไม่ฉลาด ไม่รู้จักเลือกใช้การปกครองมหาอำนาจที่ตั้งขึ้น ดินแดนอิสลามเป็นดินแดนที่ปกครองกันอย่างเลวที่สุดในโลก ประวัติศาสตร์ของเตอร์กในด้านนี้ตรงข้ามกับโรมันโบราณผู้แสดงว่าไม่เพียงแต่ชาวโรมันได้อาณาจักรมาใหญ่โตเท่านั้น แต่ยังสามารถปกครองได้อย่างฉลาดทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ทุกๆ เมืองที่โรมันได้ไว้

บทที่ 14

คริสตจักรยุคกลาง (ภาคสาม)ราชอาณาจักรโรมันบริสุทธี

คริสตจักรละตินกับคริสตจักรกรีกแยกกัน

ตั้งแต่ศตวรรษที่เก้าจนถึงศตวรรษที่สิบเก้า เกิดมืองค์การเมืองอันน่าประหลาดเกิดขึ้นระบอบหนึ่งในยุโรป แสดงออกให้เห็นด้านต่างๆ ในระหว่างชั่วอายุคนต่างๆ กัน นามของระบอบการเมืองนี้เรียกกันเป็นทางราชการว่ามหาอาณาจักรโรมันบริสุทธี คนทั่วไปเรียกกันว่ามหาอาณาจักรเยอรมันแต่ก็ได้เรียกกันอย่างนี้ในทุกกรณี ยุโรปภาคตะวันตกของทะเลเดิรียติอยู่ในสภาพโกลาหล ปกครองโดยเผ่าชนต่างๆ ที่ชอบรบราฆ่าฟันกันมากกว่าปกครองโดยรัฐ คำรงสภาพอย่างนี้มาจนกระทั่งมหาอาณาจักรโรมันบริสุทธีมีขึ้นมา ถึงแม้ตลอดเวลาของสภาพโกลาหลอลหม่าน ความคิดหัวโรมันโบราณแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและเป็นระเบียบเรียบร้อยก็ยังคงมีอยู่ ความใฝ่ฝันที่จะให้มีอาณาจักรเดียวเกิดขึ้นมาแทนก็ยังคงเป็นตำนานที่ยึดถือกัน แม้อาณาจักรนั้นจะได้ล้มไปแล้ว

ตอนท้ายของศตวรรษที่แปดมีผู้ยิ่งใหญ่เกิดขึ้นคนหนึ่ง ในบรรดาผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในตลอดกาลคือ คาร์ลมหาราช (ค.ศ. 742-814) คนเยอรมันอ้างว่าเป็นคาร์ลมหาราช คนฝรั่งเศสเรียกว่า ชาร์ลมาญ ท่านผู้นี้เป็นหลานของคาร์ลมาร์เติล ผู้พิชิตสงครามที่ตำบลตุร์ (ค.ศ. 732) และเป็นกษัตริย์ของชนเผ่าแฟรงค์ แต่ตัวเองเป็นเผ่าเยอรมัน ควบคุมส่วนใหญ่ของประเทศฝรั่งเศส คาร์ลหรือชาร์ลก็เรียก ได้ตั้งตัวขึ้นเป็นนายในดินแดนเกือบทั้งหมดในยุโรปตะวันตก สเปนภาคเหนือ ฝรั่งเศส เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ ออสเตรียและอิตาลี เป็นมหาอาณาจักรหนึ่งจริงๆ ขณะเมื่อมาเยือนกรุงโรม ในวันคริสตมาสปี ค.ศ. 800 สันตะปาปา เลโอที่ 3 ได้เข้าสวมมงกุฎให้ ตั้งเป็นคาร์ลออกัสตัสจักรพรรดิโรมัน และถือว่าเป็นผู้สืบตำแหน่งของออกัสตัส คอนสแตนตินและบรรดาเหล่าจักรพรรดิองค์ก่อนๆ คาร์ลออกัสตัสได้ปกครองเหนือจักรวรรดิอันกว้างขวางของท่านด้วยอำนาจและสติปัญญา เป็นผู้พิชิต เป็นผู้ปฏิรูป ผู้ออกกฎหมาย ผู้อุปการะการศึกษาและคริสตจักร

โดยทฤษฎีแล้วมหาอาณาจักรของท่านผู้นี้ยังยืนอยู่พันปี แต่ว่าอำนาจที่ครอบครองเหนือยุโรปอย่างแท้จริงเป็นแต่ช่วงเวลาเล็กน้อย ความอ่อนแอความไร้สมรรถภาพของผู้สืบตำแหน่งคาร์ลมาญ ความคลี่คลายของรัฐต่างๆ ที่กระจายอยู่ ภาษาพูดผิดกัน พิพาทกันเพราะผลประโยชน์แห่งชาติ ทำให้อำนาจของมหาอาณาจักร โรมันบริสุทธีหรือมหาอาณาจักรเยอรมันต้องจำกัดอยู่แต่ภาคตะวันตกจากแนวแม่น้ำ

ไรน์เป็นส่วนใหญ่ แม้อินเยอรมันนี้รัฐเล็กรัฐน้อยก็ตั้งตัวเป็นอิสระโดยพฤตินัย ทำสงครามรบพุ่งกันและกัน เวลาส่วนมากพระจักรพรรดิปกครองแต่เพียงในนามเท่านั้น ถือว่าพระจักรพรรดิเป็นประมุขของคริสตศาสนจักรภาคยุโรปโดยตำแหน่ง ในประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ รัฐต่างๆ แห่งแหลมสะแกนดิเนเวีย พระจักรพรรดิได้รับการยกย่องแต่ไม่ได้รับการเชื้อฟัง เพราะอำนาจของจักรพรรดิดังแต่ก่อนนั้นจำกัดอยู่แต่ในเยอรมันเท่านั้น คลุมไปถึงอิตาลีก็แต่ๆ จักรวรรดิของพระจักรพรรดิจึงเรียกกันทั่วไปว่า “มหาอาณาจักรเยอรมัน”

ภายหลังที่เสียชีวิตนั้นไปโดยผู้สืบตระกูลของคาร์ลมาญ กษัตริย์ก็ขึ้นสู่ตำแหน่งด้วยการเลือกตั้ง พระจักรพรรดิเลือกขึ้นมาโดยเจ้านายเจ็ดองค์ผู้ได้การกำหนดว่าเป็นผู้เลือก ในจำนวนจักรพรรดิห้าสิบสององค์ เราพอเอ่ยชื่อนามได้ไม่กี่องค์ที่ว่าใหญ่ยิ่งที่สุดตั้งแต่คาร์ลมาญลงมา เฮนรี่ ที่ 1 (พรานนก) ค.ศ. 919-936 เริ่มฟื้นฟูมหาอาณาจักรซึ่งได้พังลงแล้ว แต่ว่าโอรสของพระองค์ท่านคืออ็อดโด้ที่ 1 (มหาราช) แต่ยังมีได้สวมมงกุฎเป็นจักรพรรดิจนกระทั่ง ค.ศ. 951 และครองราชย์อยู่จนกระทั่ง ค.ศ. 973 ได้นับว่าเป็นผู้ตั้งมหาอาณาจักรเยอรมันแท้ไม่เกี่ยวกับโรมัน เฟรเดอริคบาร์บาร์โรซา (“หมวกแดง”) เป็นผู้ที่หนึ่งที่มีอำนาจมากที่สุดในวงศ์จักรพรรดิ ท่านได้ไปด้วยกับสงครามครูเซดครั้งที่ 3 แต่ได้ไปจมน้ำตายในเอเชียย่อย เลยทำให้ครูเซดที่ยาวนั้นต้องเลิกสัมไปกลางคัน เฟรเดอริคที่ 2 หลานของบาร์บาร์โรซาได้สมญาว่าเป็น “ปริศนาน่าอัศจรรย์ในประวัติศาสตร์ เป็นผู้รอบรู้และก้าวหน้า เป็นคนมีใจกว้างที่สุดในสมัยของท่าน” ในทัศนะเกี่ยวกับรัฐบาลและศาสนา สันตะปาปาได้ตัดสัมพันธ์ท่านเสียสองครั้ง แต่ในครูเซดที่ 5 ได้ตั้งองค์เป็นกษัตริย์แห่งเยรูซาเล็ม รูดีอล์ฟแห่งเฮพส์เบิร์ก ผู้ตั้งราชวงศ์ออสเตรีย ได้รับมงกุฎจักรพรรดิในปี ค.ศ. 1273 เมื่อเวลานั้นเหมือนมีแต่ตำแหน่งเปล่าๆ เท่านั้นเอง แต่ได้ทรงบังคับให้พวกเจ้าและขุนนางผู้ใหญ่ให้ยอมอยู่ใต้อำนาจของพระองค์ท่าน ตั้งแต่สมัยของท่านออสเตรียเป็นรัฐที่มีอำนาจยิ่งใหญ่ที่สุดในสหพันธ์เยอรมัน และจากวงศ์ตระกูลของรูดีอล์ฟแห่งเฮพส์เบิร์ก คาร์ลที่ 5 เป็นจักรพรรดิเมื่อรุ่งอรุณของการปฏิรูป (ค.ศ. 1519-1556) เป็นผู้สืบตำแหน่งปกครองของออสเตรีย สเปน และเนเธอร์แลนด์ ท่านได้พยายามอย่างดีที่สุดที่จะรังผลประเทศใต้ปกครองของท่านให้ยังคงอยู่ในศาสนาเก่า แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ ในค.ศ. 1556 ได้สละราชสมบัติ ใช้เวลาสองปีสุดท้ายแห่งชีวิตของพระองค์ท่านไปในการพักผ่อน

หลายศตวรรษในประวัติศาสตร์แรกเริ่มของอาณาจักรมีการช่วงชิงอำนาจกันอย่างรุนแรงบางครั้งมาถึงกับเปิดฉากทำสงครามกันขึ้นระหว่างจักรพรรดิกับสันตะปาปา เหล่าจักรพรรดิที่ปลุกปล้ำจะปกครองคริสตจักร เหล่าสันตะปาปาก็จะปกครองมหาอาณาจักร ดังเราได้เห็นเรื่องสันตะปาปากรีโกรีที่ 7 (ฮิลเดแบรนต์) แล้ว ท่านได้บังคับให้จักรพรรดิยอมอยู่ใต้อำนาจอยู่ชั่วคราวหนึ่งและสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ 3 ก็เป็นผู้ตั้งจักรพรรดิและถอดจักรพรรดิและกษัตริย์ แต่การรณรงค์ก็ยังอ่อน

ลงไปทุกทีๆ และเลิกไปภายหลังจากการปฏิรูป เมื่อเส้นเขตแดนระหว่างคริสตจักรกับรัฐค่อยๆ กำหนดตัวแน่นขึ้น

เมื่ออาณาจักรออสเตรียมีความสำคัญขึ้นทุกที เหล่าจักรพรรดิก็ขึ้นครองตำแหน่งสืบต่อกันรัฐทั้งหลายในมหาอาณาจักรต่างเป็นอิสระโดยพฤตินัย จนกระทั่งตำแหน่งจักรพรรดิเกือบจะไม่มี ความหมายเลยในศตวรรษที่สิบแปดท่านวอลแตร์คนผู้ถนัดในทางเยาะเย้ยพูดว่า “มหาอาณาจักรโรมันบริสุทธ์ไม่เป็นบริสุทธ์ ไม่เป็นโรมัน ไม่เป็นมหาอาณาจักร” การสืบตำแหน่งจักรพรรดิสิ้นสุดลงในปี 1806 เมื่อเวลานั้นโปเลียนขึ้นสู่อำนาจสูงสุด ในปีนั้นกษัตริย์เฟรนช์ที่ 2 ถูกบังคับให้สละตำแหน่ง “จักรพรรดิแห่งมหาอาณาจักรโรมันบริสุทธ์” และรับตำแหน่งเป็น “จักรพรรดิแห่งออสเตรีย”

คริสตจักรกรีกกับลาตินแยกกันได้กระทำเป็นทางการในศตวรรษที่สิบเอ็ด แต่ว่าการนี้เป็นมานานักหนาแล้วโดยพฤตินัย ความเกี่ยวดองระหว่างสันตะปาปากับเปโตรอาร์คได้รณรงค์กันมาเป็น เรือนร้อยๆ ปี จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1054 สันตะปาปาได้ส่งผู้แทนมายังวิหารเซ็นต์โซเฟียในกรุงคอนสแตนติโนเปิล นำเอาโองการตัดสัมพันธ์มายื่นให้ ฝ่ายเปโตรอาร์คก็ส่งโองการตัดสัมพันธ์ คริสตจักรโรมและคริสตจักรต่างๆ ที่ขึ้นแก่สันตะปาปาก็กลับไปเป็นการตอบแทน ตั้งแต่นั้นมาคริสตจักรกรีกและลาตินต่างตั้งอยู่อย่างไม่เกี่ยวข้องกัน ต่างก็ไม่ยอมรับฐานะคริสตจักรของกันและกัน โดยมากปัญหาที่เกิดขึ้นมาเป็นเหตุทำให้เกิดแตกแยกนั้น ในสมัยเรานี้เห็นกันว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ปัญหานั้นเป็นเรื่องใหญ่โตแย่งกันดูแลศตวรรษมา บางครั้งถึงข่มเหงกันขมขื่น

ข้อขัดกันนี้ในฝ่ายคำสอน หลักเกณฑ์ฝักกันในแง่ว่า “ที่มาของพระวิญญูณบริสุทธ์” คริสตจักรฝ่ายลาตินย้ำว่า “พระวิญญูณบริสุทธ์มาจากพระบิดาและพระบุตร” คริสตจักรฝ่ายกรีกว่า “พระวิญญูณบริสุทธ์มาจากพระบิดา” ตัดเอาคำว่า “พระบุตร” ออกเสีย เพราะคำนี้คำเดียวเท่านั้นเป็นเหตุให้เกิดการทุ่มเถียงกันเป็นการใหญ่ เขียนลงเป็นหนังสือโต้กันไม่รู้เป็นจำนวนเท่าหนึ่งเท่าไหน ถึงขนาดโลหิตต้องหลั่งไหลออกมาพลั่งๆ ในการรณรงค์อันขมขื่น

พิธีบริการของคริสตจักร ขนบธรรมเนียมฝักกันจนเป็นนิสัยประจำตะวันออกและตะวันตก และขนบธรรมเนียมเหล่านี้วางเป็นบทบัญญัติ พวกสงฆ์ในคริสตจักรภาคตะวันตกมีข้อห้ามมิให้สมรส แต่ในคริสตจักรภาคตะวันออกสมรสได้ ทั่วทุกคริสตจักรฝ่ายกรีกในปัจจุบันสงฆ์ประจำหมู่บ้านทุกแห่งจะต้องเป็นคนสมรสแล้ว คริสตจักรฝ่ายตะวันตกบรูหารูปปั้นปฏิบัติกันมาเป็นพันปีแล้ว ฝ่ายคริสตจักรกรีกไม่มีใครได้เห็นรูปปั้น มีแต่เพียงรูปภาพเท่านั้น แต่ถึงกระนั้นรูปภาพก็ยังเป็นภาพนูนขึ้นเป็นตัวตนและถือว่าต้องการวาระอย่างสูง ในพิธีศีลแมสส์ (MASS) นั้นคริสตจักรโรมันใช้ขนมปังไม่มีเชื้อ ส่วนคริสตจักรกรีกใช้ขนมปังธรรมดาในพิธีศีลร่วมผูกพัน (COMMUNION) เพื่อให้คำกับวัน

บริการของยิวที่ถือวันที่เจ็ด ทางตะวันตกจึงได้ทำบริการอดอาหารวันเสาร์ แต่ทางตะวันออกมิได้ทำ ต่อมาภายหลังวันอดอาหารของโรมันคาทอลิกได้เปลี่ยนเป็นวันศุกร์วันที่พระเยซูถูกตรึงกางเขน

แต่สิ่งที่ลึกกว่าพิธีบริการที่ผิดกันอย่างที่ได้กล่าวนี้ อันนำไปให้เกิดแตกแยกกันของคริสตจักร ลาตินกับคริสตจักรกรีก คือสาเหตุทางการเมือง เพราะเหตุยุโรปเป็นอิสระจากพระที่นั่งของคอนสแตนติโนเปิลในการสถาปนามหาอาณาจักรโรมันบริสุทธ์ (ค.ศ. 800) แม้กระทั่งหลังจากที่มหาอาณาจักรเก่าของโรมได้ล่มไปแล้วใน ค.ศ. 476 ที่ศนะจักรวรรดิยังคงมีฤทธิ์แรง และราชอาณาจักรใหม่ของชนเผ่าโกธิ ฟรังค์ และเผ่าชนอื่นๆ ต่างก็ถือเอาเองว่าตัวขึ้นอยู่ใต้จักรพรรดิที่คอนสแตนติโนเปิลในทางศาสนา แต่เมื่อมหาอาณาจักรโรมันบริสุทธ์สถาปนาขึ้นแล้วโดยคาร์ลมาญก็เลยถือว่ามหาอาณาจักรนี้เป็นมหาอาณาจักรโบราณแยกออกมาเป็นอิสระจากเหล่าจักรพรรดิแห่งคอนสแตนติโนเปิล เมื่อเป็นรัฐอิสระก็จำเป็นต้องมีคริสตจักรอิสระด้วย

แต่ว่าฤทธิ์แรงอันมีกำลังที่สุดอันนำไปให้เกิดการแตกแยก คือความสมอ้างอันไม่รู้จักหยุดของคริสตจักรโรมที่จะเป็นคริสตจักรเผด็จการทั่วไป และสันตะปาปา (โพ๊ป) ของคริสตจักรจะเป็น “บิชอปครองทั่วสากล” ที่โรมคริสตจักรค่อยๆ ควบคุมอำนาจเหนือรัฐ ส่วนที่คอนสแตนติโนเปิลคริสตจักรก็ทำการประจบประแจงรัฐ ด้วยประการฉะนี้การแยกกันในระหว่างสองภาคก็เกิดขึ้นตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นเพราะความคิดเห็นขัดกัน และในที่สุดการ निकออกเป็นสองซีกใหญ่ของคริสตจักรก็มาถึงดังได้เห็นในปี ค.ศ. 1054

บทที่ 15

คริสตจักรยุคกลาง (ภาคสี่) สงครามครูเสด

ความเคลื่อนไหวใหญ่อีกอย่างหนึ่งในยุคกลางคือสงครามครูเสด ดำเนินไปภายใต้ความคำริ และโดยคำสั่งของคริสตจักร เริ่มขึ้นในปลายศตวรรษที่สิบเอ็ด และดำเนินการเรื่อยมาเกือบสามร้อยปี ตั้งแต่ศตวรรษที่สี่เรื่อยขึ้นมาจนกระทั่งในปัจจุบันนั้นผู้คนเป็นจำนวนมากทำภารกิจบุญกันทุกๆ ปี ไปยังเมืองบริสุทธิ จำนวนผู้จาริกบุญทวีขึ้นไพศาลประมาณปี ค.ศ. 1000 เพราะเวลานั้นคาดกันเกือบจะทั่วสากลว่าเป็นระยะกำลังจะสิ้นโลก พระคริสต์กำลังจะเสด็จมา แม้กระทั่งเหตุใหญ่ที่เขาคาดกันนั้นหาเกิดขึ้นตามนั้นไม่ การจาริกบุญก็ยังคงดำเนินอยู่เรื่อยไป ครั้งแรกพวกเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองชาวมุสลิมในปาเลสไตน์มีความพอใจแต่ต่อมาพวกจาริกบุญต้องถูกกดขี่ ถูกโจรภัยบางที่ต้องเสียชีวิต ในเวลาเดียวกันมหาอาณาจักรภาคตะวันออกอันอ่อนแอถูกคุกคามโดยพวกถือศาสนาพระมุฮัมมัด และพระเจ้าจักรพรรดิอเล็กซันดริออสันตะปาปา เออร์บานที่ 2 ผู้นำกองทหารในยุโรปมาช่วย วิทยาลัยแห่งความกระหึ้นกระหือลือเกิดขึ้นทั่วยุโรป ให้มีการปลดปล่อยเมืองบริสุทธิให้พ้นจากการปกครองของพวกมุฮัมมัด ผลแห่งการกระหึ้นกระหือลือนี้เกิดเป็นสงครามครูเสดขึ้น

สงครามครูเสดครั้งสำคัญๆ มีเจ็ดคราวด้วยกัน นอกจากนี้มีอีกหลายคราวที่ไม่ใคร่สำคัญ ก็เรียกว่าสงครามครูเสดด้วย ครูเสดครั้งที่หนึ่งประกาศตั้งขึ้นโดยสันตะปาปาเออร์บานที่ 2 ในปี ค.ศ. 1095 ที่การประชุมสมัชชาแห่งเคลอมอนท์ ที่นั่นเหล่านายทหารได้ใช้เครื่องหมายกางเขนขึ้นเป็นธงประจำกองทัพ แล้วจดทะเบียนเป็นกองทัพต่อสู้กับพวกซาราเซ็นส์ ก่อนที่กองทัพจะยกไปอย่างเป็นทางการเป็นระเบียบ มีนักพรตผู้หนึ่งสมญาว่า ปีเตอร์เฮอริต ได้รวมพลผู้คนที่มีได้เคยฝึกเคยหัดการทหารมาเลยขึ้นเป็นกองกำลัง กล่าวว่าเป็นจำนวน 40,000 คน แล้วนำกันยกขบวนเดินทางมาทางตะวันออกหวังจะได้รับการอัครธรรมของพระเจ้าช่วยเหลือ ขบวนรวนเร่ไร้ระเบียบออกเดินทางไปประสบกับความพ่ายแพ้หลายคนถูกจับเป็นทาส หลายคนต้องเสียชีวิต (เรื่องครูเสดของปีเตอร์เฮอริตไม่มีหลักฐานของความจริง นักประวัติศาสตร์ปัจจุบันไม่ใคร่เชื่อ) ครูเสดแห่งแรกประกอบด้วยพล 275,000 คน เป็นทหารอย่างดีมาจากทุกประเทศในยุโรป นำโดยก๊อดเฟรย์แห่งบูลลอง และคนอื่นๆ ที่เป็นชั้นยอด กองทัพต้องประสบความผันผวนเป็นอันมากเนื่องจากบกพร่องทางวินัยและการแตกความเห็นกันในพวกผู้นำ ที่สุดท้ายได้ยึดกรุงเยรูซาเล็มได้สำเร็จและได้เกือบทั้งปาเลสไตน์ในปี ค.ศ. 1099 ได้ตั้งราชอาณาจักรขึ้น

ในหลักเกณฑ์ระบอบมุลนาย ส่วนก๊อดเฟรย์นั้นไม่ยอมรับตำแหน่งกษัตริย์ จึงได้แต่งตั้งขึ้นเป็นตำแหน่ง “เจ้าคุณและผู้พิทักษ์อุโมงบวิสุทธี” พอก๊อดเฟรลีนชีพ บอลด์วินน้องชายขึ้นครองก็ตั้งตัวเป็นกษัตริย์ ราชอาณาจักรแห่งเยรูซาเล็มได้ตั้งอยู่จน ค.ศ. 1187 แต่ก็อยู่ในสภาพอ่อนแออยู่เรื่อยมา เพราะล้อมรอบไปด้วยมหาอาณาจักรของซาราเซ็นส์ทุกด้านเว้นแต่ด้านทางทะเล และตั้งอยู่ห่างไกลจากหมู่พันธมิตร ธรรมชาติในยุโรป

ครูเซดรุ่นที่สอง ได้ก่อเกิดขึ้นมา เพราะมีข่าวว่าพวกซาราเซ็นส์กำลังแย่งเอาเหล่ามณฑลรอบนอกของราชอาณาจักรเยรูซาเล็มไป และยังได้คุกคามตัวเมืองเยรูซาเล็มเองด้วย นักบุญเบอร์นาร์ดแห่ง แครว็อกซ์เทศนาปลุกใจ ทำให้พระราชอาหลุยส์ที่ 7 แห่งฝรั่งเศสและพระราชอาคอนราร์ดที่ 3 แห่ง เยอรมันนีนำกองทัพใหญ่มาช่วยยังสถานที่ที่บิสุทธีแห่งต่างๆ กองทัพได้พบกับความพ่ายแพ้ครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ในที่สุดเข้าถึงตัวเมือง แต่ไม่สามารถยึดพื้นที่ที่เสียไปคืนมาได้ แต่ได้สามารถยึดเวลาที่อาณาจักรจะล่มลงทีเดียวให้ยืนยงอยู่ต่อไปได้ชั่วอายุคนหนึ่ง

ในปี ค.ศ. 1187 ซาลาดินนำพวกซาราเซ็นส์มาแย่งเอาเยรูซาเล็มคืนไปได้ ราชอาณาจักรเยรูซาเล็มก็สิ้นสุดลง แต่กระนั้นตำแหน่ง “กษัตริย์แห่งเยรูซาเล็ม” อันว่างอยู่ก็ยังคงว่างอยู่นานต่อมา การเสียดูกรเยรูซาเล็มได้เร้ายุโรปให้มี ครูเซดรุ่นที่สาม (1189-1191) นำโดยกษัตริย์สามองค์ เฟรดเดอริคบาร์บารุโรซซาแห่งเยอรมันนี ฟิลิปออคัสตัสแห่งฝรั่งเศส และริชาร์ดที่ 1 (กษัตริย์ใจสิงห์) แห่งอังกฤษ แต่เฟรดเดอริคผู้เป็นแม่ทัพและรัฐบุรุษที่ดีที่สุดได้จมน้ำตายไป กษัตริย์สององค์ที่ยังเหลือก็ทะเลาะกัน ฟิลิปออคัสตัสหันกลับบ้าน ส่วนริชาร์ดแม้จะมีกำลังใจสักเท่าใดก็ไม่สามารถนำกองทัพถึงกรุงเยรูซาเล็มได้ แต่สามารถทำความตกลงกันกับซาลาดินได้ในเงื่อนไขว่าพวกคริสเตียนจาริกบุญงูงได้ สิทธิจะมาอุโมงค์บิสุทธีได้โดยมิถูกรบกวนกันแล้ว

ครูเซดรุ่นที่สี่ (1201-1204) ยิ่งร้ายกว่าไม่สำเร็จ เพราะก่ออันตรายใหญ่ให้แก่คริสตจักรคริสเตียนในที่สุด พวกทหารครูเซดได้หันมาจุ่มจะยึดเมืองบิสุทธีหันมาทำสงครามกับกรุงคอนสแตนติโนเปิล เข้ายึดเข้าปล้นและเข้าปกครองเหนือมหาอาณาจักรกรีกเสียเอง ซึ่งยืนยงอยู่ได้ห้าสิบปี และปล่อยให้มหาอาณาจักรสิ้นท่าตกเป็นแนวต้านทานกันอำนาจของเตอร์กที่กำลังใหญ่ขึ้นทุกที เป็นพวกกระหายศึก เป็นเผ่าชนที่ไร้อารยธรรม เป็นพวกที่ครอบครองอำนาจศาสนาห่มมัดสืบแทนพวกซาราเซ็นส์หลังจากที่จับยุคครูเซดได้ไม่ช้า

ครูเซดรุ่นที่ห้า (1228) จักรพรรดิเฟรดเดอริคที่ 2 แม้ถูกสันตะปาปาตัดสัมพันธ์แล้ว ได้นำกองทัพมาพาเลศไต้นและสามารถเอาข้อตกลงไว้ได้ว่าเยรูซาเล็ม แย้ฟา เบธเลเฮม และนาซาเร็ธ ยกให้เป็นของคริสเตียน แล้วเฟรดเดอริคได้สวมมงกุฎของกษัตริย์แห่งเยรูซาเล็มเอาเอง (เพราะไม่มีเจ้าหน้าที่ทางศาสนาแห่งโรมันจะสวมให้ เพราะอยู่ใต้ร่มธงของสันตะปาปา) เพราะเรื่องนี้พระจักรพรรดิเยอรมัน

ทุกองค์ถือตำแหน่งของ “กษัตริย์เยรูซาเล็ม” ด้วย และต่อมาพระเจ้าจอร์จที่แห่งออสเตรียก็เอาบ้านจนถึง ค.ศ. 1835 แต่ด้วยการพิพาทระหว่างสันตะปาปากับจักรพรรดิ ผลที่ได้จากครูเซดก็สูญหายไป เยรูซาเล็มถูกยึดกลับไปอีกเป็นของชาวมุฮัมมัดในปี ค.ศ. 1244 และตกอยู่ใต้ปกครองของชาวมุฮัมมัดมาตั้งแต่นั้น (ในวันที่ 8 เดือนธันวาคม ค.ศ. 1917 กรุงเยรูซาเล็มยอมแพ้แก่กองทัพอังกฤษ เดือนธันวาคม วันที่ 11 แม่ทัพอังกฤษได้รับคำสั่งให้ยกเข้าเมืองทำการยึดเป็นทางการในนามของรัฐบาลอังกฤษ และในอำนาจของสัมพันธมิตร)

ครูเซดรุ่นที่หก (1248-1254) ได้จัดขึ้นมาโดยพระราชอาหลุยส์ที่ 9 แห่งฝรั่งเศสสมญานามนักบุญอาหลุยส์ ได้ทำการบุกเข้าทางด้านเมืองอียิปต์ แม้ครั้งแรกๆ ทำได้สำเร็จ แต่ก็ต้องแพ้และถูกจับเป็นเชลยโดยพวกมุฮัมมัด ต้องเสียค่าไถ่ตัวนักบุญอาหลุยส์เป็นมูลค่ามหาศาล แล้วยังไปต่อไปยังปาเลสไตน์ไปพำนักอยู่ที่นั่นจนถึง 1252 พระมารดาของพระองค์สิ้นพระชนม์ในฝรั่งเศสในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ นักบุญอาหลุยส์จึงจำใจต้องกลับประเทศฝรั่งเศส

ครูเซดรุ่นที่เจ็ด (1270-1272) คราวนี้ก็โดยการนำของนักบุญอาหลุยส์อีกเหมือนกัน โดยร่วมมือกับเจ้าเอ็ดเวิร์ด แพลนเตเนทแห่งอังกฤษ ต่อมาท่านผู้นี้จัดเป็นพระราชอาหลุยส์ที่ 1 ได้เลือกทางเดินขบวนทัพมาทางอัฟริกาอีกที แต่นักบุญอาหลุยส์ได้มาสิ้นชีพที่ทูนีส พระราชบุตรได้ทำสัญญาสันติภาพเอ็ดเวิร์ดกลับมาอังกฤษมาเป็นกษัตริย์ ครูเซดคราวนี้ทั่วไปถือว่าเป็นที่สุดท้ายและไม่เกิดผลอะไรเลย

มิครูเซดย่อยๆ อยู่หลายคราว ไม่มีสักคราวที่สมควรยกมากล่าว ที่จริง ตั้งแต่ ค.ศ. 1270 เรื่อยมาเมื่อมีการรบพุ่งอะไรกันขึ้นก็อ้างว่าเป็นสงครามครูเซด แม้จะทำเพื่อคริสตจักรแต่ในนาม แม้กระทั่งทำการรบกับพวก “มิฉาธิส” ในประเทศคริสเตียนเองก็เรียกว่าครูเซดด้วย

พวกกองทัพครูเซดไม่สามารถทำปลดปล่อยเมืองบรีสตอลจากครอบครองของพวกมุฮัมมัดได้ เมื่อหันมามองดูในยุคนี้เห็นสาเหตุของการล้มเหลว เรื่องหนึ่งจะเห็นได้ชัดในครูเซดทุกราวคือเหล่ากษัตริย์และพวกเจ้าผู้นำขบวนทะเลาะวิวาทกันไม่รู้จักหยุด ผู้เป็นหัวหน้าแต่ละคนก็ถือเอาผลประโยชน์และความสะดวกให้แก่ฝ่ายของตนเป็นที่ตั้ง แทนที่จะให้ประโยชน์แก่ส่วนรวม ต่างคนต่างอิจฉากันและกัน มีการกลัวว่าเมื่อทำการสำเร็จแก่กองทัพแล้วฝ่ายที่ชิงดีจะได้รับชื่อเสียงและอิทธิพลเลื่อนชั้นตรงกันข้ามกับการแตกแยกในกองทัพครูเซด กองทัพซึ่งระแวงกันและกัน ตั้งใจทำการรบเพียงครั้งๆ กลางๆ ประจัญกับอีกฝ่ายหนึ่งที่ตั้งรับอันประกอบด้วยทหารที่รวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว ไม่กลัวเป็นไม่กลัวตาย เป็นคนเผ่าที่กล้าหาญในสงครามเสมอ ทำการรบได้บังคับบัญชาเด็ดขาดของแม่ทัพคนเดียว ไม่ว่าจะเป็นกาทลิบหรือสุลต่าน

แต่เหตุของความล้มเหลวที่ลึกลงไปอีกนั้น ก็พวกผู้นำไม่มีหัวทางการเมืองกันแทบทั้งนั้น ไม่มีสายตามองเห็นการณ์ไกล คอยจ้องเอาแต่ผลประโยชน์ ไม่เห็นความจริงว่าในการตั้งราชอาณาจักรขึ้นใน

พาเลศไคน์อันไกลจากบ้านเมืองของเขาเองนับเป็นเรือนพันไมล์ และที่จะดำรงไว้ นั้นต้องการการเสริมกำลังอยู่ไม่ขาด ชัยชนะได้เมืองก็เป็นการรุกรานไม่ใช่เป็นการปลดปล่อย ชาวเมืองพาเลศไคน์ต้องถูกกดลงเป็นทาสของพวกครูเซดโดยพฤตินัย ถูกบังคับให้สร้างปราสาท ป้อมปราการและสถานที่ต่างๆ ให้แก่เจ้านายที่เขาเกลียด ชาวเมืองจึงใคร่ต้อนรับนายเก่าชาวมุสลิมกลับมาทำการปกครองพวกเขา เพราะแม่แอกของนายเก่าจะหนักก็ยิ่งเบาว่าแอกของกษัตริย์คริสเตียนแห่งเยรูซาเล็ม

ทั้งๆ ที่มีการล้มเหลวต่อการดำรงคงไว้ซึ่งราชอาณาจักรคริสเตียนในพาเลศไคน์ ผลบางประการก็ยังได้แก่ยุโรปอันเกิดจากสงครามครูเซด ภายหลังจากสงครามครูเซดพวกจาริกบุญก็ได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาลตุรกี การข่มเหงก็หยุดลง แม้ที่จริงแดนพาเลศไคน์ก็รุ่งเรืองขึ้น เมืองเบซเลเฮ็มนาซาเร็ธ และเยรูซาเล็มมีพลเมืองเพิ่มขึ้น มั่งคั่งขึ้น เนื่องด้วยขบวนการจาริกบุญกวาดไปทั่วพาเลศไคน์ ภายใต้อาณัติคุ้มครองจากพนักงานตุรกี

หลังจากสงครามครูเซดการรุกรานของพวกมุสลิมต่อยุโรปก็ต้องชะงัก พฤติการณ์ในศตวรรษเหล่านั้นปลุกยุโรปให้เป็นอันตรายจากอิสลาม คนสเปนเกิดกำลังใจรับกับพวกมัวร์ผู้ยึดเอาเนื้อที่ไว้ตั้งครึ่งแหลม โดยการนำของเฟอร์ดินานด์และอิซาเบลลาชาวสเปนในปี 1492 ได้ก่อกำหนดของพวกมัวร์ลงได้ และขับพวกมัวร์ม้อออกไปจากประเทศ ทางด้านชายแดนตะวันออกของยุโรปโปรแลนด์และออสเตรียขึ้นขึ้นระวางตัว ในปี 1683 ตีกระแสนการบุกของตุรกีกลับในสงครามใหญ่อันมีชัยใกล้ๆ กับกรุงเวียนนา ชัยชนะนี้แสดงว่าอำนาจแห่งมหาอาณาจักรตุรกีเริ่มเสื่อมลง

ผลอีกอย่างหนึ่งของครูเซดได้แก่ความคุ้นเคยกันระหว่างชาติดิขึ้น ไม่เพียงแต่ในพวกปกครองและหัวหน้า ทั้งนายทหารผู้น้อยแม้กระทั่งพลทหารของประเทศต่างๆ เริ่มรู้จักกันขึ้น ยอมรับนับถือผลประโยชน์ร่วมกัน มีการคารวะกันและกันระหว่างชาติดิขึ้น และวางแบบสมานสามัคคีกันขึ้นสงครามครูเซดได้มีส่วนใหญ่ในการนำความเจริญสู่ยุโรปปัจจุบัน

สงครามครูเซดก่อให้เกิดกระตุ้นใจในทางการค้า ความต้องการอุปกรณ์ทุกชนิด-อาวุธ สบียงมัทคุเทศ เรือกำปั่น- ส่งเสริมการอุตสาหกรรมและการค้าพาณิชย์ พวกทหารครูเซดกลับบ้านเล่าเรื่องความมั่งคั่งของภาคตะวันออกว่ามี พรหม ไหม เพชร และการพาณิชย์ในสรรพสินค้าประเภทเหล่านี้เกิดขึ้นทั่วภาคตะวันตกของยุโรป พวกพ่อค้าพาณิชย์ร่ำรวยกันขึ้นคนชั้นกลางเกิดขึ้นในระหว่างเจ้าและไพร่ หัวเมืองต่างๆ มีอำนาจมากขึ้น ปราสาทเริ่มเสื่อมอำนาจลงในการปกครองบังคับบัญชาเมืองต่างๆ ในศตวรรษต่อมาเมืองต่างๆ ได้กลายเป็นศูนย์อิสรภาพและปฏิรูป แยกตัวออกมาจากการปกครองตามอำเภอใจของพวกเจ้านายและพวกสังฆราช

ครั้งแรกอำนาจในทางศาสนาทวีขึ้นมากมายใหญ่หลวงอันเนื่องจากสงครามครูเซด คริสตจักรเรียกเมื่อใดก็ทำสงครามได้เมื่อนั้น โดยการนั้นเป็นที่แสดงว่าคริสตจักรคลุมอำนาจเหนือพวกเจ้าและ

ประชาชนติ ยิ่งกว่านั้นคริสตจักรได้ซื้อที่ดิน ให้ยืมเงินเพื่อความมั่นคงของพวกนายทหารที่ไปสงคราม
ครูเซด คริสตจักรครอบครองสมบัติกว้างไพศาลทั่วทั้งยุโรป ในการที่เจ้านายผู้ทำการปกครองบ้านเมือง
ไม่อยู่ ทำให้บิชอปและสันตะปาปาเข้าปกครองบังคับบัญชาเพิ่มขึ้น แต่ในผลที่สุดท้ายทรัพย์สินสมบัติอัน
มหาศาลความทะเยอทะยานมากเกินไป ใช้อำนาจฟุ่มเฟือยของพวกสงฆ์ เหล่านี้เราให้เกิดความไม่พอใจ
เป็นการช่วยปูทางให้เข้าใกล้ชิดต่อการรื้อถอนแข็งขันต่อคริสตจักรโรมันคาทอลิกในการปฏิรูป

บทที่ 16

คริสตจักรยุคกลาง (ภาคห้า) การขยายตัวของลัทธิที่อยู่อาราม

ศิลปะสมัยกลางและวรรณกรรมศาสตร์

เราได้ศึกษามาแล้วเรื่องกำเนิดของชีวิตที่อยู่อาราม ปกติตัวอยู่สันโดษตามถ้ำของอียิปต์ภาคบนระหว่างศตวรรษที่สี่ ส่วนในยุโรปความเคลื่อนไหวนี้ครั้งแรกโตช้า แต่ในสมัยกลางแสดงว่าจิตใจของการอยู่อารามขยายใหญ่มากทั้งในพวกชายและหญิง จำนวนนักพรตและนางชีทวีขึ้นเป็นจำนวนมหาศาลพร้อมด้วยผลดีผลชั่ว

ในภาคตะวันออกนักพรตมานับรุ่นแรกๆ อยู่แยกกัน ต่างคนต่างอยู่ในถ้ำในกระท่อมของแต่ละคนหรืออยู่บนเสาชองตน แต่ในยุโรปตะวันตกเขาจัดกันขึ้นเป็นนิกมๆ อยู่ร่วมกัน เมื่อนิกมมีขนาดโตขึ้นคนอยู่เป็นจำนวนมากขึ้นก็เกิดความจำเป็นต้องมีระเบียบแบบอย่างบางรูปบางประการและการปกครองกัน เวลาว่างไประเบียบใหญ่ๆ เกิดขึ้นสี่อย่าง

ระเบียบแรกที่สุดคือระเบียบ เบนนิกติกตินส์ ตั้งขึ้นโดยนักบุญเบนนิกติกต์ใน ค.ศ. 529 ที่มืองเตแคสลิโนในอเพนนิสส์กึ่งทางระหว่างโรมกับเนเปิล ระเบียบนี้ได้โตใหญ่ที่สุดในบรรดานิกมนักพรตของยุโรป และในระยะแรกๆ ส่งเสริมการเผยแพร่ศาสนาคริสต์และอารยธรรมของภาคเหนือ มีกฎให้เชื้อฟิงประธานของวัดหรืออาราม นักพรตหรือนางชีไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว และให้แต่ละคนรักษาความบริสุทธิ์ ระเบียบนี้ให้มีการขยันขันแข็งการทำงาน ถางป่าตัดต้นไม้ ระบายน้ำออกจากห้อยหนองคลองบึง ไถคราดพื้นที่นา และสอนประชาชนให้รู้จักศิลปะและใช้ให้มีประโยชน์เป็นอันมาก ระเบียบหลังๆ ต่อมาเป็นแต่ละสาขาหรือส่วนที่งอดออกมาทางระเบียบเบนนิกติกตินส์

ระเบียบซิสเตอร์เซียน เกิดขึ้นในปี 1098 มุ่งเสริมความเข้มแข็งของวินัยของเบนนิกติกตินส์ซึ่งกำลังคล้ายจะหย่อนยานลง ได้นำมาจากเมืองไซท็อกซ์ในฝรั่งเศส นักบุญโรเบิร์ตเป็นผู้จัดตั้งระเบียบขึ้นที่นั่น แต่ในปี 1112 ได้เสริมความเข้มแข็งและจัดระเบียบอีกทีโดยนักบุญเบอร์นาร์ด์แห่งคลาวอกซ์ ระเบียบนี้ให้ความสนใจแก่ศิลปะมาก การก่อสร้างและวรรณกรรมศาสตร์ คัดลอกหนังสือโบราณและเขียนขึ้นใหม่อีกมาก

ระเบียบแฟรนซิสแคนส์ ตั้งขึ้นปี ค.ศ. 1209 โดยนักบุญแฟรนซิสแห่งแอสสิลี เป็นผู้หนึ่งที่ทรงศิลปะที่สุด อุทิศตัวอย่างมากที่สุดมีคนรักมากที่สุด ระเบียบนี้แพร่ออกมาจากอิตาลีอย่างรวดเร็วเต็ม

ยุโรป และนิยมใช้กันเป็นจำนวนมากที่สุดในบรรดาระเบียบอื่นๆ ทั้งสิ้น กล่าวกันว่าในคราวมรณะด้วยโรคระบาดที่กลาวทั่วทวีปยุโรปในศตวรรษที่สิบสี่ นักพรตในระเบียบแฟรนซิสกันมากกว่า 124,000 คน ต้องเสียชีวิตไปในการปฏิบัติกรกับคนป่วยหนักและคนตาย นักพรตพวกนี้มุ่งห่มสืเทาเป็นนิสัยเลยได้สมญาว่า “โยคีสีเทา”

ระเบียบโดมินิกัน เป็นระเบียบแบบสเปญ ตั้งขึ้นโดยนักบุญโดมินิกันในปี 1215 แพร่ไปทั่วประเทศต่างๆ ในยุโรป ระเบียบนี้ผิดกับระเบียบอื่นๆ ในการเป็นนักเทศน์ท่องเที่ยวไปทั่วทุกแห่งทำการเสริมกำลังความศรัทธาของผู้เชื่อและจัดขวางความโน้มน้าวไปในทาง “นอกจาริต” ซึ่งในกาลต่อมาได้กลายเป็นผู้มุ่งเหตุเดือดที่สุด พวกนี้มุ่งห่มคำมดเลยได้สมญาว่า “โยคีสีดำ” ชาวคณะโดมินิกันกับแฟรนซิสกันยังได้ชื่ออีกว่า “โยคีเมดิกัน” เพราะคนสองจำพวกนี้ต้องเลี้ยงตัวด้วยทานของชาวบ้านซึ่งเขาจะเที่ยวไปขอตามประตูบ้าน นอกจากนี้ก็มีระเบียบสำหรับหญิงคล้ายๆ กัน

ระบบของการดำรงชีวิตตรากตรำแบบต่างๆ ทั้งหมดนี้เริ่มขึ้นด้วยความมุ่งหมายอันสูงสุด และได้ตั้งขึ้นมาโดยคนที่ยอมสละตัวเองทั้งชายหญิง อิทธิพลมีดีบ้างชั่วบ้าง ครั้งแรกระหว่างยุคแรกเริ่มของระบบอารามแต่ละระบบเป็นประโยชน์แก่สังคม ให้เราดูผลดีบางประการของลัทธิอยู่อารามนี้ว่ามีอะไรบ้าง

ตลอดสมัยต่างๆ ของสงคราม เกือบจะว่าไม่มีรัฐบาลปกครอง (สมัยบ้านเมืองไม่มีชื่อไม่มีแป) ท่ามกลางการรบราฆ่าฟันกันก็ยังมีศูนย์แห่งความสงบและสงบอยู่ตามวัดวาอาราม คนเป็นอันมากที่มีความลำบากยากย่งก็ได้พบที่หลบภัย สำนักอารามจะเป็นที่พักผ่อนของผู้เดินทางพเนจรเป็นที่อาศัยของคนเจ็บป่วยและคนขัดสนจนยาก ซึ่งวัดจะบรรเทาทุกข์ให้ ทั้งโรงแรมสมัยใหม่และโรงพยาบาลสมัยใหม่ก็เป็นสิ่งที่โตตัวขึ้นมาจากระบบอารามนี้เอง สำนักอารามมักใช้เป็นที่หลบภัยของคนเข้าตาจนอยู่เสมอ เข้ามารับความพิพักษ์เช่นสตรีและเด็ก บรรดาอารามแรกเริ่มในบริเวณใหญ่และในทวีปยุโรป ส่งเสริมการกสิกรรม โดยพวกนักพรตทำตัวอย่างในการระบายน้ำ ทดน้ำ สร้างถนนหนทาง สอนพลเมืองให้รู้จักเพาะที่ดิน ในห้องสมุดของวัดวาอารามได้เก็บรักษาการวรรณกรรมโบราณไว้เป็นอันมาก ทั้งที่เป็นวรรณกรรมชั้นสูงและในฝ่ายคริสเตียน พวกนักพรตทำการคัดลอกหนังสือ เขียนประวัติชีวิตของคนสำคัญ ๆ ไว้ บันทึกลำดับการณ์ในสมัยของตนและประวัติศาสตร์ที่ล่วงแล้วมา ผลงานทางศาสนาที่มีค่ามากที่สุดก็จัดไว้เป็นอันมาก เช่นบทเพลงของนักบุญเบอร์นาคและ “การเลียนแบบพระคริสต์” เขียนโดยเคมปีส เหล่านี้โลกจะค้นพบได้ตามในวัด ถ้าพวกนักพรตตามวัดไม่เขียนประวัติศาสตร์ขึ้นเราจะไม่รู้เรื่องราวของสมัยกลางได้เลย ในการศึกษาของเยาวชนพวกนักพรตเป็นอาจารย์หลักสูตรสำคัญที่สุด เกือบจะนับได้ว่าครูก็คือพวกนักพรตเท่านั้น มหาวิทยาลัยและโรงเรียนเกือบทั้งหมดในสมัยกลางเกิดขึ้นในอารามหรือวัด

ในการเผยแพร่พระกิตติคุณ พวกนักพรตได้เป็นมิชชันนารีแรกเริ่ม ได้เข้าหาพวกปาเถื่อนที่บุกฝ่าเข้ามา และเปลี่ยนใจเขาให้รับศาสนาคริสต์ ในจำพวกผู้เผยแพร่เหล่านี้ นักบุญออสติน (มิใช่ท่าน มหาบัณฑิตเทวศาสตร์) เป็นผู้ออกจากโรมไปยังอังกฤษ (ค.ศ. 597) และนักบุญแพทริกเป็นผู้เริ่มทำการ เผยแพร่ในไอร์แลนด์ในปี ค.ศ. 440 อันเป็นตัวอย่างแก่นักสอนศาสนาของอารามทั้งหลายเป็นอันมาก แม้ผลดีเหล่านี้ได้ออกมาจากระบบของอาราม ผลร้ายก็มีด้วยเหมือนกัน ผลร้ายบางประการเหล่านี้เห็น ได้ชัดเมื่อองค์การอยู่ในขั้นดีที่สุด แต่ค่อยๆ โด่ซันในยุคหลังๆ เมื่อลัทธิของการอยู่อารามในอายุถัดมา ตกต่ำลงทุกที ความศรัทธารุ่มร้อนอย่างเมื่อแรกๆ หายไป เป้าอันสูงและวินัยเคร่งครัดหายไป ในจำพวก ผลร้ายเหล่านี้มีดังต่อไปนี้คือ

ลัทธิอยู่อารามยกย่องว่าชีวิตโศกเป็นชีวิตสูงกว่า อันเป็นสิ่งผิดธรรมชาติ นอกพระคัมภีร์ได้ข่ม ชนผู้คมีสกุลทั้งชายและหญิงเป็นจำนวนไม่รู้กี่พันต่อที่พันคนในอายุของเขาให้ดำเนินชีวิตแบบอาราม คนที่เลี้ยงครอบครัว คนที่ปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัยมิใช่ชายหญิงชั้นดีที่สุด แต่เป็นคนที่มิดชีวิตต่ำต้อย มาก ชีวิตอยู่อารามได้กีดกันคนเป็นอันมากออกจากครอบครัว ออกจากสังคม ออกจากชีวิตพลเมืองและ ชีวิตประเทศชาติ ทั้งในยามสงบและในยามสงครามรัฐต้องการคนดีใช้ แต่คนดีมาบิตก็เกียจอยู่เสียในวัด วาอาราม ยืนยันกันว่ากรุงคอนสแตนติโนเปิล และมหาอาณาจักรตะวันออกคงป้องกันไว้ได้จากพวก เตอร์ค ถ้าหากพวกนักพรตและพวกจำศีลภาวนาจะได้หยิบอาวุธขึ้นมารบสู้ป้องกันบ้านเมืองของตน ทรัพย์สินของวัดเพิ่มพูนขึ้นก็นำให้หย่อนวินัย เกิดการฟุ่มเฟือยเกียจคร้าน เปิดช่องให้แก่การอธรรม วัด เป็นอันมากจมลงในกาทุจริต ระบบอารามที่เกิดขึ้นใหม่แต่ละระบบเป็นเพราะความพยายามจะทำการ ปฏิรูป แต่คนในวัดก็ยังจมลงในความประพฤติเลว แต่เดิมอารามต่าง ๆ เลี้ยงตัวด้วยแรงงานของลูกวัด เอง แต่ในสมัยต่อมาเกือบจะเลิกไม่ทำงานเลย พวกนักพรตนางชีเลี้ยงตัวด้วยรายได้ของทรัพย์สินสมบัติที่ ทวีขึ้นเรื่อยๆ และโดยการริคณาทาเร็นให้มีกรถวายจากครอบครัวทั้งมีและจน สัทธิมทรัพย์สินที่เป็น ของวัดอย่างแท้จริงทั้งสิ้นได้รับงดเว้นการภาษีอากร เป็นภาระที่ตกอยู่แก่สังคมนอกวัดหนักขึ้นทุกที ที่สุดเหลือที่จะทนบำรุงได้ การโลกของวัดนำมาซึ่งการทลายตัวเองสูญสิ้น

เมื่อเปิดการปฏิรูปในศตวรรษที่สิบหก วัดทุกแห่งในยุโรปภาคเหนือตกลงมาต่ำจนอยู่ในความ เข้าใจของปวงชนว่าเขากำลังถูกริคณาทาเร็นและถูกบีบบังคับอยู่ทั่วไป และคนอยู่ในวัดจำต้องทำงานเลี้ยง ตัวเอง

แต่ก่อนเรียกยุคนี้กันจนชินว่า “สมัยมืด” แต่กระนั้นศตวรรษเหล่านี้ได้ให้งานชิ้นใหญ่ยิ่งที่สุด แก่โลกในบางประการในสิ่งที่ฝนชีวิตให้งดงาม และทั้งนี้โดยอิทธิพลชักนำของคริสตจักร

มหาวิทยาลัยเกือบทั้งหมดเกิดขึ้นในสมัยกลาง ส่วนใหญ่สถาปนาขึ้นโดยพวกนักพรต และ เติบโตขึ้นมาจากโรงเรียนที่มีขึ้นก่อน อันเป็นโรงเรียนที่เกี่ยวเนื่องกับมหาวิหารและวัด เช่นมหาวิทยาลัย

แห่งปารีสมีนักศึกษา 30,000 คน ในศตวรรษที่สิบเอ็ด ภายใต้การดำเนินการของท่านอเบลาร์ด มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดและเคมบริจและโบโลญา ซึ่งมีนักศึกษามาจากทั่วทั้งทวีปยุโรปมาเล่าเรียน มหาวิทยาลัยทั้งหมดในยุโรป ด้วยฝีมือก่อสร้างอันอัจฉริยะของชาวโกทิก ซึ่งโลกสมัยใหม่ยังต้องดูแบบอย่างและไม่อาจหวังจะทำให้ดีกว่าหรือแม้แต่เทียบเท่า เหล่านี้ได้ออกแบบและก่อสร้างขึ้นในสมัยกลาง การตื่นตัวของการวรรณกรรมเริ่มขึ้นในอิตาลี มีเช่น ดิไวน์คัมเมดี้ของท่านดั่งเตซึ่งเริ่มขึ้นมาประมาณ 1303 ต่อมาเปโตรอาร์คได้เขียนตามขึ้นมาบ้าง (1340) และบ็อคแคคซิโอ (1360)

ในประเทศเดียวกันและประมาณในเวลาเดียวกันก็เริ่มการตื่นตัวของศิลปะโดยกียออตโตในปี 1298 นักเขียนระบายสีภาพชั้นเยี่ยมก็เกิดขึ้นตามกันมาเป็นชุดๆ ช่างแกะ ช่างสลัก ช่างก่อสร้าง นำระลึกว่าเกือบจะทุกกรณีไม่มีเว้น นักระบายภาพครั้งแรกใช้ศิลปะของเขาเพื่อการของคริสตจักรงานของท่านศิลปินเหล่านี้แม้เวลานี้มีเฉพาะตามเฉลียงวิหารประดับอยู่ ก็มีกำเนิดขึ้นมาในคริสตจักรและในวัดอาราม

บทที่ 17

คริสตจักรยุคกลาง (ภาคหก) เริ่มปฏิรูปศาสนา

กรุงคอนสแตนติโนเปิลล้ม

พวกนักปราชญ์และผู้นำ

ระหว่างยุคนี้ และโดยเฉพาะตอนใกล้เวลาที่ยุคนี้กำลังจะปิดลง พวยแสงของศาสนาได้เริ่มฉาย พวยแสงของศาสนาได้เริ่มฉายพุ่งมาเหนือยุคแล้ว เป็นสัญลักษณ์สื่อว่าจะต้องมีการปฏิรูปยิ่งใหญ่เกิดขึ้น ความเคลื่อนไหวยิ่งใหญ่ที่จะทำให้เกิดการปฏิรูปคริสตจักรเกิดขึ้นท่าอย่าง แต่โลกยังไม่พร้อมรับได้ จึงต้องถูกรับลงราบด้วยการข่มเหงนองเลือด

ออลบิเยนส์ หรือแคทารี “เพียวริตันส์” โตใหญ่เด่นขึ้นมาในฝรั่งเศสภาคใต้ ประมาณ ค.ศ. 1170 คนพวกนี้ไม่ยอมถือว่าตำนานโบราณจะใช้เป็นหลักได้ นำเอาพระคริสตธรรมใหม่ขึ้นมาใช้กันทั่วไป ต่อสู้คัดค้านหลักธรรมคำสอนที่เกิดขึ้นมาจากกรุงโรมเรื่องไฟชำระ นมัสการรูปปั้น และข้ออ้างของพวกสงฆ์ แต่ว่าคนพวกนี้ยึดถือทัศนะประหลาดบางประการเข้ากันกับคณะแมนิเคียนส์โบราณ และไม่รับพระคัมภีร์เดิม สันตะปาปาอินโนเซนที่ 3 เรียกชุมนุมขุนบวกรูเซดขึ้นในปี ค.ศ. 1208 จัดการปราบปราม ชาวคณะนิกายใหม่ต้องถูกกวาดล้างด้วยการประหารพลเมืองทั้งบริเวณเกือบสิ้น ทั้งพวกคาทอลิกทั้งพวกนอกรีตต้องรับโทษกนากรรมไปด้วยกัน

คณะวอลเดนเซียนส์ได้ตั้งขึ้นมาประมาณเวลาเดียวกัน ค.ศ. 1170 โดยท่านปีเตอร์วอลโดผู้เป็นพ่อค้าแห่งเมืองลียงก็ ท่านได้อ่าน ได้อธิบาย ได้เทศนาและแพร่พระคัมภีร์ออกไป ใช้ชื่อพระคัมภีร์เป็นเครื่องมือเรียกร้องให้สู้กับธรรมเนียมและหลักธรรมคำสอนของโรมันคาทอลิก ได้สถาปนาระบบนักสอนศาสนาขึ้น เรียกว่า “คนยากแห่งลียง” นักเผยแพร่วพระคัมภีร์ออกไปทั่วฝรั่งเศสภาคกลางและภาคใต้ ได้สานุศิษย์ขึ้นเรื่อยๆ พวกนี้ถูกข่มเหงข่มขืน ต้องถูกขับไล่ออกจากฝรั่งเศสแต่ได้มาพบที่หลบภัยในหุบเขาภาคเหนือของอิตาลี และคงทนยังยืนอยู่ได้ตลอดมาหลายศตวรรษแห่งการข่มเหง นับว่าเป็นคนคณะเล็กๆ พวกหนึ่งที่เกิดนิกายโปรเตสแตนต์ในอิตาลี

ยอห์น วิคลิฟ ได้ก่อความเคลื่อนไหวขึ้นในอังกฤษ เพื่อความเป็นอิสระจากอำนาจของโรมัน และเพื่อการปฏิรูปในคริสตจักร ยอห์น วิคลิฟ เกิดในปี ค.ศ. 1324 ได้รับการศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่ง

อ็อกซ์ฟอร์ด ได้สำเร็จเป็นมหาบัณฑิตในวิชาเทวศาสตร์ และมีจิตใจออกหน้าในสภามหาวิทยาลัย ท่านได้ต่อสู้โยคีเมนดิแคนท์และระบอบการอยู่อย่างสบาย ไม่รับและคัดค้านสิทธิอำนาจของสันตะปาปาที่แห่งฤทธิ์อยู่ในอังกฤษ ได้เขียนข้อคัดค้านคำสอนเรื่องเปลี่ยนสภาพ คือที่ได้สอนว่าในการถือศีลแมสส์ ขนมนปังและน้ำองุ่นเปลี่ยนเพศเป็นเนื้อและเลือดของพระคริสต์จริงๆ วิคลิฟสอนว่าขนมนปังและน้ำองุ่นนั้นเป็นแต่เพียงเครื่องหมายสมมุติเท่านั้น ได้ขอร้องขอให้กระทำบริการนมัสการของคริสตจักรให้ง่ายขึ้นอีกตามแบบอย่างของพระคริสต์ธรรมใหม่ ถ้าเป็นในประเทศอื่นขอให้นวิคลิฟต้องถูกประหารทารุณไปเสียแล้ว แต่นี่เป็นในอังกฤษท่านได้รับการคุ้มครองโดยผู้มีอำนาจที่สุดในพวกขุนนาง คำสอนของขอร้องนวิคลิฟบางข้อก็ถูกมหาวิทยาลัยประณาม แต่ท่านก็ได้รับอนุญาตให้ปลีกตัวไปสงบอยู่ในบริเวณวัดที่ลูทเทอร์เวอร์ทอยู่อย่างสงฆ์ที่ไม่มีใครรบกวน งานใหญ่ยิ่งที่สุดของท่านคืองานแปลพระคริสต์ธรรมใหม่เป็นภาษาอังกฤษจบในปี ค.ศ. 1380 ท่านได้แปลพระคัมภีร์เดิมด้วย การช่วยเหลือของมิตรสหายสำเร็จปรากฏออกมาในปี ค.ศ. 1384 อันเป็นที่วิคลิฟสิ้นชีพ สานุศิษย์ของท่านได้สัญญาว่าโลดลาร์ด คราวหนึ่งมีจำนวนมาก แต่ภายใต้กษัตริย์ เฮนรีที่ 4 และที่ 5 ต้องถูกข่มเหง และที่สุดสูญหายหมดไป คำเทศนาของวิคลิฟและการแปลได้กรุยทางสำหรับการปฏิรูปครั้งยิ่งใหญ่ของโพรฟ

ยอห์น ฮัสส์ ในโบฮีเมีย (เกิดปี ค.ศ. 1369 ถูกประหารทารุณ ค.ศ. 1415) เป็นผู้อ่านข้อเขียนของวิคลิฟและเทศนาส่งเสริมคำสอนของวิคลิฟ โดยเฉพาะเน้นเรื่องการเป็นอิสระจากอำนาจของสันตะปาปา ฮัสส์ได้รับแต่งตั้งเป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยแห่งกรุงปราก มีอิทธิพลแก่ทั่วโบฮีเมียอยู่คราวหนึ่ง สันตะปาปาตัดสัมพันธ์ขอร้องฮัสส์ และกำหนดว่ากรุงปรากเป็นเมืองต้องห้ามตราบที่ขอร้องฮัสส์ยังคงอยู่ที่นั่น ฮัสส์ปลีกตัวไปซ่อนอยู่ในที่ซ่อนและส่งสารออกมาเสริมที่สนะของท่าน สองปีต่อมาฮัสส์ตกลงใจไปว่าความกันในสมัยชาของคริสตจักร โรมันคาทอลิก ณ ที่เมืองคอนสแตนซ์ในเบเดนชายแดนประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยที่ได้รับความประกันจากจักรพรรดิซิชิมันด์ว่าจะให้การคุ้มครอง แต่พระมหากษัตริย์ก็ต้องทำลายสัญญาเสียเพราะถูกอ้างหลักที่ว่า “ไม่ต้องรักษาสัญญาอะไรกับคนนอกกรีต” ฮัสส์ถูกพิพากษาเผาให้ตายทั้งเป็นในปี ค.ศ. 1416 แต่การณ์นี้ (เผาฮัสส์ทั้งเป็น) ได้เร้าการปฏิรูปให้เกิดในประเทศบ้านของท่าน และได้ทำให้โบฮีเมียคุกรุ่นไปด้วยอิทธิพลของท่านตลอดหลายศตวรรษตั้งแต่สมัยของท่าน

เยอร์โรม ซาโวนาโรลา (เกิด ค.ศ. 1452) เป็นนักพรตอยู่ในระเบียบโดมินิกันที่เมืองโพลเรนซ์ในอิตาลี เป็นสมภารแห่งวัดเซนต์มาร์ค ท่านเทศนาเหมือนผู้พยากรณ์โบราณคนหนึ่งคัดค้านความชั่วในสมัยของท่านที่มีในสังคม ในการศาสนา ในการเมือง ทำให้มหาวิหารเต็มล้นด้วยผู้คนกระหายกันมาฟัง และไม่ว่าท่านนั้นยังพร้อมจะกระทำตามคำสอนของท่านด้วย ท่านได้เป็นผู้บงการของเมืองโพลเรนซ์อยู่ชั่วคราวหนึ่งโดยพฤตินัย และเป็นผลทำทำจะให้เกิดการปฏิรูปขึ้นสันตะปาปาตัดสัมพันธ์และจับใส่คุก

พิพากษาแขวนคอแล้วเอาศพเผาไฟที่จัตุรัสใหญ่ของเมืองโพลเรนซ์ ทารุณประหารนี้เกิดในปี 1498 เพียง 19 ปี ก่อนที่ลูเธอร์คิดแผ่นข้อขัดแย้งของท่านที่ประชุมหาวิหารที่วิตเตนเบิร์ก

กรุงคอนสแตนติโนเปิลล้มในปี ค.ศ. 1453 เป็นเหตุการณ์ที่นักประวัติศาสตร์กำหนดเป็นจุดแบ่งแยกของสมัยกลางกับสมัยปัจจุบัน มหาอาณาจักรกรีกไม่ฟื้นตัวขึ้นจากการที่กรุงคอนสแตนติโนเปิลเสีย แต่พวกครูเซดในปี 1206 แต่การป้องกันเข้มแข็งทั้งที่เป็นธรรมชาติและเลียนแบบธรรมชาติป้องกันเมืองอยู่นานให้พ้นพวกเติร์กผู้สืบต่อจากพวกอาหรับ นำในการครองอำนาจศาสนาหมั่มัดมหาอาณาจักรต้องถูกเชือดเนื้อออกไปทีละมณฑลๆ จนกระทั่งเหลือแต่กรุงคอนสแตนติโนเปิล และในปี ค.ศ. 1453 โมฮัมเหม็ดที่สองนำเติร์กมาชิงเอาไปได้เด็ดขาด คริสตจักรเซนต์โซเฟียต้องเปลี่ยนเป็นสุเหร่าในวันเดียว กรุงคอนสแตนติโนเปิลกลายเป็นเมืองหลวงของสุลต่านแห่งตุรกีอยู่จนกระทั่ง ค.ศ. 1920 และเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรเตอร์กิช ปี 1923 เมืองหลวงตุรกีก็เปลี่ยนมาเป็นเมืองแองการา คริสตจักรกรีกยังคงดำรงอยู่ต่อไปด้วยกันกับเปโตรอาร์คอะไรๆ ก็ถูกเชือดเนื้อไปหมด เว้นแต่อำนาจสิทธิทางศาสนายังคงอยู่ อยู่ในคอนสแตนติโนเปิล (อิสตันบูล) กรุงคอนสแตนติโนเปิลล้ม ค.ศ. 1453 เป็นอันสิ้นสุดแห่งคริสตจักรยุคกลาง

ให้เราเอ่ยย่อๆ ถึงนักปราชญ์และผู้มีหัวขี้มนำบางคนในยุคที่ได้เรียนมาแล้ว ในระหว่างพันปีแห่งคริสตจักรยุคกลาง คนสำคัญๆ หลายคนเกิดขึ้น แต่จะกล่าวถึงสักสี่ท่านที่เป็นผู้นำทางสติปัญญาในสมัยของเขา

เอ็นเซล์ม เกิดปี ค.ศ. 1033 ในไปเอ็ดมอนต์ในอิตาลี ครั้งแรกก็เหมือนคนอื่นๆ ทั้งหลายเป็นนักศึกษาท่องเที่ยวไปในเมืองต่างๆ ได้มาเป็นนักพรตในวัดแห่งเบคในนอร์มันดีและเป็นสมภารวัดในปี 1078 ได้รับแต่งตั้งจากวิลเลียมรูฟฟอร์ด อาชบิชอปแห่งแคนเตอร์เบอรี และเป็นเจ้าอธิการแห่งคริสตจักรเจ็ดอัครทูตในปี 1093 แต่เอ็นเซล์มได้คัดค้านกับวิลเลียมและผู้สืบตำแหน่งเฮนรี่ที่ 1 เกี่ยวกับความเป็นอิสระและสิทธิอำนาจของคริสตจักร ต้องถูกเนรเทศไปทนทุกข์อยู่คราวหนึ่ง ท่านเป็นผู้เขียนวิชาการทางเทวศาสตร์และปรัชญาเป็นอันมาก ได้สมญาว่า “ออคัสตินที่ 2” สิ้นชีพในปี ค.ศ. 1109

ปีเตอร์ออบลาร์ด เกิด ค.ศ. 1079 ตาย ค.ศ. 1142 เป็นนักปรัชญานักเทวศาสตร์ จึงเป็นนักคิดที่กล้าหาญที่สุดในยุคกลาง อาจนับว่าเป็นท่านผู้หนึ่งที่เป็นผู้สถาปนามหาวิทยาลัยแห่งปารีสซึ่งป็นมหาวิทยาลัยแม่ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในยุโรป ชื่อเสียงของท่านปีเตอร์ออบลาร์ดในทางป็นอาจารย์ได้ชักนำนักศึกษาเป็นเรือนหมื่นมาจากทุกภาคของยุโรป และมหาบุรุษเป็นอันมากในชั่วอายุต่อมาเป็นเหล่าคนที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากท่านปีเตอร์ออบลาร์ดนี้แทบทั้งนั้น ความมองอาจในการคาดการณ์ของท่านและความคิดเห็นอันเป็นอิสระได้นำท่านให้เข้าไปใกล้อันตรายของคริสตจักรอย่างหมิ่นเหม่กว่าหนึ่งครั้ง ชื่อเสียงที่โด่งดังยิ่งกว่าการสอนและข้อเขียนของท่านคือเรื่องประโลมใจเรื่อง

ความรักในตัวเองกับเฮลอยส์คนงาม จนถึงขนาดท่านต้องละปฏิญาณชีวิตอยู่อารามของท่านทั้งสอง ท่านได้สมรสกัน แต่ต่อมาถูกบังคับให้แยกกัน ทั้งสองคนได้กลับเข้าวัดอีก อเบลาร์ด์ได้ตายในตำแหน่งสมภารวัด เฮลอยส์ตายในตำแหน่งสมภารินีของวัด

เบอร์นาร์แห่งแคลวอกซ์ (1091-1153) มาในตระกูลขุนนางฝรั่งเศส ท่านได้ศึกษามาในทางกฎหมาย แต่ได้เลิกทิ้งไปเพื่อจะหันมาเอาทางวัด ในปี ค.ศ. 1115 ท่านได้ตั้งวัดขึ้นที่แคลวอกซ์ เป็นวัดในระเบียบซิสเตอร์เซียนอันปฏิรูปแล้ว และเป็นสมภารองค์แรกของวัดนี้ สาขาแห่งระเบียบของท่านฝังลึกลงในหลายประเทศ ชาววัดของคณะนี้ได้สมญาว่าเบอร์นาร์ดินซ์ ท่านเบอร์นาร์ด์เป็นผู้มีชื่อเสียงในทางเป็นนักคิดลึกลับซับซ้อนและนักคิดทางปฏิบัติ ท่านได้เทศนาและส่งเสริมครูเซดร์นสอง ในปี 1147 เป็นคนมีความคิดกว้างใจสุภาพท่านได้คัดค้านและเขียนข้อขวามข่มเหงชนยิว บทเพลงนมัสการของท่านบางบทเช่น “พระเยซูและคิดถึงพระองค์ท่านนั้น” และ “โอพระเศียรศักดิ์สิทธิ์บัดนี้ต้องบาดเจ็บ” ได้เป็นเพลงร้อยถวายเป็นทุกคริสตจักร หลังจากที่ท่านได้สิ้นชีพได้ยี่สิบปีท่านนั้นก็ได้รับสถาปนาเป็นนักบุญเบอร์นาร์ด์ ลูเธอร์กล่าวว่า “ถ้าจะมีนักพรตทรงศีลและเกรงกลัวพระเจ้าอยู่ในโลก ผู้นั้นคือนักบุญเบอร์นาร์แห่งแคลวอกซ์”

โรมาส์อควินาส์ เข้าปฏิญาณใหญ่ยิ่งที่สุดของยุคกลางคือคนนี้ ชีวิตของท่านอยู่ 1226 ถึง 1274 ได้สมญาว่า “ศาสตราจารย์สากล” “เทพแห่งศาสตราจารย์” และ “เจ้าแห่งนักปราชญ์” ท่านได้เกิดในอควิโนในรัฐจักรเนเปิล ท่านได้เข้าเป็นนักพรตในระเบียบโดมินิคัน การนี้เป็นการขึ้นใจครอบครัวของท่าน เคาณ์แห่งอควิโน เมื่อเป็นเด็กเป็นคนเงียบ จนได้สมญาว่า “วัวใบ้” แต่อาจารย์ของโรมาส์อควินาส์คือท่านออสเบอร์ตุสแม็กนุสได้ว่า “สักวันหนึ่งวัวตัวนี้จะทำให้โลกก็กก้องไปด้วยเสียงของมัน” ท่านได้เป็นปรัชญาเมธีและนักเทวศาสตร์ที่มีชื่อเสียง และมีสิทธิอำนาจสูงกว่าใครหมคนในสมัยกลาง ข้อเขียนของท่านยังคงใช้เป็นหลักอ้างอิงกันอยู่บ่อยๆ ในปัจจุบัน โดยเฉพาะพวกนักปราชญ์ฝ่ายโรมันคาธอลิกคัดเอามาใช้เป็นมาตรฐาน ท่านสิ้นชีพในปี ค.ศ. 1274 และได้รับสถาปนาขึ้นเป็นนักบุญในปี ค.ศ. 1323

สังเขปของบทที่ 18,19,20

ภาวะการณ์ทั่วไปในยุคที่ห้า, คริสตจักรปฏิรูป

ตั้งแต่กรุงคอนสแตนติโนเปิล ค.ศ. 1453 ถึงสิ้นสุดสงครามสามปี ค.ศ. 1648

1.พลังที่นำขึ้นก่อนให้เกิดการปฏิรูป (บทที่ 18)

1. เรอเนซองซ์ (วิทยาการกลับเฟื่องฟู)
2. ประดิษฐ์กรรมกรพิมพ์
3. วิทยาลัยชาตินิยม

2. การปฏิรูปในเยอรมันนี (บทที่ 18)

1. ชายใบล้างบาป
2. ข้อแย้งเก้าสิบห้าข้อ
3. เคาบูล์เอกสารแจ้งโทษของสันตะปาปา
4. สภาไคเอ็ทแห่งเมืองวอร์มส์
- 5.ปราสาทวาทเบอร์ก
6. นามโปรเตสแตนต์

3.การปฏิรูปในประเทศอื่นๆ (บทที่ 19)

1. ในสวีตเซอร์แลนด์
2. ในราชอาณาจักรสะแกนดิเนเวีย
3. ในฝรั่งเศส
4. ในเนเธอร์แลนด์
5. ในอังกฤษ
 - (1) ภายใต้เฮนรี่ที่ 8
 - (2) ภายใต้เอ็ดเวิร์ดที่ 6
 - (3) ภายใต้ควีนแมรี
 - (4) ภายใต้ควีนเอลิซาเบธ
6. ในสก๊อตแลนด์

4. หลักเกณฑ์ของศาสนาปฏิรูป (บทที่ 19)

1. ศาสนาตามหลักพระคัมภีร์
2. ศาสนาตามหลักเหตุผล

3. ศาสนาประจำตัวบุคคล
4. ศาสนาฝ่ายจิตวิญญาณ
5. ศาสนาประจำชาติ

5. ปฏิรูปซ้อน (บทที่ 20)

1. ปฏิรูปภายในคริสตจักรคาทอลิก
2. ระบอบของเยซูอิต
3. การข่มเหงเอาจริงเอาจัง
4. องค์การประกาศศาสนาต่างประเทศของโรมันคาทอลิก
5. สงครามสามสิบปี

6. พวกผู้นำของยุค (บทที่ 20)

1. เดลเดอเรียส อีราสมัส 1466-1536
 2. มาร์ติน ลูเธอร์ 1483-1546
 3. ยอห์น แคลวิน 1509-1564
 4. โธมาส์ แกรนเมอร์ 1489-1556
 5. ยอห์น น็อกซ์ 1505-1572
 6. อิกเนเชียสแห่งโลโยลา 1491-1556
 7. แฟรนซิส เอ็กซาเวีย 1506-1552
-

บทที่ 18

ภาวะการณ์ทั่วไปในยุคที่ห้าคริสตจักรปฏิรูปตั้งแต่กรุงคอนสแตนติโนเปิล ค.ศ. 1453 ถึง
สิ้นสุดของสงครามสามสิบปี ค.ศ. 1648 ภาคนึง

การปฏิรูปในเยอรมัน

ในยุคนี้ระยะสองร้อยปี มีเรื่องใหญ่ของความสนใจคือ การปฏิรูป ซึ่งเริ่มขึ้นในเยอรมันแล้ว
แพร่ไปทั่วยุโรปภาคเหนือ เป็นผลให้เกิดการสถาปนาคริสตจักรประจำชาติขึ้น ไม่มีการภักดีต่อโรม ให้
เราสังเกตดูพลังที่นำขึ้นก่อนให้เกิดการปฏิรูป และความคับหน้าออกไปมหาศาล

พลังหนึ่งคือความเคลื่อนไหวที่รู้จักกันดีในคำว่าเรอเนซองซ์ หรือยุโรปตื่นขึ้นสนใจกันใหม่ใน
วรรณกรรม ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ การเปลี่ยนความมุ่งหมายตามแบบสมัยกลางมาเป็นสมัยใหม่
ตลอดจนแนวความคิด ในระหว่างสมัยกลางความสนใจของบรรดานักปราชญ์อยู่กับความจริงของ
ศาสนา ทั้งปรัชญาตามที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ทั้งเจ้าความคิดและนักเขียนตามที่เราได้เรียนแล้วเห็นแล้วว่า
เป็นคนจำพวกนักบวช แต่ในการตื่นตัวขึ้นนี้ ความสนใจอย่างใหม่เกิดขึ้นในวรรณกรรมชั้นสูงภาษา
กรีกและภาษาละติน ศิลปะ ไม่ซำก็ปลุกออกมาจากทางศาสนา และด้วยความสนใจนี้ พวยแสงแห่ง
วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ก็ฉายมาเป็นครั้งแรก บรรดาพวกผู้นำของความเคลื่อนไหวโดยทั่ว ๆ ไปก็มี
นักบวชหรือนักพรต แต่เป็นฆราวาส โดยเฉพาะในอิตาลีที่เรอเนซองซ์เริ่มก่อตัว มิใช่ความเคลื่อนไหว
ทางศาสนาแต่เป็นทางอักษรศาสตร์ แต่ยังไม่ถึงกับแสดงเป็นปฏิปักษ์กับศาสนาโดยเปิดเผย เพียงแต่มี
ท่าทีสงสัยหรือค้นคว้า นักศึกษาชาวอิตาเลียนในยุคนั้นโดยมากไม่มีชีวิตทางศาสนา แม้แต่เหล่า
สันตะปาปาในสมัยนั้นแสดงว่ามีวัฒนธรรมมากกว่ามีความเชื่อความศรัทธา ตอนเหนือของภูเขาแอลป์
เยอรมัน อังกฤษและฝรั่งเศส ความเคลื่อนไหวค่อนข้างไปทางศาสนามากกว่าตื่นตัวต่อความสนใจ
พระคัมภีร์ ภาษากรีกและภาษาฮีบรูค้นคว้าหาหลักฐานความจริงของความเชื่อโดยไม่คำนึงถึงหลักข้อ
เชื่อที่โรมกำหนดขึ้นไว้ ทุกหนทุกแห่ง ทั้งเหนือทั้งใต้เหมือนกัน เรอเนซองซ์ทำการบ่อนทำลาย
คริสตจักรโรมันคาทอลิก

ประดิษฐกรรมพิมพ์เป็นเครื่องชวนให้มีการส่งข่าวสาร และร่วมมือกับการปฏิรูปที่กำลังจะ
เกิดขึ้น คือช่วยการปฏิรูปในด้านการพิมพ์เผยแพร่ ท่านกูเตนเบอร์คเป็นผู้คิดค้นการประดิษฐ์ขึ้นได้ในปี
ค.ศ. 1455 ที่เมืองเมเซนซ์บนฝั่งแม่น้ำไรน์ หนังสือต่างๆ พิมพ์ออกมาได้ตามวิธีที่ทำการสับเปลี่ยน

ตัวอักษรได้ และแพร่ออกไปเป็นเรือนพันๆ ฉบับอย่างง่ายดาย เมื่อก่อนประดิษฐ์การพิมพ์ขึ้นนี้ ตั้งแต่ตั้งเดิมมา หนังสือจะแจกจ่ายออกไปได้อย่างรวดเร็ว ก็แค่ที่คนจะเขียนคัดลอกขึ้นด้วยมือ ในสมัยกลาง พระคัมภีร์ไบเบิลเล่มหนึ่งราคาเท่ากับค่าแรงงานเป็นปี ของคนๆ หนึ่ง การที่หนังสือเล่มแรกที่พิมพ์ขึ้น โดยท่านกูเตนเบอร์กนั้นคือหนังสือพระคัมภีร์ไบเบิล ย่อมเป็นสัญลักษณ์อันสำคัญที่แสดงให้เห็นความต้องการพระคัมภีร์สักเท่าใดในเวลานั้น การพิมพ์ทำให้พระคัมภีร์ใช้กันทั่วไป ทำให้เกิดการแปลขึ้น และเผยแพร่ออกไปในทุกภาษาของยุโรป คนผู้อ่านพระคริสตธรรมใหม่ไม่ช้าก็ทราบความจริงว่า คริสตจักรของสันตะปาปานั้นไกลจากอุดมคติของพระคริสตธรรมใหม่มากนัก คำสอนใหม่ๆ ของเหล่านักปฏิรูปจัดขึ้นเป็นเล่มสมุดใหญ่เล็กในทันทีที่สอนออกไป แล้วจำแนกแจกจ่ายแพร่ออกไปทั่วยุโรป เป็นเรือนล้านๆ ฉบับ

ในยุโรปก็ยังมีวิญญาณชาตินิยมเกิดขึ้นด้วย แต่ประการนี้ผิดกับในสมัยกลางที่ชิงดีกันระหว่างพระจักรพรรดิกับสันตะปาปา ซึ่งวิญญาณชาตินิยมนี้เป็นความเคลื่อนไหวของพลเมืองมากกว่าความเคลื่อนไหวของกษัตริย์ ความรักชาติของพลเมืองเริ่มแสดงตัวออกมาในการไม่เต็มใจยอมอยู่ได้บังคับกับต่างชาติที่อยู่เหนือคริสตจักรแห่งชาติของเขาเอง ไม่ยอมให้สันตะปาปาผู้อยู่ต่างบ้านต่างเมืองเป็นผู้แต่งตั้งบิชอปส์ สมภาร และตำแหน่งสูงๆ ในคริสตจักร มีความไม่พอใจบริจาคเงินถวายที่เรียกว่า “เงินของเปโตร” (Peter’s pence) สำหรับบำรุงสันตะปาปา และสร้างคริสตจักรต่างๆ ของรัฐในโรม มีความตั้งใจจะแยกอำนาจจากสมัชชาคริสตจักร ให้บรรพชิตลงมาอยู่ใต้กฎหมายและศาลชำระความเดียวกันกับฆราวาส วิญญาณชาตินิยมนี้เป็นพลังหนุนความเคลื่อนไหวแห่งการปฏิรูปอย่างแข็งแรง ขณะเมื่อวิญญาณแห่งการปฏิรูป และความใคร่ได้เอกราชตื่นตัวขึ้นทั่วยุโรป เพลิงระเบิดขึ้นก่อนในเยอรมันนี้ ในปวงชนที่มีสิทธิเลือกตั้งแห่งแซกโซนี ภายใต้การนำของมาติน ลูเธอร์ นักรบและศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยวิทเทนเบอร์ก ให้เราพิจารณาดูระยะแรกเริ่มบางประการ

สันตะปาปาเลโอที่ 10 ผู้กำลังครองตำแหน่งอยู่ ต้องการเงินก้อนมหึมาเพื่อเอามาสร้างมหาวิหารเซนต์ปีเตอร์ที่กรุงโรมให้สำเร็จเสร็จไป ได้อนุมัติให้พนักงานผู้หนึ่งนามว่า ยอห์น เททเซล ตระเวนไปทั่วเยอรมันนี้ขายบัตรมีลายเซ็นนามของสันตะปาปาเอง เป็นบัตรแสดงว่าให้อภัยโทษแก่ความบาปทั้งหมด ยกบาปให้ไม่แต่เฉพาะผู้ถือบัตรนี้เท่านั้น แต่ถ้าใครซื้อบัตรนี้เพื่อแผ่แก่มิตรสหายของตัวเอง ที่ยังมีชีวิตและตายไปแล้ว บาบของเขาเหล่านี้ก็ยกให้ได้ด้วย โดยไม่ต้องสารภาพ ไม่ต้องกลับใจ ไม่ต้องทำทัณฑ์กรรม หรือไม่ต้องให้นักบวชยกให้ เททเซลร้องขายว่า “ทันใดที่เงินของท่านตกลงกันหีบดังกริ่ง ... วิญญาณของมิตรสหายของท่านจะขึ้นมาจากไฟชำระขึ้นสู่สวรรค์เลย” ลูเธอร์ได้เทศนาโต้แย้งเทพเซลและการขายใบล้างบาปของเขา ประณามคำสอนของเทพเซลอย่างไม่มียั้งเลย

นักประวัติศาสตร์ กำหนด เวลาอันแน่นอน ของการเริ่มมหาปฏิรูปเป็นวันที่ 31 ตุลาคม ค.ศ. 1517 เช้าวันนั้นมาร์ตินลูเธอร์ตอกแผ่นป้ายติดกับประตูไม้โอ๊กของมหาวิหารวิทเทนเบอร์กมีข้อความแก้ลิบหัวข้อ เกือบทั้งหมดเกี่ยวกับการขายใบล้างบาป แต่ในข้ออ้างของข้อแย้งเหล่านั้นเป็นการโจมตีต่อสิทธิอำนาจของสันตะปาปาและการบรรพชิต เจ้าหน้าที่ปกครองคริสตจักรพยายามใช้อำนาจบังคับก็ไม่สำเร็จ หลอกล่อให้ตายใจก็ไม่เป็นผล ลูเธอร์ลงยืนมั่น พายุงังโหมเข้าไปท่านก็ยิ่งทำให้ท่านเดือดเดี่ยวยิ่งขึ้นในการจัดวางหลักธรรม และการปฏิบัติอันใดที่ไม่มีพระคัมภีร์อันบริสุทธิ์สนับสนุนได้

หลังจากที่ได้แย้งกันหลายครั้งหลายหน และสมมุติแสดงการณ์ได้พิมพ์ออกแจกจ่ายไปเป็นอันมากซึ่งทำให้ความเห็นของลูเธอร์รู้จักกันไปทั่วทั้งเยอรมันนี้ คำสอนของลูเธอร์ก็ถูกประณามเป็นทางการลูเธอร์ถูกตัดสัมพันธ์โดยใบบูลล์ของสันตะปาปาเลโอที่ 10 ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1520 (บูลล์ คือ คำโองการของสันตะปาปา บูลล์มาจากคำละตินว่า บูลลา “ตรา” เอกสารทุกอย่างที่ดีตราเป็นทางการก็เรียกว่าบูลล์) เฟรดเดอริกผู้ได้รับเลือกขึ้นครองแซกโซนีได้รับคำสั่งให้ส่งตัวลูเธอร์ไปสอบสวนและรับโทษ แต่แทนที่ท่านเฟรดเดอริกจะจัดส่งตัว ท่านกลับทำการคุ้มกันพิทักษ์ไว้อย่างออกหน้า เพราะเฟรดเดอริกเห็นด้วยกับทัศนะของลูเธอร์ ลูเธอร์ต้อนรับการตัดสัมพันธ์ด้วยอาการขำเย้า โดยเรียกใบบูลล์นั้นว่า “ใบบูลล์ระยำของเจ้าตัวแปรปักษ์ของพระคริสต์” วันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1520 ลูเธอร์ได้อ่านใบบูลล์นี้มาเผาต่อหน้าธารกำนัลที่ประตูดิหารวิทเทนเบอร์ก ต่อหน้าชุมนุมศาสตราจารย์มหาวิทยาลัย นักศึกษา และประชาชน และยังได้เผาเสียพร้อมด้วยสำเนาบัญญัติกฎหมายต่อท้ายด้วยอำนาจของเจ้าหน้าที่โรมการนี้ประกอบขึ้นเป็นการผลัดเดียดของลูเธอร์จากคริสตจักรโรมันคาทอลิก

ในปี 1521 ลูเธอร์มาอยู่ต่อหน้าไคเอทหรือสภาการปกครองสูงสุดของเยอรมันนี้ เปิดประชุมที่กรุงวอร์มส์บนฝั่งแม่น้ำไรน์ พระเจ้าชาร์ลที่ 5 พระเจ้าจักรพรรดิองค์ใหม่ให้สัญญาจะรักษาความปลอดภัยให้ ลูเธอร์ได้ไปที่ประชุมต่างๆ ที่เพื่อนฝูงพากันทักท้วงว่าอาจต้องประสบวิบัติเช่นเดียวกับยอห์นฮัสส์ในสภาวะคล้ายกันที่สมัชชาแห่งคอนสแตนซ์ ในปี 1415 ลูเธอร์ว่า “ข้าพเจ้าจะไปที่กรุงวอร์มส์ แม้จะมีปีศาจจ้องเฝ้ากับข้าพเจ้ามากเท่ากระเบื้องมุงหลังคา” เดือนเมษายนที่ 17 ค.ศ. 1521 ลูเธอร์ยืนอยู่ต่อหน้าสภาไคเอท มีพระเจ้าจักรพรรดิเป็นประธานการประชุม ในการตอบคำถามว่าลูเธอร์จะถอนคำในหนังสือของเขาได้ไหม? เมื่อลูเธอร์พิจารณาแล้วตอบว่าเขาจะถอนคำอะไรไม่ได้ เว้นแต่อะไร ๆ ที่พระคัมภีร์หรือเหตุผลไม่สนับสนุน ลูเธอร์ได้ตอบและต่อท้ายด้วยคำว่า “ข้าพเจ้ายึดมั่นอยู่ตามนี้ ข้าพเจ้าทำอะไรอีกไม่ได้ ขอพระเจ้าช่วยข้าพเจ้า อาเมน” พระเจ้าจักรพรรดิชาร์ลศุกรบเร้าให้จับลูเธอร์ในหลักที่ว่า ไม่ต้องซื้อถ้อยสัจกับคนนอกคริสต แต่ลูเธอร์ได้รับอนุญาตให้ออกจากวอร์มส์ไปเป็นอิสระได้โดยสงบ

เมื่อลูเธอร์กำลังเดินทางกลับบ้าน ทหารของเฟรดเดอริกเจ้าเมืองก็จู่โจมเข้าจับตัวเพื่อคุมขังไว้แก่ท่าน แล้วนำตัวไปยังปราสาทวาทเบอร์กในรัฐซัคเซิน ท่านได้อยู่ที่นั่นเกือบปีในอาการปลอมตัวซึ่งในเวลานั้นพายุแห่งการสงครามและการจลาจลในมหาอาณาจักรกำลังคุ่เดือด แต่ท่านลูเธอร์มิได้ยุ่งวุ่นวายในระหว่างที่พักหลบอยู่นั้น ท่านได้ทำการแปลพระคัมภีร์ใหม่เป็นภาษาเยอรมันอันเป็นงานที่ทำให้ท่านเหมือนไม่ตาย เพราะพระคัมภีร์ฉบับแปลของท่านนี้ได้ถือเป็นหลักแห่งภาษาเขียนของเยอรมัน งานนี้สำเร็จในปี 1521 พระคัมภีร์เดิมยังแปลไม่เสร็จจนกระทั่งหลายปีต่อมา ลูเธอร์ได้ออกจากปราสาทวาทเบอร์กมายังวิทเทนเบอร์ก รับประทานอาหารที่ผู้เฒ่าความเคลื่อนไหวเพื่อคริสตจักรปฏิรูปเป็นการทันเวลาพอดีที่ท่านได้ช่วยให้พ้นจากการกระทำอันอึดอัดใจโดยไม่จำเป็น (โดยเหล่าศิษย์ของการปฏิรูปที่กำลังคิดมาก)

รัฐของเยอรมันแยกออกเป็นฝ่ายปฏิรูปและสาขาโรมันนั้นระหว่างภาคเหนือกับภาคใต้ พวกเจ้าทางใต้ นำโดยออสเตรียยังคงภักดีต่อโรม ส่วนพวกเจ้าทางเหนือส่วนใหญ่เป็นสานุศิษย์ของลูเธอร์ สภาไดเอทเปิดประชุมที่สไปร์ในปี ค.ศ. 1529 หวังจะทำการสมัคสมานสองพรรคนี้ให้เข้ากันก็ไร้ผล ในสมัชชานี้มีพวกเจ้าผู้ปกครองเมืองเป็นคาทอลิกประกอบอยู่เป็นฝ่ายข้างมาก ทำการประณามหลักธรรมของลูเธอร์ พวกเจ้าห้ามไม่ให้สอนลัทธิของลูเธอร์ในรัฐอันยังไม่มีคำสอนนี้แพร่มากนัก ส่วนในรัฐที่รับเอาลัทธิของลูเธอร์ไว้แล้วก็ขอให้ปล่อยให้พวกคาทอลิกปฏิบัติศาสนาของตนอย่างอิสระ ในการปกครองอันไม่เสมอภาคกันนี้พวกเจ้าถือลัทธิลูเธอร์ทำการคัดค้านเป็นทางการตั้งแต่นั้นมาคนคณะนี้ได้ชื่อว่าโปรเตสแตนต์ หลักธรรมของเขาเรียกว่าศาสนาโปรเตสแตนต์

บทที่ 19

คริสตจักรปฏิรูป (ภาคสอง) การปฏิรูปในประเทศอื่นๆ

หลักเกณฑ์ของศาสนาปฏิรูป

เมื่อการปฏิรูปของเยอรมันนียังอยู่ในขั้นแรกเริ่ม วิชาญาณอันเดียวกันนี้ก็ปะทุขึ้นในประเทศอื่นๆ อีกหลายประเทศของทวีปยุโรปด้วย ในภาคใต้เช่นในประเทศอิตาลีและสเปนต้องถูกกำราบลงด้วยมืออันแข็งแกร่ง ในฝรั่งเศสในเนเธอร์แลนด์เหตุการณ์ปฏิรูปแว่นอยู่กับความกำกั่งยังไม่แน่แต่ในท่ามกลางประชาชาติทั้งหลายในภาคเหนือของทวีป ศาสนาใหม่มีชัยเหนือการขัดขวางทั้งสิ้นและเข้าครองอาณาประเทศ

การปฏิรูปในสวีเดนเกิดขึ้นเป็นกิจการต่างหากไม่เกี่ยวข้องกับเยอรมันนี ถึงแม้ว่าได้เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ภายใต้การนำของท่านเอริกสวีกส์ลี ในปี 1517 ท่านผู้นี้ได้โจมตีในข้อที่ว่า “การยกบาป” จะได้ด้วยการเดินทางไปไหว้ที่ศาลของพระนางพรหมจารีย์ที่เอนเซลด์ และในปี 1522 คริสตจักรแยกออกจากโรมเด็ดขาด การปฏิรูปได้จัดระบอบขึ้นเป็นทางการที่เมืองซูริกในไม่ช้าก็แข็งแกร่งยิ่งกว่าในเยอรมันนี แต่ความก้าวหน้าต้องถูกหน่วงเหนี่ยวด้วยสงครามกลางเมืองระหว่างรัฐฝ่ายโรมันคาทอลิกกับรัฐฝ่ายโปรเตสแตนต์ สวีกส์ลีต้องตายในที่รบในปี 1531 อย่างไรก็ตามการปฏิรูปได้ดำเนินต่อไปจนได้พบกับผู้นำคนหนึ่ง คือยอห์นแคลวินผู้เป็นมหาบัณฑิตในทางเทวศาสตร์ของคริสตจักรถัดจากออกัสติน สถาปนิกเทวศาสตร์ของท่านได้แพร่ออกสู่ประชาชนในปี 1536 เป็นบรรทัดฐานหลักกรรมของโปรเตสแตนต์ เวลานั้นแคลวินอายุได้ยี่สิบเจ็ดปีเท่านั้น

ในเวลานั้นราชอาณาจักรสะแคนดิเนเวียประกอบด้วย เดนมาร์ก สวีเดน และนอร์เวย์ อยู่ได้ปกครองของรัฐบาลเดียว ได้รับเอาคำสอนของลูเธอร์ตั้งแต่แรกซึ่งกษัตริย์คริสเตียนที่ 2 ทรงสนับสนุน การชิงดีกันทางการเมืองและการจลาจลได้เข้าแทรกการคืบหน้าของการปฏิรูปอยู่ชั่วคราหนึ่ง แต่ในที่สุดทั้งสามประเทศรับทศนะของลูเธอร์

ในฝรั่งเศสคริสตจักรโรมันคาทอลิกมีอิสระมากกว่าประเทศใดๆ ในยุโรป เพราะฉะนั้นจึงมีความต้องการอิสระทางศาสนาจากโรมน้อยกว่า แต่ความเคลื่อนไหวทางศาสนาเกิดขึ้นในพวกประชากรฝรั่งเศส และเกิดขึ้นก่อนแม้ในเยอรมันนี เพราะในปี 1512 แยกเลอเฟอเวอ์ได้เขียนเผยแพร่วรรณกรรมและเทศนาเรื่อง “ความชอบธรรมโดยความเชื่อ” มีสองพรรคเกิดขึ้นในกรรมวังและใน

ระหว่างประชาชน และกษัตริย์องค์ต่อๆ มาเป็นโรมันคาทอลิกกันแต่ในนามทั้งนั้น บางครั้งก็เข้าอยู่ในพรรคใดพรรคหนึ่ง แต่ลัทธิโปรเตสแตนต์ต้องถูกตีแทบสิ้นชีพในโศกนาฏกรรมอันน่าหวาดเสียวของวันฉลองเซนต์บาร์โธโลมิว วันที่ 24 สิงหาคม ค.ศ. 1572 ครั้งนั้นผู้นำเกือบทุกคนสาธุศิษย์ไม่รู้สักกี่พันคนต้องถูกฆ่าตาย ความเชื่อในฝ่ายปฏิรูปยังคงชีพอยู่ต่างๆ ที่มีการข่มเหง ประชากรฝรั่งเศสส่วนน้อยคงเป็นโปรเตสแตนต์ แม้จำนวนจะน้อย ลัทธิโปรเตสแตนต์ฝรั่งเศสก็มีอิทธิพลใหญ่ยิ่ง

ประเทศเนเธอร์แลนด์ประกอบด้วยสองราชอาณาจักรฮอลันด์และเบลเยียมเดี่ยวนี่ ในตอนแรกๆ ของยุคปฏิรูปเนเธอร์แลนด์อยู่ใต้การปกครองของสเปน ตั้งแต่ประชากรรับคำสนอปฏิรูปเริ่มแรก แต่ผู้สำเร็จราชการสเปนได้ทำการข่มเหงหนัก ในภูมิภาคค่าการปฏิรูปเรียกร่องเสรีภาพทั้งทางการเมืองและการศาสนา ความทารุณของสเปนได้ยั่วประชาชนให้เกิดจลาจล หลังจากได้รับพุงกันเป็นเวลานานด้วยความทุกข์ทนอย่างเหลือเชื่อในที่สุดเนเธอร์แลนด์ได้เอกราชจากสเปนภายใต้การนำของวิลเลียมคนหึงม แต่ยังมีได้รับการรับรองจนกระทั่ง ค.ศ. 1672 ครั้งนั้นผู้นำเกือบทุกคนสาธุศิษย์ไม่รู้สักกี่พันคนต้องถูกฆ่าตาย ความเชื่อในฝ่ายปฏิรูปยังคงชีพอยู่ต่างๆ ที่มีการข่มเหง ประชากรฝรั่งเศสส่วนน้อยคงเป็นโปรเตสแตนต์ แม้จำนวนจะน้อย ลัทธิโปรเตสแตนต์ฝรั่งเศสก็มีอิทธิพลใหญ่ยิ่ง

ความเคลื่อนไหวที่จะได้การปฏิรูปในอังกฤษดำเนินก้าวหน้าบ้างถอยหลังบ้างเป็นระยะต่างๆ กัน เนื่องจากความเกี่ยวพันทางการเมืองบ้าง เนื่องจากท่าทีต่างๆ กันของผู้เผด็จการคนต่อๆ กันมาบ้าง และนิสัยประเพณีจัดของคนชาวอังกฤษบ้าง การปฏิรูปเริ่มขึ้นในรัชกาลของเฮนรีที่ 8 ด้วยนักศึกษาหนุ่มพวกหนึ่งแผนกวรรณกรรมชั้นสูงและพระคัมภีร์ แต่นักศึกษาบางคนในพวกนี้เช่น เซอร์โทมาส โมเรได้หยุดชะงักและยังคงเป็นคาทอลิกอยู่ ส่วนนักศึกษาคนอื่นๆ ก็ก้าวหน้าต่อไปสู่ความเชื่อของฝ่ายโปรเตสแตนต์อย่างอาจหาญ ผู้นำคนหนึ่งของการปฏิรูปในอังกฤษคือยอห์นทินเดลผู้แปลพระคริสตธรรมใหม่เป็นภาษาพื้นเมือง เป็นฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษฉบับแรกหลังจากที่มีประติษฐานกรรมการพิมพ์แล้ว และเป็นฉบับซึ่งเกลากการแปลฉบับอื่นๆ ตั้งแต่นั้นมายังกว่าฉบับอื่นใด ทินเดลต้องถูกประหารชีวิตอย่างทารุณที่แอนด์เวิร์ทในปี ค.ศ. 1536 ผู้นำอีกคนหนึ่งคือ โธมาส แครนเมอร์อาร์คบิชอปแห่งแคนเตอร์เบอรี ท่านผู้นี้เมื่อได้ช่วยประเทศอังกฤษให้เป็นโปรเตสแตนต์แล้วก็เลิกถือลัทธิโปรเตสแตนต์ภายใต้อิทธิพลควินแมรีผู้ถือโรมันคาทอลิกด้วยหวังจะเอาชีวิตรอดจากตาย แต่เมื่อถูกระวางโทษถึงตายด้วยเผาทั้งเป็นก็กลับประกาศความเชื่อเดิม การปฏิรูปได้ทั้งการส่งเสริมและเหนี่ยวรั้งจากกษัตริย์เฮนรีที่ 8 ผู้แตกออกจากโรมเพราะสันตะปาปาไม่อนุญาตการหย่าขาดจากราซินีแควรีนผู้เป็นน้องสาวจักรพรรดิคาร์ลที่ 5 และ (เฮนรีที่ 8) ได้ตั้งคริสตจักรคาทอลิกอังกฤษขึ้นโดยพระองค์เองเป็นประมุข เฮนรีที่ 8 ฆ่าไม่ว่าคาทอลิกหรือโปรเตสแตนต์ใครที่ขัดต่อทศนะของพระองค์ท่าน

ภายใต้เอ็ดเวิร์ดที่ 6 กษัตริย์ผู้เยาว์ รัชกาลของพระองค์ก็สิ้น สาเหตุของการปฏิรูปทำให้เกิดการ ก้าวหน้าใหญ่ คริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ (The Church of England) ตั้งขึ้นโดยแคเรนเมอร์และคนอื่นๆ อีกเป็นผู้นำได้ประกอบสมุดอิชยาฐาน (Prayer Book) ขึ้นอุดมด้วยแบบโคลงกลอนของภาษา คิวิน เมรี่ขึ้นครองราชย์ต่อจากเอ็ดเวิร์ดที่ 6 ถือลัทธิโรมันคาธอลิกอย่างคลั่งไคล้ ได้ทรงดำเนิการนำพล ประเทศของพระนางให้กลับไปยังคริสตจักรเก่าโดยจุดไฟแห่งการข่มเหงขึ้น พระนางขึ้นครองราชอยู่ ได้ 5 ปี แต่ถึงในเวลาเพียงเท่านั้นคนถือลัทธิโปรเตสแตนต์ที่กว่าสามร้อยคนต้องถูกประหารชีวิตอย่าง ทารุณ ด้วยการขึ้นครองราชย์ของพระนางเอลิซาเบ็ธผู้สามารถที่สุดในบรรดาผู้ทรงอธิปไตยของ อังกฤษ ได้เปิดประตูถูก ได้เรียกผู้ต้องเนรเทศกลับ พระคัมภีร์ไบเบิลขึ้นตั้งบนธรรมาสน์และมีใน บ้านเรือนอย่างมีเกียรติ และในระหว่างรัชกาลอันยาวนานของพระนางจนได้สมญาว่า “รัชกาลของพระ นางเอลิซาเบ็ธ” หมายถึงสมัยอันมีเกียรติที่สุดในประวัติศาสตร์อังกฤษคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ กลับตั้งขึ้นใหม่ และวางแบบอย่างที่ดีดำรงอยู่จนทุกวันนี้

ครั้งแรกการปฏิรูปทำการก้าวหน้าไปได้ช้าในสก๊อตแลนด์ ที่นั่นคริสตจักรและรัฐตกอยู่ใน บังคับบัญชาของม็อนแจ็งปานเหล็กของคาร์ดินาลบิตัน และคิวินผู้สำเร็จราชการ เมรี่อ็อฟกุกซ์มารดา ของเมรี่คิวินแห่งสก๊อต ท่านคาร์ดินาลถูกฆาตกรรม ราชินีผู้สำเร็จราชการก็สิ้นพระชนม์ไปต่อมาไม่ช้า ยอห์นน็อกซ์ ในปี 1559 เข้าดำรงตำแหน่งผู้นำความเคลื่อนไหวของการปฏิรูป ด้วยทัศนคติอันไม่ยอม อลุ่มอล่วยและแจ็งแจ็ง ตั้งใจแน่วแน่มิเหหัน และพลังของท่านที่ไม่มีอะไรต้านทานได้ แม้กระทั่ง ต้องสู้กับการขัดขวางของเหล่าผู้มีอิทธิพลและความคลั่งไคล้ของคิวินเมรี่แห่งสก๊อตผู้ถือโรมันคาธอ ลิกและทรงอธิปไตย ยอห์นน็อกซ์ยังสามารถกวาดร่องรอยของศาสนาเก่าออกไปได้หมดและนำการ ปฏิรูปไปไกลกว่าในอังกฤษมาก ยอห์นน็อกซ์ได้วางแผนคริสตจักรเปรสไบเทเรียนขึ้นและได้เป็น คริสตจักรอันเป็นปีกแผ่นของสก๊อตแลนด์

เมื่อเปิดศตวรรษที่สิบหก คริสตจักรในยุโรปภาคตะวันตกเป็นแต่โรมันคาธอลิกเท่านั้นปรากฏ ว่าทุกๆ ราชอาณาจักรให้ความจงรักภักดี ก่อนจบศตวรรษนั้นเองทุกๆ ประเทศทางยุโรปตอนเหนือและ ตะวันตกของรัสเซียได้แตกออกมาจากโรมและตั้งคริสตจักรแห่งชาติของตนขึ้นเอง

ส่วนในประเทศต่างๆ ของยุโรปภาคเหนือมีหลักธรรมและระบอบต่างๆ กัน อันเป็นผลจากการ ปฏิรูป แต่ก็ยังมีพื้นฐานอย่างเดียวกันเห็นได้ไม่ยากในบรรดาคริสตจักรต่างๆ ลัทธิโปรเตสแตนต์ หลักเกณฑ์ของการปฏิรูปอาจเรียกได้เป็นห้าประการด้วยกัน (สังเขปข้อที่กล่าวนี้ส่วนมากคัดจากเรื่อง “แลนด์มาร์คออฟเชิชฮิสทรี” โดยเฮนรีโคเวน ดี.ดี)

หลักใหญ่ที่หนึ่งคือว่า ศาสนาแท้ต้องตั้งอยู่บนพระคัมภีร์ โรมันคาธอลิกได้สับเปลี่ยนเอา อำนาจสิทธิ์ของพระคัมภีร์ให้เป็นของคริสตจักร โรมันคาธอลิกสอนว่าคริสตจักรไม่มีผิดพลาด และ

สิทธิอำนาจของพระคัมภีร์ออกมาจากที่คริสตจักรกำหนดให้ โรมันคาทอลิกไม่ยอมให้ฆราวาสใช้พระคัมภีร์และขัดขวางแข็งแรงไม่ให้มีการแปลพระคัมภีร์ออกเป็นภาษาที่ประชาชนธรรมดาพูดกันไม่ว่าภาษาใด ผู้ปฏิรูปประกาศว่าพระคัมภีร์บรรจุด้วยบรรทัดฐานของความเชื่อและการปฏิบัติ และว่าไม่พึงรับหลักธรรมอันใดเลยนอกจากที่สอนไว้ในพระคัมภีร์เท่านั้น การปฏิรูปนำเอาพระคัมภีร์ที่หายไปแล้ว กลับคืนมาให้ประชาชนและตั้งคำสอนของพระคัมภีร์บนพระที่นั่งแห่งสิทธิอำนาจ โดยนักปฏิรูปและส่วนมากในประเทศโปรเตสแตนต์พระคัมภีร์ได้จำแนกแจกจ่ายแพร่หลายออกไปปีละหลายๆ ล้านฉบับในปัจจุบัน

หลักเกณฑ์อีกอย่างหนึ่งที่การปฏิรูปตั้งขึ้นคือ ศาสนาพึงสาเหตุต้องสมผลและให้ใช้สติปัญญา ไตร่ตรอง ลัทธิโรมันได้นำหลักธรรมที่ไร้เหตุผลเข้ามาไว้ในกฎข้อเชื่อของคริสตจักร เช่นศีลระลึกที่ตั้งเป็นทฤษฎีว่าขนมปังกลายเป็นเนื้อและน้ำองุ่นเป็นโลหิตของพระเยซูจริงๆ นำเอาพิธีอันน่าขบขันเข้ามาไว้เป็นวินัยของคริสตจักร เช่น สันตะปาปายกบาป ขนบธรรมเนียมอันมงายเอาเข้ามาไว้ในพิธีของคริสตจักรเช่นการนมัสการรูปเคารพ นักปฏิรูปถือว่าเหตุผลก็ยังเป็นรองต่อการสำแดงของพระเจ้าก็ยังคงถือว่าเหตุผลเป็นของประทานของพระเจ้า ต้องมีกฎข้อเชื่อ วินัย และการนมัสการซึ่งจะไม่ลบล้างเหตุผลของมนุษย์ (โคแวน หน้า 168)

ความจริงยิ่งใหญ่ที่สามเน้นในการปฏิรูป คือศาสนาของคนเฉพาะคน ระบบโรมันถือว่าระหว่างผู้นมัสการกับพระเจ้านั้นมีประตูปิดแน่น นักบวชเท่านั้นถือกุญแจที่จะไขเปิดประตูให้ได้ คนบาปที่กลับใจไม่ต้องสารภาพความบาปต่อพระเจ้า แต่สารภาพต่อนักบวช คนบาปมิได้รับการอภัยโทษจากพระเจ้า แต่รับจากนักบวช นักบวชเท่านั้นเป็นผู้ประกาศให้อภัยบาป ผู้นมัสการมิได้ไหว้อนต่อพระเจ้า พระบิดาทงพระคริสต์พระบุตร แต่ผู้นมัสการไหว้อนโดยทางนักบุญพิทักษ์ซึ่งเขาคิดว่าจะวิงวอนต่อพระเจ้าอีกทอดหนึ่งเพื่อเขา ด้วยคิดว่าพระเจ้าอยู่สูงเกินไปกว่ามนุษย์ได้ความรอดพ้นจากพระพิโรธของพระเจ้าได้ ศรัทธาชนจะรับการทรงนำจากการอ่านพระคัมภีร์เองไม่ได้ แต่ต้องรับคำสอนต่อลงมา ซึ่งเป็นคำที่แปลความออกมาจากสภาและคริสตจักรกำหนดหมายเป็นบรรทัดฐาน สิ่งกีดขวางเหล่านี้ผู้ปฏิรูปได้กวาดออกไป ผู้ปฏิรูปชี้ให้ผู้นมัสการตรงไปที่พระเจ้าผู้เป็นเป้าของคำอธิษฐานโดยตรง ผู้ประทานอภัยโทษและประทานพระคุณเองโดยตรง ผู้ปฏิรูปนำวิญญาณแต่ละดวงเข้าเฝ้าพระเจ้าและร่วมสนิทกับพระคริสต์

นักปฏิรูปยังได้ยึดถือว่าศาสนาควรเป็นศาสนาสำหรับวิญญาณ ไม่ใช่เป็นแต่รูปการณีกายนอก โรมันคาทอลิกเอาแบบอย่างและพิธีการมากมายมาบรรทุกลงบนพระกิตติคุณ จนทำให้ชีวิตและวิญญาณของพระกิตติคุณลบลายหมด ศาสนาเต็มไปด้วยพิธีบริการภายนอกที่ปฏิบัติไปโดยบัญชาการของพวกนักบวช และไม่มีท่าทีเข้าหาพระเจ้าอันเป็นท่าทีออกมาจากจิตใจ ไม่มีปัญหา ยังคงมีคนเชื่อ

หลายคนในคริสตจักรโรมันคาทอลิกอยู่ด้วย อันเป็นคนที่หาพระเจ้าโดยจิตวิญญาณและรื้อร่นอย่างเช่นท่านเบอร์นาร์ด์แห่งแคลวซ์ ท่านแฟรนซิสแห่งแอสสิซิ และท่านโทมาสเอเคมปีสคนเหล่านี้ดำรงชีพสนิทสนมกับพระเจ้า แต่โดยทั่วไปของศาสนาในคริสตจักรปฏิบัติไปตามตัวอักษร ไม่ปฏิบัติตามจิตวิญญาณ นักปฏิรูปเน้นรูปการณ์ของศาสนาภายในมากกว่าภายนอกนำเอาหลักธรรมอันถือกันมาแต่โบราณให้เป็นประสบการณ์ที่ต้องมีเช่น “ความรอดโดยความเชื่อในพระคริสต์และโดยความเชื่อเท่านั้น” ประกาศว่ามนุษย์เป็นผู้ชอบธรรมโดยมิใช่การปฏิบัติตามแบบอย่างภายนอก แต่โดยชีวิตจิตวิญญาณภายใน “ชีวิตของพระเจ้าในวิญญาณของมนุษย์”

หลักเกณฑ์สุดท้ายในกิจการทางปฏิบัติของการปฏิรูปคือว่า คริสตจักรประจำชาติไม่เหมือนกับคริสตจักรสากลแต่หน่วยเดียว ลัทธิสันตะปาปาและนักบวชมุ่งคร่ำครึลงเป็นรองต่อคริสตจักร ยกสันตะปาปาขึ้นเป็นยอดเหนือประชาชาติทั้งสิ้น ลัทธิโปรเตสแตนต์มีชัยที่ไหนก็มีคริสตจักรของชาติเกิดขึ้นที่นั่น ปกครองตัวเอง ไม่ขึ้นต่อโรม คริสตจักรประจำชาติเหล่านี้มีแบบต่างๆ กัน อีสโคปอลในประเทศอังกฤษ เปรสไบเทเรียนในสก็อตแลนด์และสวีเดนแลนด์ ส่วนในประเทศทางภาคเหนือปนๆ เปๆ กัน การนมัสการในทุกคริสตจักรโรมันคาทอลิกแต่ก่อนและเดี๋ยวนี้ยังคงใช้ภาษาละตินแต่คริสตจักรโปรเตสแตนต์ทุกๆ คริสตจักรปฏิบัติศาสนกิจด้วยภาษาที่ผู้นมัสการให้พูดกัน

บทที่ 20

คริสตจักรปฏิรูป (ภาคสนาม)

ปฏิรูปซ้อน ผู้นำของยุค

หลังจากการปฏิรูปเริ่มได้ไม่นาน คริสตจักรโรมันคาทอลิกทำความพยายามอย่างรุนแรงที่จะกู้เอาพื้นฐานที่เสียไปในยุโรปกลับคืน จะปราบความเชื่อของโปรเตสแตนต์ จะส่งเสริมงานเผยแผ่ของโรมันคาทอลิกในต่างประเทศ ความเคลื่อนไหวนี้เรียกว่าปฏิรูปซ้อน

สันตะปาปาปอลที่ 3 เรียกประชุมสังฆสภาที่เมืองเทรนต์ในปี 1545 ส่วนใหญ่ทำการสำรวจและจัดการยุติสิ่งที่เป็นความเลื่อมโทรมอันก่อให้เกิดการปฏิรูปขึ้นแล้วนั้น โดยการประชุมนี้ทำให้มีการจัดการปฏิรูปขึ้นภายในคริสตจักร สภาเปิดประชุมคราวต่างๆ กัน และการประชุมกว่าหนึ่งแห่ง แต่ส่วนใหญ่ทำการประชุมกันที่เมืองเทรนต์ในออสเตรียเจ็ดสิบหกไมล์ตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองเวนิส ที่ประชุมประกอบด้วยบิชอปและสมภารของคริสตจักร กระทำกันไปเกือบยี่สิบปีตลอดรัชกาลของสันตะปาปาสี่องค์ ตั้งแต่ ค.ศ. 1545-1563 ด้วยความหวังว่าจะเชื่อมโปรเตสแตนต์กับคาทอลิกเข้าด้วยกันใหม่ ศาสนาคริสเตียนจะได้รวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ก็ไม่สำเร็จ แต่ก็ยังมีการปฏิรูปกันมากอย่าง ระบุหลักธรรมของคริสตจักรไว้แจ่มแจ้ง แม้แต่ชาวคณะโปรเตสแตนต์ก็ยังยอมรับว่าตั้งแต่ประชุมสังฆสภาเมืองเทรนต์แล้ว เหล่าสันตะปาปาเป็นคนดีขึ้นกว่าหลายคนแต่ก่อน ผลของการประชุมพอถือได้ว่าเป็นการปฏิรูปประเพณี ภายในคริสตจักรโรมันคาทอลิก

อิทธิพลและอำนาจแรงกว่าสิ่งใดๆ ในการปฏิรูปซ้อนได้แก่ระบบเยซูอิต ตั้งขึ้นในปี 1534 โดยอิกเนเชียสแห่งโลโยลาชาวสเปน เป็นระบอบอาราม (มอนาสติก) มีทำทิวมนวินัยเคร่งครัดที่สุด รุ่มร้อนที่สุดในความภักดีต่อคริสตจักรและระบอบอารามนี้ อูทิสต์ัวแก่ศาสนาสุดสิ้น และพากเพียรที่จะนำคนให้เปลี่ยนใจมาเชื่อศาสนา หลักความมุ่งหมายคือจะรบกับความเคลื่อนไหวฝ่ายโปรเตสแตนต์ด้วยวิธีการทั้งเปิดเผยและลับๆ กระทำรุนแรงจนกระทั่งก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวฝ่ายโปรเตสแตนต์ด้วยวิธีการทั้งเปิดเผยและลับๆ กระทำรุนแรงจนกระทั่งก่อให้เกิดการขัดขวางขมขื่นที่สุดแม้ในประเทศโรมันคาทอลิก การปฏิรูปซ้อนนี้ต้องถูกปราบลงเกือบในทุกรัฐของยุโรป สันตะปาปาเคลเมนต์ที่ 14 ออกโองการห้ามเสียทั่วคริสตจักรในปี ค.ศ. 1773 แต่กระนั้นยังดำเนินการเรื่อยมาอย่างลับๆ อยู่คราวหนึ่ง

ภายหลังก็กระทำโดยเปิดเผยอีก สันตะปาปาหลายองค์รับรองอีก คราวนี้เลยเป็นพลังแรงที่สุดสำหรับ
เผยแพร่และเสริมสร้างกำลังของคริสตจักร โรมันคาทอลิกทั่วโลก

การข่มเหงอาจจริงอาจจะเป็นอาวุธอีกอย่างหนึ่งใช้ในการปราบวิญญูณของการปฏิรูปซึ่งกำลัง
เติบโต เป็นความจริงว่าโปรเตสแตนต์ก็ทำการข่มเหงด้วย กระทำกันกระทั่งเอาเป็นเอาตาย แต่
โดยทั่วไปความตั้งใจของเขากระทำไปในทางการเมืองมากกว่าในทางศาสนา ในประเทศอังกฤษคนที่
ถูกฆ่าตายส่วนใหญ่เป็นพวกคาทอลิกทุกรัฐ หาช่องถอนราก ความเชื่อฝ่ายโปรเตสแตนต์ด้วยการใช้ไฟ
ใช้ดาบ ในประเทศสเปนมีการตั้งศาลสอบสวนขึ้น คนเป็นจำนวนนับไม่ถ้วนต้องถูกทรมานและถูกเผา
ไฟทั้งเป็น ในบรรดาประเทศภาคต่ำพวกผู้ปกครองเมืองชาวสเปนดำเนินการฆ่าคนทุกคนที่ต้องสงสัย
ว่าเป็นพวกนอกจารีต ในประเทศฝรั่งเศส วิญญูณของการข่มเหงขึ้นถึงยอดในการลงมือประหารหมู่
ขนาดมหึมา เป็นการทดลองในวันที่ระลึกของนักบุญบาร์โธโลมิว ในปี ค.ศ. 1572 และทั้งที่กระทำกัน
เรื่อยมาอีกหลายสัปดาห์ต่อมา มีผู้กะประมาณจำนวนผู้ที่ต้องพินาศไปในการนี้ด้วยจำนวนต่างๆ กัน
ตั้งแต่สองหมื่นถึงแสนคน การข่มเหงเหล่านี้ในทุกประเทศที่มีได้ปกครองโดยรัฐบาลที่ถือลัทธิโปรเตส
แตนต์ มิเพียงแต่ได้หยุดยั้งกระแสแห่งการปฏิรูปเท่านั้น แต่ในบางประเทศเช่นโบฮีเมียและสเปนการ
ปฏิรูปยังต้องถูกบดขยี้แหลกราบไป

อุตสาหกรรมในการเผยแพร่ศาสนาในต่างประเทศของคริสตจักรคาทอลิก ก็ต้องถือว่าเป็นพลัง
หนึ่งในการปฏิรูปซ้อน เพราะกิจการนี้ดำเนินไปภายใต้บังคับการของคณะเยซุอิต เป็นส่วนใหญ่ถึงแม้ไม่
ทั้งหมด เป็นผลให้ชนพื้นเมืองเชื้อชาติต่างๆ เปลี่ยนมาถือลัทธิโรมันคาทอลิกคือในอเมริกาใต้และแม็กซิ
โก และในส่วนใหญ่ของคานาดา และในการตั้งองค์การประกาศศาสนาใหญ่ในประเทศอินเดีย และใน
ประเทศต่างๆ ใกล้เคียง โดยท่านแฟรนซิสเคอิกซาเวียผู้เปี่ยมด้วยศรัทธาเป็นผู้ก่อตั้ง และท่านเองก็เป็นผู้
ตั้งเดิมคนหนึ่งในการก่อตั้งสมาคมเยซุอิต องค์การประกาศศาสนาฝ่ายโรมันคาทอลิกในประเทศที่มีได้
ถือศาสนาคริสต์เดียนั้นได้เริ่มกระทำขึ้นก่อนองค์การฝ่ายโปรเตสแตนต์เป็นเวลาหลายศตวรรษ และทำ
ให้เพิ่มจำนวนสมาชิกและอำนาจให้แก่คริสตจักรอย่างใหญ่หลวง

เพราะความสนใจ และความมุ่งหมาย ที่จะทำลายกันและกันของรัฐฝ่ายปฏิรูปกับฝ่ายคาทอลิก
ในเยอรมันนี้ จึงเกิดมีผลขึ้นมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น คือสงครามเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1618 หนึ่งศตวรรษ
หลังจากการปฏิรูปเปิดขึ้น และในที่สุดพัวพันไปเกือบถึงทุกชาติในยุโรป ปรากฏในประวัติศาสตร์ว่า
“สงครามสามสิบปี” การชิงดีกันทางการเมืองก็ดีในทางศาสนาก็ได้เข้าพันพัว บางคราวรัฐต่างๆ
อันมีความเชื่ออย่างไหนก็เข้าด้วยกันกับฝ่ายนั้นช่วยต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม การเป็นปฏิปักษ์ต่อกันได้
ดำเนินไปเกือบชั่วอายุคน เยอรมันนี้ทั้งประเทศต้องทนทุกข์ทรมานอย่างสาหัสเหลือคิด ในที่สุดในปี
ค.ศ. 1648 สงครามใหญ่ก็ยุติลงโดยข้อตกลงสงบศึกแห่งเวสต์ฟาเลีย ซึ่งทำการกำหนดเขตแดนของรัฐ

โรมันคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ส่วนใหญ่ตามที่ดำรงอยู่นั้นในปัจจุบันนั้น เพราะฉะนั้นวาระนั้นถือว่ายุคแห่งการปฏิรูปสิ้นสุดลง

ในยุคอันสำคัญยิ่งอย่างนั้นอันคลุมเหตุการณ์ไปถึงหลายประเทศ และมีผลไปไกลเช่นนั้นย่อมขาดพวกผู้นำเป็นอันมากเสียไม่ได้ทั้งในฝ่ายปฏิรูปและในฝ่ายคาทอลิก เราพูดถึงคนเหล่านี้ได้ไม่กี่คนในบันทึกความเคลื่อนไหวอันย่อๆ ของเรานี้

เดซิเดอร์เรียส อีราสมัส เกิดในเมืองรอตเตอร์ดัมประเทศฮอลแลนด์ ค.ศ. 1466 เป็นนักปราชญ์ยิ่งใหญ่ผู้หนึ่งแห่งยุควิทยาการฟื้นฟู(Renaissance) และการปฏิรูป ท่านได้รับการฝึกฝนมาในอาราม(Monastery) และได้รับการสถาปนา แต่ได้ละออกจากความเป็นนักบวชประมาณปี 1492 และอุทิศตัวไปในทางวรรณกรรมศาสตร์ ในเวลาต่างๆ กันท่านได้อยู่ในปารีส ในอังกฤษ ในสวิตเซอร์แลนด์และอิตาลี แต่ส่วนใหญ่บ้านของท่านอยู่ที่เมืองบาสเลในสวิตเซอร์แลนด์ ก่อนการปฏิรูปเกิดขึ้นท่านได้เป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์คริสตจักรโรมันคาทอลิกอย่างไม่อ่อนข้อ ได้เขียนข้อวิพากษ์วิจารณ์ไว้เป็นอันมาก ที่แพร่ไปกว้างขวางที่สุดก็คือ บทความเรื่อง “สรรเสริญยืนยันความโง่” งานอันมีค่ามากที่สุด และยิ่งใหญ่ที่สุดของท่านคือพระคริสตธรรมใหม่ภาษากรีก กับฉบับที่แปลเป็นภาษาละติน ถึงแม้ว่าท่านอีราสมัสได้ทำการใหญ่ไว้มากอย่างที่ท่านในอายุของท่านได้ทำในการเตรียมการสำหรับปฏิรูป กระนั้นท่านก็ได้ร่วมด้วยกับความเคลื่อนไหวในการปฏิรูป ท่านยังคงเป็นคาทอลิกอยู่แต่รูปและติเตียนพวกนักปฏิรูปอย่างจัดจ้านอย่างที่ท่านได้กระทำกับคริสตจักรเดิมนั้น ท่านสิ้นชีพในปี ค.ศ. 1536

ไม่มีปัญหาเลย ภาพที่เด่นที่สุดในยุคก็คือท่านมาติน ลูเธอร์ “ผู้ตั้งอารยะธรรมโปรเตสแตนต์” ท่านเกิดที่เมืองไอชเลเบนในปี ค.ศ. 1483 เป็นบุตรของผู้ทำเหมืองแร่ บิดาได้ส่งท่านเข้ามหาวิทยาลัยเออร์เฟิร์ตด้วยความบากบั่นใหญ่ยิ่ง ท่านลูเธอร์ตั้งใจจะเป็นหมอกฎหมายทนายความ แต่ก็พรวดพราดเกิดความรู้สึกว่าพระเจ้าเรียกมาปฏิบัติหน้าที่ด้วยการเป็นนักพรต และเข้าใจในอารามออกัสติน(AUGUSTINIAN MONASTARY) ท่านได้รับสถาปนาเป็นนักบวช ไม่ช้าก็แสดงความสามารถให้เป็นที่นิยม ได้ถูกส่งไปกรุงโรมในปี 1511 และทำให้เกิดความเลื่อมศรัทธาขึ้นด้วยสิ่งที่ท่านได้พบเห็นที่นั่น มีแต่โลกียะและความชั่วช้าในคริสตจักร ในปี 1511 ท่านเริ่มทางชีวิตของท่านอย่างนักปฏิรูปโดยการโจมตี การขาย “ใบล้างบาป” หรือยกโทษความผิดบาปทุกอย่างและดั่งที่เราทราบกันแล้วที่ท่านได้ติดข้อแย้งไว้ที่ประตูดิหารในวิทเทนเบอร์ก เมื่อถูกตัดสัมพันธ์แล้วก็มีหมายเรียกตัวให้ไปกรุงโรม เมื่อท่านไม่ไปตามหมายเรียก สันตะปาปาที่ 10 ก็ระบุนโทษ มาร์ติน ลูเธอร์ได้เผาโองการ (BULL) ของสันตะปาปาเสียในปี 1520 ท่านได้รับสนองการเรียกมาในที่ประชุมอย่างมีเกียรติที่สภาว่าการแห่งเมืองวอร์มส์ วันที่ 18 เมษายน 1521 ขณะที่เดินทางกลับบ้านและกำลังอยู่ในอันตรายของการลอบทำร้ายโดยพวกศัตรู พวกสหายของท่านก็ได้มาจับท่านไปซ่อนไว้เป็นเกือบปีในปราสาททวาดเบอร์ก ใช้เวลาที่หลบ

ตัวอยู่นี้ทำการแปลพระคริสตธรรมใหม่เป็นภาษาเยอรมัน ท่านได้กลับมาสู่วิทเทินเบอร์กรีกอีกและรับหน้าที่เป็นผู้นำในการปฏิรูป ในปี 1529 ได้มีการพยายามรวมสาธุศิษย์ของลูเธอร์กับสวิงก์ลีเข้าด้วยกัน แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะวิญญาณของลูเธอร์อันไม่หวั่นไหวและไม่ยอมอดุลมุลว่ย ลูเธอร์ได้ประพันธ์หนังสือเป็นอันมากซึ่งแพร่ไปทั่วเยอรมันนี้ แต่ที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือการแปลพระคัมภีร์อันไม่มีใครสู้ได้ ท่านได้สิ้นชีพในขณะที่ไปเยี่ยมบ้านเกิดของท่านที่ไอชเลเบนวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 1546 เมื่ออายุได้ 63 ปี

ยอห์น แคลวิน นักทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในอาณาจักรคริสเตียนถัดจากเซ็นต์ออกัสตินผู้เป็นบิชอปแห่งอิปโป แคลวิน เกิดที่เมืองโนยองส์ในประเทศฝรั่งเศส วันที่ 10 กรกฎาคม 1509 และตายที่เมืองเยนีวาประเทศสวิตเซอร์แลนด์ วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 1546 ท่านได้ศึกษาที่ปารีสออร์เลียงและเบอร์เยส์ ได้รับเอค่าสอนฝ่ายปฏิรูปในปี 1528 และถูกเนรเทศออกจากปารีส ในปี 1536 ท่านได้เผยแพร่หนังสือของท่านที่เมืองเบเซลเรื่อง “สถาบันของศาสนาคริสเตียน” ซึ่งได้เป็นมูลฐานของหลักธรรมของเหล่าคริสตจักรโปรเตสแตนต์ทั้งสิ้น นอกจากนี้ในขณะลูเธอร์แรน ในปี 1536 ท่านได้หนีไปยังเจนีวา ท่านได้อยู่ที่นั่นไปจนตาย เว้นแต่มีการต้องถูกเนรเทศออกไป มาจัดอยู่ไม่กี่ปี แคลวินกับธิโอโดร์เบซาและนักปฏิรูปคนอื่นๆ ได้ก่อตั้งบัณฑิตสถานฝ่ายโปรเตสแตนต์ขึ้น และเป็นแห่งหนึ่งในบรรดาศูนย์ที่เป็นหลักทั้งหลายของลัทธิโปรเตสแตนต์ในยุโรป ทฤษฎีของแคลวินและของลูเธอร์ประกอบด้วยลักษณะการเอาจริงเอาจังและความมีเหตุมีผล ซึ่งคลี่ให้เกิดความเคลื่อนไหวในการก่อตั้งลัทธิเล็กลัทธิ น้อยอย่างอิสระของสมัยปัจจุบัน ทั้งในรัฐและในคริสตจักรและมีส่วนอันรุนแรงให้เกิดการก้าวหน้าของลัทธิประชาธิปไตยทั่วโลก

โธมาส แครนเมอร์อาจถือว่าเป็นผู้นำของการปฏิรูปในอังกฤษ สันนิษฐานจากการที่ท่านมีตำแหน่งเป็น โปรเตสแตนต์คนแรกหัวหน้าของคริสตจักรอังกฤษ เมื่อท่านยังหนุ่มอยู่ในสายพระเนตรของกษัตริย์เฮนรีที่ 8 ด้วยความโปรดปราน เพราะเหตุที่ท่านให้คำแนะนำไปยังกษัตริย์ให้โรงเรียนไปยังมหาวิทยาลัยทั้งหลายในยุโรปเรื่องปัญหาที่พระองค์ท่านจะทำการหย่าร้างมเหสี ท่านได้รับราชการของเฮนรีที่ 8 ในการทูตหลายอย่าง และได้รับแต่งตั้งเป็นอาร์คบิชอปแห่งแคนเตอร์บรี แม้ว่ามีความก้าวหน้าในทัศนะของท่าน ท่านก็ยังเป็นคนเขลาด้วย และบิดผันได้ง่ายๆ ท่านระวังใช้อิทธิพลของท่านในขนาดพอกกลางๆ มากกว่าที่จะเอาจริงเอาจังแข็งแกร่งในการปฏิรูปในคริสตจักร เมื่อกษัตริย์เอ็ดเวิร์ดที่ 6 ยังเยาว์พระชันษาอยู่ ท่านเป็นผู้สำเร็จราชการด้วยคนหนึ่ง และสามารถทำให้เหตุของลัทธิโปรเตสแตนต์ก้าวไปได้ งานยิ่งใหญ่ของท่านคือเป็นคนหนึ่งที่รวบรวมกฎข้อเชื่อขึ้นเป็นสมุคธิษฐาน และท่านเป็นผู้เขียนบทความเกือบทั้งหมดเกี่ยวกับศาสนา เมื่อควีนแมรีขึ้นเสวยราชย์แครนเมอร์ก็ถูกถอดจากยศอาร์คบิชอปและถูกคิดคุก เมื่อถูกความทุกข์บีบคั้นหนักเข้าก็สละความเห็นฝ่ายโปรเตส

แต่ันท์เพื่อหวังจะได้รอดตาย แต่ก็ต้องถูกตัดสินลงโทษถึงตายด้วยการเผาทั้งเป็น ในปี 1556 ก่อนถูก
ทรมาน ท่านได้ปฏิเสธคำปฏิญาณของท่านที่กล่าวไว้แล้วและตายอย่างกล้าหาญ ยื่นมือขวาเข้าไปในไฟ
เผาเสียก่อนอันเป็นมือที่ได้ลงนามในคำปฏิญาณเลิกลัทธิ

ยอห์น น็อกซ์ เป็นผู้ประกาศศาสนาคริสต์จักรชาวสก็อตขึ้น และได้รับฉายาอย่างถูกต้องว่า “บิดาของ
สก็อตแลนด์” ท่านได้เกิดในปี หรือใกล้ๆ กับปี 1505 ในเมืองโลว์แลนด์ได้รับการศึกษาที่มหาวิทยาลัย
แห่งเซนต์แอนดรูส์ในวิชาบรรพชีวินศาสตร์ และได้รับสถาปนาเป็นนักบวช แต่แทนที่จะเข้าไปในหน้าที่
สมภารวัดท่านกลับทำหน้าที่เป็นครู จนกระทั่งท่านอายุได้สี่สิบสองปี ประมาณปี 1547 ท่านจึงได้เข้า
ส่วนร่วมมือในเหตุของการปฏิรูป ท่านต้องเป็นนักโทษในคุกด้วยกันกับนักปฏิรูปคนอื่นๆ โดยควิน
อุปราชผู้เป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศส และถูกส่งตัวมายังฝรั่งเศสมาทำหน้าที่เป็นพลประจำเรือใบที่นั่น แต่ก็
ได้ถูกปล่อยตัว และต้องคุหริตดูหระอย่างผู้ถูกเนรเทศอยู่ในอังกฤษบ้างภายใต้กษัตริย์เอ็ดเวิร์ดที่ 6 และ
เมื่อควินเมอร์ขึ้นเสวยราชย์ก็มาอยู่ในยุโรปฝั่งแผ่นดินใหญ่ ที่เจนีวาท่านได้พบกับยอห์นแคลวิน และ
ได้รับเอาทศนะของยอห์นแคลวิน ทั้งในด้านลัทธิธรรม และการปกครองคริสตจักร ในปี 1559 ท่านได้
กลับคืนเข้าสู่สก็อตแลนด์ และลงมือเป็นผู้นำทันที อย่างชนิดเกือบจะเป็นผู้ปกครองเด็ดขาดในการ
ปฏิรูปของประเทศนั้น ท่านสามารถทำให้ความเชื่อเป็นตามแนวของเปเรสไบเทเรียน และเป็นระบบ
สูงสุดในสก็อตแลนด์ และบงการปฏิรูปให้เป็นแบบแข็งแรงแรงยิ่งกว่าในประเทศอื่นๆ ของยุโรป ท่าน
สิ้นชีวิตในปี 1572 ขณะเมื่อหย่อนสพของท่านลงหลุม ท่านมอร์ดันอุปราชของสก็อตได้ขึ้นไปทศพและ
กล่าวว่า “คนผู้นอนอยู่ที่นี่เป็นผู้ไม่เคยกลัว”

ในจำพวกผู้ยิ่งใหญ่ของยุคนี้ อย่างน้อยที่สุดควรจะได้เอ่ยถึงคนเด่นๆ สักสองคนในฝ่ายโรมัน
คาทอลิก คนหนึ่งคือท่านอิกเนเชียสแห่งโลโยลา เป็นคนชาวสเปน เกิดในปี 1491 หรืออาจเป็น 1495
เกิดในครอบครัวผู้ดีมีตระกูล ในปราสาทแห่งโลโยลา เลยเอาชื่อปราสาทนี้มาเป็นชื่อของท่านด้วย
จนถึงอายุสี่สิบหกท่านเป็นคนกล้าหาญ แต่ได้เป็นทหารเกร แต่หลังจากที่ถูกบาดเจ็บสาหัสและป่วยเจ็บ
เป็นเวลานาน ท่านก็อุทิศตัวปรนนิบัติคริสตจักร ในปี 1534 ได้ก่อตั้งสมาคมนเยชู โดยทั่วไปเรียกกันว่า
เยชูอิตเป็นสถาบันอันทรงอำนาจที่สุดในยุคสมัยใหม่ ใช้สำหรับส่งเสริมคริสตจักรโรมันคาทอลิก ท่าน
อิกเนเชียสได้เขียนหนังสือไว้ไม่มาก ได้เขียนธรรมนูญของระบอบการ ซึ่งนับว่าไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง
มาจนถึงเวลาปัจจุบัน จดหมายของท่านหลายฉบับและบทความ “บริหารงานฝ่ายวิญญาณจิต” เป็น
บทความชิ้นเล็กๆ แต่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดอิทธิพลใหญ่ไม่เพียงแต่ในสมาคมนเยชูอิตเท่านั้น แต่ใน
ทุกๆ ระบอบการทางศาสนาของคาทอลิกด้วย ต้องนับว่าอิกเนเชียสแห่งโลโยลาเป็นผู้หนึ่งของบุคคล
สำคัญที่สุดและอิทธิพลที่สุดในศตวรรษที่สิบหก ท่านสิ้นชีพในกรุงโรมวันที่ 31 เดือนกรกฎาคม ค.ศ.
1556 และได้รับสถาปนาเป็นนักบุญในปี 1622

นักบุญเฟรนซิสเอกซาเวีย (ผู้สมควรแก่ตำแหน่ง) เกิดในปี ค.ศ. 1506 ในมณฑลนาบาร์เรในแคว้นที่เป็นของสเปน ในเวลานั้นเป็นแผ่นดินอิสระทั้งสองด้านของเทือกเขาไพเรนีส ท่านเป็นคนหนึ่งในพวกสมาชิกดั้งเดิมของสมาคมเยซุอิต ท่านรับเอางานแผนกองค์การเผยแพร่ศาสนาในต่างประเทศ การนี้ทำให้ท่านเป็นผู้วางรากฐานแผนปัจจุบัน ท่านได้ก่อตั้งความเชื่อในฝ่ายโรมันคาทอลิกขึ้นในประเทศอินเดีย ในเกาะลังกา ในญี่ปุ่น และในประเทศอื่นๆ ของตะวันออกไกล พอท่านเริ่มงานในประเทศจีน ท่านก็สิ้นชีพไปอย่างปัจจุบันทันด่วนเพราะความไข้ ในปี ค.ศ. 1552 มีอายุได้เพียงสี่สิบหกปี ในช่วงชีวิตอันสั้นของท่านๆ ได้ทำให้คนไม่รู้จักพระเจ้ากลับใจเชื่อได้เป็นจำนวนหลายพันและท่านได้วางระบอบองค์การประกาศเผยแพร่ศาสนาอย่างเชี่ยวชาญจนทำให้ความเคลื่อนไหวในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์เดียนดำเนินต่อไปหลังจากที่ท่านตายแล้ว ผลงานของท่านและผลของการวางแผนของท่านเอ็กซาเวีย แสดงความสุภาพ ใจกว้าง ใจเพื่อแผ่ซึ่งทำให้อยู่ในความทรงจำอันเป็นที่รักของทั้งฝ่ายคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ด้วย

สังเขปของบทที่ 21,22

ภาวะการณ์ทั่วไปในยุคที่หก, คริสตจักรปัจจุบันสมัย

ตั้งแต่ยุคสิ้นสงครามสามสิบปี ค.ศ.1648

ถึงศตวรรษที่ยี่สิบ ค.ศ.1904

1. คณะพิวริแทน (บทที่ 21)

1. กำเนิด
2. แบ่งแยก
3. ฟื้นฟูศูดยอด
4. ผลที่เกิด

2. คณะเวสเลย์ฟื้นฟู (บทที่ 21)

1. ความต้องการ
2. บรรดาผู้นำ
3. คณะเติบโต
4. เกี่ยวข้องกับคริสตจักร
5. ผลที่เกิด

3. คณะถือเหตุผล Rationalistic Movement (บทที่ 21)

1. กำเนิด
2. คณะเติบโต
3. ตกต่ำ
4. ผลที่เกิด

4. คณะคาทอลิกอังกฤษ (Anglo-Catholic Movement) (บทที่ 21)

1. นาม
2. จุดหมาย
3. เริ่มต้น
4. พวกผู้นำ
5. โน้มเอียงไปทาง
6. ผลที่เกิด

5. ความเคลื่อนไหวของมิชชันนารีปัจจุบัน (บทที่ 22)

1. การเผยแพร่ในสมัยคริสตจักรเริ่มแรก
2. ละเลยเพิกเฉยในยุคกลางตอนปลายและยุคปฏิรูป
3. การเผยแพร่ในต่างประเทศของคณะโมเรเวียน
4. องค์การเผยแพร่ในต่างประเทศโดยชนชาวอังกฤษ
5. องค์การเผยแพร่ในต่างประเทศโดยชนชาวอเมริกัน
6. สถานะของมิชชันนารีในปัจจุบัน

6. บรรดาผู้นำของยุคปัจจุบันสมัย (บทที่ 22)

1. ริชาร์ด ฮุกเคอร์ 1553-1600
2. โธมัส คาร์ทไรท์ 1535-1603
3. โยนาธาน เอดวาร์ด 1703-1758
4. ยอห์น เวสเลย์ 1703-1791
5. ยอห์น เฮนรี นิวแมน 1801-1890
6. วิลเลียม คาร์เย 1761-1834

7. คริสตจักรแห่งศตวรรษที่ยี่สิบ (บทที่ 22)

1. หลักธรรม
 2. มีใจร่วมกัน
 3. มีใจปรนนิบัติงาน
-

บทที่ 21

คริสตจักรปัจจุบันสมัย (ภาคหนึ่ง)

คณะพิริแทน คณะเวสเลย์ฟื้นฟู คณะถือเหตุผล คณะคาธอลิกอังกฤษ

ในการศึกษายุคปัจจุบันสมัย คือสองศตวรรษครึ่งหลัง ส่วนใหญ่เรามุ่งจะศึกษาให้ทราบ คริสตจักรต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการปฏิรูป ส่วนคริสตจักรโรมันคาธอลิกนั้นเขาก็ดำเนินการไปตาม ทางของเขาเองไม่เกี่ยวข้องกับโลกโปรเตสแตนต์เลย และก็อยู่นอกขอบเขตแห่งการศึกษาของเราด้วย เรามุ่งจะศึกษาถึงคณะสำคัญๆ ให้ทราบโดยย่อๆ ซึ่งตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ปฏิรูปเป็นต้นมาคณะเหล่านี้ได้ เกิดอิทธิพลชักจูงแก่ประเทศต่างๆ ซึ่งเป็นฝ่ายโปรเตสแตนต์เป็นส่วนใหญ่ เช่นประเทศอังกฤษ เยอรมันนีเหนือ และอเมริกา

หลังจากเหตุการณ์ปฏิรูปได้ไม่ช้าก็เกิดมีคณะบุคคลขึ้นสามพรรคภายในคริสตจักรอังกฤษ มี ความคิดความเห็นผิดแผกแตกต่างกันมาก คือพรรคโรมัน มุ่งหาช่องทางคบเป็นมิตรและกลับเข้าร่วม กับคริสตจักรของโรม อีกพรรคหนึ่งเรียกว่าพรรคแองกลิคัน เป็นพรรคที่มีความพอใจแล้วกับการ ปฏิรูปแต่พอควร ซึ่งได้กระทำไปภายใต้กษัตริย์เฮนรีที่ 8 และพระนางเจ้าเอลิซาเบธ แล้วอีกพรรคหนึ่ง เป็นพรรคโปรเตสแตนต์ถือเคร่ง มุ่งที่จะให้คริสตจักรได้เป็นเหมือนอย่างเช่นคริสตจักรทั้งหลายที่ก่อ เกิดขึ้นในกรุงเจนีวาและในสก็อตแลนด์ ประมาณปี ค.ศ. 1654 พรรคนี้มีสมญาว่า “พิริแทนส์” และได้ ทำการต่อสู้อย่างแข็งแรงกับระบบของแองกลิคันซึ่งตั้งขึ้นภายใต้พระนางเจ้าเอลิซาเบธ จนทำให้พวก ผู้นำหลายคนของพิริแทนต้องถูกขับไล่ออกไป ถึงแม้พรรคพิริแทนก็ยังเป็นสองพวกอยู่ด้วย พวกที่นิยมแบบเปรสไบเทเรียน (คือปกครองภายใต้อำนาจสภาศาสนาจารย์) และพวกถือเคร่งขึ้นไปอีก เสาะหาความเป็นอิสระให้แก่สมาคมของแต่ละตำบล คนพวกนี้มีสมญาว่า “อินดิเพนเดนทิส” (อิสระ) หรือ “คองกรีเกชันแนลิสต์” (องค์ชุมนุม) แต่ถึงอย่างไรก็ดีพรรคเหล่านี้ก็คงยังอยู่ภายในคริสตจักร อังกฤษในฐานะสมาชิกอยู่

ในการช่วงชิงอำนาจกันระหว่างพระเจ้าชาร์ลที่ 1 กับสภาปาลายแมนที่นั่น คณะพิริแทนส์เป็น ผู้ใช้สิทธิของประชาชนอย่างเก่งกล้าสามารถ ครั้งแรกฝ่ายเปรสไบเทเรียนมีอิทธิพลเป็นฝ่ายกุมอำนาจ สภาปาลายแมนต์ออกคำสั่งให้พวกศาสนาจารย์ คณะพิริแทนส์ไปประชุมกันที่วิหารเวสต์มินสเตอร์ใน

ปี ค.ศ. 1643 ทำการกำหนดหลักความเชื่อขึ้นซึ่งเรียกว่า “หลักความเชื่อแห่งเวสต์มินสเตอร์” และทั้ง ปุจฉาวิธานสองฉบับ ซึ่งเหล่านี้คณะเปรสไบเทรียนและคณะกองกริกเชนแนลได้ถือเป็นมาตรฐานอยู่ เป็นเวลานาน ในระหว่างการบังคับบัญชาของท่าน โอลิเวอร์ครอมเวลล์ (1653-1658) ฝ่ายอิสระหรือ กองกริกเชนแนลเป็นฝ่ายมีชัย โดยพระเจ้าชาร์ลที่ 2 (1659-1685) คณะองกลิแกนได้อำนาจคืนมาอีก คณะพิริแทนต์ต้องถูกข่มเหงในฐานะที่เป็นผู้ไม่ยอมว่าจะอะไรก็ตามกัน หลักจากการปฏิวัติแห่ง ค.ศ. 1688 คณะทั้งสามนี้ได้รับการรับรู้ว่าเป็นคณะที่แยกออกจากคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษแล้ว และได้ สิทธิในการตั้งระบอบการของตนเป็นคณะฯ แยกกัน และอยู่ภายนอกคริสตจักรเดิมที่เป็นปีกแผ่นอยู่ แล้วโดยสิ้นเชิง สามคริสตจักรได้เกิดขึ้นมาจากคณะพิริแทนต์ คือเปรสไบเทรียน กองกริกเชนแนล และแบ็ปติสต์

ในครั้งแรกของศตวรรษที่ 18 คริสตจักรต่างๆ ในประเทศอังกฤษ ทั้งที่เป็นคริสตจักรปีกแผ่น แล้วและทั้งพวกที่แยกตัวออก ได้จมลงในสภาพเสื่อมโทรม มีแต่รูปกรณพิริตอง จิตใจเย็นชา มีความ เชื่อที่เป็นไปตามปัญญา ไม่มีฤทธิ์แรงของศีลธรรมในพวกประชาชน นักเทศน์รุ่มร้อนพวกหนึ่งนำโดย ฟีน้องซึ่งมีท่านยอห์นและคาร์ล เวสเลย์ และท่านยอจ ไวท์ฟิลด์ ได้ทำการปลุกประเทศอังกฤษให้ลุกขึ้น จากสภาพอันเหลวไหลนั้น ท่านไวท์ฟิลด์เป็นนักเทศน์ประจำธรรมาสน์ผู้ยิ่งใหญ่กว่า ได้เร้าหัวใจคน เป็นพันๆ อย่างเหลือที่จะกล่าวได้ในประเทศอังกฤษและอเมริกา ท่านคาร์ลเวสเลย์เป็นกวีในทางศาสนา ได้ร้อยกรองบทเพลงไว้มากในจำพวกเพลงนมัสการตั้งแต่สมัยของท่าน แต่ท่านยอห์น เวสเลย์เป็นผู้นำ คณะที่ทุกคนยอมรับนับถือและเป็นรัฐบุรุษด้วย นักบวชในคณะองกลิแกนคนหนึ่งเมื่ออายุได้สามสิบห้าคือท่านยอห์นเวสเลย์ได้พบความแท้จริงของศาสนาฝ่ายวิญญาณที่มีในพวกโมเรเวียน คือเป็นพวกคน คณะหนึ่งผู้แตกแยกออกจากคริสตจักรธูเธอเรน ในปี 1739 ท่านยอห์น เวสเลย์ได้เทศนาเรื่อง “พยาน ของพระวิญญาณ” ว่าเป็นความตระหนักใจของส่วนบุคคล และท่านได้ประกอบตั้งเป็นสมาคมขึ้นหลาย สมาคม อันประกอบด้วยคนที่รับตามคำสอนของท่าน ครั้งแรกๆ สมาคมเหล่านี้มีหัวหน้าชั้นเป็นผู้นำ แต่ต่อมาท่านเวสเลย์เรียกร้องให้มองเห็นนักเทศน์ผู้สมัครทำ ให้นำหลักธรรมของท่านและประสบการณ์ ของเขาไปแสดงยังทุกๆ ส่วนของบริเตนใหญ่ และในอาณานิคมต่างๆ ที่เป็นชนอเมริกา ครั้งแรกที่เดียว พวกศิษย์ของยอห์น เวสเลย์ ได้สมญาว่า ชาว “เมธอดิสต์” ท่านเวสเลย์ก็รับเอานามนั้น ในประเทศ อังกฤษนั้นเขาเรียกกันว่า “เวสเลย์นเมธอดิสต์” ก่อนที่ท่านเวสเลย์ถึงแก่ความตายศิษย์ของท่านมีจำนวน หลายพันคน

ถึงแม้ว่าในคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษได้มีการคัดค้านงานของท่านเวสเลย์อย่างดุเดือดอยู่ หลายปี ไม่ยอมให้ทำการเทศน์บนธรรมาสน์ของคริสตจักร ถือว่าสมาคมของท่านไม่ได้เป็นนิกายหนึ่ง ที่แยกออกมาแต่เป็นระบอบการหนึ่งที่อยู่ภายใต้คริสตจักรอังกฤษ ถึงอย่างไรก็ตามหลังจากการปฏิวัติ

ของอเมริกันในปี 1784 ท่านได้ตั้งกระเมโธดิสต์ขึ้นในสหรัฐ ในเวลานั้นมีสมาชิกจำนวน 14,000 คน ตั้งขึ้นเป็นคริสตจักรหนึ่งต่างหาก เลียนตามแผนของอีปิสโคปอล แล้วให้คริสตจักรเมโธดิสต์มีผู้อำนวยการ อันเป็นนามตำแหน่งที่ท่านเวสเลย์ชอบใช้มากกว่าที่จะเรียกว่า “บิชอป” แต่ในไม่ช้านามตำแหน่ง “บิชอป” ก็มีผู้ชอบใช้เรียกกันมากกว่าจนกลายเป็นคำใช้เรียกกันทั่วไป

คณะเวสเลย์ันได้ปลุกชีวิตคริสเตียนขึ้นในพวกคนของคริสตจักรและในพวกคนผู้แยกตัว ออกมานั้นด้วยให้มีฤทธิ์แรงใหม่ และยังได้นำไปสู่การประกอบตั้งคริสตจักรต่างๆ คณะเมโธดิสต์ ภายใต้อำนาจการแบบต่างๆ อันไม่เหมือนกันในหลายประเทศ ในทวีปอเมริกาเมื่อเปิดศตวรรษที่ยี่สิบ มีทะเบียนสมาชิกคณะเมโธดิสต์มากกว่าหกล้านคน ในประวัติศาสตร์คริสเตียนไม่มีใครสักคนที่เป็นผู้นำคนเดียวได้ผู้ติดตามเป็นจำนวนใหญ่หลวงเท่าที่ท่าน ยอห์น เวสเลย์ได้

การปฏิรูปศาสนาได้สร้างสิทธิให้แก่แต่ละบุคคลในการที่จะยึดถืออย่างไรเกี่ยวกับศาสนา และพระคัมภีร์ ไม่ต้องตกอยู่ใต้อำนาจของนักบวชหรือเจ้าหน้าที่ของคริสตจักรจะกำหนดให้เชื่อถืออย่างไร ผลอย่างหนึ่งจึงเกิดขึ้นตามคิดมาอย่างนี้ไม่พ้น นั่นคือ ผู้นำในทางความคิดบางพวกก็รับทัศนะเดิมของพระคัมภีร์ว่าหนังสือพระคัมภีร์เป็นหนังสือเหนือธรรมชาติ บางพวกก็เริ่มหันเข้านิยมเหตุผล โดยถือว่าเหตุผลเป็นอำนาจสูงสุด และต้องการให้ตีความเข้าใจในพระคัมภีร์ตามเหตุผล ไม่ใช่ตามที่เข้าใจว่าเหนือธรรมชาติ พวกนักปราชญ์ที่ติดตามเหตุผลต่อสู้กับที่เรียกว่าเหนือธรรมชาติ พวกนี้มีสมญาว่า “เรซันแนลิสต์” (พวกถือเหตุผล) ชื่อของลัทธิถือเหตุผลนี้มีอยู่ในประเทศอังกฤษและในเยอรมันนี้ตั้งแต่เริ่มศตวรรษที่สิบแปดนั้นแล้ว แต่ความเคลื่อนไหวที่แสดงว่าคณะนี้เป็นคณะหนึ่งต่างหากในคริสตจักรนั้น โยฮันเซมเลอร์เป็นผู้ริเริ่ม (เกิด 1725 ตาย 1791) โยฮันเซมเลอร์ประกาศว่าอะไรที่รับมาจากตำนานโดยไม่ได้พิสูจน์นั้นรับไม่ได้ พระคัมภีร์ก็ดี ข้อเขียนที่เขียนไว้ตั้งแต่โบราณก็ดี จะต้องอยู่ในความวินิจฉัยโดยการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเดียวกัน เรื่องทุกเรื่องที่เป็นการอัศจรรย์เป็นสิ่งเชื่อไม่ได้ พระเยซูเป็นแต่มนุษย์เท่านั้น ไม่ได้เป็นพระเจ้าเลย

จิตใจของการถือเหตุผลเติบโตขึ้นจนกระทั่งมหาวิทยาลัยเกือบทั้งหมดของเยอรมันต้องถูกบังคับการไปโดยจิตใจอย่างนั้น ลัทธิได้ขึ้นถึงยอดในการพิมพ์เรื่องออกเผยแพร่ว่า คือ นายไฟรดริช สตรอยส์ ได้เขียนเรื่อง “ชีวิตของพระเยซู” ออกเผยแพร่ว่าในปี ค.ศ. 1835 บังอาจแสดงว่าเรื่องพระกิตติคุณนั้นเป็นแต่ตำนานทั้งนั้น นายยอร์จ อีไลออต (Marian Evans) ได้ทำการแปลบทความนี้ในปี ค.ศ. 1846 สามารถทำการแพร่ออกไปได้กว้างขวางในอังกฤษและอเมริกา ในศตวรรษที่สิบเก้าผู้นำสามท่านได้หันกระแสร่วมความคิดจากสายธารของลัทธิถือเหตุผลมาเป็นลัทธิจริตนิยม คือ ท่านสไกรแมเซอร์ (1768-1834) ผู้มีสมญาอันน่าฟังว่า “เทวยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งศตวรรษที่สิบเก้า” ท่านนินเดอร์ (1789-1850) และท่านโรลด์ (1790-1877) ความเป็นปราชญ์ของลัทธิเจ้าเหตุผลนี้ได้ปลุกจิตใจอย่างใหม่ขึ้นให้ทำการ

สำรวจ เรียกร้องให้นักวิทยาศาสตร์ผู้เข้มแข็งหลายคน และนักตีความพระคัมภีร์ไบเบิลลุกขึ้นคุ้มกันความจริงไว้ โดยประการนั้นจึงทำให้เกิดการศึกษาเนื้อความพระคัมภีร์และศึกษาหลักธรรมของศาสนาคริสต์เถียนกันอย่างกว้างขวาง และเกิดความเข้าใจกันด้วยสติปัญญาดียิ่งขึ้น เช่น เป็นต้นว่าชีวิตของพระคริสต์ไม่เคยเขียนกันตามทางของหลักวิชาเลยจนกระทั่งได้มีการพิมพ์เผยแพร่ออกมาของหนังสือของนาย สตรอสส์ในปี ค.ศ. 1835 เพราะฉะนั้นงานอันประกอบด้วยความคิดและสติปัญญาของเรื่องนี้จึงอาจเป็นที่สนใจของคนเป็นจำนวนพันๆ ลัทธิดื้อเหตุผลซึ่งถูกคามจะคว่ำศาสนาคริสต์เถียนนั้นเป็นผลทำให้พลังของศาสนาคริสต์เถียนเติบโตใหญ่ขึ้น

เมื่อกำลังจะจบสามสิบปีแรกของศตวรรษที่สิบเก้า ก็มีจิตใจอย่างหนึ่งตื่นตัวขึ้นในคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ (The Church of England) จิตใจนี้ได้รื้อให้เกิดการโต้แย้งขึ้นอย่างแรง จิตใจอย่างนี้มีรูปการณ์ต่างๆ กันมีชื่อเรียกกันต่างๆ ตามรูปการณ์หนึ่งๆ ตามความมุ่งหมายของรูปการณ์จะได้ชื่อเรียกว่า “คณะแองโกลคาทอลิก” (The Anglo Catholic movement) รูปการณ์ที่คณะนี้เกิดขึ้นมาในมหาวิทยาลัย จะได้ชื่อเรียกว่า “คณะออกซ์ฟอร์ด” (The Oxford movement) ตามรูปการณ์ที่โตตัวขึ้นจากการพิมพ์บทความเผยแพร่เป็นจำนวนถึงเก้าสิบบทความด้วยกัน เขียนโดยนักเขียนหลายคนด้วยกันเพื่อเผยแพร่ทัศนะของคณะให้ประจักษ์ ก็ได้ชื่อว่า “ชาวคณะบทความ” (Tractarian) และเพราะผู้เกลียดความซันนำผู้หนึ่งจึงมักจะถูกเรียกเสมอๆ ว่า “คณะปิวซีไยท์” (Puseyite) หรือ “ลัทธิ ปิวซีไยซึม” (Puseyism) โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ได้กับลัทธินี้เรียกอย่างนั้น

เป็นความพยายามของคณะนี้ที่จะทำให้คริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ (The Church of England) หลุดออกจากลัทธิโปรเตสแตนต์ที่กลับคืนสู่หลักธรรมและการปฏิบัติของศตวรรษแรกๆ เริ่มๆ ซึ่งเมื่อนั้นคริสตจักรคริสเตียนเป็นคริสตจักรเดี่ยวและไม่ต้องการปฏิรูป พวกผู้นำของคณะนี้ได้กำหนดวาระเริ่มของคณะเขาตรงที่เขาได้ทำการพิมพ์บทความเผยแพร่ในปี ค.ศ. 1827 อันเป็นบทความชื่อว่า “ปีคริสต์เถียน” (The Christian Year) เขียนโดยจอห์น คีเบิล เป็นชุดของบทกลอน ซึ่งปลุกความสนใจขึ้นใหม่ในคริสตจักร อย่างไรก็ตามวาระเริ่มต้นที่เป็นตามทางการคือเมื่อท่านคีเบิลได้เทศนาบทเทศน์ที่ว่า “ชาติเสียดัง” (National Apostacy) เทศน์ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1833 ในมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ของเซนต์แมรี ไม่ช้าต่อมาบทความอันมีชื่อเสียงก็ได้เริ่มไหลต่อตัวปรากฏขึ้นมาเป็นชุด คือ “บทความประจำยุค” (Tracts for the Times) พุดถึงเรื่องการปกครอง หลักธรรมและการนมัสการของคริสตจักรอังกฤษ (English Church) ต่อต่อกันเรื่อยมาตั้งแต่ ค.ศ. 1833 ถึง 1841 ขณะที่ท่านคีเบิลกำลังลดความคิดของคณะ และได้รับความเห็นใจจากคณะโดยตลอด เมื่อนั้นท่านจอห์น เฮนรี นิวแมน ได้เป็นผู้นำคณะ ท่านผู้นี้ได้เขียนไว้หลายบทความในจำพวกบทความประจำยุค และบทเทศนาของท่านที่เทศน์บนธรรมาสันของเซนต์แมรีหลายบทเป็นของก้านัลที่นิยมกันตามความมุ่งหมายนั้น ทนายของคณะผู้สามารถอีกคน

หนึ่งผู้เป็นนักเทศน์ชั้นลึกและนักปราชญ์คือท่าน แคนอน เอ็ดเวิร์ด บี.ปีวซีย์ บรรพชิตเป็นพันๆ คนและ
ฆราวาสคนสำคัญๆ ในคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ (The Church of Wngland) ได้ทำการสนับสนุน
คณะอย่างกระฉับกระเฉง ได้มีการไต่กันใหญ่เกิดขึ้น พวกผู้นำคณะถูกประณามว่าเป็นพวกมีใจและ
ความประสงค์เป็นฝ่ายโรมัน (คาทอลิก) แต่แท้จริงเป็นความตั้งใจจะชูกำลังอำนาจและยกชูมาตรฐาน
ของคริสตจักร โดยที่ความตั้งใจของคณะที่จะลบล้างความเชื่อถือของการปฏิรูปเสียให้สิ้นและส่งเสริม
ลัทธิเองไกลคาทอลิก จึงทำให้คณะนี้มีใจโน้มเอียงเข้าหาโรมอย่างหนีไม่พ้น และในปี 1845 หัวหน้า
ผู้ใหญ่ของคณะ ท่านนิวแมนได้ติดตามเหตุผลของความสำนึกของท่านเข้าไปในคริสตจักรโรมันคาทอลิก
ที่ท่านแตกตัวออกมาจากผู้อื่นเช่นนี้เป็นที่ตกตลึงพลึงพลิดกันอย่างยิ่งแต่ก็ไม่อาจหยุดยั้งกระแส
ของเองไกล-คาทอลิกไว้ได้

บทที่ 22

คริสตจักรปัจจุบันสมัย (ภาคสอง)

ความเคลื่อนไหวของมิชชันนารีปัจจุบันสมัย

ผู้นำของยุคปัจจุบันสมัย คริสตจักรในศตวรรษใหม่

เป็นเวลาพันปีตั้งแต่สมัยของอัครสาวกที่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นสถาบันการทำการเผยแพร่วิทยาศาสตร์ในสี่ศตวรรษแรกของประวัติศาสตร์คริสเตียนนั้น คริสตจักรได้เอาราชอาณาจักรโรมันมาจากลัทธิศาสนาพื้นเพมาเป็นของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ต่อมาผู้เผยแพร่วิทยาศาสตร์ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้พบกับกองโจรที่บุกกรุกเข้ามา แล้วผู้เผยแพร่วิทยาศาสตร์ก็เอาศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกให้แก่อังกฤษเสียได้ก่อนที่กองโจรจะเอาราชอาณาจักรภาคตะวันตกไปได้ หลังจากศตวรรษที่สิบ คริสตจักรกับรัฐ สันตะปาปากับพระเจ้าจักรพรรดิทำการช่วงชิงความเป็นผู้บงการสูงสุดเหนือกันและกัน จิตใจของการเผยแพร่วิทยาศาสตร์ก็ซบเซาลง แต่ก็ยังไม่ถึงกับหายหมดไปเสียทีเดียว การปฏิรูปนิกายโรมันคาทอลิกที่ได้ออกไปก็เพราะมุ่งจะชำระคริสตจักรและจัดระบอบเสียใหม่มากกว่าที่จะคิดขยายคริสตจักรออกไป ในสมัยล่าของการปฏิรูปเราจะเห็นความพยายามอย่างกว้างขวางครั้งแรกในการที่จะทำให้โลกแห่งศาสนาพื้นเพ มาเป็นโลกแห่งศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก แต่ความพยายามนี้มีโช່ฟ้ายุโรปตะวันตกเป็นผู้ลงมือ หากแต่ฝ่ายโรมันคาทอลิกเป็นผู้ลงมือ ภายใต้นักบุญแฟรนซิสเอ็ลซาเวีย

วาระเนิ่นนานในราว ค.ศ. 1732 ชาวคณะโมเรเวียนเริ่มก่อตั้งการเผยแพร่วิทยาศาสตร์ในต่างประเทศขึ้นเป็นองค์การหลายองค์การ โดยได้ส่งท่านแฮนส์อีเกิลไปยังกรีนแลนด์ ต่อมาไม่ช้าคริสตจักรเดียวกันนี้ก็ได้ทำการในพวกชาวอินเดียนแห่งอเมริกาเหนือ ในพวกนิโกรในอินดีสตะวันตก และในทวีปตะวันออกหลายประเทศ เมื่อคิดดูตามส่วนของจำนวนสมาชิกเพียงเล็กน้อยทางบ้านก็จะเห็นว่าไม่มีคณะนิกายอื่นทำการเผยแพร่วิทยาศาสตร์ และมีองค์การเผยแพร่วิทยาศาสตร์มากเทียมเท่าคริสตจักร โมเรเวียนในตลอดทั้งประวัติศาสตร์

ผู้ก่อตั้งองค์การเผยแพร่วิทยาศาสตร์แห่งยุคปัจจุบันสมัยส่งไปจากประเทศอังกฤษได้แก่วิลเลียม คาร์เรย์ ท่านเป็นคนทำรองเท้า มีการศึกษาด้วยตนเอง ได้เป็นศาสนาจารย์ของคณะแบ็พติสต์ในปี 1789 ท่านเริ่มขอร้องให้ส่งมิชชันนารีไปยังโลกที่ถือศาสนาพื้นเพ ทั้งๆ ที่ต้องเผชิญกับการขัดขวางอย่างแรง

ในปี 1792 ท่านได้เทศนาด้วยบทเทศน์สองเรื่องคือ (1) ลงมือทำการใหญ่เพื่อพระเจ้า และ (2) จงหวังเอา การใหญ่จากพระเจ้า บทเทศน์ทั้งสองนี้ได้ทำให้เกิดการจัดระบอบสมาคมมิชชันนารีคณะแบปติสต์ และได้ส่งตัวท่านวิลเลียมคาร์เรย์ไปยังประเทศอินเดีย บริษัทอังกฤษอินเดียตะวันออกซึ่งเวลานั้น ปกครองประเทศอินเดียอยู่ไม่ยอมอนุญาตให้ท่านขึ้นตั้งทำการเผยแพร่ ท่านจึงต้องเร่งไปที่อื่นจึงได้พบ แห่งที่พอจะยึดเป็นที่ทำการครั้งแรกได้ที่เซแรมโปร์ อันเป็นอาณานิคมของเคนมาร์คและใกล้กับกัลกัตตา ถึงแม้การศึกษาพื้นเบื้องต้นของท่านจะอ่อน ท่านก็ยังอุตสาหะทำการศึกษาระดับสูง ได้สำเร็จ ท่านจึงเป็น นักปราชญ์ชั้นนำผู้หนึ่งของโลกในภาษาสันสกฤตและภาษาอื่นๆ แห่งทวีปตะวันออก วิชาไวยากรณ์และ พจนานุกรมที่ท่านแต่งขึ้นก็ยังใช้กันอยู่จนถึงเดี๋ยวนี้ ตั้งแต่ 1800 ถึง 1830 ท่านเป็นศาสตราจารย์สอนใน มหาวิทยาลัยฟอร์ทวิลเลียมคอลเลจแห่งกัลกัตตาในวิชาอักษรศาสตร์ของทวีปตะวันออก ท่านสิ้นชีพใน ปี ค.ศ. 1834 ทั่วทั้งโลกคารวะท่านในฐานะบิดาขององค์การยิ่งใหญ่เผยแพร่ศาสนา

ส่วนในอเมริกานั้นจิตใจอัน จะทำกิจการใหญ่ ของการเผยแพร่ศาสนาในต่างประเทศนั้นก่อเกิด ขึ้นมาครั้งแรกเพราะเนื่องจาก “การประชุมอธิษฐานข้างกองฟาง (Haystack Prayer Meeting) อันเป็นที่ รู้จักกันดีแล้วเรื่องนี้ การประชุมนี้เกิดขึ้นที่วิลเลียมคอลเลจ รัฐมาสแซชูเสตท์ในปี 1811 นักศึกษากลุ่ม หนึ่งประชุมกันในทุ่งนาเพื่อจะอธิษฐานเรื่ององค์การเผยแพร่ศาสนา บังเอิญเกิดพายุขึ้นผู้ประชุมก็พากัน เข้าหลบภัยอยู่ข้างกองฟาง แล้วก็เลยถวายชีวิตของเขากันที่นั่นที่จะทำงานเพื่อพระคริสต์ในโลกที่ถือ ศาสนาพื้นเพ สภาอเมริกาผู้บริหารการเผยแพร่ศาสนาในต่างประเทศ (The American Board of Commissioners for Foreign Missions) ก็เลยเกิดขึ้นเนื่องจากการประชุมครั้งนี้ ซึ่งครั้งแรกสภานี้ร่วมกัน หลายคณะนิยาย แต่โดยที่คริสตจักรอื่นๆ ได้ประกอบตั้งสมาคมของตนขึ้นเอง ไม่เข้าจึงเป็นกิจการงาน ของคริสตจักรกองกลีเกชั่นแนล สภาอเมริกัน ได้ส่งมิชชันนารีออกไปสี่คน คือท่านเนเวลลคนหนึ่ง ท่าน เฮลคนหนึ่ง ทั้งสองนี้ไปยังประเทศอินเดีย ส่วนคนอื่นอีกสองคน ท่านจัดสันและท่านไรซ์เดินทางไป ตะวันออกไกล ในระหว่างเดินทางท่านทั้งสองนี้ได้เปลี่ยนทัศนคติของท่านเรื่องพิธีศัลบัพติสมา ท่านจึง ได้ลาออกจากสภาอเมริกัน การที่ท่านทั้งสองกระทำไปนี้เป็นผลให้เกิดการประกอบตั้งสมาคมอเมริกัน คณะแบปติสต์เผยแพร่ศาสนา (The American Baptist Missionary Society) ท่านจัดสันและท่านไรซ์ได้ เข้าประจำงานในประเทศพม่า ตัวอย่างการกระทำของคณะนิยายกองกลีเกชั่นแนล และคณะนิยายแบปติสต์นั้นเป็นเยี่ยงอย่างให้คณะนิยายอื่นๆ เอาอย่างด้วย ต่อมาอีกไม่กี่ปีคริสตจักรแต่ละคริสตจักรได้มี สภาของตนเอง และมีมิชชันนารีของตนเอง

ในยุคปัจจุบันเกือบจะว่าเป็นไปไม่ได้ที่ในโลกนี้ จะมีประเทศใดที่ไม่มี การเผยแพร่พระกิตติคุณ ในรูปการหนึ่งรูปการใด โรงเรียนของคริสเตียน วิทยาลัย โรงพยาบาล สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าและ สถาบันอื่นๆ ทำการสงเคราะห์มีอยู่ทั่วไปในโลกของผู้ถือศาสนาพื้นเพ และเงินถวายเป็นที่สภากาการเผยแพร่

ศาสนาของคณะนิกายต่างๆ ได้รับปีหนึ่งๆ รวมเป็นเงินหลายล้าน วิสัยทัศน์ที่สุดในคริสตจักรทุกวันนี้ ในบริบทใหญ่และในอเมริกา เป็นวิสัยที่มีความสนใจอย่างลึกและแผ่กว้างในองค์การเผยแผ่ศาสนา ในต่างประเทศ

คนผู้ยิ่งใหญ่ผู้ปรากฏตัวในสามศตวรรษสุดท้ายนี้มีเป็นจำนวนมาก หากแต่การที่จะเอ่ยนามของ พวกเขาผู้นำในความคิดของคริสเตียนและในกิจการของคริสเตียน คนที่กล่าวถึงต่อไปนี้อาจเป็นเพียง บุคคลที่ยกขึ้นมาเป็นตัวตั้งของความเคลื่อนไหวในยุคสมัยของเขาเท่านั้น

ท่านริชาร์ดฮุกเคอร์ (1535-1600) เป็นผู้ก่อให้เกิดงานอันมีอิทธิพลและมีชื่อเสียงที่สุดนั่นคือ ธรรมนูญของคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ (Church of England) เกิดในครอบครัวบิดามารดายากจน ท่านได้รับการช่วยเหลือให้มีการศึกษาในมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด จนบรรลุความยิ่งใหญ่ในการรู้วิชา หลายสาขา ท่านได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาเป็นลำดับเป็นครูส่วนตัว ต่อมาเป็นครูสามัญ แล้วก็ เป็นศาสตราจารย์ ท่านได้รับสถาปนา ในปี ค.ศ. 1582 และเป็นศิษยาภิบาลร่วมอยู่ชั่วคราหนึ่งในลอนดอน ร่วมกับศิษยาภิบาลอีกผู้หนึ่งซึ่งเป็นคนในพรรคพิวริแทนผู้มีไวหาคติ ส่วนท่านฮุกเคอร์นั้นมีทัศนคติทาง แองกลิคัน การขัดแย้งกันของท่านทั้งสองบนบรรณมาสน์ ในที่สุดได้ทำให้ท่านฮุกเคอร์หาช่องไปพักอยู่ในสถานพักนักเทศน์ในชนบท เพื่อจะได้มีเวลาทำการศึกษาค้นคว้างานยิ่งใหญ่ของท่านคือ “บัญญัติการ ปกครองทางศาสนา” (The Laws of Ecclesiastical Polity) ประกอบเป็นหนังสือแปลเล่ม เป็นระบบการ แบบอีพิสโคปอลอันสามารถที่สุดที่เคยผลิตออกมาเผยแผ่และเป็นตำหรับชิ้นหนึ่งที่นักเขียนโดยมาก ที่สุดใช้คัดข้อความออกเป็นเครื่องสนับสนุนข้อโต้แย้งของตนและกระทำกันเรื่อยมาตั้งแต่สมัยของท่าน (ฮุกเคอร์) ถึงแม้กระนั้นบัญญัติการปกครองทางศาสนาฉบับนี้ก็ยังมีทำที่ใจกว้างให้แก่คริสตจักรต่างๆ นอกคณะนิกายอีพิสโคปอลด้วย และมีจิตใจโต้แย้งอันเข้มข้น ท่านฮุกเคอร์มีอายุเพียงสี่สิบเจ็ดปีเท่านั้น เมื่อท่านตาย

ท่านโทมัส คาร์ทไรท์ (1535-1603) อาจถือได้ว่าท่านเป็นผู้ก่อตั้งลัทธิพิวริแทนอังกฤษขึ้น แต่ไม่ยิ่งใหญ่ที่สุดในบรรดาสมาชิกของลัทธิ เกียรติผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดนี้ได้แก่ท่าน โอลิเวอร์ครอมเวลล์ซึ่ง ประวัตินี้ของท่านครอมเวลล์นี้บันทึกในประวัติศาสตร์ของรัฐ ไม่ได้บันทึกในประวัติศาสตร์ของ คริสตจักร ท่านโทมัสคาร์ทไรท์ได้เป็นศาสตราจารย์ของเทวศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ในปี ค.ศ. 1569 แต่ต้องหลุดจากตำแหน่งในปีรุ่งขึ้นเพราะเหตุที่ท่านตีพิมพ์เผยแผ่ความคิดเห็นของท่านสู่ สาธารณชนซึ่งความคิดเห็นนั้นๆ เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจแก่พระนางเอลิซาเบ็ธและพวกบิชอปซึ่งนำท่านได้ ให้ทัศนคติว่าพระคัมภีร์นั้นไม่เพียงแต่บรรจุด้วยบัญญัติแห่งความเชื่อและหลักธรรมเท่านั้น แต่ยังได้ระบุ ถึงการปกครองคริสตจักรด้วย คริสตจักรควรเป็นไปตามระบบเปรสไบเทเรียน คริสตจักรนั้นไม่ เพียงแต่ควรจะเป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐเท่านั้น แต่ควรจะมีอำนาจเหนือกว่ารัฐโดยพฤตินัยอีกด้วย ท่าน

เป็นผู้ไม่โอนอ่อนผ่อนตามเช่นเดียวกับวิสัยของคนชั้นสูง ในคริสตจักรเรียกร้องต้องการการถืออย่างเดียวกันให้มีการใช้อำนาจบ้านเมืองบังคับ เพื่อคริสตจักรจะได้เป็นแบบเปรสไบเทเรียนมีหลักกรรมตามแบบของท่านยอห์นแคลวิน ท่านคาร์ทไรท์ได้เป็นศิษยาภิบาลอยู่น้อยปีบนเกาะเกอนซี (Guernsey) และเจอร์ซี (Jersey) ท่านได้ตั้งคริสตจักรขึ้นหลายแห่งตามแบบความคิดเห็นของท่านแต่ตั้งแต่ ค.ศ. 1573 ถึง 1592 เวลาส่วนมากที่สุดของท่านไม่อยู่ในคุกก็อยู่ในสถานะเนรเทศอยู่บนผืนแผ่นดินยุโรป เก้าปีสุดท้ายแห่งชีวิตของท่านรู้สึกว่าจะไปในการปลีกตัวไปอยู่อย่างสงบ ภายหลังต่อมาทัศนคติของท่านได้มาครอบงำอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรอังกฤษ (The House of Commons) ส่วนในสภาขุนนาง (The House of Lords) นั้นพวกบิชอปมีอำนาจอยู่ เลยเกิดช่วงชิงอำนาจกันขึ้นในระหว่างพรรคต่างๆ จนในที่สุดถึงกับเกิดเป็นสงครามกลางเมืองขึ้น และถึงวาระที่ครอมเวลล์ขึ้นปกครอง

ท่านโยนาธาน เอ็ดเวิร์ด (1703-1758) จัดว่ามีเกียรติเป็นผู้ออกหน้าเด่นที่สุดในบรรดาคนอเมริกันในวิชาปรัชญาศาสตร์และเทวศาสตร์ เป็นนักเทวศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดของศตวรรษที่สิบแปด ในทั้งสองฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติก ในตัวท่านมีศาสตร์อันเฉียบแหลมรวมกันอยู่ คือความร้อนรนที่สุดในการค้นคว้าทางเทวศาสตร์และเป็นผู้รุ่มร้อนฝ่ายวิญญาณจิตถือเคร่ง ท่านเป็นผู้มีวิชาความรู้ปราชญ์เปรี๊ยะที่สุดตั้งแต่ยังเยาว์วัยเน้นที่สุด สำเร็จปริญญาจากมหาวิทยาลัยเยล (Yale College) เมื่ออายุได้สิบเจ็ดปี ได้อ่านอักษรศาสตร์ทางปรัชญาอย่างกว้างขวางมาแล้วอันว่าด้วยวารที่ผ่านพ้นมาแล้วและทั้งที่อยู่ในสมัยตัวท่านเอง ในปี ค.ศ. 1727 ท่านเป็นศิษยาภิบาลร่วมกับคุณปู่ของท่านในคริสตจักรคณะคองกลีเกชั่นแนลในนอร์ธแทมป์ตัน และไม่ช้าก็เป็นที่รู้กันว่าท่านเป็นนักเทศน์รื้อรันทศนาเราให้มีชีวิตจิตวิญญาณอย่างเคร่งครัด ท่านได้เทศนาเรื่อง “การตื่นตัวอย่างใหญ่หลวง” (The Great Awakening) เป็นการฟื้นฟูเผยแพร่ไปทั่วนิคมชนอเมริกันทั้งหมด ในการที่ท่านได้ต่อสู้กับ “สัญญาครึ่งทาง” (half-way Covenant) ก่อให้เกิดความรู้สึกต่อสู้ท่านอย่างขมขื่น จนถึงท่านต้องถูกขับไล่ออกจากคริสตจักรของท่านในปี ค.ศ. 1750 อันสัญญาครึ่งทางนี้คือรับคนเข้าเป็นสมาชิกของคริสตจักร โดยที่ผู้นั้นยังไม่มีวิสัยทางศาสนาเป็นที่แน่นอนอย่างใดเลย ซึ่งในเวลานั้นในนิวอิงก์แลนด์ใช้วิธีกันเกือบจะทั่วไป ท่านได้เป็นมิชชันนารีไปสอนชนอินเดียนอยู่แปดปีในระหว่างยุคที่ท่านปลีกตัวไปนี้ท่านได้เขียนเรื่องหนึ่งขึ้นเป็นอนุสรณ์คือ “อิสรภาพของความตั้งใจ” (The freedom of the Will) ตั้งแต่สมัยท่านเรื่อยมาได้ใช้เป็นหนังสือคำราชของลัทธิแคลวินแห่งนิวอิงก์แลนด์ (New England Calvinism) ในปี ค.ศ. 1758 ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยพริ้นซ์ตัน (Princeton College) แต่ปฏิบัติภารกิจได้ไม่กี่สัปดาห์ท่านก็ถึงแก่อนิจกรรมอายุได้ห้าสิบห้าปี

ท่านยอห์น เวสเลย์ เกิดที่เมืองเฮ็พเวอร์ท ในภาคเหนือของประเทศอังกฤษ เป็นปีเดียวกันกับที่ท่านโยนาธานเอ็ดเวิร์ดเกิดในอเมริกา ค.ศ. 1703 แต่ยอห์นเวสเลย์มีอายุยืนกว่าโยนาธานเอ็ดเวิร์ดหนึ่ง

ในสามศตวรรษ คืออยู่จนถึง ค.ศ. 1791 บิดาของยอห์นเวสเลย์เป็นอธิการบดีของคริสตจักรแห่งประเทศไทย อังกฤษในเมืองเอดินเบิร์ก แต่มารดาของยอห์นเวสเลย์คือนางซูซานนาแอนเนสเวสเลย์เป็นผู้อบรมสั่งสอนยอห์นเวสเลย์มากกว่าคนอื่น มารดาของยอห์นเวสเลย์เป็นคนตระกูลที่อยู่ในพรรคพิวริแทนและปฏิบัติกรอย่างไม่ถือตามกัน เป็นมารดาและครูของบุตรสิบแปดคนยอห์นเวสเลย์สำเร็จได้รับปริญญาจากมหาวิทยาลัยไคร้ท์เชิร์ท (Christ Church Collage) และมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด (Oxford) ในปี ค.ศ. 1724 ได้รับสถาปนาในคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ ได้เป็นคณะครูในมหาวิทยาลัยลินคอล์น (Lincoln Collage) อยู่สักไม่กี่ปี ในระหว่างที่ท่านได้เป็นครูอยู่ ท่านก็คลุกคลีอยู่กับกลุ่มนักศึกษาในออกซ์ฟอร์ดกลุ่มหนึ่ง นักศึกษากลุ่มนี้มุ่งดำรงชีวิตอย่างบริสุทธิ์ คนทั้งหลายเรียกนักศึกษากลุ่มนี้เยาะๆ ว่า “พวกผู้บริสุทธิ์” (The Holy Club) ต่อมาก็เรียกว่าคณะ “เมธอดิสต์” (Methodist) ตามกิริยาท่าทีแห่งชีวิตของเขา ในปีต่อมาเหล่าศิษย์ของเวสเลย์ก็ได้ नामเมธอดิสต์เป็นการแน่นอน ในปี ค.ศ. 1735 เวสเลย์กับคาร์ลเวสเลย์น้องชายได้ไปเป็นมิชชันนารีในจอร์เจียซึ่งเป็นอาณานิคมใหม่ ไปทำได้อสองปีก็กลับประเทศอังกฤษ งานที่ได้ทำก็นับว่ายังไม่สำเร็จ แต่ผลของงานยุคนี้ทำให้ชีวิตของทั้งสองแข็งแกร่ง คือเวลา (ที่เดินทางกลับผู้แปล) ทั้งสองคนได้พบกับชาวคณะโมเรเวียนกลุ่มหนึ่ง ชาวคณะโมเรเวียนเป็นศิษย์ของท่านเคาท์ซินเซนดอร์ฟ (Count Zinzendorf) ยอห์นกับคาร์ลเวสเลย์จึงได้ความรู้และความตระหนักแห่งประสบการณ์ของชีวิตวิญญานจิต การปฏิบัติงานของท่านยอห์นเวสเลย์ยังคงล้มเหลวมาจนถึงเวลานั้น (ที่ได้พบกับคณะโมเรเวียน) แต่ตั้งแต่เวลานั้นไปนอกจากท่านจอร์จไวท์ฟิลด์ (George Whigefield) แล้วไม่มีนักเทศน์คนใดในประเทศอังกฤษจะเร้าความสนใจของคนทุกที่ทุกแห่งได้อย่างที่ยอห์นเวสเลย์ได้ทำ เวสเลย์จึงมาเดินทางไปทั่วประเทศอังกฤษและไอร์แลนด์ เทศนาจัดตั้งสมาคม และนำชีวิตพวกศิษย์อยู่ตลอดชีวิตอันยืนยาวของท่านชีวิตของท่านอยู่ไปจนกระทั่งเกือบถึงสิ้นศตวรรษที่สิบแปด งานของท่านก่อให้เกิดคณะเวสเลย์อัน ภายใต้อรูปแบบของระบอบการต่างๆ กันขึ้นในบริเตนใหญ่ และทั้งคริสตจักรทั้งหลายคณะเมธอดิสต์ในอเมริกา และทั่วทั้งโลก เมื่อรวบรวมจำนวนสมาชิกแล้วจะปรากฏเป็นเรือนหลายล้านคน ท่านยอห์นเวสเลย์ถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1791 มีอายุได้แปดสิบแปดปี

ท่านยอห์นเฮนรีนิวแมน (1801-1890) เป็นหัวหน้าคณะแองโกลคาทอลิกแห่งศตวรรษที่สิบเก้า ทั้งนี้เพราะความสามารถของท่านในการเขียนบทความแบบที่ทำให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้ง ท่านเองมีทัศนะจะแจ้งเทศนาร้อนรน เหนืออื่นใดหมดมีลักษณะน่านับถือเป็นพิเศษ ท่านได้รับปริญญาจากมหาวิทยาลัยตรีเอกานุภาพ (Trinity College) และมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (Oxford) ในปี ค.ศ. 1820 ได้เป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยอริเอล (Oriell College) ได้เกียรตินิยมนสูงสุดในปี ค.ศ.1824 ได้รับสถาปนาในคริสตจักรอังกฤษ (English Church) และในปี ค.ศ.1828 ได้เป็นหัวหน้าของศาสนาจารย์ในคริสตจักร

ประจำมหาวิทยาลัย (University Church) ของเซนต์แมรี คำเทศนาที่ท่านเทศน์ที่นั่นทำให้ท่านสามารถใช้อิทธิพลโน้มน้าวใจคนของอ็อกซ์ฟอร์ดได้เป็นหนึ่งในชั่วอายุคนจริงอยู่ท่านเคเบิลเป็นผู้ริเริ่มคณะอ็อกซ์ฟอร์ด แต่ผู้นำอันแท้จริงคือท่านนิวแมน บทความสำคัญของคณะอ็อกซ์ฟอร์ดมีทั้งหมดเก้าสิบบท ในจำนวนนี้ท่านนิวแมนเป็นผู้เขียนยี่สิบเก้าบท นอกนั้นส่วนมากก็ได้การลตมาจากท่าน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเหตุที่คณะนี้ถูกเฟื่องโตโดยเจ้าหน้าที่ทั้งหลายในมหาวิทยาลัย และทั้งพวกบิชอปชั้นนำของคริสตจักรด้วย ท่านจึงได้ลาจากเซนต์แมรีในปี ค.ศ. 1843 แต่ที่จริงส่วนมากเป็นเพราะทัศนคติของท่านนิวแมนเองนั้นไม่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป หลังจากที่ท่านได้ปลีกตัวไปอยู่ที่คริสตจักรที่ลิตเติลโมร์ (Littimore) และหลบตัวอยู่สามปี จนกระทั่ง ปี ค.ศ.1845 ท่านก็ได้รับเข้าในคริสตจักรโรมันคาทอลิก หลังจากการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับคริสตจักรเช่นนี้แล้วท่านได้ยึดต่อไปอีกสี่สิบห้าปี ใช้เวลาส่วนมากที่สุดในเบอร์มิงแฮม (Birmingham) ไม่มีชื่อเสียงโด่งดังเหมือนแต่ก่อน แต่เพื่อนฝูงรุ่นเก่าๆ ยังคงมีความรักใคร่ท่านมาก ข้อเขียนของท่านมีมาก แต่ที่ออกเผยแพร่ไปกว้างขวางและมีอิทธิพลก็คือบทความแจกจ่าย (Tracts) และบทเทศนาหลายเล่ม หนังสือเล่มหนึ่งที่ท่านเอาออกสู่ประชาชนในปี ค.ศ. 1864 มีชื่อว่าอโปโลเจีย โปรวิตาซัว (Apologia pro Vita Sua) เป็นเรื่องบันทึกชีวิตทางศาสนาของท่านเอง และทำให้ความนับถือที่มีอยู่แล้วในหลายคนที่น่าเชื่อถือท่านได้มีความนับถือเพิ่มขึ้น เว้นไว้แต่คนที่เปื้อนฝ่ายต่อสู้ท่านอย่างขมขื่นไม่ถึคน ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นคาร์ดินัล (Cardinal) ในปี ค.ศ. 1879 และตายในเบอร์มิงแฮมในปี ค.ศ.1890 ในด้านอิทธิพลของท่านนั้นไม่มีคนของคริสตจักรไม่ว่าในนิกายใดในศตวรรษนั้นจะก้าวเกินท่านนิวแมนได้

เรื่องของท่านวิลเลียมคาเรย์ (1761-1834) ผู้ก่อตั้งองค์การเผยแพร่ศาสนาฝ่ายโปรเตสแตนต์แห่งยุคปัจจุบันสมัย เรื่องนี้ได้เคยกล่าวไว้แล้วและไม่ควรที่จะพูดถึงซ้ำอีก อนุสรณ์ของท่านก็คือมิชชันนารีในระบบต่างๆ ออกไปเทศนาอย่างไพศาลและทั้งการศึกษาของมิชชันนารีก็ได้อุปการะของท่านเป็นเครื่องช่วยเหลือมากซึ่งเป็นกิจการที่กำลังเปลี่ยนรูปโลกของศาสนาพื้นเพที่ไร้พระเจ้า เมื่อเปิดศตวรรษที่ยี่สิบ คริสตจักรต่างๆ ฝ่ายโปรเตสแตนต์ของประเทศอังกฤษและอเมริกามีท่าทีผิดแผกแตกต่างกว่าเมื่อร้อยปีก่อนมาก ระบบหลักธรรมแบบต่างๆ ได้ตกจากความสนใจจนเหมือนหมดความสำคัญ และโดยพฤตินัยแล้วทุกคณะนิกายถือหลักข้อเชื่ออย่างเดียวกัน หลักธรรมสองแง่ที่ต่างกันมากก็ยังคงถือกันอยู่เป็นปัญหาทางวิชาการ คือหลักธรรมที่ว่ามีการกำหนดหมายปลายทางของชีวิตคนให้เป็นไปอย่างหนึ่งอย่างใด (predestination) กับปลายทางของชีวิตจะเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดที่สุดแต่ความตั้งใจอันเป็นอิสระของคนนั้นๆ (freedom of human will) แต่ไม่ได้เอาหลักธรรมทั้งสองนี้มาปฏิบัติพิสูจนกันอีกเลย บรรดาศาสนาจารย์บัดนี้อาจย้ายปฏิบัติการจากคณะนิกายหนึ่งไปปรนนิบัติอีก

นิกายหนึ่งได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนความเชื่อ คริสตจักรได้ค่อยๆ เข้าร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวในความเชื่อ

เมื่อมีความเชื่อ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วก็มีจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเติบโตขึ้นด้วย คริสตจักรต่างๆ เลิกวางตัวแยกจากกัน เลิกวางตัวต่อสู้กัน แต่กลับทำการวางแผนร่วมกันและทำการร่วมกันในกิจการอันยิ่งใหญ่ คริสตจักรต่างๆ รวมกันเป็นหน่วยๆ ขึ้นหลายหน่วยเช่น ยูไนเต็ดเชิร์ชออฟแคนาดา (United Church of Canada) เป็นหน่วยงานใหญ่ประกอบด้วยหน่วยย่อยของคณะเมธอดิสต์ คองกลิกเชียนแนลิสต์ และบางส่วนของเปรสไบเทเรียน ซึ่งทำการรวมหน่วยกัน ในปี ค.ศ. 1925 หน่วยของคริสตจักรแห่งสก๊อตแลนด์ (The Church of Scotland) รวมกับยูไนเต็ดฟรีเชิร์ช (United free Church) ในปี ค.ศ. 1929 หน่วยของคองกลิกเชียนแนลรวมกับคริสตจักรคริสเตียนในสหรัฐ ในปี ค.ศ. 1931 และหน่วยใหญ่ของคณะเมธอดิสต์ในบริแทน (พริมิทีฟ Primitive, ยูไนเต็ดเมธอดิสต์ United Methodists และเวสเลี่ยน) ในปี ค.ศ. 1932

แต่ว่าลักษณะอันเด่นที่สุดในศาสนาคริสต์นิกายแห่งปัจจุบันก็คือจิตใจปรนนิบัติการ คราวก่อน คริสตจักรมีเป้าที่จะดึงเอาคนออกจากโลกมาเข้าในคริสตจักร แต่เดี๋ยวนี้มีเป้าที่จะ “ทำให้ระบอบสังคมกลายเป็นคริสเตียน” เยาวินญาณของพระกิตติคุณเข้าสู่ชีวิตคนในทุกๆ สาขาของสังคม

สังเขปของบทที่ 23,24,25

ภาคหนึ่ง บทที่ 23

1. คริสตจักรโรมันคาทอลิก

1. คาทอลิกสเปน
2. คาทอลิกฝรั่งเศส
3. คาทอลิกอังกฤษ
4. คาทอลิกอพยพเข้า
5. รัฐบาลคาทอลิก

2. คริสตจักรโปรเตสแตนต์อีพิสโคปอล

1. ในรัฐเวอจิเนีย
2. ในนิวยอร์ก
3. ในระหว่างการปฏิวัติของอเมริกา
4. บีชีออฟแรกที่สุด
5. สมาชิกภาพ
6. ระบอบการ

3. คริสตจักรคองกรีเกชันแนล

1. นักบุญจาริก (the pilgrims)
2. ระบอบการ
3. เดิบโต
4. หลักธรรม
5. สมาชิกภาพ

4. คริสตจักรปฏิรูป

1. คริสตจักรปฏิรูปในอเมริกา
2. คริสตจักรปฏิรูปในสหรัฐ
3. หลักธรรม
4. ระบอบการ
5. แแบ็ปติสต์

5. แแบ็ปติสต์

1. หลักเกณฑ์
2. ระบบการ
3. วิญญาณ
4. กำเนิดในยุโรป
5. ในอเมริกา
6. องค์การแบ็ปติสต์
7. องค์การเผยแพร่ศาสนาคณะแบ็ปติสต์

6. มิตรสหายหรือเควิกเคอร์

1. ชอร์ชฟ็อกซ์
2. คำสอนของเควิกเคอร์
3. เควิกเคอร์ในรัฐเมซซาคูเซต
4. ในรัฐนิวเจอร์ซีย์
5. อาณานิคมของวิลเลียมเพ็นน์
6. แดกแซก
7. สมาชิกภาพ

ภาคสอง บทที่ 24

7. ลูเธอร์แรนส์

1. ในนิวยอร์ค
2. บนฝั่งแม่น้ำเดลาแวร์
3. ความเติบโต
4. สมาชิกภาพ
5. ระบอบการ
6. หลักธรรม

8. เปร์สไบเทเรียนส์

1. กำเนิด
2. ในสงครามปฏิวัติ
3. แดกแซก
4. สมาชิกภาพ
5. หลักธรรม

6. การปกครอง

1. นิวยอร์ก และแมริแลนด์
2. แฟรนซิสแอสบูรี
3. การประชุมครั้งที่หนึ่ง
4. การประชุมคราวคริสต์มาส
5. สาขา
6. สมาชิก
7. หลักธรรม
8. ระบอบการ

9.เมธอดิสต์

10.สหภาพพี่น้องเผยแพร่ศาสนา (The Disciples of Christ)

1. กำเนิด
2. จุดหมาย
3. มาตรฐานหลักธรรม
4. แบบแผนศาสนา
5. เติบโต

12.พระเจ้าองค์เดียว (Unitarians)

1. หลักธรรม
2. กำเนิด
3. สมาชิก

13.นักวิทยาศาสตร์คริสเตียน (The Christians Scientists)

1. ผู้ให้กำเนิด
2. ระบอบการ
3. ความเชื่อ
4. สมาชิกภาพ

บทที่ 25

คริสต์จักรในแคนาดา

1. ผู้นำศาสนาล่วงหน้ามาในศตวรรษที่สิบเจ็ด

2. คริสตจักรคาทอลิก
 3. แองกลิแกน (คริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ Church of England)
 4. เมโทดิสต์ และ เปรสไบเทเรียน
 5. สหภาพคริสตจักรแห่งแคนาดา(United Church of Canada)
 6. แบ็ปติสต์กับลูเธอรัน
 7. โดคโฮเบอร์ และ เมนโนไนท์ (Doukhobers and Mennonites)
 8. แอดเวนติสต์ พวกพี่น้อง คริสตจักรแห่งพระคริสต์ และสานุศิษย์ของพระคริสต์ คริสเตียน วิทยาศาสตร์ สมาคมเผยแพร่ศาสนา และอื่นๆ
-

บทที่ 23

คริสตจักรต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา (ภาคหนึ่ง)

1.โรมันคาทอลิก 2.โปรเตสแตนต์อัสโซซิเอต 3.คองกลิกชันแนล

4.ปฏิรูป 5.แบพติสต์ 6. สมาคมมิตรสหาย

ในสหรัฐเวลานี้มีองค์การศาสนาไม่น้อยกว่า 265 องค์การ อันประมาณคริสตจักรได้สัก 265,500 คริสตจักร รวบรวมสมาชิกในองค์การศาสนาต่างๆ เหล่านั้นก็ประมาณสัก 89,392,000 คน ในจำนวนนี้ 86,000,000 คนเป็นคริสเตียนอยู่ในนิกายต่างๆ (สถิติของศาสนาจะกะเนได้ก็แต่เพียงหยาบๆ เท่านั้น นอกจากศาสนาคริสต์แล้วก็มีนัยศาสนาที่จะได้บันทึกสถิติที่ใกล้เคียงแม้ศาสนาคริสต์นิกายก็ยังใช้วิธีนับจำนวนสมาชิกต่างๆ กัน ลัทธิคาทอลิกนับทุกคนที่รับบัพติศมาแล้วเป็นสมาชิกทุกคน ส่วนลัทธิโปรเตสแตนต์นั้นนับแต่เฉพาะคนที่ติดต่อกับคริสตจักรเท่านั้นเป็นสมาชิก) คริสตจักรที่ใหญ่ๆ และสำคัญที่สุดเท่าที่พอจะนับจำนวนสมาชิกได้ และก็ได้อย่างหยาบๆ เราจะพูดถึงคริสตจักรต่างๆ นี้ตามลำดับที่เขามาตั้งเป็นปีกแผ่นในอเมริกาก่อนหลัง

โดยที่สเปน โปรตุเกสและฝรั่งเศสเป็นผู้แรกเพื่อนในการสำรวจโลกใหม่ มาค้นหา มาเอาชัยชนะ มาตั้งอาณานิคม แล้วประเทศเหล่านี้ก็ถือลัทธิโรมันคาทอลิกทั้งนั้น จึงเป็นของธรรมดาว่า คริสตจักรแรกที่มาตั้งรกรากในอเมริกาทั้งเหนือและใต้ จึงเป็นคริสตจักรโรมันคาทอลิก ประวัติศาสตร์ของคริสตจักรนั้นในอเมริกาเริ่มในปี 1499 อันเมื่อนั้นโคลัมบัสเดินทางมาเที่ยวที่สองได้นำเอานักบวชสิบสองคนมาด้วยเพื่อเอามาทำให้ชนพื้นเมืองเผ่าต่างๆ หันมาเชื่อถือ ไม่ว่าจะชาวสเปนจะไปทางไหนเขาเป็นต้องนำเอาศาสนาจารย์ติดไปด้วย ไม่ว่าจะไปตั้งถิ่นฐานหรือไปรบทัพจับศึกแล้วพวกศาสนาจารย์ก็จะทำการตั้งระบอบศาสนาของเขาเอง คริสตจักรแรกที่สุดในสหรัฐตั้งที่ เซนต์ออกัสตินในรัฐฟลอริดา ในปี 1565 และในแซนตาเฟในนิวแม็กซิโก ประมาณ 1600 วิธีของพวกสเปนใช้วิธีเอาคนพื้นเมืองมาเป็นทาส แล้วบังคับให้เชื่อถือ บังคับให้สร้างคริสตจักรและอารามต่างๆ ตามแผนผังที่มีกระทำกันในประเทศสเปน อาคารสำนักงานเก่าแก่ของเขาบางแห่งยังคงมีอยู่ให้เห็นในเทกซัสและคาลิฟอร์เนีย เป็นอาคารตั้งเบียดเสียดกันเดี๋ยวนี้ไม่มีอะไร ถูกทอดทิ้งให้ร้างเปล่าเปลี่ยวอยู่ การที่สเปนมาครอบครองอยู่ในเนื้อที่ตั้งแต่ฟลอริดาถึงคาลิฟอร์เนียเป็นผลให้คริสตจักรโรมันคาทอลิกบังคับบัญชาท้องถิ่นนี้ทั้งหมด

ในศตวรรษที่สิบแปด แต่ว่าห้องถิ่นอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้มีผู้คนอยู่ก็แต่เพียงบางเบา เพราะว่าพวกสเปนนั้นมีชัยชนะใหญ่ก็จริง แต่การเข้าอยู่ในอาณานิคมนั้นแข็งขามาก

เมื่อชาวสเปนเข้าครอบครองอยู่ภาคได้แล้วไม่ช้าฝรั่งเศสก็เข้าประจำในภาคเหนือบนฝั่งแม่น้ำเซนต์ลอว์เรนซ์ใน “ฝรั่งเศสใหม่” หรือแคนาดา คิวเบ็คได้มีผู้มาตั้งอยู่ในปี 1608 มอนทรีนยังไม่มีจนถึง 1466 ฝรั่งเศสที่อพยพเข้ามาอยู่นั้นมีจำนวนเล็กน้อยอยู่คราวหนึ่ง ในปี 1663 พลเมืองฝรั่งเศสในแคนาดามีจำนวนสองพันห้าร้อยคน แต่ภายหลังไม่ช้าคนเพิ่มเข้ามาอยู่ในนิคมรวดเร็ว ทั้งจำนวนคนเกิดในอเมริกาก็เกินกว่าในประเทศฝรั่งเศส ดังนั้นทั่วทั้งแคว้นแห่งเซนต์ลอว์เรนซ์ตั้งแต่ทะเลสาบใหญ่ถึงมหาสมุทรแอตแลนติก ไม่ช้าก็มีพวกคาทอลิกฝรั่งเศสผู้ถวายเป็นปฏิปัติงานกันเต็มไปหมดส่วนใหญ่ของคนพวกนี้รู้หนังสือน้อยและเป็นพวกที่อ่อนน้อมต่อนักบวชของเขาอ่อนโยนกว่า พวกเพื่อนคาทอลิกในประเทศฝรั่งเศสมีทำที่ต่อนักบวชของเขาในฝรั่งเศส ในแคนาดามีความพยายามใหญ่ที่จะนำชาวอินเดียมาเชื่อถือฝ่ายคาทอลิก มีแต่คณะเยซุอิตในอาณานิคมฝรั่งเศสเท่านั้น ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ว่าได้ประกอบกิจการอันองอาจกล้าหาญ และเสียสละอย่างไม่มีคณะอื่นใดเสมอเหมือน วิธีการของคณะเยซุอิตก็ตรงกันข้ามกับที่กระทำกันในพวกชาวสเปนในอเมริกา ชาวคณะได้เอาชนะใจคนผิวแดงมาเป็นมิตรสหายด้วยการประกอบการเมตตากรุณาไม่เห็นแก่ตัวเอง

เมื่อยุคกลางของศตวรรษที่สิบแปด อาณาบริเวณทั้งหมดแห่งภาคตะวันตกเฉียงเหนืออันกว้างใหญ่เลยออกเลเฮนส์ไปอีกตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝรั่งเศส ตะวันตกเฉียงใต้อยู่ในปกครองของสเปน ทั้งสองเขตนี้ก็ตกอยู่ใต้อำนาจสูงสุดของคริสตจักรโรมันคาทอลิก มีแต่แผ่นดินเป็นแถบยาวแคบๆ ไปตามฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกเท่านั้นที่เป็นของคริสตจักรโปรเตสแตนต์ในอาณานิคมอังกฤษ ภูเขาต่างๆ ทุกสิ่งทุกอย่างแสดงว่าอนาคตจะต้องเป็นของคาทอลิกในที่สุดทั้งทวีปจะอยู่ในปกครอง แต่โดยที่บริติชได้มามีชัยต่อแคนาดาในปี 1759 และต่อมาเมื่อหลุยเซียนาและเท็กซัสได้ขึ้นต่อสหรัฐ ทำให้ดุลอำนาจในอเมริกาเหนือเปลี่ยนจากคาทอลิกไปเป็นทางฝ่ายโปรเตสแตนต์

อาณานิคมอังกฤษบนริมฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกเป็นโปรเตสแตนต์ นอกจากผู้อพยพมาตั้งอยู่ในแมริแลนด์ในปี 1634 คนเหล่านี้เป็นคาทอลิกอังกฤษที่ถูกห้ามการปฏิบัติศาสนกิจในประเทศของตน แม้นในโลกลใหม่คนเหล่านี้ได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติศาสนกิจของตนได้ก็เพราะทุกศาสนาในที่นั้นได้รับอิสรภาพ และไม่ช้าเมื่อชนส่วนใหญ่ของผู้อพยพมาตั้งถิ่นเป็นโปรเตสแตนต์การปฏิบัติทางฝ่ายคาทอลิกก็ถูกห้ามอีก แล้วภายหลังก็ได้รับอนุญาตอีก แต่บิชอปฝ่ายโรมันคาทอลิกไม่มีสำหรับปฏิบัติการในแมริแลนด์จนกระทั่งถึงปี 1790 จึงมีบิชอปหนึ่งถวายเป็นผู้ปฏิบัติกร และนับว่าเป็นคนแรกในสหรัฐ เมื่อเวลานั้นพลเมืองชาวคาทอลิกในประเทศนี้มีประมาณสักสามหมื่นคน

การอพยพจากยุโรปเข้าอเมริกากระทำกันเป็นสายใหญ่เริ่มเมื่อประมาณ 1845 ครั้งแรกเคลื่อนไปด้วยคาทอลิก เพราะส่วนใหญ่มาจากประเทศคาทอลิกอันเข้มแข็งในไอเรแลนด์ ต่อมาอีกร้อยหลายล้านคนจากเยอรมันนิกายได้มาเพิ่มเข้าอีก ต่อมาก็ยังมีอีกหลายคนจากอิตาลีมาเพิ่มเข้ากับคนเหล่านี้ที่อยู่เดิม จากการเกิดทำให้จำนวนคนเติบโตใหญ่ขึ้นตามธรรมชาติ จากการอพยพเข้ามาเพิ่มและด้วยการอำนวยความสะดวกอย่างปราณีตของนักบวช คริสตจักรโรมันคาทอลิกในสหรัฐจึงได้ก้าวหน้าไปอย่างใหญ่ จนกระทั่งบัดนี้พลเมืองคาทอลิกมีจำนวนกว่ายี่สิบแปดล้านคนหรือประมาณหนึ่งในสามของจำนวนคนในคริสตจักรโปรเตสแตนต์ทุกนิกายรวมกัน

ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของคริสตจักรโรมันทั่วโลก คาทอลิกชาวอเมริกันจึงต้องอยู่ภายใต้ปกครองของสันตะปาปาที่กรุงโรม แบ่งชาติออกเป็นหนึ่งร้อยสิบบริเวณ แต่ละบริเวณมีบิชอปปกครอง ซึ่งพระสันตะปาปาเป็นผู้แต่งตั้งมา แต่ว่าบรรพชิตเป็นผู้เสนอนามให้แก่สันตะปาปาเป็นผู้เลือกตั้งขึ้น ซึ่งนามที่บรรพชิตเสนอขึ้นไปให้เลือกนั้นพระสันตะปาปาจะรับก็ได้ไม่รับก็ได้ บริเวณทั้งหลายรวมเข้าเป็นยี่สิบสี่กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีสังฆราชปกครอง แล้วยังมีมหาสังฆราชปกครองเหนือเหล่าสังฆราชอีกชั้นหนึ่ง มหาสังฆราชนี้ก็ต้องได้แต่งตั้งมาจากโรมด้วย

คริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ The Church of England เป็นศาสนาโปรเตสแตนต์แรกที่ตั้งขึ้นในอเมริกา ท่านเซอร์เฟรนซิสเดริคเป็นผู้ปฏิบัติบริการในแคลิฟอร์เนีย เริ่มที่เดิวในปี 1579 แล้วพวกบรรพชิตได้มากับการเดินทางของท่านเซอร์วอลเตอร์ ราเลฮ์ในปี 1587 คริสตจักรอังกฤษ English Church เข้ามาเป็นประจำตั้งแต่ปี 1607 ด้วยกันกับอาณานิคมอังกฤษแรกที่เซนต์เฮนรี่ในเวอร์จิเนีย คริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษเป็นแบบแผนการนบธรรมวินัยอย่างเดียวกันที่รับรองกัน ในยุคเริ่มในเวอร์จิเนียและในอาณานิคมอื่นๆ ภาคาได้ เมื่อนิวยอร์กที่ชาวดัทชมาตั้งถิ่นอยู่ได้กลายเป็นดินแดนของอังกฤษไป ในปี 1664 คริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษก็เป็นปีกแผ่นมันคง แล้วยุคนี้ก็กลายเป็นคริสตจักรของทางราชการของอาณานิคม แต่ว่าแบบแผนของการปฏิบัติศาสนกิจแบบอื่นๆ ในฝ่ายโปรเตสแตนต์ก็มิได้ถูกห้าม วัดทรินิตี้ในนครนิวยอร์กได้ประกอบตั้งขึ้นในปี 1693 และคริสตจักรแห่งพระคริสต์ Christ Church ในฟิลาเดลเฟียในปี 1695

บรรพชิตทุกคนของคริสตจักรนี้เมื่อรับการสถาปนาจะต้องให้คำปฏิญาณด้วยว่าจะภักดีต่อราชบัลลังก์อังกฤษ เพราะฉะนั้นจึงเป็นธรรมดาที่ผลก็คือในสงครามปฏิวัติบรรพชิตเกือบทุกคนเป็นผู้จงรักภักดีต่ออังกฤษ เขาเรียกคนพวกนี้ว่าทอริส พวกบรรพชิตในฝ่ายอีปีสโคปอลเป็นอันมากได้ออกจากประเทศไป และเมื่อจบการปฏิวัติจึงยากที่จะมีบรรพชิตมาประจำวัดต่างๆ ที่ว่างอยู่ เพราะว่าไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามความต้องการให้มีการจงรักภักดีต่อบริเตนใหญ่ได้อีกต่อไป และด้วยเหตุผลนี้จึงไม่มีบิชอปที่จะอุทิศตัวในการนี้ได้ ในปี 1784 ศาสนาจารย์ซามูเอลซีบูรีแห่งคอนเนคติกัต ได้รับการ

แต่งตั้งจากบิชอปที่จะอุทิศตัวในการนี้ได้ ในปี 1787 ดร.วิลเลียมไวท์ และ ดร.ซามูเอล ปรูวสต์ได้รับแต่งตั้งโดยสังฆราช (Archbishop) แห่งแคนเตอร์บรี จึงเป็นการทำให้คริสตจักรอเมริกาสืบต่อจากอังกฤษ คริสตจักรในสหรัฐตั้งนามเป็นทางราชการว่าโปรเตสแตนต์อีพิสโคปอลเชิร์ช ในปี 1792 จำนวนบรรพชิตของคริสตจักรประมาณสองร้อยคน เติบโตขึ้นเรื่อยๆ และรวดเร็ว บัดนี้มีจำนวนสมาชิกเกือบสามล้านครั้ง

เป็นที่รับกันว่ามิสามตำแหน่งในปฏิบัติการ คือ บิชอป นักบวช (Priests) และอาดีคัน (มัคนายก) และรับหลักข้อเชื่อส่วนมากที่สุดของคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษสามสิบเก้าข้อนั้น แล้วเอามาตัดแปลงให้เหมาะกับแบบปกครองของอเมริกัน อำนาจในการออกบทบัญญัติของคริสตจักรนั้นออกโดยสมัชชาสหพันธคริสตจักร Convention ประชุมกันสามปีต่อครั้ง ประกอบด้วยผู้แทนสองประเภท คือสภาของบิชอป และสภาของผู้แทนบรรพชิตและฆราวาส ซึ่งสหพันธคริสตจักร Convention ในสองหรือสามบริเวณเป็นผู้เลือกแต่งตั้งมา

ต่อจากเวอร์จิเนียซึ่งเป็นของคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ ระแวกต่อไปที่ตั้งอาณานิคมก็คือนิวอิงก์แลนด์ เริ่มด้วยพวกพิลกริมส์ (จาริก) พวกนี้ขึ้นจากเรือแมล์เฟลาเวอร์ที่ไพลเม้าท์บนอ่าวมาสแซตชูเซตส์ในเดือนธันวาคม 1620 คนพวกนี้เป็น “อินดิเพนเดนทส์” (พวกอิสระ) หรือ “คองกรีเกชั่นแนลิสต์” (องค์เอกเทศชุมนุม) เป็นพวกถือเคร่งแข็งมากกว่าใครอยู่ในคณะพิริแทนท์อังกฤษ พวกนี้ต้องถูกเนรเทศจากอังกฤษไปอยู่ยังฮอลแลนด์เพราะทัศนคติความเห็นของเขา บัดนี้เสาะหาบ้านใหม่ในโลกใหม่ที่ซึ่งไม่มีใครอยู่ ก่อนที่จะขึ้นจากเรือที่ไพลเม้าท์ เขาได้รั้ระบอบตัวของเขาเองก่อนเป็นประชาธิปไตยล้วน มีข้าหลวงปกครองและสภามีผู้แทนเลือกตั้งมาด้วยการออกเสียงของราษฎร และอย่างไรๆ ก็ยังให้อยู่ภายใต้ธงอังกฤษ ครั้งแรกพวกนี้ก็ยังมีได้แยกตัวจากคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ แต่ถือว่าพวกเขาเป็นผู้ปฏิรูปภายในวงของตน ตามความรู้สึกตระหนักของเขาควรจัดว่า คริสตจักรประจำตำบลแต่ละแห่งมีอิสระเต็มที่ไม่ต้องอยู่ใต้อำนาจภายนอก วางระเบียบแบบแผนของตนเอง เลือกหานักเทศน์ของตนเองแต่งตั้งสถาปนาเอง และจัดธุระกิจของตนเอง สภาหรือสหภาพคริสตจักร Association of Churches มีอิทธิพลทางธรรมเท่านั้น ไม่มีอำนาจทางศาสนาแต่ประการใด มีความสนใจทางธรรมในหลายสมาคม ฉะนั้นคณะนี้จึงถือลัทธิปกครองภายใต้ศาสนา เพราะฉะนั้นทุกครอบครัวที่มาตั้งถิ่นอยู่จึงต้องเสียดำเนินการบารุงคริสตจักร แต่เฉพาะสมาชิกของคริสตจักรเท่านั้นออกเสียงได้ในการเลือกตั้งของเมืองและของอาณานิคม ข้อกำหนดนี้ค่อยๆ เลิกไป แต่ก็ยังไม่หมดสิ้นจนกระทั่งถึงปี 1818 คริสตจักรในคอนเนคติกัท และปี 1833 ในมาสซาชูเซต จึงแยกกันเด็ดขาดระหว่างคริสตจักรกับรัฐ การบารุงคริสตจักรให้ได้รับจากการถวายโดยความสมัครใจของสมาชิกเท่านั้น

การที่คณะพิริทัศน์ที่ถูกข่มเหงโดยชนผู้ทำการปกครองซึ่งสังกัดอยู่ในคริสตจักรอังกฤษ ทำให้ประชาชนเป็นอันมากหาที่หลบและหาอิสระในนิวอิงก์แลนด์ อาณานิคมในระแวกนั้นเติบโตใหญ่ขึ้นรวดเร็วมากกว่าในที่อื่นๆ ในตลอดศตวรรษที่สิบเจ็ด มหาวิทยาลัยสองแห่งตั้งขึ้น มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดที่แคมบริดจ์ และมหาวิทยาลัยเยลที่นิวฮาเวน ทั้งสองอยู่ในกำหนดหมายว่าจะเจริญขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยใหญ่ ในด้านการศึกษาทั่วไปนั้น นิวอิงก์แลนด์ก้าวหน้าไปไกลกว่าอาณานิคมอื่นๆ ในอเมริกา โดยที่เปรสไบเทเรียนและคองกรีเกชันแนลิสต์ (องค์เอกเทศชุมชน) ต่างเกิดมาจากคริสตจักรแห่งประเทศไทยเหมือนกัน และทั้งสองก็เจริญขึ้นตามแบบหลักข้อเชื่อของแคลวิน รับข้อประกาศความเชื่อแห่งเวสต์มินสเตอร์ ความสัมพันธ์ของสองคณะนี้จึงเป็นมิตรกัน มีความเข้าใจกันเอาเองมานานแล้ว จึงทำสัญญากันเป็นทางการในปี 1801 ว่า คริสตจักรเปรสไบเทเรียนจะไม่ตั้งในนิวอิงก์แลนด์ และคริสตจักรคองกรีเกชันแนลได้ยกเลิกเสียในปี 1852 และตั้งแต่นั้นมาระบบคองกรีเกชันแนลได้ทำการก้าวหน้ารวดเร็วทั่วทั้งสหรัฐ แม้ว่าทางภาคใต้น้อยกว่าที่อื่นหมด ในปี 1931 คณะคองกรีเกชันและคณะคริสตจักรคริสเตียน (General Convention) มารวมกันที่ซีแอตเติลวอชิงตัน เพื่อจัดตั้งคริสตจักรคริสเตียนคองกรีเกชันแนลิสต์ มีสมาชิกประมาณ 1,190,000 คน

นิวยอร์คมีผู้มาตั้งถิ่นอยู่รุ่นแรกเป็นชาวคัททมาจากฮอลแลนด์ในปี 1613 ทำเป็นศูนย์การค้าและยังไม่เป็นเมืองที่มีผู้ตั้งถิ่นอยู่เป็นการถาวร จนกระทั่งถึงปี 1623 ครั้งแรกอาณานิคมนี้เรียกว่านิวเนเธอร์แลนด์ และเมืองเรียกว่าเมืองนิวแอมสเตอร์ดัม คริสตจักรจอร์เจียบอบขึ้นในปี 1628 ให้ชื่อว่า รีฟอร์มโปรเตสแตนต์คัททเชิร์ช (คริสตจักรชาวคัททโปรเตสแตนต์ปฏิรูป) ในระหว่างที่คัททครองอำนาจสูงสุด คริสตจักรนี้เป็นคริสตจักรทางการของอาณานิคม คริสตจักรต่างๆ ในระบอบนี้ตั้งขึ้นในนิวเจอร์ซีย์ภาคเหนือและทั้งสองฝั่งของแม่น้ำฮัดสัน ไกลไปจนถึงอัลบานี กวาร์ร้อยปีที่การปฏิบัติทางศาสนาใช้ภาษาคัททประกอบศาสนกิจ ในปี 1664 อาณานิคมถูกบริเทนใหญ่แย่งเอาไปให้ชื่อใหม่ว่า นิวยอร์ค และคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษเป็นศาสนาของรัฐ แต่พลเมืองที่มีบรรพชนเป็นคัททยังคงยึดอยู่กับคริสตจักรของตนอย่างเหนียวแน่น และสมบัติมากหลายของคริสตจักรก็มีค่าเพิ่มพูนขึ้นตามความเจริญเติบโตของเมือง ในปี 1867 คำว่า “คัทท” ต้องถูกตัดออกไปจากตำแหน่งทางราชการ นามจึงได้กลายเป็น “รีฟอร์มเชิร์ชในอเมริกา” คริสตจักรคณะนี้มีคริสตจักรแข็งแรงเป็นอันมากในภาคกลางและตะวันตกไกล สมาชิกมีประมาณ 184,000 คน

คริสตจักรปฏิรูปอันมีกำเนิดจากชนเยอรมันอีกคณะหนึ่ง ได้เข้ามาสู่ประเทศนี้เมื่อรุ่งศตวรรษที่สิบแปดแล้วมาเรียกนามเสียใหม่ว่า “คริสตจักรปฏิรูปในสหรัฐ” ปราบกฏในท่ามกลางพลเมืองว่า คริสตจักรหนึ่งเป็นคัททปฏิรูป อีกคริสตจักรหนึ่งเป็นเยอรมันปฏิรูป คริสตจักรที่สามในระบอบเดียวกันคือ คริสเตียนปฏิรูปซึ่งแยกออกมาจากคริสตจักรของรัฐในฮอลแลนด์ในปี 1835 แล้วคริสตจักรที่สี่คือ

“คริสตจักรปฏิรูปแท้” ได้มีการพยายามที่จะรวมคริสตจักรปฏิรูปทั้งสี่นี้เข้าด้วยกันเป็นระบอบองค์กรเดียว แต่ถึงกระนั้นก็ไม่เป็นผล

คริสตจักรปฏิรูปทั้งหมดนี้ถือหลักกรรมแบบของแคลวิน สอนตามหลักปงญาวิสัยนาแห่งไฮเดลเบิร์ก และจัดตั้งขึ้นตามแผนผังเดียวกัน คล้ายกับเปรสไบเทเรียน แต่ว่าองค์กรทางศาสนามีชื่อผิดกัน คณะกรรมการในคริสตจักรประจำตำบล เรียกว่า คณะธรรมกิจ Consistory คณะธรรมกิจในคริสตจักรใกล้เคียงจัดขึ้นเป็นภาค Classis ภาคต่างๆ ในตำบลรวมกันเป็นสภา Synod สภาต่างๆ รวมกันเป็นสมัชชา

คริสตจักรคณะหนึ่งที่ใหญ่ที่สุด และแพร่หลายกว้างขวางที่สุดในบรรดาคริสตจักรคริสเตียนทั้งหลายในอเมริกาคืออิกายแบ็ปติสต์ นับจำนวนสมาชิกในสิบหน่วยใหญ่ๆ ได้มากกว่าสิบหกล้านคน หลักเกณฑ์ของเขาที่ไม่เหมือนใครคือ (1) จะประกอบพิธีบัพติศมาให้แก่คนที่ประกาศความเชื่อของตนว่าเชื่อในพระคริสต์เท่านั้น เพราะฉะนั้นทารกไม่ควรให้รับบัพติศมา (2) แบบพิธีบัพติศมาตามพระคัมภีร์มีแบบเดียวคือการจุ่มตัวลงในน้ำ ไม่ใช่โดยพรมหรือเทน้ำลงรด

ระบบของคณะแบ็ปติสต์นี้เป็นไปในทำนองเอกเทศองค์ชุมชน Congregational คริสตจักรประจำตำบลแต่ละแห่งต่างเป็นอิสระเด็ดขาด ไม่มีการบังคับบัญชาอะไรภายนอกมาแผ้วพาลได้ กำหนดมาตรฐานสมาชิกเอาเอง วางกฎปกครองของตัวเอง ไม่มีการรับหลักข้อเชื่อที่ไปตกลงกันที่ไหนมา Confession of Faith ไม่มีปงญาวิสัยนาสำหรับสอนหลักข้อเชื่อแก่คนยังอ่อน ถึงกระนั้นไม่มีคริสตจักรใดในประเทศที่มีจิตใจร่วมกันเหนียวแน่นยิ่งกว่าคริสตจักรแบ็ปติสต์ ไม่มีคริสตจักรใดทำการขยันขันแข็งกว่าก้าวหน้ากว่า ไม่มีคริสตจักรใดที่ภักดีต่อหลักเกณฑ์ของตนยิ่งไปกว่าคริสตจักรคณะแบ็ปติสต์

คณะแบ็ปติสต์ได้โผล่ขึ้นมาไม่ช้าหลังจากเปิดการปฏิรูปในสวีเดนแลนด์ในปี 1623 และแพร่ไปอย่างรวดเร็วในเยอรมันนิกาคเหนือและในฮอลแลนด์ ครั้งแรกคณะนี้ถูกเรียกว่าอานาแบ็ปติสต์ Anabaptist เพราะเขาต้องให้บัพติศมาแก่คนที่รับบัพติศมาแล้วเมื่อยังเป็นทารกนั้นรับเสียใหม่ ในประเทศอังกฤษครั้งแรกก็รวมอยู่ในคณะอิสระ Independents หรือ เอกเทศองค์ชุมชน Congregationalists แต่ได้ค่อยๆ แยกออกมาเป็นองค์หนึ่งต่างหาก ที่จริงคริสตจักรที่เบดฟอร์ด ซึ่งมียอห์นบันยันเป็นศิษยาภิบาลดูแลอยู่ประมาณในปี 1660 และเดี๋ยวนี้ยังคงมีอยู่ แม้เดี๋ยวนี้ก็ยังคงกล่าวว่าเป็นทั้งคริสตจักรแบ็ปติสต์และคองกรีเกชันนัลลิสต์

ในอเมริกาคณะแบ็ปติสต์เริ่มขึ้นด้วยท่านโรเจอร์วิลเลียม ผู้เป็นบรรพชิตของคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ ท่านได้มายังนิวอิงก์แลนด์ และถูกไล่ออกจากมาสเสกจูเซท เพราะไม่ยอมทำตามแบบการปกครองและทัศนคติของคองกรีเกชันแนล ท่านโรเจอร์ วิลเลียม ได้ตั้งอาณานิคมแห่งโรดไอแลนด์ในปี 1644 (ตำราบางตำราได้กะกำหนดว่าคริสตจักรแบ็ปติสต์แห่งแรกในอเมริกาตั้งในปี 1639)ใน

อาณานิคมนี้การปฏิบัติศาสนาทุกๆ อาณานิคมนี้ก็ต้อนรับ คณะแบปติสต์ได้แพร่ออกจากโรดไอแลนด์อย่างรวดเร็วและกว้างออกไปทั่วทุกภาคของทวีป

ในบรรดาหน่วยใหญ่ๆ สิบหน่วย หน่วยที่ใหญ่ที่สุดมีดังต่อไปนี้ สหพันธคริสตจักรแบปติสต์ภาคใต้ Southern Baptists Convention ได้จัดตั้งขึ้นในปี 1845 เดียวนี้มีสมาชิกกว่าเจ็ดล้านคน สหพันธคริสตจักรแบปติสต์แห่งชาติ ยู.เอส.เอ. National Baptists Convention U.S.A. มีสมาชิกกว่าสี่ล้านคน สหพันธคริสตจักรแบปติสต์แห่งชาติ National Baptists Convention จัดตั้งในปี 1895 มีสมาชิกในปัจจุบันสองล้านครึ่ง และคณะแบปติสต์ตามใจสมัคร Free Will Baptist จัดระบอบในนิวแฮมซายร์ ในปี 1787 มีสมาชิกกว่าหนึ่งล้านห้าแสนคน

จงระลึกว่าคณะแบปติสต์ในประเทศอังกฤษ ได้จัดตั้งสมาคมมิชชันนารีปัจจุบันสมัยขึ้นเป็นองค์การแรกที่สุดในปี 1792 และได้ส่งวิลเลียมคาร์เยไปยังประเทศอินเดีย การที่ท่านอะโดนิรัมจัดสันและท่านลูเธอร์ไรซ์ได้รับเอาทัศนะของแบปติสต์ในขณะที่เดินทางไปพม่า เป็นการนำไปให้จัดระบอบ สหพันธคริสตจักรคณะแบปติสต์ทั่วไปเกี่ยวกับมิชชันนารี The Baptist General Missionary Convention ในปี 1814 และตั้งแต่นั้นมาคณะแบปติสต์ได้ออกหน้าเรื่องการส่งมิชชันนารีออกไปเผยแพร่นศาสนาและออกหน้าในความสำเร็จ

ในบรรดาคณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูปใหญ่นั้น คณะหนึ่งที่กระเด็นออกไปไกลจากกฎบัญญัติของคริสตจักรและของบรรพชนคือ คณะมิตรสหาย Friends โดยทั่วไปเรียกกันว่า “ควากเคอร์” คณะนี้ไม่ยอมเรียก “คริสตจักร” เรียกสมาคม สมาคมนี้เกิดจากคำสอนของท่านยอร์ชฟอกซ์ในประเทศอังกฤษ เริ่มประมาณปี 1647 ท่านยอร์ชฟอกซ์คัดค้านรูปการณภายนอกของคริสตจักรการพิธีตรงระบอบการทางศาสนา ท่านยอร์ชฟอกซ์ได้สอนว่าการพิธีบัพติศมาและพิธีศีลระลึกควรให้เป็นในท่าที่ทางจิตวิญญาณ ไม่ควรทำกันเป็นกิริยาท่าที องค์ผู้เชื่อไม่ควรมีนักบวชไม่ควรมีศาสนาจารย์ที่รับเงินเดือน แต่คนผู้เชื่อที่มานมัสการควรจะพูดตามการทรงดลของพระวิญญาณบริสุทธิ์ของพระเจ้า ซึ่งพระองค์เป็น “ความสว่างภายใน” และทรงนำผู้เชื่อแท้ๆ ทุกคน ในเรื่องความสามารถในฝ่ายจิตวิญญาณและการปกครองของสมาคม ชายหญิงควจะมีสิทธิเช่นเดียวกัน ที่แรกพวกศิษย์ของท่านยอร์ชฟอกซ์ได้เรียกพวกเขาเองว่า “ลูกแห่งความสว่าง” Children of the Light แต่ต่อมาเรียกว่า “สมาคมมิตรสหาย” The Society of Friends การที่เรียกคนคณะนี้ว่า ควากเคอร์นั้นไม่ทราบแน่ชัดว่ามาจากเหตุไร แต่ก็ได้เรียกกันทั่วไป และก็ไม่ได้ทำให้สมาชิกของสมาคมนี้ไม่พอใจ

คำสั่งสอนของท่านยอร์ชฟอกซ์ได้มีผู้คนเป็นอันมากรับไว้ ซึ่งคนเหล่านี้ไม่มีใครเห็นชอบด้วยกับหลักข้อเชื่อที่ตายตัว จิตใจอันไม่ยอมผ่อนปรนในเวลานั้นแสดงออกมาโดยคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ อิทธิพลของท่านยอร์ชฟอกซ์ยังแสดงยี่ดออกไปอีกในบันทึกที่ว่าชาวควากเคอร์เกือบหมื่นห้า

พันคนต้องถูกติดคุก บางทีก็โดยการกระทำอย่างโมโหโทโสของฝูงชน บางทีก็ตายในคุก บางคนได้หนีเข้ามาหลบอยู่ในนิวอิงก์แลนด์ แต่เมื่อเขาแสดงเรื่องราวของเขาออกไปเขาก็ได้พบว่า พวกพิวริตันก็เข้มแข็งไม่น้อยไปกว่าพวกแองกริแกนส์ อย่างน้อยที่สุดพวกควอเคอร์ก็จะต้องถูกประหารในบอสตัน และคนหนึ่งในสี่คนนั้นเป็นสตรี

คณะมิตรสหายได้พบแหล่งปลอดภัยในโรดไอแลนด์ ซึ่งในทีนั้นการปฏิบัติตามความเชื่อทุกแบบและการปฏิบัติศาสนกิจทุกชนิดทำได้อย่างอิสระ เขาได้จัดตั้งถิ่นฐานขึ้นในนิวเจอร์ซีย์ แมรี่แลนด์ และเวอร์จิเนีย ในปี 1681 ดินแดนแห่งเพนซิลวาเนียได้มอบให้แก่ท่านวิลเลียมเพน ผู้เป็นผู้นำในพวกคณะมิตรสหาย คิงชาร์ลที่ 2 เป็นผู้ประทานให้ และฟิลาเดลเฟีย “เมืองควอเคอร์” the Quaker City ได้ตั้งในปี 1682 เป็นเวลาถึงเจ็ดสิบปีที่ผ่านมาพลเมืองอาณานิคมนั้นเป็นพงษ์พันธุ์ของท่านวิลเลียมเพน ในตอนกลางของศตวรรษที่สิบแปด ท่านเป็นจามิน แฟรงกลินกล่าวว่า อาณานิคมนั้น “หนึ่งในสามเป็นพวกควอเคอร์ หนึ่งในสามเป็นเยอรมัน หนึ่งในสามเป็นชนปนเป”

การข่มเหงอย่างขมขื่นหยุดไปทั้งในอังกฤษและในอเมริกาหลังจากการปฏิวัติแห่งปี 1688 และพวกควอเคอร์ทำการเป็นพยาน และจัดตั้งสมาคมในหลายอาณานิคม แม้ระบอบการของเขาจะทำได้ไปอย่างง่าย ๆ แต่วินัยของเขาเคร่งครัดมาก มีทาสอยู่ทุกๆ นิคม แต่ในพวกมิตรสหายห้ามไม่ให้มี และยังทำการเทศนาคัดค้านเรื่องการมีทาสอย่างแข็งแรง แม้กระทั่งตามในท้องที่ที่กิจกรรมทำไร่ของภาคใต้ พวกควอเคอร์สนใจจริงในการอุตสาหกรรมที่จะทำให้ชนอเมริกันอินเดียเป็นคริสเตียนและมีอารยะธรรม ในการเขียนเขียนและช่วยเหลือนักโทษในเรือนจำอันมีความเป็นอยู่เลื่อมโทรม เต็มที่ในเวลานั้น และในกิจการเมตตาจิตอื่นๆ บริการสังคมที่คิดค้นในปัจจุบันนี้หลายแบบได้เป็นสิ่งที่พวกควอเคอร์ได้เริ่มทำขึ้นก่อน และทำเรื่อยมานานก่อนที่คนอื่น ๆ จะนับว่าบริการนั้นๆ เป็นงานของคริสตจักรตามบทบัญญัติ

การกระชับวินัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการที่ให้เลิกสัมพันธ์กับสมาชิกไปสมรสกับคนภายนอกสมาคม การร้องคัดค้านเรื่องการมีทาสอย่างแข็งแรงและความชั่วอย่างอื่นๆ ด้วย และการไม่ยอมถืออาวุธเข้าสงครามซึ่งข้อนี้เป็นหลักเกณฑ์ของเขาเรื่อยมา เป็นเหตุทำให้จำนวนสมาชิกเลื่อมลงในพวกควอเคอร์ในระหว่างศตวรรษที่สิบแปด แต่ที่หนักยิ่งกว่านั้นคือเกิดมีหลักธรรมที่ไม่กลมเกลียวกันขึ้น อันเป็นหลักธรรมข้อที่ท่าน เอลิยา ฮิกส์ ได้เทศนาสั่งสอนอ้างอิงถึงเรื่องเอกภาพ คือไม่รับว่าพระคริสต์เป็นพระเจ้า และในปี 1827 เกิดการแยกกันระหว่างคณะมิตรสหายที่ถือตามหลักเดิมกับพวกที่เป็นลูกศิษย์ของท่านฮิกส์แต่ว่าพวกศิษย์ของท่านฮิกส์ก็ไม่ยอมใช้นามของตนว่าฮิกส์ใช้ที่ คณะทั้งสองนี้ “มิตรสหายจารีตเดิม” Grthodot Friends ตามที่เขาเรียกกันอย่างนั้นเป็นสมาชิกส่วนใหญ่มาก หลักธรรมของเขาเข้ากันกับคริสตจักรต่างๆ ที่เรียกว่าคริสตจักรเผยแพร่ศาสนามีข้อเน้นพิเศษในประการที่ว่า พระวิญญาณ

บริสุทธิ์อาจสั่งสอนแต่ละคนเป็นส่วนตัวเมื่อใดก็ได้ แล้วมักเรียกปฏิบัติการของพระวิญญาณเช่นนี้ว่า “ความสว่างภายใน” Inner Light

ระบอบของการของเขาในปัจจุบันเป็นแบบประชาธิปไตยเต็มที่ ทุกคนที่เกิดในครอบครัวที่เป็นชาวแคทอลิกก็นับว่าเป็นสมาชิก รวมทั้งผู้ที่รับไว้เป็นสมาชิกตามที่เขาขอร้องเองด้วย ทุกคนมีส่วนในหน้าที่ขององค์ประชุมในทุกๆ การประชุมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่

การประชุมประจำ 5 ปี ของคณะมิตรสหายได้จัดตั้งในปี 1902 และประชุมสิบสามครั้งประจำปี เดียวนี้สมาชิกรวมประมาณหนึ่งแสนหนึ่งหมื่นสองพันคน

สมาชิกจัดระบอบเป็นองค์ประชุมย่อยๆ ซึ่งทำให้ระลึกถึงแบบเปรสไบเทเรียน ครั้งก่อนก็จัดระบอบเป็นการประชุมแยก พวกผู้ชายพวกผู้หญิงแยกกันประชุม ต่างจะจัดธุระกิจของตนเองเมื่อเร็วๆ นี้การประชุมทำร่วมกัน มีสิทธิเสมอกันในความคิดเห็นและการปรนนิบัติการในทุกๆ กรรมการและการแต่งตั้งอย่างอื่นๆ

ด้วยความประสงค์จะให้ความปรารถนาติดต่อกันไปยังหน่วยต่างๆ ที่อยู่ในต่างประเทศ สมาคมมิตรสหายอเมริกัน American Society of Friends จึงทวีความสนใจและความเข้าใจกันในพวกชนหมู่น้อยที่ถูกกดขี่ในยุโรป

บทที่ 24

คริสตจักรต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา (ภาคสอง)

7. ลูเธอรันส์ 8. เปรสไบเทเรียน 9. เมโทดิสต์

10. สหพี่น้อง United Brethern

11. สานุศิษย์ของพระคริสต์

12. เอกภาพ Unitarians

13. คริสเตียนวิทยาศาสตร์ Christian Scientist

หลังจากการปฏิรูปภายใต้มาตินลูเธอร์ คริสตจักรต่างๆ ประชาชาติได้ตั้งขึ้นในเยอรมันนีและในประเทศต่างๆ ระแวกสะแกนดิเนเวียตั้งนามว่าลูเธอรัน รุ่งเริ่มในประวัติศาสตร์ของอาณานิคม ชาวคัทซแห่งนิวแฮมสเตอร์แอม ภายหลังเปลี่ยนสเป็นนิวยอร์ก บางคนอ้างว่าเริ่มตั้งแต่ปี 1623 คณะลูเธอรันแม้มาจากฮอลแลนด์มายังเมืองนั้น (นิวแฮมสเตอร์แอม) และได้ทำการประชุม ในปี 1652 ชาวคณะลูเธอรันได้ขออนุญาตให้มีคริสตจักรและให้มีศิษยาภิบาล แต่เจ้าหน้าทีแห่งคริสจักรปฏิรูปชาวคัทซบอกขัดข้อง และทำให้ศาสนาจารย์ลูเธอรันคนแรกต้องถูกส่งตัวกลับฮอลแลนด์ในปี 1657 การปฏิบัติกรยังคงกระทำต่อไปอย่างเงียบๆ จนกระทั่งอังกฤษมาเอาชนะเอานิวแฮมสเตอร์แอมไปได้ในปี 1664 คณะลูเธอรันจึงได้อิสระในการปฏิบัติศาสนกิจ

ในปี 1638 คณะลูเธอรันชาวสวีเดนตั้งถิ่นอยู่ที่เคลาแวร์ และได้ตั้งคริสตจักรลูเธอรันคริสตจักรแรกในอเมริกาใกล้ลิวอิส Lewes แต่ชาวสวีเดนที่อพยพเข้านั้นไม่ซ้าก็หยุดและไม่ได้มาอีก จนกระทั่งศตวรรษถัดไป ในปี 1710 ชาวนิคมในคณะลูเธอรันได้ถูกเนรเทศออกจากพาลาติเนทในเยอรมันนีได้นำเอาคริสตจักรของเขามายังนิวยอร์กและเพนซิลวาเนียอีก ในศตวรรษที่สิบแปดคณะโปรเตสแตนต์เยอรมันและสวีเดนได้มายังอเมริกันเป็นเรือนหมื่น และสภาลูเธอรันแรกได้จัดระบอบขึ้นที่ฟิลาเดลเฟียในปี 1748 ตั้งแต่เวลานั้นมาคริสตจักรลูเธอรันได้เติบโตขึ้นโดยพวกอพยพเข้า และโดยกำเนิดตามธรรมชาติ จนถึงบัดนี้จำนวนสมาชิกประมาณหกล้านครึ่ง

มาจากประเทศต่างๆ พุคภาษาผิดกัน เขาจึงจัดระบอบขึ้นเป็นอย่างน้อยสิบสององค์การใหญ่เป็นอิสระ บางองค์การใช้ภาษาอังกฤษจนถึงเดี๋ยวนี้ บางองค์การก็ยังคงใช้ภาษาบ้านเกิดเมืองนอนของตนอย่างน้อยเจ็ดองค์การ ในด้านหลักธรรมเขารับเอาคำประกาศความเชื่อที่อ็อกซเบอร์ก์ Augsburg Confession คือหลักธรรมของลูเธอร์ เรื่องความชอบธรรมโดยความเชื่อ และความเชื่อที่ว่าพิธีบัพติศมา

และพิธีศีลระลึกไม่เป็นแต่เพียงระลึกเท่านั้น แต่เป็นทางที่จะรับพระคุณของพระเจ้าด้วย เขาได้จัดระบบขึ้นเป็นสภา สภาารวมกันเป็นสมัชชา แต่ยังคงไว้ซึ่งสิทธิอำนาจเป็นส่วนใหญ่ให้แก่คริสตจักรประจำตำบล

คริสตจักรเพรสไบเทเรียน ในอเมริกาเกิดขึ้นมาจากสองแหล่ง แหล่งแรกเริ่มที่สุดคือ คริสตจักรเพรสไบเทเรียนแห่งสก็อตแลนด์ ปฏิรูปในปี 1560 โดยท่านจอห์น น็อกซ์ และได้รับรองเป็นคริสเตียนปีกแผ่นในประเทศนั้น จากสก็อตแลนด์ได้แพร่ไปในตะวันตกเฉียงเหนือของไอเรแลนด์อันเป็นที่ที่พลเมืองยังคงเป็นโปรเตสแตนต์ อีกแหล่งหนึ่งคือคณะพิริแทนในประเทศอังกฤษ ในรัชกาลของพระเจ้าเจมส์ที่ 1 คณะพิริแทนได้ขึ้นมาปกครองในสภาปาเรียเมนต์ ในยุคเริ่มของการปกครองแบบประชาธิปไตย หลังจากพระเจ้าชาร์ลที่ 2 ได้ขึ้นครองราชย์ คริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษจึงเอาอำนาจกลับมาได้ ศิษยาภิบาลคณะพิริแทนมากกว่าสองพันคน โดยมาที่สุดพวกศิษยาภิบาลพวกนี้มีทัศนคติทางเพรสไบเทเรียนและต้องถูกขับออกไปจากบริเวณที่พักในคริสตจักร ทั้งสามเหล่านี้ สก็อทซ์ ไอริช อังกฤษ ได้ช่วยกันสร้างคริสตจักรเพรสไบเทเรียนขึ้นในอเมริกา ในนิวอิงก์แลนด์ ชาวคณะเพรสไบเทเรียนที่อพยพเข้ามาส่วนใหญ่เข้าร่วมกับคริสตจักรคองกรีเกชันแนลแต่ในนิคมอื่นๆ เขาได้จัดระบบคริสตจักรขึ้นตามแบบของเขาเอง คริสตจักรเพรสไบเทเรียนในอเมริกาคริสตจักรแรกเริ่มที่สุดแห่งหนึ่งได้จัดตั้งขึ้นที่สโนฮิลล์ แมรี่แลนด์ในปี 1684 โดยศาสตราจารย์เฟรนซิส แมคเคิมจากไอเรแลนด์ แมคเคิมและพวกศาสตราจารย์คนอื่นๆ อีกหกคนได้ประชุมกันในฟิลาเดลเฟียในปี 1705 และได้รวมคริสตจักรของเขาขึ้นเป็นคณะเพรสไบเทเรียน ในปี 1716 คริสตจักรต่างๆ และพวกศาสตราจารย์เมื่อมีสมาชิกเพิ่มจำนวนขึ้นแล้วและแพร่ไปทั่วอาณาเขตแล้ว เขาจึงจัดระบบขึ้นเป็นสภา แบ่งเป็นคณะเพรสไบเทรีสี่หน่วยประกอบด้วยคริสตจักรสิบเจ็ดแห่ง เมื่อเปิดการสงครามปฏิวัติในปี 1775 สภาประกอบด้วยสิบเจ็ดคณะเพรสไบเทรีและศาสตราจารย์หนึ่งร้อยเจ็ดสิบคน คณะเพรสไบเทเรียนเป็นผู้สนับสนุนสิทธิของอาณานิคมอย่างแข็งแรง อันเป็นการค้านกับพระเจ้าจอร์จที่ 3 และศาสตราจารย์ชั้นนำคนหนึ่งของเขา ท่านจอห์นวิทเทอร์สพูน เป็นบรรพชนผู้เดียวที่ลงนามในคำประกาศเอกราช หลังสงครามคริสตจักรได้เจริญโตขึ้นจนมีสมาชิกถึงขนาดต้องจัดตั้งสมัชชาทั่วไปขึ้นในฟิลาเดลเฟียรวมด้วยสภาสี่สภา

เพราะเหตุหลักเกณฑ์ของคณะเพรสไบเทเรียน ทั้งวิถีของคนชาวสก็อทซ์-ไอริชค่อนข้างมีความคิดรุนแรงและคิดถึงปัญหาหลักธรรมเอาตามคำพิง การแตกแยกจึงเกิดขึ้นในสภาและในคณะเพรสไบเทรีทั้งหลาย ผลอย่างหนึ่งของเหตุเหล่านี้คือ เกิดการจัดระบบคริสตจักรเพรสไบเทเรียนแห่งคัมเบอร์แลนด์ขึ้นในปี 1810 ในเทนเนสซี การนี้ได้แพร่จากรัฐนี้ไปยังรัฐต่างๆ ใกล้เคียงจนถึงเท็กซัสและมีสซูรี่ ความพยายามที่จะรวมแขนงนี้กลับเข้ากับคณะเดิม กระทำกันในปี 1906 สำเร็จเป็น

ส่วนใหญ่ ในปี 1837 การแตกแยกได้เกิดขึ้นเพราะปัญหาหลักธรรมระหว่างสองพวกที่ได้ชื่อว่าวิทยาลัย
เพรสไบทีเรียนเก่าพวกหนึ่ง ใหม่อีกพวกหนึ่ง แต่ละพวกก็มีคณะเพรสไบทีริสกา และสมาชิกของเขา
เอง ต่างก็อ้างว่าตนเป็นตัวแบบคริสตจักรเพรสไบทีเรียน หลังจากที่แยกกันมากกว่าสี่สิบปี จนความ
คิดเห็นที่ผิดกันนั้นถูกลืมไปแล้ว ทั้งสองวิทยาลัยจึงกลับรวมกันในปี 1869 เมื่อเปิดสงครามในปี 1861
คริสตจักรเพรสไบทีเรียนในภาคใต้ได้จัดตั้งคริสตจักรของตนเอง เรียกว่าคริสตจักรเพรสไบทีเรียนใน ยู.
เอส. ส่วนคริสตจักรในภาคเหนือเรียกว่าคริสตจักรเพรสไบทีเรียนใน ยู.เอส.เอ.

ทั้งหมดในลัทธิเพรสไบทีเรียนมีสาขาใหญ่อยู่สี่สาขาในสหรัฐ สมาชิกกว่าสามล้านคน
ทั้งหมดถือหลักธรรมแคลวินเป็นหลักสำคัญๆ ตามที่ระบุไว้ในบทประกาศความเชื่อแห่งเวสต์มินสเตอร์
Westminster Confession of Faith และบทพญาวิสัยทัศน์บัพติศมาและบทสั้น คริสตจักรประจำตำบล
ปกครองด้วยคณะธรรมกิจอันประกอบด้วยศิษยาภิบาลและผู้ปกครอง คริสตจักรรวมกันภายใต้เพรสไบ
เทรี (ภาค) และภาคประกอบเป็นสภาซึ่งดำเนินตามรูปการณ์ทั่วไปของรัฐ สมาชิกเป็นที่สุดยอดของ
ระบบ ประชุมกันทุกปี แต่การเปลี่ยนแปลงสิ่งที่สำคัญๆ ในการปกครองหรือเกี่ยวกับหลักธรรมจะต้อง
ได้สัตยาบรรณตามธรรมนูญเสียงส่วนใหญ่ของเพรสไบเทรี (ภาค) และได้รับความเห็นชอบโดยสมาชิก
ทั่วไปเพื่อให้เป็นกฎบัญญัติ

คริสตจักรเมโธดิสต์ในโลกใหม่นับตั้งแต่ปี 1766 เมื่อตระกูลเวลเลย์สองท่านผู้เป็นนักเทศน์
ประจำตำบลและทั้งสองเป็นคนชาวไอเรแลนด์ ได้มาอเมริกาและเริ่มการประชุมคณะเมโธดิสต์ขึ้น ไม่
แน่ว่าฟิลิปเอ็มบรีได้เปิดบริการครั้งแรกที่บ้านของเขาเองที่นิวยอร์ก หรือว่าเพราะท่าน โรเบิร์ต
สตรอบริดจ์ในเฟรเดอริกเคาน์ตี แมริแลนด์ ทั้งสองคนนี้ได้จัดตั้งสมาคมขึ้น และในปี 1768 ฟิลิปเอ็มบรี
ได้สร้างที่ประชุมขึ้น ณ ยอห์นสตรีต ซึ่ง ณ ที่นั่นคริสตจักรเมโธดิสต์อีปิสโคปอลยังคงตั้งอยู่ สมาชิก
คณะเมโธดิสต์ในอเมริกาเจริญโตขึ้น และในปี 1769 ยอห์น เวสเลย์ ได้ส่งมิชชันนารีสองคนมา คือท่าน
ริชาร์ดบอร์คแมนกับท่านโรมาสปีมัวร์มาอำนวยความสะดวกและขยายงาน นักเทศน์อื่นๆทั้งหมดเจ็ดคนด้วยกัน
ได้ถูกส่งมาจากประเทศอังกฤษอีกภายหลัง คนเหล่านี้ที่สำคัญที่สุดคือท่านแฟรนซิส แอสบูรีผู้มาในปี
1771 การประชุมใหญ่คณะเมโธดิสต์ครั้งแรกในอาณานิคมต่างๆ ประชุมในปี 1773 ท่านโรมาสแรนกิน
อำนวยความสะดวก แต่ด้วยการเปิดสงครามปฏิวัติ ทุกคนเว้นแต่แอสบูรีได้ออกจากประเทศไป และเวลาโดยมาก
จนกระทั่งมีสันติในปี 1783 ท่านอยู่ในระหว่างพักนอน เมื่อสหรัฐได้รับการรับรองจากบริเตนใหญ่
คณะเมโธดิสต์ในอเมริกามีจำนวนประมาณหมื่นห้าพันคน โดยที่คณะนี้ยังคงสังกัดอยู่กับคริสตจักร
แห่งประเทศอังกฤษแต่ในนาม เวสเลย์พยายามชวนให้บิชอปแห่งลอนดอนสถาปนาบิชอปขึ้นมา
สำหรับประธานในอเมริกา และเมื่อเห็นว่าความพยายามของท่านไม่เกิดผล ท่านจึงจัดให้ศาสนาจารย์
โรมาสค็อก ดี.ดี. บรรพชิตคริสตจักรอังกฤษให้เป็น “ผู้อำนวยการ” สมาคมในอเมริกา กระทำด้วยพิธี

สถาปนาศาสนาไบเบิลแต่เปลี่ยนนามตำแหน่งเสีย ท่านเวสเลย์ได้สั่ง ดร. โค้ค ให้สถาปนาเฟรนซิชแอสซูรีขึ้นเป็นผู้อำนวยการด้วยกันเป็นผู้ช่วยท่านในการดูแลการของสมาคมเวสเลย์ในอเมริกา การประชุมพวกนักเทศน์เมโธดิสต์ในอเมริกากระทำกันในสัปดาห์คริสตมาส 1784 ในบัลติมอร์ และคริสตจักรเมโธดิสต์อปีสโคปอลก็ได้จัดระบอบขึ้น แอสซูรียังสมัครที่จะรับหน้าที่เป็นผู้อำนวยการจนกระทั่งได้ตั้งยอห์นเวสเลย์มาเพิ่มจำนวนเสียงแก่พวกเพื่อนนักเทศน์ของท่าน ดร. โค้คไม่เข้าได้กลับประเทศอังกฤษ โดยการสมยอมกันทั่วไป ไม่เข้าตำแหน่ง “บิชอป” ก็ได้มาใช้แทนที่คำอันรุ่งเรืองว่า “ผู้อำนวยการ” และจนกระทั่งปี 1800 แอสซูรีเป็นผู้ทำหน้าที่อยู่แต่คนเดียว เพราะการงานอันไม่รู้เหน็ดเหนื่อย ฉลาดในการวางแผนงาน เป็นผู้นำแข็งแรง คริสตจักรเมโธดิสต์ในอเมริกาเป็นหนึ่งความดีของท่านมากกว่าคนอื่นใดที่เป็นคนๆ เดียวจะคิดต่อคณะ

คริสตจักรเมโธดิสต์อปีสโคปอลเป็นคณะต้นกำเนิดในประเทศนี้ แต่เพราะประกอบด้วยชนเชื้อชาติต่างๆ กัน พูดภาษาต่างๆ กัน มีความซิงดีซิงเด่นกันในการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 1844 ความยุ่งยากในปัญหาเรื่องทาสทำให้เกิดการแตกแยกกันขึ้นเป็นหลายพวก เดือนเมษา 1939 การประชุมประสารสามัคคีคริสตจักรเมโธดิสต์ได้จัดขึ้น โดยพวกผู้แทนของคริสตจักรเมโธดิสต์ปีสโคปอล คริสตจักรเมโธดิสต์อปีสโคปอล-ภาคใต้ และคริสตจักรเมโธดิสต์โปรเตสแตนต์กับจำนวนรวมสมาชิกในสหรัฐประมาณเจ็ดล้านคน

คริสตจักรเมโธดิสต์เหล่านี้ถือเหล่าเทวศาสตร์อย่างเดียวกัน เชื่อหลักอาร์มีเนียนหรือความตั้งใจอันเป็นอิสระขัดกับหลักกรรมแบบแคลวิน หลักปริเตสดีนชั่น (มนุษย์ก็กำหนดไว้แล้ว) คณะเมโธดิสต์เน้นหลักความสำคัญของรายบุคคลเรื่องความรอดของผู้เชื่อทุกคน คณะเมโธดิสต์มีการปกครองระบอบการเหมือนกัน คริสตจักรต่างๆ ประจำตำบลรวมกลุ่มกันเป็นภาคมีผู้อาวุโสปกครองดูแล แต่ว่าในคริสตจักรเมโธดิสต์อปีสโคปอลในปี 1908 ตำแหน่งของท่านได้เปลี่ยนเป็นผู้อำนวยการภาคภาคต่างๆ รวมกันภายใต้สภา การประชุมประจำปี บิชอปทั้งหมดประชุมกันทุกๆ สี่ปีเป็นสมัชชาทั่วไปเป็นองค์การสูงสุดออกบัญญัติปกครองอีกชั้นหนึ่ง (ในคริสตจักรเมโธดิสต์) พวกบิชอปได้แต่งตั้งไว้ชั่วชีวิต แต่ถ้าจะลาออกก็ได้ ศิษยาภิบาลแต่ละคนได้รับแต่งตั้งโดยบิชอปผู้ประจำการในสภารายปี ในบางสาขาศิษยาภิบาลรับการแต่งตั้งอีกได้ก็ครั้งๆ ตามต้องการ แต่ในบางสาขาก็จำกัดว่าศิษยาภิบาลจะอยู่ในตำแหน่งได้เพียงสี่ปี

คริสตจักรแห่งพวกพี่น้องในพระคริสต์ ซึ่งเดี๋ยวนี้เรียกว่าคริสตจักรสหพี่น้องเผยแผร์ The Evangelical United Brethren Church เป็นคริสตจักรที่เกิดขึ้นมาแรกที่เดียวในอเมริกา ไม่ได้ย้ายมาจากโลกเก่า เกิดขึ้นมาในเพนซิลเวเนียและแมรี่แลนด์ เพราะนักเทศน์พี่น้องสองคนได้เทศนาอย่างร้อนรนคือท่านฟิลิป วิลเลียม อ็อตเทอร์บิน ท่านเกิดในดิลเลนเบอกแห่งเยอรมันนี แต่เดิมเป็นศาสนาจารย์แห่ง

คริสตจักรเยอรมันปฏิรูป The German Reformed Church และอีกท่านหนึ่งมาร์ตินโบเฮมชาวเมนโนไนท์ ทั้งสองได้เทศน์เป็นภาษาเยอรมัน และจัดตั้งคริสตจักรต่างๆ ใช้ภาษาเยอรมันภายใต้การอำนวยความสะดวกของพวกศาสนาจารย์ที่ไม่สังกัดนิกายใด “Unsectarian” ในปี 1767 ผู้นำทั้งสองนี้ได้พบกันครั้งแรกที่ “การประชุมใหญ่” ในเมืองเบอนโกล์แลงแคสเตอร์ เพนซิลเวเนีย ซึ่งในเวลานั้นท่านโบเฮมคนน้อยได้เทศนาด้วยฤทธิ์จับใจจับใจอย่างพิเศษ เมื่อจบคำเทศนาท่านอ็อตเทอร์บินคนใหญ่ได้สรวลกอดท่านนักเทศน์และอุทานว่า “เราเป็นพี่น้องกัน” จากการวิสาสะอันนี้ได้เอามาใช้เป็นนามของคริสตจักร คำว่า “ในพระคริสต์” ได้เอามาเพิ่มเข้าที่สถาบันเป็นทางการของคริสตจักรในเฟรดเดอริกเค๊าท์ แมริแลนด์ในปี 1800 ขณะนั้นท่านอ็อตเทอร์บินและท่านโบเฮมได้รับแต่งตั้งเป็นบิชอป และการปกครองคริสตจักรก็จัดตามแบบของประชาชาติอเมริกาขณะเมื่อเลือกบิชอป คริสตจักรมักจะมีนักเทศน์อยู่ระบอบเดียว และยังไม่มียุทธวิธีบิชอป อำนาจ ทั้งสิ้นอยู่ในเมืองฆราวาส เจ้าพนักงานทั้งหมดรวมทั้งบิชอป เลือกตั้งกันเพียงคราวหนึ่ง ๆ มีอายุสี่ปีให้มีจำนวนเท่ากับศาสนาจารย์และผู้สมัครช่วยงาน ผู้อำนวยการสภามักจะเลือกเอา ไม่แต่งตั้ง การปกครองคริสตจักรและนโยบายการปกครองแตกต่างกับของคริสตจักรเมโธดิสต์ เว้นแต่ที่มีการประชุมทุกสามเดือน ทุกปี และการประชุมสมาชิกทั่วไป มีการเทศนาธรรมหลักอาร์มีเนีย

การปฏิบัติศาสนกิจครั้งแรกใช้ภาษาเยอรมันเท่านั้น แต่เดี๋ยวนี้เกือบจะเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด สำนักงานใหญ่ของคริสตจักรและสำนักงานใหญ่ที่สุดในสหรัฐตั้งอยู่ที่โกล์เลบานอน โอไฮโอ บรรดาสมาชิกนั้นกับจาริตเดิมเกี่ยวกับการแต่งกายปฏิบัติและการจัดขบวนการใช้กำลัง

หลังจากที่อภิปรายกันในสองสามปีการแตกแยกก็เกิดขึ้นในปี 1889 ส่วนใหญ่จะปรับปรุงธรรมนูญของคริสตจักร เพื่อจะคัดเอาสมาชิกออกคือพวกที่ไปเข้าในระบบลับ พวก “ถือเคร่ง” Raicals จัดตั้งคริสตจักรใหม่ พวก “โอคอ่อน” Liberals ปกครองทรัพย์สินทั้งหมดของคริสตจักรเว้นแต่ในมิชชันและโอเรกอง

ในยอห์นชแทน เพนซิลเวเนีย วันที่ 16 พฤศจิกายน 1946 มีการรวมกันในระหว่างคริสตจักรเผยแพร่ the Evangelical Church กับคริสตจักรสหพี่น้องในพระคริสต์ United Brethren in Christ สมาชิกผสมมีจำนวนเกือบกว่าเจ็ดแสนคน

คริสตจักรใช้นามเป็นสองนาม เป็นนามทางการทั้งสองนามคือ “สานุศิษย์ของคริสต์” Disciples of christ และ “คริสตจักรคริสเตียน” The Christian Church ไม่เหมือนกับคณะอื่น ๆ ที่ได้กล่าวถึงแล้วในบทนี้ คือเป็นชาวอเมริกันชาติ ๆ โดยกำเนิด เริ่มประวัติศาสตร์ในปี 1804 หลังจากที่มีการตื่นตัวทางศาสนาเป็นการใหญ่ ในเทศนาศรีและแคนตักกี ณ ที่ซึ่งศาสนาจารย์บาร์ตันดับลิวิตอน ชาวเปอร์สไบเทเรียนได้ถอนตัวออกจากนิกาย และจัดระบอบคริสตจักรขึ้นที่เคเนริจโบบอตแคนดี้ แคนตักกี ระบอบนี้

ถือว่าพระคัมภีร์เป็นมาตรฐานอันเดียวของความเชื่อโดยมีต้องกล่าวถึงหลักธรรมอะไรบ้าง และมีนามเดียวเท่านั้นคือคริสเตียน สองสามปีต่อมาศาสนาจารย์อาเล็กซานเดอร์แคมป์เบลล์ชาวเปอร์สไปเทรียนมาจากไอเรแลนด์ ได้รับเอาหลักเกณฑ์ของการบัพติสมาจุ่มมิดน้ำ และได้จัดตั้งคริสตจักรแบัพติสต์ แต่ไม่ซำกัถอนตัวออก และเรียกลูกศิษย์ของท่านว่า “สานุศิษย์ของพระคริสต์” ทั้งทานสะโดนและท่านแคมป์เบลล์ได้ตั้งคริสตจักรเป็นอันมาก และในปี 1827 ชุมนุขของเขาทั้งสองรวมกัน จัดตั้งเป็นคริสตจักรหนึ่ง มีนามเรียกเป็นสองอย่าง “สานุศิษย์” และ “คริสเตียน” ความพยายามของคนทั้งสองขณะนี้ที่จะรวมสานุศิษย์ของพระคริสต์ทั้งหมดขึ้นเป็นคณะเดียว อันไม่ถือหลักข้อเชื่ออย่างไร นอกจากให้มีความเชื่อในพระคริสต์ และไม่ต้องมีชื่ออื่นมากไปกว่า “สานุศิษย์” หรือ “คริสเตียน”

ทั้งสองคณะรับรองพระคัมภีร์เดิมและพระคริสตธรรมใหม่ พระคริสตธรรมใหม่เท่านั้นเป็นมาตรฐานของคริสเตียน ไม่ต้องมีหลักธรรมอันใดที่เจาะจงกัน ทำบัพติสมาให้แก่ผู้เชื่อด้วยการจุ่มมิดน้ำเท่านั้น ไม่ให้บัพติสมาแก่ทารก มีทัศนะว่าในพิธีบัพติสมานั้น “จะได้การยื่นยั้งจากพระเจ้าเรื่องการยกบาปและเป็นที่ยอมรับของพระเจ้า” ระบบของคณะนี้เป็นทำนองเดียวกับคองกลีเกชั่นแนลคริสตจักรแต่ละแห่งต่างเป็นอิสระไม่อยู่ในบังคับบัญชาจากภายนอก แต่จะร่วมมือกันภายในนิกายในการประกาศศาสนาภายในและภายนอกประเทศ เจ้าหน้าที่คริสตจักรของเขาก็คือพวกผู้ปกครองที่คริสตจักรเลือกที่ศิษยาภิบาล มีมีคนยากและผู้เผยแพร่ศาสนาแต่ไม่ถือว่าศาสนาจารย์กับผู้สมัครช่วยงานมีอะไรผิดกันตลอดประวัติศาสตร์ของเขาพวกสานุศิษย์ของพระคริสต์มีใจร้อนในการเผยแพร่ศาสนาและทำการก้าวหน้า เขามีสมาชิกเกือบกว่าหนึ่งล้านหนึ่ง

อีกคณะหนึ่งคล้าย ๆ กันนี้ และยังเรียกว่า “คริสเตียน” อีกด้วย หรือบางทีก็เรียกว่า “คริสตจักรคริสเตียน” ปนเปอยู่กัคณะคองกลีเกชั่นแนลในปี 1931

คริสตจักรยูดาเรียนในอังกฤษและอเมริกาก็คือตัวแทนของนิกายเอเรียน โบราณแห่งศตวรรษที่สี่ที่หำนั้นเอง คณะนี้เน้นธรรมชาติมนุษย์ของพระเยซูคริสต์ และได้ปรนนิบัติเหตุแห่งความจริงของคริสเตียนโดยประการนั้น คณะนี้ปฏิเสธความเป็นพระเจ้าและศักดิ์คานุภาพของพระเยซูคริสต์ ไม่ถือว่าพระวิญญาณบริสุทธิ์เป็นบุคคลแต่เป็นอิทธิพล เขาธิรับว่าพระเจ้ามีและมืองค์เดียว แต่ไม่มีอย่างป็น “สามบุคคลในพระเจ้าพระองค์เดียว” แบบตรีเอกานุภาพ โดยทั่วไปคัดค้านหลักธรรมแบบแคลวินที่ว่ามนุษย์มีกำหนดไว้แล้ว Predestination ได้เชื่ออย่างเดียวกับคณะเมโธดิสต์เรื่องมนุษย์มีความตั้งใจของตนเป็นอิสระ ถือว่าพระคัมภีร์ไม่มีอำนาจบงการความเชื่อและความประพฤติ แต่เป็นประมวลอักษรศาสตร์จักรต่าง ๆ ในนิวอิงก์แลนด์ ในปี 1785 คิงส์ แชพเพล Kings Chapel ในบอสตัน เวลานั้นเป็นโปรเตสแตนท์อีพิคอปอล ได้รับหลักข้อเชื่อและบทสวดของเขาตัดทุกอย่างที่บริตรีเอกานุภาพออกหมด และเลือกเอาศาสนาจารย์ที่มีหัวยูนิตาเรียนให้ปฏิบัติกรในคริสตจักรอันเป็นคริสตจักรแรกในนิวอิงก์แลนด์

ที่มีความเชื่ออย่างนั้น ในปี 1805 ชาวคณะยูนิตาเรียนคนหนึ่งชื่อเฮนรีแวร์ได้เป็นศาสตราจารย์วิชาเทวศาสตร์ในมหาวิทยาลัย ฮาวาร์ด และในปี 1819 ได้มีการตั้งวิทยาลัยยูนิตาเรียนทางเทวศาสตร์ขึ้นในมหาวิทยาลัยเดียวกัน ซึ่งตั้งแต่นั้นมาได้ตกอยู่ภายใต้บังคับของยูนิตาเรียน นาม “ยูนิตาเรียน” ที่เอามาใช้เรียกชื่อนิกายครั้งแรกปรากฏในปี 1815 ไม่ช้าต่อจากคริสตจักรคองกรีเกชันแนลหลายคริสตจักรที่เก่าแก่ที่สุดในนิวอิงก์แลนด์ได้กลายเป็นคณะยูนิตาเรียน รวมทั้งคริสตจักรหนึ่งที่ก่อตั้งขึ้นโดยพวกปีลกริมฟาเธอร์ Pilgrim fathers ในไพลเมทท์ โดยไม่เปลี่ยนนามของคริสตจักร คณะยูนิตาเรียนได้รับเอาผู้นำหลายคนที่เป็นเจ้าความคิดในสหรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนิวอิงแลนด์ จินตกรวิของมหาวิทยาลัยบอสตันและแคมบริดจ์เกือบทั้งหมด คือท่านโทเวลล์ ลองกเฟลโลว์ โฮล์ม และไบรแฮนท์ คนพวกเหล่านี้เป็นคณะยูนิตาเรียน แต่ว่าคริสตจักรยูนิตาเรียนนับว่าไม่ได้สมาชิกเมื่อเทียบกับคณะนิกายอื่นที่ถือแบบตรีเอกานุภาพ หรือคองกรีเกชันแนลสาขาที่ถือจารีตประเพณีเดิม สมาชิกภาพของเขาแสดงให้เห็นว่าเพิ่มขึ้นมานิดหน่อยจากความเสื่อมโทรมในกาลก่อน เดิวนั้นมีสมาชิกจำนวนประมาณ 75,000 คน นโยบายการปกครองคณะนี้ก็เป็นแบบคองกรีเกชันแนล คริสตจักรประจำตำบลแต่ละแห่งปกครองตัวเอง ไม่มีหลักข้อเชื่อเป็นมาตรฐาน ไม่มีบทความเชื่อที่ตราไว้แน่นอน จึงเป็นผลให้ศาสนาจารย์ของเขามีความคิดความเห็นและทัศนะกว้างใหญ่ที่สุดและคิดเห็นกันต่าง ๆ นานา บางคนในพวกเขาที่ขากที่จะบอกได้ว่ามีอะไรที่ผิดจาก “คณะที่ถือจารีตเดิม” Orthodox บางคนมีความคิดความเห็นสุดเหวี่ยงของความเป็นอิสระในความคิด แต่ทั้ง ๆ ที่เอาแน่ไม่ได้ในหลักธรรมความเชื่อของเขาคณะยูนิตาเรียนนี้ก็ยังมีขม้นในการทำปฏิรูป และพยายามทุกอย่างในบริการสังคม

คริสตจักรแห่งพระคริสต์ นักวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยคนเหล่านั้นผู้รับสิทธิอำนาจคำสอนของมิสซิสแมร์เบคเคอร์ โกลเวอร์ เอ็ดดี้ นางผู้นี้เริ่มประกาศหลักเกณฑ์ของเขาในปี 1867 ได้ตั้งสหภาพนักวิทยาศาสตร์คริสเตียนขึ้นในปี 1876 และจัดระบอบลูกศิษย์ของนางขึ้นเป็นคริสตจักรในบอสตันในปี 1879 และนางเองเป็นศิษยาภิบาล มีสมาชิกยี่สิบหกคน แต่ได้ทวีขึ้นเป็นเรือนพันประชุมนมัสการในอาคารอันสง่างาม แสดงตัวว่าเป็น “คริสตจักรแม่” ทำการบังคับบัญชาเหนือคริสตจักรและสมาคมทั้งหมดในนิกาย มิสซิสเอ็ดดี้สิ้นชีพในปี 1910 และไม่ได้ตั้งใครสืบตำแหน่งต่อ แต่คำสอนของนางได้รวบรวมขึ้นเป็นเล่มเรียกว่า “วิทยาศาสตร์และสุขภาพ” คริสตจักรทั้งหลายแห่งของคณะคริสเตียนวิทยาศาสตร์ไม่มีศิษยาภิบาล แต่ในแต่ละคริสตจักรมี “นักอ่านชั้นที่หนึ่ง” เป็นคนดูแลการปฏิบัติศาสนกิจและสับเปลี่ยนกันครั้งแล้วครั้งเล่า หลักธรรมของเขานั้นสาธยายโดยปาฐกผู้ที่คริสตจักรแม่แต่งตั้งโดยพฤตินัยเป็นระบบการรักษาโรคความคิดและร่างกายซึ่งสอนว่าสาเหตุทุกอย่างเป็นผลมาจากสมอง และว่าความบาป ความป่วยไข้ และความตายจะถูกทำลายไปเสียได้โดยความเข้าใจหลักเกณฑ์คำสอนของพระเจ้าที่พระเยซูสอนอย่างสมบูรณ์ และการรักษาโรคด้วยฤทธิ์ของพระเจ้าจำนวนสมาชิกนั้น

ทราบไม่ได้ กลุ่มของคริสตจักรห้าม “การนับจำนวนประชาชน และห้ามรายงานสถิติเป็นการเผยแพร่”
คริสตจักรสมาคมมีจำนวน 3049

บทที่ 25

คริสตจักรในแคนาดา

โรมันคาทอลิก คริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษในแคนาดาและนิกายอื่น ๆ

ในระหว่างศตวรรษที่สิบเจ็ด ในขณะที่พวกสหายนักบวชผู้ทำการฝ่ายคริสเตียนและร่วมมือกับฝ่ายโลกได้ด้วยความสำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้างในดิกิริต่าง ๆ กันกำลังทำการแผ่ขยายอำนาจของคริสตจักรแห่งโรม ในอินเดียและในโมลัคคัส ในประเทศจีนและญี่ปุ่น ในบราซิลและในพาราควัก็มีมิชชันนารีในสมาคมจีซัส กำลังทำการนำชาอินเดียแห่งสุรนอนมาเชื่อถือลัทธิคาทอลิก ในที่ซึ่งเดียนี่เรียกว่าจังหวัดออนตาริโอ แรกเริ่มในขนาดปี 1626 ยิน เดอร์ เบรบบ์ฟได้ตั้งองค์การประกาศศาสนาขึ้นบนฝั่งทะเลแห่งอ่าวจอร์เจียนอันเต็มไปด้วยป่าไม้ ทุกหนทุกแห่งทั่วไปในบริเวณป่าไม้อันกว้างออกไปทุกที และในป่าเปลี่ยวคนเหล่านี้และพวกเผยแผ่ศาสนาเริ่มแรกได้ทำการเทศนาสั่งสอน ได้ทนความยากทนความลำบาก และต่อสู้กับพลังธรรมชาติต่อสู้กับคนป่าในท้องถิ่น หรือตายไปเพราะเหตุของความเชื่อ

พวกนักเผยแผ่ศาสนาได้ตระเวนไปไกล ไปด้วยกันกับพระคัมภีร์และเครื่องหมายไม้กางเขน ตั้งแต่ชายฝั่งทะเลแห่งโนวาสกอตีถึงทุ่งหญ้าแห่งภาคตะวันตกที่ยังไม่รู้จัก ตั้งแต่แคว้นฮัดสันเบย์ถึงปากแม่น้ำมิสซิสซิปปี นักบวชเหล่านี้พากันไปเป็นรุ่น ๆ ในรูปทรงเสื้อคลุมดำ อุดส่าห้อยอดทนทำการงานประกาศศาสนา “เพราะเห็นแก่เกียรติราศีของพระเจ้า” เพื่อเห็นแก่ความก้าวหน้าของระบอบ และเพื่อเห็นแก่ฝรั่งเศสใหม่ New France จนกระทั่งตามที่ท่านแบนครอฟท์นักประวัติศาสตร์ได้ว่าไว้ว่า “ไม่มีแผ่นดินใดที่ไม่ถูกพลิก ไม่มีแม่น้ำใดที่ขณะเขษุติไปไม่ถึง”

ตามที่ในภาคดินแดนอเมริกาซึ่งเดียนี่เรียกว่าสหรัฐเป็นอย่างไรในแคนาดาก็เป็นอย่างนั้น คือโรมันคาทอลิกเป็นคริสตจักรแรกๆ ที่ไปตั้งขึ้นก่อน พวกชาวฝรั่งเศสที่อพยพไปอยู่ต่างถิ่นก็ได้นำเอาศาสนาเก่าของตัวเองไปด้วย ทั้งภาษาเก่าด้วย ซึ่งเดียนี่ได้แยกกันเป็นสองแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในควิเบ็คคริสตจักรคาทอลิกทำการนำ ทำความเจริญให้และบังคับการสถาบันต่าง ๆ ของแคว้นท้องถิ่นให้เป็นไปตามนิสัยประเพณีของเชื้อชาติฝรั่งเศส ทั้งทางธรรม ทางการเมือง และความจงรักภักดีของประชาชน การสำรวจทางศาสนาอย่างถี่ถ้วนเมื่อเร็ว ๆ นี้แสดงว่าจากพลเมือง 11,500,000 คน มีชาวคาทอลิกเกือบ 5,000,000 คน เฉพาะในควิเบ็คเท่านั้นก็มีเกือบ 2,900,000 คน และในออนตาริโอมากกว่า 882,400 คน

คริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าคริสตจักรแองกลิคัน Anglican Church มีอำนาจครอบงำอยู่ในทุกแคว้นของชาวอังกฤษในสมัยแรกเริ่ม เป็นอิทธิพลให้เกิดความภักดีต่อราชวงศ์อังกฤษสำหรับการศึกษาให้เกิดความรักสถาบันอังกฤษให้เกิดความเอาใจใส่ต่อกฎหมายที่ออกโดยชนชั้นปกครองที่มีความจงรักภักดีต่อราชวงศ์ เพื่อให้อุทิศตัวตามนโยบายของข้าหลวงอังกฤษคนแรก ๆ นับว่าคริสตจักรอยู่ในตำแหน่งสูงในการปกครองของทุกคนแคว้นถือตำแหน่งสำคัญของการศึกษาและได้ทำไว้มากในการประกอบกิจเผยแผ่ศาสนาภาคตะวันตก ทั้งนี้โดยการร่วมมือกับนิกายอื่น ๆ ด้วย คริสตจักรแองกลิคันในแคนาดามีสมาชิก 1,751,000 ในจำนวนนี้ในออนตาริโอ มี 815,400 และ 245,000 ในบริติชโคลัมเบีย

คริสตจักรคริสเตียนคณะนิกายต่าง ๆ ในแคนาดายังคงถกเถียงกันอยู่ต่อไปตามที่เคยถกเถียงกันอย่างไรในดินแดนเดิมก็มาถกเถียงกันอีกในดินแดนใหม่ด้วยความเชื่อสัตย์ต่อทำที่เดิม คริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษได้กัน เรื่องแบบแผน และพิธีของคริสตจักรสูงหรือต่ำ ปฏิบัติตามแบบที่เขาเคยทำมาในประเทศอังกฤษ ลัทธิเมโธดิสต์ก็แตกแยกออกเป็นคริสตจักรเมโธดิสต์ดั้งเดิม คริสตจักรคริสเตียนแห่งพระคัมภีร์ คริสตจักรเมโธดิสต์เวสต์เลน ส่วนที่อเมริกันเข้าเกี่ยวข้อง ทั้งตำแหน่งของเขาในแคนาดาก็ทำให้เกิดคริสตจักรใหม่เมโธดิสต์อีพิสโคปอล และเมโธดิสต์นิวคอนเนกชันลัทธิเปรสไบเทเรียนก็มีคริสตจักรของเขาในแคนาดา คือ “คริสตจักรแห่งสก็อตแลนด์ในแคนาดา” มีสภาคริสตจักรอิสระ คริสตจักรเปรสไบเทเรียนแห่งแคว้นต่ำ คริสตจักรสหเปรสไบเทเรียน คริสตจักรเปรสไบเทเรียนแคนาดา ถ้านิกายต่าง ๆ มีส่วนแบ่งในความคิดรูปต่างๆ และข้อต่าง ๆ ซึ่งมาถึงเขาจากดินแดนเดิม ถ้านิกายต่าง ๆ มีส่วนแบ่งในความคิดรูปต่าง ๆ และข้อเชื่อต่าง ๆ ซึ่งมาถึงเขาจากดินแดนเดิม เขาก็มีส่วนแบ่งในขนานคัมภีร์และมีประโยชน์ในด้านอุปการะทางการเงินของคริสตจักรอังกฤษ และของสมาคมมิชชันนารีใหญ่ แห่งต่าง ๆ เมื่อคริสตจักรแห่งประเทศอังกฤษในแคนาดาได้รับเงินทุนก้อนใหญ่จากสภาปาเลียมেন্টอังกฤษ คริสตจักรเมโธดิสต์ทั้งหลายเหล่านี้ได้รับการช่วยเหลืออย่างใหญ่ด้วยเงินทุนจากลอนดอน และมิชชันนารีในรุ่นแรก ๆ ของคริสตจักรเหล่านี้เกือบทั้งหมดได้รับการค้ำจุนมาจากแหล่งเดียวกัน และสมาคมชาวนิคมกลาสโกว์ Glasgow Colonial Society และงานของเขาโดยพฤตินัยระหว่างปี 1825 และ 1840

ปี 1925 คณะเมโธดิสต์ได้ร่วมกับคณะกองกลิกซันแนลและส่วนหนึ่งของคณะเปรสไบเทเรียนจัดตั้งสหคริสตจักรแห่งแคนาดา The United Church of Canada มีพลเมืองผู้ลงคะแนนเสียงได้กว่าสองล้านคน กว่าล้านอยู่ในจังหวัดออนตาริโอเท่านั้น คริสตจักรเปรสไบเทเรียนเป็นอันมากนิยมร่วมหน่วยและคริสตจักรเปรสไบเทเรียนในแคนาดามีสมาชิกกว่าสองแสนห้าหมื่นคน

คริสตจักรแบ็พติสต์ ลูเซอแรน และโปรเตสแตนต์อื่น ๆ ได้กระทำอิทธิพลในกิจการสาธารณะอยู่เสมอ ๆ ปัญหาสาธารณะอย่างหนึ่ง ที่นิกายแบ็พติสต์อันแข็งแรงแห่งจังหวัดต่างๆ ริบชายฝั่งทะเลห้วงโยคือ การศึกษาฝ่ายโลก พลเมืองชาวแบ็พติสต์มีประมาณ 480,000 คน ในออนตาริโอ 193,000 คน ในสองจังหวัดของนิวบรันสวิกและโนวาสโกเชียมี 160,000 คน ชาวลูเซอแรนมีจำนวนประมาณ 401,000 คน จำนวนใหญ่ที่สุดมีในแอสแคทเซเวน (115,000) ในออนตาริโอมาเป็นรอง (104,000)

นิกายที่น่าสนใจแต่ว่ายุ่งยากมากเรียกกันว่าคูคโคเบอร์ DOUKHOBORS มาจากรัสเซียเมื่อเริ่มศตวรรษยี่สิบ โดยมากตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแอสแคทเซเวนและบริติชโคลัมเบีย และมีอยู่เล็กน้อยในอัลเบอร์ตาและแมนิโตบา มีจำนวนคนประมาณ 16,000 คน มีนิสัยรักสงบ เป็นคนไม่ก้าวหน้า สนใจการศึกษาน้อย ไม่ยอมรบ บางทีก็ชอบเดินขบวนเปลือย แล้วในแคนาดายังมีพวกเมนโนไนท์อีกเกือบ 111,000 คน

คริสเตียนคนอื่น ๆ ในแคนาดา เซเวนธ์เดย์แอดเวนทิสต์ (18,000) พี่น้องและสหพี่น้อง (15,000) คริสเตียน (11,500) คริสตจักรแห่งพระคริสต์และสานุศิษย์ของพระคริสต์ (20,000) คริสเตียนวิทยาศาสตร์ (20,000) สหภาพเผยแพร่ศาสนา Evangelical Association (37,000) และอื่น ๆ